HRVATSKE

PUČKE PROPOVIEDI.

Dio III.

Troškom

A. Jakića.

Brzotis A. Jakića u Zagrebu.

1863.

HRVATSKE

PUČKE PROPOVIEDI,

TUMAČEĆE ŚVETU ISTINU BOGOLJUBNIH NAUKAH I MOLITAVAH.

Za tisak pripravljene

MILOSTJU PREUZVIŠENOGA, PRESVIETLOGA I PREČASTNOGA GOSPODINA

JOSIPA JURJA ŠTROSMAJERA,

milosti Boga i apoštolske stolice bosansko-djakovačko-sriemskoga biskupa; nj. kr. apošt. veličanstva pravog tajnog savjetnika, rimskog grofa i pristava papinskoga stola itd.

Dio III.

Troškom

A. Jakića.

U ZAGREBU.

BRZOTISKOM ANTE JAKIĆA.

1863.

ŽIVOT

velečastnog otca

MARIANA JAKOVLJEVIĆA,

reda sv. otca Franje, svećenika države srebreno-bosanske, začastnog državnika, zaslužnog čuvara i tajnika biskupskog.

Opisali

BOSANSKI SVEĆENICI, DUHOVNI SINOVI I UČENICI

u znak

sinovske zahvalnosti.

1863.

*

Qui de illis nati sunt,
reliquerunt nomen narrandi
laudes eorum. Eccle. 44: 8.

Preuzvišenomu i presvietlomu g. g.

JÔSIPU JURJU STROSMAJERU,

bosansko-djakovačkom biskupu itd. itd.

Kad od TEBE pobudjeni, preuzvišeni i presvietli naš biskupe, odlučismo ovaj životopis obielodaniti, niti nam bijaše na pameti veličanstveno TVOJE dostojanstvo, niti naša tamna mlohavost; jedino ukočenim duhom cieljasmo, da se svuda uspozna život slavnog i obćeljubljenog otca Jakovljevića. A kad počesmo sitno titrati mladjana, sriedoviečna i staračka diela pokojnika, pred oči nam se sgromiše kao u jednom fenomenu sva bolienja, trudi, žrtve i blagodati od TEBE na žrtvenik viere i domovine složene, koje nas i nehote u srce dirnuše, da ovaj životopis odičimo svietlim TVOJIM imenom. Nas na ovo opisanje lasno skloniše mnogi uzroci, jer pokojnik bijaše nam ljubezni otac, koji srca naša u žegarnoj dobi uzbujana svojim svietovanjem i dobrim izgledom svietovaše, koji nas ravnaše, pod skut zaštite baš i krive milostno zaklonjaše, i koji nas mliekom pobožnosti i književnosti još nejačke zadojavaše: a TEBE valjda ona neograničena ljubav s kojom cielo Jugoslavenstvo kriliš, obuze i zanese, da Jakovljevića priznaš za TVOG συμπατριώτης domorodca, i da ga uvrstiš na vedrom nebu jugoslavenskom u krug sjajnih zviezdah i nebrojenih vitezovah Isusovih, koje rodi plodna majka Jugoslavia. Mi bi bili neharni TEBI, pokojniku, nam i cielom TVOM svećenstvu i narodu našemu, kad bi zanemarili u ovoj liepoj prigodi svi živi i pokojni okititi se mirisnim dragoljubom svietlog TVOG imena;

jer ovako samo i ne drugčije možemo se nadati ovom spasonosnom plodu, koji nam pred očima iz ovog životopisa svietljina, i na sluhu duha žubori — inspice et fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est — nek čine dieca, što vide od otca. Ovo da cielo katoličko svećenstvo u Bosni uzmogne dostignuti, molimo TE, digni iz ramenah obe preosvećene ruke, spusti nam s nebesah obilnu rosu božjih milostih i pastirskog TVOG blagoslova.

U Bosni mjeseca ožujka 1863.

Tvoji preiskreni štovatelji,
Tvog Jakovljevića
učenici, bosanski katolički svećenici.

Otca Mariana Jakovljevića,

začastnog državnika, zaslužnog čuvara i tajnika biskupskog

život.

1. Velečastni otac Marian Jakovljević rodi se u Banjaluki prvostolnom gradu starinom hrvatske, sad turske Kroacie na obali rieke Verbasa dne 16. travnja 1780. od otca Mariana i matere Kate od Ivekah iz Varcara, komu roditelji iz osobite pobožnosti prama paduanskom čudotvorcu da im zdravo učuva muško jedinče na sv. krščenju po zavietu nadieše ime Antun. Ako sv. Pavao imenuje svete sinove koji se radjahu u ono doba od roditeljah krščenih, mi razložito tvrditi možemo, da ovaj naslov pripada malom Antiću, davši mu Bog svojim osobitim darom u zemlji neviernoj roditelje s obe strane čisto katoličkog vieroispoviedanja, roditelje žive uzore prastare čvrste viere krsćanske i svakovrstne pobožnosti. Mimogred ovdje napominjamo da je Antićev po otčevoj majci died bio glasoviti blagoviestnik pobožnog života svećenik otac Marian Bumbar banjalučanin, a majčin brat bijaše učni i vriedni otac Maso Iveka varcaranin. Nu ovo mukom mimoići nemožemo, da, što su bile u progonstvih prvih stolećah Isusovim mučenicim i ispoviednicim gospodje i štokoje rimske pobožne obitelji, to su bili katoličkom svećenstvu u 17. i 18. stoleću Jakovljevići u Banjaluki, a Iveke u Varcaru: u njihovih bo klitih i kućaricah verahu se kradom svećenici za čitati sv. Misu, za dieliti svetotajstva, i za kriepiti zdrave i nemoćne u vjeri prama Isusu svoje sunarodnike i jednovjernike. Niekati se neda, da dio zemljišća na Petričevcu u Banjaluki, i u Varcaru, na kojih kasnije revni svećenici uzdigoše stalne kuće i župe katoličke, jesu darovi bezplatni prastarih Jakovljevićah i Ivekah.

2. Nedohitne tajnosti božje, koje tupi razum čovječji poslje mnogo godinah i dugog vremena samo kadikad iz daleka opažava, pripustiše, da Kata Ivekina u cvietu svoje mladosti kao dična Judita po nenadnoj smrti svog muža Mariana ostane ucvieljena udovica, i

da Antić čedo trolietno i dvie starije sestrice Luca i Klara ostanu sjerotčad bez otca, izručena zrelijem odgojavanju i podučavanju osamljene svoje majke Kate. Ciepaše se srce na dvoje biedne udovice, što da čini od sebe i od svojih dviuh zlatnih jabučicah već poodraslih djevojčicah u poganoj Banjaluki, gdjeno kršćanska nevinost od bezsramne razuzdanosti turske neobezčašćena, i vjera u Isusa od nasilja na iznevierenje čista u ono vrieme obstajati ne mogaše? Po svietovanju otca Mariana Bumbara u to vrieme župnika svog jedinog angjela stražara bieži Kata kao drugi Lot iz Sodome vodeći sa sobom dvie ćerce, a u naručaju noseći očinji vid svog Antića, i vrati se na rodno ognjišće i u svoj zavičaj Varcar, udaljen 12 satih hoda od Banjaluke. Četrdeset i više čeljadi brojaše u ono vreme Ivekina obitelj pod samoupravom jednog domaćina, koji svoju odievu Katu i njezine sirotice svesrdno uvrsti u čislo domaće čeljadi.

3. Viečna promiso mal ne svakad običaje uskoriti sreću siroticah srcem Bogu odanih; tako Luci pade sreća udati se za Matiju Lovrića u Jajce, a Klari za Matu Marianovića u Livno, najimućnije u ono doba trgovce u Bosni; tako i malom Antiću god. 1791. urodi rana sreća, da njegov ujac otac Mato Iveka postane župnikom u Jajcu, a njegov izvanjski died otac Marian Bumbar duhovnim pomoćnikom, koji u zajedničkom dogovoru poslaše poruku Kati, da privede svog Antića iz Varcara u Jajce, neka bi se iz nejake dobi priviknuo u kući župskoj višoj bogomolji, i prisvojio si kojegod početke književnosti za buduću upravu njegova života. Vodi dakle Kata Antića, kao druga Anna svog Samuela, obučena bielim efodom skrovitog do tad ne očitovanog majčinog zavieta, da ga preda u ruke duhovnih otacah i žrtvuje na viek stanju redovničkom. Tiho tumače otci duhovni Kati nesmotrenost ovog zavieta, koja prieči u stanje redovničko jedinčad primati i majke lišavati u njihovoj starosti Bogom date si pomoći i podpore: nu junakinja Kata umiljeno moli otce duhovne, neka bi oni pomnjivo iskušali u Antiću pravo zvanje božje, a ne obzirali se na njezinu starost, koju sam, veli, čvrsto oslonila kad sam zaviet činila, na onoga koji je pravi jedini otac svih sirotah. Bože, Bože! koja sveta čuvstva obuzimahu nevino srdašce Antičevo, čujući ove razgovore! Mi bi rekli istinito, kad ga laskavo priupitkivaše majka i otci duhovni: želiš li biti redovnik? da su mu na vrhu jezika ostale neotrgnute rieči malog Samuela: ecce ego Domine, quia vocasti me.

4. Ovako otrgnut iz milog majčina naručaja naš Antić probavi dvie godine pod bdijućim okom i podučavanjem duhovnih otacah i svojih po krvi rodjakah; pa zatim i druge dvie godine u glavnom samostanu Fojnici pod osobitim nadzorničtvom velečastnog otca Frankovića, komu ga bijaše njegov ujac vruće preporučio. Tko je samo po glasu čuo slavna diela Frankovića i Iveke, i tko je iz bližjeg kao mi uspozno prirodnu učljivost Jakovljevića, on će se uvjeriti, da je mali Antić po živom ugledu svojih učiteljah još u mladjanom srcu položio neoborivi temelj čvrste odluke: obsluživati ne samo zapovjedi već i svietovanja gospodnja, i kloniti se svieta i njegovih taštih nasladnostih svega vremena svog života.

5. Prije neg što se odpravi na dugi put god. 1795. u Carigrad otac Mato Iveka za izbaviti od Sultana Selima Ferman potvrdjujući stare povelje i prava gradjanska svećenstva i puka katoličkog u Bosni i Hercegovini, pobrinu se on za svog sestrića i s vrućom preporukom predade ga častnim otcem praviteljem samostana Sutiskog, koji te godine imajući obdržavati novačenje i godinu iskušanja svojih mladićah, uvrstiše medju njih mladog Jakovljevića, ter dne 4. lipnja 1796. s pokornim haljetkom redovničkim, po njegovoj želji pridieše mu ime Marian; sliedeće pak godine u isti 4. dan lipnja svršivši srećno novačenje, naš mladi Marian u ruke svog stariešine položi svetčane zaviete redovničke, po kojih on sebe istog kao živu posvetnicu na žrtveniku prikaza Bogu, koga u čistoj ljubavi predstavljaše svim ugodnostim obmamljivog svieta.

6. G. 1798. idje Marian s drugimi mladići u Zagreb glavni grad Hrvatske, gdje u glasovitoj onoj akademiji redno prouči sve propisane ogranke znanostih, koje onda spadahu u krug riečitosti i mudroljubja. Iz ispitah i klasifikaciah, i opet iz sviedočanstvah zagrebačkih učiteljah i častnih otacah Franjevacah uvidivši vrhovno stariešinstvo bosansko da Marian koliko u naucim toliko u ćudorednom ponašanju zauzimaše prvenstvo medju svojimi vrstnici šalje ga u kolievku znanostih mudru Italiju. Učitelji talijanski čujući kako naš Marian u svakom obćenju riečito latinski sbori, i kako bistro naznačene si znanstvene predmete razlaže, sudiše, da je sposobniji imati učenike neg učitelje. Sam Marian po obrečenoj Bogu svom poniznosti sebe za malo cieneći kroz šest godinah svog bavljenja u Barletu, Asizu, Jakinu, Napulj i drugih gradovih dične Italije sabiraše kao pomljiva čelica iz svih bogoslovnih znanostih sok, po kom bi se učinio pravim redovnikom i revnim pastirom.

7. Netom g. 1806. ugleda Bosna svog Mariana već mladomisnika podpuno izučena, komu još neodmornu njegov ujac otac Iveka, drugi put povišen na čast državnika, pruža oblast da pohodi u Var-

caru milu majku i prisvoji si njezin blagoslov; zatim šalje ga u vinograd gospodnji, gdje najviša nužda duhovna puka iziskivaše u nezdravu Posavinu, koja u ono vrieme porad nezdrava zraka i vode bijaše mjesto izagnanja svećenstvu bosanskom, a porad maloće misnikah u samostanu sutiskom cienjaše se kao pustošni Arabistan. Ova odreda stariešinska prouzrokova veliku tugu u srcu njegove majčice, rodbine i svih prijateljah, samo mladi blagoviestnik kao žedan jelin na vrutke vodene leti u samostan sutiski, za vratiti častnim otcem na svom novačenju i podučavanju ljubav za ljubav, pa iza kratkog opočitka idje u Posavinu. Tuzla i Lipnica bile su njegov prvi vinograd, u kojih kao duhovni pomoćnik služi puku poviše od dvie godine, ter i danas u ustih stare čeljadi zvoni Marianovo ime, svećenska ljubav, ćudoredno ponašanje, odvažno blagoviešćenje rieči božje, i okretna služba duhovna okolo zdravih i nemoćnih. — Nek sviedoče častni otci sutiski živi i pokojni, koje mladi Jakovljević kroz tri godine sabra i poduči, i koji poslje kad uzvišeni biše na misničtvo i na dostojanstva ponosili su se ustmeno i pismeno nazivati ga svojim ljubeznim učiteljem.

8. Udesom njekim vidjaše se osudjen Marian da u svakom slučaju nosi ono što je težje, i čini ono što je mučnije: njegova pleća bijahu bratski podporanj, a umne sile sladka zaklonica mladjih, jednakih i starijih drugarah. Ovaka zaklonica on bijaše starcu župniku, častnom otcu Mati Krističeviću i četverici svojih drugarah kad god. 1809. učinjen bih duhovnim pomoćnikom u preprostranoj i blatovitoj župi Gučoj-Gori. Ovako kroz dvie sliedeće godine u glavnom samostanu fojničkom on jednim mahom nosaše brieme rednog učitelja mladeži stanju redovničkom namienjene, rednog propoviednika, i ravnatelja pisarne b. u. biskupa Miletića. U istom samostanu g. 1812. bi uzvišen na stolicu učitelja mladeži duhovne, i rukovoditelja novakah, a 1813. biskup Miletić naimenova ga svojim rednim tajnikom. Od tad do god. 1824. on kao Baraba svog Pavla sliedeći ustopice apoštola bosanskog Miletića u svim pogibljivim putovanjim po cieloj Bosni, Hercegovini i Posavini zajednički obradjivaše, čistiše svetim pohadjanjem, izvidjanjem, krizmanjem, a ponajviše prostim i pravo apoštolskim živkarenjem stado Bogom si povierenо.

9. G. 1824. šalje Miletić Mariana u Rim, i predaje mu pismena izviešća o stanju vjerozakonskom svećenstva i puka katoličkog u Bosni i Hercegovini, s nalogom, da i on naustice ubaviesti sv. stolicu apoštolsku o neobhodnoj nuždi posriedovanja kojegod sile evropejske za umaliti bar kolikogod ugnjetavanje bjedne raje od pomamnih poturicah bosanskih. Dokončavši srećno naloge svog poslanstva, Marian vraća se iz Rima u Bosnu, a za njim ustopice putuje pismeni poziv svete stolice, upravljen na Miletića, da bi se Marian ponudio dostojanstvom biskupa svete Sofie *in partibus* i namjestnika apoštolskog u Filipopolju. Glas ovi šaporeći od uha do uha, raznosi se po Bosni, svagdi je veselja malo, žalosti mnogo, govora nimalo; svak želi znati, kojim će pravcem udariti sam po sebi odvažni duh Marianov? — On po običaju u dugotrajnoj bogomolji pred oltarom majke božje titra bistrim okom one *maksime*, koje mu u mladjano srdašce usadiše Iveka, Bumbar i Franković: „sliediti „stope ubogog Isusa, uzore svog načelnika sv. Frane, živkariti život „strogo apoštolski, korist činiti vjeri i narodu u svom domu i t. d.“ jednim mahom čvor razrieši: podpisa plemenitu zahvalnicu sv. stolici na časti; ustupi mjesto biskupskog tajnika drugomu; iz liepog vienca mladomisnikah, koje on iz nejake dobi podhrani i poduči, i koji svršivši više nauke u različnim kraljevinam Evrope, ove godine poplaviše Bosnu, izvieni najodličniji dragi kamen mladog Šunjića sebi za duhovnog pomoćnika; kloni se od pitomih i pobolje uredjenih župah; rukuje si g. 1825. za prvu duhovnu zaručnicu bosanski sniežni Sibir: Kupres. Nek propita tkogod, i danas kazati će mu Kuprešani apoštolske trude Jakovljevića i Šunjića.

10. Ako se i vidi u štokojim slučajim neuperan običaj u Bosni mienjati župnike s jedne župe na drugu, to u obziru našeg Mariana bijaše za narod katolički i nuždno i probitačno; jer on od g. 1825. do 1850. upravljajući različite župe kao redovni i uz svog Miletića praktično izučeni župnik, svagdje ostavljaše svojim nastupnicim župe ne samo liepo uredjene, nego i načine shodne vladati i podučavati neumietni puk u Bosni; a kao izvanredni i od svih namjestnikah apoštolskih neograničenom duhovnom vlašću nadareni blagoviestnik, svagdje činjaše preobilne plode duhovne. Svaki njegov razgovor bijaše prost, oslonjen na istine ćudorednosti kršćanske, ne pazeći na laskavo privijanje, ni na dvolično umstvovanje izopačene prosviete, koja pod krinkom izobraženosti višekrat prezire i najgrdnije tlačenje viečnih istinah: odkud i njegove propoviesti pune su jezgre sv. evangjelja, prosto osnovane, rastumačene i potvrdjene svjedočanstvim sv. pisma, svetih otacah i obćih Saborah, iz kojih svak može se uvieriti, da ovi vriedni svećenik znade u sebi i u drugim strogo kazniti svako prikršenje božjih i crkvenih zapovjedih.

11. Ako je bogomolja za svašto koristna, istinito blaga duša Mariana bijaše u svako vrieme sposobna po njoj obćiti sa svojim

stvoriteljem. Glasbenu javnu bogumolju, koja se šest putah na dan u crkvi svečano obdržavati kod nas običaje, on kako u mladosti tako i u najskrajnoj starosti prvi u crkvu dolazeći a posliednji vazda izlazeći svakolikom sabranostju pameti i vanskom sklonosti svedjer na noguh stojeći točno obavljaše, niti ga nijedna priešna radnja od ovog mogaše odvratiti: a izvan crkve Časlovac (Breviarium) čitati riedko sam, običajno u družtvu svojih duhovnih pomoćnikah, tako jutranje i večernje, pripravne i zahvalne poslje mise molitvice prigovarati nitko ga u svem životu njegovu spaziti nije mogao drugčije, već na kolienih klečeći. Samo predvečernje Rozarie, koje nikad ne propušćaše, na počivalu sunca šetajući se sam ovršivaše. S jednom prostom sobicom u kojoj spavaše, i s jednom terpezom, na kojoj sve pisarske, učiteljske, župske i zabavne poslove svidjaše zadovoljan bijaše. Sav ures njegove sobice sačinjavala je u pročelju sjedilišća mala domaća knjižarnica, i u sried nje veliko drveno propetje ukrašeno s obie strane slikami srca Isusova i Marina, u koje on često oči upiraše, u sebi pogovarajući kratku strieljavicu: „o ljubezno srce Isusovo i Marino! dopusti mi milost da te sve više i više ljubim“ — U vrieme obćeg pomora kužnog, koji trajaše od g. 1814—1818 i koji pozoba u Bosni mnogobrojne na glasu svećenike, svietovnjake, njegovu majku, mnoge rodjake, prijatelje i mile učenike, u svakom smrtnom izviešću, u kobnom slučaju i progonstvu nevjernikah, on upotrebljavaše ovu strieljajuću k otcu nebeskom molitvicu: „Fiat, laudetur, atque in aeternum superexaltetur altissima et amabilissima voluntas Dei in omnibus.“ Putujući pješice oli jašući po cieloj verletnoj Bosni, kamenitoj Hercegovini i blatnoj Posavini vazda glasno s družtvom prigovaraše sv. Rozarje; a na svakom nenadnom posrtu svom, oli svojih drugovah bijaše mu kao prirodno za jezik priraslo glasno zavapiti, Jezus! Blažene dušice, koje u čistilu odastaju dug pedipse čitajući svaki dan iz knjižicah „Raccolta delle s. Indulgenze“ molitvice za koje su privezana vjerojatna obilna sv. oprošćenja, prikomjerno podpomagaše. Iz užganosti vjere i iz žara ljubavi prama Isusu otajstvenom na oltaru, kad bi si misu govorio, oli puk pričešćivo iz očiuh njegovih prečesto su ciedile se biserne suze, koje on čistom maramicom tarući i najokornijeg srca gledaoce na plač buditi običavaše.

12. Naznačena ispoviednica Marianova, tako i sobna vrata bijahu vazda obkoljena pokornici, a on kao čvrsto ukopan stup često putah od ranog jutra do podne i od podne do kasnog mraka mirno sjediti običavaše. Očitnici, koji iz sve Bosne, Hercegovine i Posavine do vrhovne duhovne vlasti biskupske dolazeći strah davahu drugim ispovjednicim, bili su njegova sladka zabava. Očiti slučaji svjedoče, da obraćenje štokojih očitnikah i očitnicah na bolji život prouzrokovalo je kod nevjernih Turakah ne jednoč urotu protiva životu Marianovu, iz koje desnica božja jest ga oslobodila, Tako i njegove ljubezne opomene, koje vrsnicim i mladjim od sebe bez obzira ljudskog davaše, porodile su u srcu štokoje mladeži smionstvo klevetati prostodušno njegovo ponašanje, koje uzvišeni duh Marianov poslje više nego prije u krilo očinske ljubavi, i pod skut zaštite bez najmanjeg dima osvete je primio: a u ustih naroda bosanskog on je vazda bio ugled jaganjca božjeg, koji diže griehe svieta.

13. Marian čim se povrati u Bosnu ukaza se kano da je njega mimo sve ine dužnosti svog stanja Bog namienio, da u Bosni pomnožava broj pravih redovnikah i podobnih pastirah duhovnih. Njegova sobica bila je izvanredna účionica pitomacah baš i u najskrajnoj dobi njegova blaženog života. Nije moguće slovom izreći zasluge, koje on steče vjeri, domovini i svojoj blagoj duši po ispunjenju ove si najmilije zadaće: on liši našu mladež rabotnog službovanja, na koje ga osudilo bijaše praviteljstvo samostansko poradi neimućstva uzdržavati pod plaću nadničare i naimenike, i koje njoj otimaše vrieme i prigodu napriedka književnog i moralnog. On svakoj višoj i nižoj našem samoživnom i pastirskom stanju potriebitoj znanosti položi stalne propise, učvrsti programe, složi iz slovnicah narodnih i latinskih kratka pravila za lasno prisvojiti si znanje dvajuh jezikah, za prevoditi narečenja iz jednog jezika u drugi: on izcrpi iz riečnikah i u dva jezika raztumači imena, zaimenke, pristavke, svezke, glagolje korienite i frazeolodjične, tako da njegovi učenici počimajući od abecede treće godine riešito govorahu latinski. On sklopi u kratko stožerna načela krasopisa, piesničtva, riečitosti, umstvovanja, mudroljubja, po kojih njegovi učenici postupice se penjahu kao uz listve na najviši stepen znanostih. On priredi kratki ispit za one, koji se spravljaju primiti male i velike sv. redove. On iz bogoslovice, iz ćudoredja, iz pastirke i iz prava crkvenog izvadi praktičnu jezgru po kojoj i danas većom stranom čine se sinodalni ispiti mladomisnikah, koji se pripušćaju na tajnost sv. ispoviedi i na duhovnu službu puka. On sve struke rečenih znanstvenih naputakah prepisa svojim razgovetnim perom na stotine ispisah, svojom neumornom desnicom na pose sveza, obrieza, debelom platnicom i pridjenom kožicom okviri i razdieli bezplatno mladeži i svećenstvu katoličkom bosanskom.

14. Sv. Pavao sviedoči od sebe: pedipsavam tielo moje i pod službovanje utieravam; a naš Marian od novačtva do grobnice nije

obuko na svoje tielo prtene košulje; — propostio je sve crkvene i zavietne postove strogim postom bez bielog smoka, a petke namienjene presvetoj muki Isusovoj o suhom krušcu; bičevo je još u svojoj mladosti oštrimi biči svoje tielo: njegovo prerano ustajanje, prekasno ljeganje, dugotrajna noćna bdienja, svakdanja mukla razmišljanja itd. propiriše u srcih njegovih učenikah žar neugasive božje ljubavi. Suvišnji ures i kićenje mladeži oba spola bili su oštri trn u oku Marianovu, odkud za ubiegnuti njegov oštri ukor mladež osobito ženska u crkvi i u svakoj prigodi, iznimiv sv. ispovjednicu pomnjivo se uklonjaše od njegova pogleda, i svakog nepotrebitog obćenja.

15. Tko bi poželio u 19. stoljeću viditi iz Tebaide živog pustinjaka, oli rukodielca sv. Pavla apoštola, oba može smotriti u sobici našeg Mariana. Nek pobroji ako tko može po Bosni trpeze, stolice, klupe, drvene otare, okvire sv. slikah, police knjižarne, kovčege, vrata, dovratke, prozorna okna, sudje svake vrste, koja sva iz proste daske otesa, oblanja, izčini i ukusno sklopi neumorna Marianova desnica. Tko može pobrojiti crkvene velike i male spjevnike, časlovce, ručne molitvene, školske i druge nebrojne knjige, samostanske i župske matice i zapisnike, koje otac Marian od molja i praha preučuva, na novo sveza, obrieza i čvrsto okviri. U sriednoj i zapadnoj Bosni malo koji oltar možeš naći, koji ne bi bio ukrašen sv. cvietnici, koje u obliku p a l m e od platnice prozračne, sjajne i velevrstne šare priredi i svuda rasposla otac Marian. Prstom se kažu i danas nebrojne kruške, jabuke, triešnje, šljive i druge divjačne voćke, koje on svojom rukom usadi, vješto uciepi, navrnu i upitomi; ter ovako njegova sobica bijaše i učionica znanostih i tvornica plemenitih umjetnostih.

16. Da nebi tkogod iz ovako oštrog života predstavio si našeg Mariana kao tumračnog upira, oli zanešenog samoživca, neljubopitna čovječjoj zadružnosti, nek nam je slobodno primietiti još sledeća. Dika bijaše vidjeti našeg Mariana u svakom sboru crkvenom i gradjanskom. Čovjek visoka i upravna stasa, jedre kosti, pun junačke snage, okrugla i otvorena čela, mila pogleda, obučen vazda čistim i liepo prispodobljenim do tleha habitom redovničkim, ukor davaše neukusnom ponašanju drugih. Po naravi na mnich toliko bijaše omičit, da kadikad u pretresanju ozbiljnih stvarih ne mogući se ustegnuti, često usilovan bi bio oli družtvo razvrgnuti, oli ga umoljavati da bi šale pobacilo. Čase, koji se našem bratinskom razgovoru s redovnicim, oli sa svietovnjacim dopušćaju, naš Marian zasladjivaše vazda zgodnom i smiešnom bacaniom, ter ovako bijaše priečka nemirnih bockanjah, i znatna vitica bratinske ljubavi.

17. Ovako naš otac Marian vazda u poslu, nikad iskon, uvjek obterećen, nikad u svom životu ozbiljno nemoćan, proživi svoje dobe godinah 72., mjesecih 7, danah 24. Razboli se on 1. prosinca 1853. u Fojnici od žestoke nazebnice, koju udilj napade ljuta ognjica; vještina liečnika Sučića dade mu taku oblakšicu, da dne 4. svog bolovanja on ostavi postelju, učini obćenu sv. ispovjed, i maloj bogomolnici reče najskrajni put sv. misu. Ovaj njegov odvažni čin nami uzrokova novi strah, a njemu priupadak u pridvostručenu vrućicu, kojoj zaludne već biše sve pomoći ljekarske, jer njegova blažena duša naoružana sv. pomašću, obdarena podpunim papinskim sv. oprošćenjem i odriešenjem, usvietlana čistilom povoljno si nametnute dugotrajne pokore, i trudah apoštolskih dne 10. prosinca prije podne na 3 sata, uz vruće molitve i plač mnogobrojnih svojih učenikah i duhovnih sinovah dieli se s ovog svieta pred pravednog sudca, za primiti zasluženu krunu pravde; a nam ostavi ukočeno tielo i ledenu desnicu, koja nas otčinski milovaše, da ju celujemo i suzami umijemo. Isti dan po podne izložismo njegovo tielo u svečanom sprovodu u crkvi za zadovoljiti želji pobožnog naroda na molenje: pa sutra dan u suton poslje obćih zadušnicah uz gorki plač zgrnuvšeg se naroda spustismo u mračnu crkvenu grobnicu onu najplodniju voćku duhovnu, koja se na bosanskom nebu ima do sudnjega dana cieniti najsjajnija zviezda.

Pokojna mu dušica!
Lagahna mu zemljica!

Odsjek četvrti.

Glava VIII.

Nauk I.

O svetotajstvih u obće.

Preduzeo sam si dragi krstjani! da vam protumačim vrlo koristan i potreban nauk o sedam svetih, od gospodina Isusa za naše spasenje naredjenih, svetotajstvih. Ova svetotajstva po svjedočanstvu sv. sabora tridentinskoga (o svetotajstvih) jesu ona, (qer quae omnis vera justitia vel incipit vel coepta augetur, vel amissa reparatur), *po kojih prava pravednost ili počima ili početa se pomnožaje ili izgubljena se popravlja* t. j. jesu kao žliebovi, po kojih nam se daje kriepost muke Isusove, a po ovoj ulievaju se u nas kreposti bogoslovne; ljubav božja i milost, koje su prava pravica, ili nam se podieljuje, ako smo ju po nesreći izgubili, ili ista milost i pravda u nas raste i pomnožaje se. U krštenju nam se daje milost i pravda; u pokori nam se ista izgubljena vratja, a u ostalih sakramentih, koji se zovu *živi*, pomnožaje se. Odovud svaki vidi, da je nesamo koristan nego i vrlo potreban nauk o sakramentih; zato crkva i nalaže (Rim. kat. o svet. u obće) župnikom i misnikom, da krstjanom sv. sakramente marljivo protumače. Jer kako će ih krstjani dostojno primiti, kad neznaju,

što su oni, kakve su kreposti i kakvom pripravom se imaju primati? Da se bar dovoljno upoznate s njimi, kad su tako potrebni, prije nego govorio budem o svakom sakramentu napose, govoriti ću danas nješto u obće o svih. Protumačiti ću: što su sakramenti; tko ih je naredio; koliko ih ima; kakvu moć imaju; kako se u dostojanstvu jedan od drugoga razlikuje; najposlje kakva se priprava iziskuje, da se dostojno prime. To sve svaki krstjanin mora znati.

Reč sakramenat u sv. pismu znamenuje stvar svetu i otajnu: sv. otci pako i naučitelji uzimaju reč sakramenat, da označe svetu stvar, po kojoj se čovjek sjedinjuje i posvetjuje Bogu. I ovo označenje se daje sakramentom od Isusa naredjenim.

Pod sakramentom dakle razumijemo *vidljivo i djelujuće znamenje, koje je gospodin Isukrst naredio, da označi nevidjenu milost ilili nutarnje posvetjenje duše.* Velim *vidjeno znamenje nevidjene milosti:* jer, kako ćemo vidjeti, kad budemo govorili o sakramentih napose, svaki sakramenat zadržaje se u kojem vidjenom znamenju. Velim *djelujuće znamenje*, jer sakramenti novoga zakona, nesamo znamenuju milost, nego još po kreposti Duha sv. onu istu milost djeluju u duši, koju znamenuju, ako joj se kakva nestavi zapreka. Velim *koje je g. Isukrst naredio,* jer sam g. Isukrst je početak i tvoritelj svih sakramenatah. Veli se najposlje: *za naše posvetjenje*, što znači naše nutarnje posvetjenje duše, jer su svi sakramenti naredjeni za naše spasenje. Kad se ovo izvanjsko i vidjeno znamenje čini, tada Bog nevidjeno posvetjuje dušu svojom milostju. Istina je, da Bog more posvetiti dušu i bez ovih znamenjah i sakramenatah, što kadkada i čini, kao kad se griešnik izvrstno skruši i pokaje za griehe, kojimi je neizmjernu dobrotu božju uvredio; ali obično čini to sv. sakramenti; pa i onda, kada posveti dušu bez sakramenatah to čini, da ga odluči poslje primiti.

Reći ćete, zašto se služi Bog, da nam dade milosti, koje su duhovne i ulije ih u duše naše, koje su takodjer duhovne, izvanjskimi i tjelesnimi znamenji, a ne nutarnjimi i duhovnimi. Mnoge nam razloge toga navode sv. otci. Najprije govori sv. Ivan Zlatousti: *Da smo mi u svem duhovi bez tiela kao angjeli, Bog bi se s nami vladao sasvim duhovni: ali jer smo mi sastavljeni iz duše i tiela, da se prilagodi našoj slaboći, hotio je dati nam milost, koja je duhovna, po znamenjih osjetljivih i tjelesnih.* I doisto, mi vidimo, da se duša naša služi ćutili, zato da se digne na stvari duhovne i k Bogu, obično se probudjuje stvarmi osjetljivimi. To se čini osjetljivimi znamenji, koja se ulažu u sakramentih, koja probudjuć našu vjeru i našu harnost, daju nam ufanje, da će nas milost božja posvetiti. Drugi razlog daje sv. Augustin, koj veli: *da Bog ulije u nas milosti, služi se vidjenimi znaci, da krstjani imaju očite biljege i znakove, po kojih će jedan drugoga poznavati, složni medjusobno biti, te od nevjernikah i krivovjernikah se razlučivati.* Zato se veli, da je crkva skupština pravovjernikah, koji primaju iste sakramente; jer su sakramenti sveza, koja pravi vidjeno jedinstvo sinovah crkvenih, i od drugih, koji nisu u crkvi, razlučuje.

U sv. crkvi pako, kako nas vjera uči, ima sedam sakramenatah, toliko bo ih je gospodin Isukrst naredio, t. j. krstjenje, potvrdjenje (krizma), oltarski sakramenat iliti sv. pričest, pokora iliti sv. izpovied, sv. red i ženitba. Pa tko bi držao, da ima više ili manje od sedam, taj bi bio krivovjernik, a ne pravovjernik. Glavni razlog, zašto je sedam sakramenatah, je volja gospodina Isusa, koj se je dostojao toliko, a ne više ni manje narediti. Ali ako bi rad znati, zašto je baš toliko naredio, to morate najprije znati, da je pristojno, budué da su sakramenti ustanovljeni za pomoć duhovnoga života, koj visi o milosti božjoj, da odgovore različitim stališem života čovječanskoga, kako svakoga čovjeka napose, tako svih u obće. Sedmero pako treba čovjeku u ovome životu. Prvo, roditi se, drugo, rasti, tretje, hraniti se, četvrto, u bolesti liečiti se, u koju upada, peto, biti oboružan proti neprijateljem. Ovo je potrebno

za svakoga. Za sve su pako u obće potrebni sudci i zapoviednici, da upravljaju i vladaju, i opet koji će zakonitimi zaruci djecu radjajuć, čovječanstvo uzdržavati.

Tako i u duhovnom životu treba najprije roditi se na život milosti božje, i to biva u krstjenju. Drugo, treba rasti i kriepiti se u istoj milosti božjoj, a to biva u potvrdjenju. Zatim treba se hraniti i uzdržavati, i to biva u sv. pričesti, u kojoj se prima živo tielo i krv Isusova. Ako se po griehu izgubi milost božja, koja je pravo zdravlje i život duše, treba ju opet tražiti, a to se čini pokorom. Buduć pako, da po griehu duša ostaje slaba, treba da se okriepi i oboruža proti napastim i sili neprijateljskoj, a to biva posliednjim pomazanjem. Osim toga trebamo, koji će nas u duhovnom životu upravljati, a to dobivamo u sv. redu. Najposlje treba, da se uzmnoža broj pravovjernikah, i to biva po svetotajstvu ženitbe. Ima još mnogo drugih razlogah, zašto je sedam sakramenatah naredjeno, koje sbog kratkoće izostavljam.

Ali tko je početnik ovih sakramenatah, po kojih tolika dobra primamo? Ovo je tretje pitanje, koje smo odlučili danas riešiti. Na ovo odgovaram, da je početnik bio naš predobri odkupitelj, i on je sám i nitko drugi ove sakramente naredio; tako nas sveta vjera uči, pa tko bi drugčije mislio, bio bi krivovjerac. U istinu naš božanski odkupitelj poslan od vječnoga otca, da izliječi rane dušah naših, koje nam je grieh zadao, nije bio zadovoljan dobročinstvi, dokgod nije izvadio iz svetih svojih prsah ovih liekarijah nebeskih, štono su sv. sakramenti. Prejake liekarije u svakoj struci, jer su napravljene iz neprocienjene krvi njegove. Nije bilo dosta prevelikoj ljubavi njegovoj jedno samo vrelo, nego ih je htjeo sedam, da možemo naći u njih spasonosnih liekovah za svaku našu bolest i potrebu. O neizmjerne ljubavi Isusove! O neizmjerne dobrote spasitelja našega! Dakle je sám gospodin Isukrst pravi Bog i čovjek mogao načiniti ove svete sakramente; jer su oni liekovi, po kojih se lieče griesi, i znamenja, koja daju milost i duše

posvetjuju, nemogu se učiniti bez kreposti božje i dostojanstva pregorke muke Bogo-čovjeka.

Dakle gospodin Isukrst je glavni tvoritelj svih sakramenatah. Službeni pako tvoritelj iliti sluga, po kojem se sakramenti daju, mora biti čovjek umrli, jer je samim ljudem dao Isus oblast sakramente podjeljivati. Ali svaki čovjek nemože podieliti svakoga sakramenta.. U potrebi može krstiti svaki čovjek, kad samo na uprav rieči govori, i odluku ima krstiti. Sveti oltarski sakrament, pokoru, pomazanje i sakramenat ženitbe podjeljivati mogu samo misnici. Potvrdjenje i sv. red podjeljuju sami biskupi, tako bo je Isus naredio.

Reći će možda tko: što bi bilo, da bude onaj, koj sakramenat podjeljuje, opak i zločest, bi li valjao onaj sakramenat? Odgovaram na to, da bi smrtno sgriešio, koj bi u smrtnom griehu podielio koj sakramenat; no ipak, kad bi sve izvršio, što se naredjuje, valjao bi podieljeni sakramenat, (sab. trid. sjed. 7. kan. 12.), jer sakramenti neprimaju kreposti i valjanosti svoje od dostojanstva i dobrote onoga, koj ih podjeljuje, nego od dobrote Isusove i dostojanstva muke njegove. Isus je glavni tvoritelj sakramenatah i njegova kriepost u nje unilazi: kako mu drago dakle bio zločest onaj, koj ih podjeljuje, — samo kad oblast ima — ništa neškodi sakramentom, jer im ništa svoga nedaje. Ali da more koj sakramenat valjano podieliti, mora imati osim odluke, koju ima, još da će bar činiti ono, što crkva odlučuje, služiti se istimi riečmi i načini, koji se iziskuju, i ako se ovo u bitnosti promieni ili izpusti, sakramenat nevalja.

Odlučili smo u početku potražiti, kakvi su učinci sv. sakramenatah. Na što odgovaram, da je prvi plod svih sakramenatah posvetjujuća milost, t. j. ona, koja posvetjuje dušu, čisteć ju grubosti i čineć ju dragom i ugodnom Bogu. Ali ovo se samo dobiva onda, kada se sakramenti dostojno primaju. I ovu milost posvetjujuću podjeljuju sakramenti po samih sebi i dostojanstvu Isusovu, a ne po dostojanstvu onoga, koj ih prima,

ili koj ih podjeljuje. Istina je, da koj·hoće sakramente dostojno primiti, mora pripraviti dušu svoju pravom vjerom, stalnim uhvanjem i krstjanskom bogoljubnostju; ali ove priprave nedaju kreposti sakramentom, jer ju već imaju od Isusa, nego samo ukidaju zaprieke, koje bi mogle smesti kriepost sakramenatah.

Osim posvetjujuće milosti, koju svi sakramenti podjeljuju, daje svaki sakramenat milost posebnu i svoju vlastitu, koja se zove sakramentalna, po kojoj dobiva duša novu pomoć, shodnu za onu svrhu, za koju je takav sakramenat naredjen. Tako sakramentalna milost krstjenja daje pomoć, da možemo krstjanski živjeti i uzdržati pravicu, koju smo u krstjenju dobili. Potvrdjenje daje kriepost, da izpoviedamo pravu vjeru pred istimi progonitelji. Tielo Isusovo daje pomoć, da njim nahranjene duše rastu i u svetinji napreduju. Pokora vratja duši život po griehu izgubljeni, daje pomoć, da može odoliti vražjim napastim, da se čuva zlih prigodah i zadovolji Bogu za griehe učinjene. Posliednje pomazanje okrepljuje dušu, da može žestinu bolesti podnieti i posliednjim napastim vražjim odoljeti. Sveti red daje pomoć redjenim, da mogu za korist puka dužnosti reda svoga izpunjivati. Najposlje sakramenat ženitbe daje pomoć zaručenim, da mogu zauzdati zločestu požudu držeć viernost jedno drugomu obećanu, da uzdrže medju sobom mir i ljubav, i u sv. strahu božjem djecu svoju odhranjuju. Eto krstjani dragi! kolika dobra dobivamo u svetih sakramentih od Isusa ustanovljenih.

Drugi plod, osim posvetjujuće i sakramentalne milosti, podjeljuje se u sakramentih, ali ne u svih, nego samo u trih, t. j. krstjenju, potvrdjenju i svetom redu, a taj je *pečat.* Ali ćete pitati, što je pečat? Pečat sakramenta je znamenje iliti duhovni biljeg, učinjen na duši onoga, koj ga prima, po kom se označuje, da je posvetjen Isukrstu, ili kao njegov kućanin i baštinik, ili kao njegov vojnik, ili kao njegov osobiti sluga. Vidili ste, da gospoda i kralji imaju svoje dvorane i kućane,

imaju vojnike, koji za nje vojuju, imadu i namjestnike, kojim predaju oblast, da vladaju i upravljaju puke. Svi imadu biljege, po kojih se jedan od drugoga razlučuje. Tako isto i gospodin Isukrst glava crkve ima krstjane pravovjerne, koji su uda crkve, njegovi kućani, dvorjani i sinovi, i ovi se razlučuju od nevjernikah po pečatu iliti biljegu sv. krstjenja. Ima i svoje vojnike, pridružene s vojskom nebeskom, koji vojuju za njegovu vjeru i brane ju proti neprijateljem, i ovi se razlučuju po pečatu svetoga potvrdjenja. Ima najposlje svoje namjestnike, kojim predaje vladanje crkve svoje i koji daju pukom duhovnu hranu i pomoć, a to su biskupi, misnici i drugi, koji se razlikuju od ostalih, koji nisu redjeni pečatom sv. reda.

Po ovom dakle svetom pečatu biti će uviek razlučeni krstjeni od nekrstjenih, potvrdjeni od nepotvrdjenih, redjeni od neredjenih. Ovaj sv. pečat iliti biljeg nikad se nemože izbrisati, nego će uviek ostati na duši svih onih, koji su primili ove svete sakramente. Za blažene biti će ovo znamenje vječne slave, koje će angjeli i ostali blaženi na nebesih uviek hvaliti i uzvisivati nad onimi, koji neimaju takvoga biljega. Usuprot za osudjene u paklu biti će takav biljeg na vječni stid i muku, i takva slavna znamenja služiti će im za veću pogrdu, jer nisu njihove slave čuvali. Osim toga treba znati, da se rečena tri sakramenta nemogu više nego samo jedan put primiti.

Pitati ćete, koj je ipak od ovih sakramenatah najveći? i koj je od njih više ili manje potreban? Odgovaram, da su svi sakramenti našega zakona veliki i svaki od njih ima svoju vlastitu izvrstitost. Najveći pako glede izvrstitosti je oltarski sakramenat, jer se u njem zadržaje isti daritelj milosti i svakoga dobra — G. Isukrst pravi Bog i čovjek. U potrebi su pako najpotrebitiji krstjenje i pokora. Što se tiče dostojanstva podjelitelja najveći su potvrdjenje i sveti red, jer te sakramente mogu podieliti sami biskupi. Glede lakoće je posliednje pomazanje, jer se po njem odpustjaju griesi bez truda pokore. Što se pako tiče znamenovanja i priličnosti najveći je sakramenat

ženitbe; jer se u njem, kako veli sv. Pavao apoštol (Efež. 5.) prilikuje spoja gospodina Isusa sa crkvom. Dakle sakramenat krstjenja, kako rekoh, je najpotrebniji, jer tko nije krstjen ili vodom ili bar željom, nemore se spasiti. Pokora je takodjer potrebna, ali samo onim, koji su poslje krstjenja smrtno sgriešili. Sv. red treba ne svakomu, nego samoj crkvi, tako i ženitba. Ostali sakramenti nisu neobhodno potrebni, može bo se i bez njih spasiti, nego su samo potrebni u njeka vremena i njekih slučajih, da se može spasenje laglje postići, kako ćemo poslje vidjeti.

Sada nam još preostaje, da vidimo, kako smo u početku odlučili, kako se moramo pripraviti, da dostojno i koristno svete sakramente primimo.

Da na ovo odgovorim, morate znati, da bogoslovci razdjeljuju sve sakramente na dvoje, naime: *žive* i *mrtve.* Živi zovu se oni, koje primaju oni, koji su u milosti božjoj, koja je pravi život duše; a mrtvi su oni, koje primaju oni, koji se nalaze u smrtnom griehu i zato bez milosti božje. Sakramenti živi su oni, koje primaju živi, t. j. koji su u milosti božjoj bez smrtnoga grieha na duši. Sakramenti mrtvi jesu oni, koji daju milost onomu, koj je neima ili koj ju je izgubio. Krstjenje i pokora su sakramenti mrtvi, jer ih je Isus naredio, da ožive dušu, koja je umrla po griehu, dajuć joj milost božju.

Da se dakle djeca krste, neiziskuje se nikakva priprava od njih, jer za nje crkva izpunjuje. Ali ako bi se koj odrasli htjeo krstiti, mora se iz srca za griehe pokajati, čvrstom odlukom, da se neće više na prvašnje griehe povratiti.

Pokora iliti izpovied može se zvati drugo krstjenje, jer vratja milost izgubljenu; zato da se ovaj sakramenat dostojno primi, valja osim iskrenoga izpoviedanja griehah žaliti i svesrdno pokajati se za griehe odlukom nikada se više na nje nevratiti. Da se pako drugih pet sakramenatah dostojno prime, želi se, da se bude bar bez smrtnoga grieha, i koj bi bio u

griehu, valja da se prije čisto izpoviedi i njega se oprosti; inače bi sakramente primio na svoju osudu.

Ovo, o čem govorismo, mora svaki krstjanin znati o sakramentih u obće. Ali što se iz svega ovoga učimo? Vrlo štovati imamo ove božanske sakramente, imamo ih cieniti kao prave načine od Isusa za naše vječno spasenje naredjene. Ovimi se sakramenti duše posvetjuju, tko ih dakle smije propustiti, da ih neprima? Drugi ih nemogu odbaciti, nego samo oni, koji su u griesih otvrdnuli i za spasenje se svoje nimalo neskrbe. Pa koliko ih ima, koji bježe od svetih sakramenatah! Ah! more se tužiti predobri spasitelj, kakva je korist, što sam vam tolika sredstva za spasenje stavio, kad se toliki neće njimi da služe? *„Kakva je korist krvi moje?“*

Nebudite takvi, dragi krstjani! itd.

Nauk II.

O izvrstnosti sakramenta svetoga krstjenja.

Buduć da je krstjenje prvi i najpotrebniji od svih sakramenatah, i svih, kako zovu sv. otci, vrata, jer koj nije primio krstjenja, nemože primiti nijednoga drugoga sakramenta; zato počimam danas napose govoriti o sakramentih. Istina je, da smo mi svi po milosti božjoj primili sakramenat krstjenja, niti ga moremo više primiti, ali zato nemoramo propustiti, da o njem koju nereknemo; dapače, buduć da smo nejaki krstjenje primili, kada niti smo mogli poznati dostojanstva ovoga sakramenta, niti izvrstnosti ove milosti, čudnovata djelovanja njegova u dušah naših, niti velike dužnosti, koje smo na se uzeli; zato treba, da se bar sada sve ovo dobro naučimo, da sada bar spazimo, šta do sada nismo spazili, i izkažemo Bogu ono poznanstvo, koje smo do sada zapustili. Vrlo mnogo ima krstjanah, koji su primili krstjenje, a nit neznaju, što će reći krs-

tjanin, što je krstjenje, koje li su dužnosti krstjanina; pa osim toga ni nemare, da se nauče, sbog čega padaju u mnoge mane i griehe. Zato stari sveti otci nisu nikada prestajali propoviedati i govoriti o izvrstnosti milosti, koju svaki krstjanin u krstjenju prima. Zato je i sveta crkva naložila misnikom, da često pokazuju pravovjernikom kreposti i milosti sv. krstjenja. (Rim. kat. o sv. krstj.). Počimam dakle i ja o ovom sakramentu govoriti; i danas ću vam protumačiti 1. što je krstjenje, 2. kako je potrebno, 3. kako je sretan onaj, koj ga je primio.

Krstjenje će reći sapiranje vodom. Ali ako ga smatramo kao što je u sebi, t. j. kao sakramenat preporodjenja naredjen od Gospodina Isukrsta, to se u njem, kad se tielo izvana sapire i odredjene rieči izgovaraju, duša iz nutra opere od grieha po duhu svetom. Zato i zove sv. Pavao sv. krstjenje: (Lavacrum regenerationis et renovationis spiritus): Kupelj preporodjenja i ponovljenje duha svetoga. (Tit. pog. 3.). Kao što je sve svete sakramente, tako je i ovaj Isukrst naredio.

Ali, reći ćete, kada je naredio Isus ovaj sakramenat? Odgovaram, da ga je naredio, kad ga je sveti Ivan krstitelj u Jordanu krstio. Onda je dao kriepost vodi, da se moremo po njoj preporoditi na život duhovni, opravši sa duše naše griehe. „On je htio biti krstjen“, veli sv. Grgur nazianski, da ukopa u vodu staroga Adama i posveti ju, da može posvetiti one, koji se imadjahu krstiti; te kao što su se o krstjenju Isusovu otvorila nebesa i čuo se vječnoga otca glas: *ovo je sin moj poljubljeni;* tako kada se i mi krstimo, otvara nam se nebo, izbavljamo se iz vražjega sužanjstva, te postajemo sinovi božji.“ U Jordanu je dakle, kad se je Isus krstio, ustanovljeno krstjenje, a poslje uzkrsnutja svoga Isus ga potvrdi, kad je apoštole slao u sviet i njim naložio: *„Idite i učite sve narode, krsteć ih u ime otca, sina i duha svetoga.“*

Već sam u prijašnjem govoru rekao, da se u svakom sakramentu iziskuje *tvar*, iz koje sakramenat postaje, i *oblik*, rieči, koje sakramenat čine. Krstjenja *tvar* je voda naravna, bila ona iz mora, ili rieke, ili iz vrela, ili bunara, bila kišna; riečju: svaka naravna voda, samo neka nije pokvarena, da izgubi bitnost naravne vode. Nebi valjala iztiskana iz lozah ili drugoga drvetja, ili izažeta iz cvietja ili travah; jer to nije naravna voda. Mnogo manje vino, rakija ili pivo. Tu nam je istinu g. Isukrst očitovao u svetom evangjelju govoreći: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu s. non potest introire in regnum Dei. *„Tko se neprepori u vodi i duhu svetom, nemože u kraljestvo nebesko“*, t. j. spasiti se (Iv. 3., 5.). Odovud vidimo, kolika je dobrota našega spasitelja, da on za sakramenat krstjenja, koj nam je neobhodno potreban, nije ništa drugoga naredio, nego naravnu vodu, koja se može svagdje lako naći. Voda čudno tumači plodove svetoga krstjenja; jer kao što voda pere gad sa tiela: tako se u krstjenju peru pogančtine duše, što su griesi; te kao što se u vodi razhladjuje tielo, tako se krstjenjem ugasuju mnoge zločeste požude. Ali znajte, da premda je preprosta i naravna voda u potrebi dovoljna, da krstjenje bude sakramenat krstjenja; ipak po naredbi svete crkve, kad neima velike hitnje, mora se dodati još sveto ulje i rabiti blagosovljena voda (sveta voda) i za krstjenje opredieljena.

Što se pako tiče riečih, koje se za krstjenje iziskuju, jesu ove: Ego te baptiso in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Amen. *„Ja te krstim u ime otca i sina i duha svetoga Amen.“* Kojim mu drago jezikom se izgovorile, krstjenje je dobro. Ove sve rieči su potrebne osim *ja* i *Amen,* tako, da ako bi se koja izpustila, krstjenje nebi valjalo. Takodjer nebi valjalo krstjenje, da jedan govori rieči, a drugi da polieva vodom; nego treba, da jedan i polieva vodom i govori: *„Ja te krstim“* itd. Ništa nebi priečilo, da u potrebi neima tko djeteta držati ili da mu se ime nenadjene.

Tretje se iziskuje, da se sakramenat podieli: *sluga s odlukom,* da će po odluci svete crkve krstiti. Krstiti imaju oblast najprije biskupi po svoj svojoj biskupiji, župnici po svoj

svojoj župi i drugi misnici s dopustjenjem, i to kad nije nužde. Ali u potrebi, t. j. u pogibelji smrti ima oblast i more svatko krstiti, samo ako zna. I to Bog dopustja, da nitko, buduć da je krstjenje najpotrebnije, bez kojega se nemože nitko spasiti, nepogine, kad neima, tko bi ga krstio.

U potrebi dakle iliti u smrtnoj pogibelji može svatko krstiti, bilo mužko ili žensko, krstjanin ili nevjernik, samo kad ima odluku ono činiti, što crkva naredjuje, i kad vodom polievajuć rieči točno izgovara. Ali morate znati, da se hoće baš i u potrebi, kad ih ima više, koji bi mogli krstiti, red obdržavati. Ako je misnik prisutan ili koj drugi crkvenjakah, to su oni preči, poslje njih preče je mužko, pa onda žensko.

Ova potreba često se dogadja, a buduć da može svatko krstiti, sad se naučite, kako treba krstiti. Uzmite blagosovljene vode, ako nje neima, a ono koja nije blagosovljena, samo nek je naravna, učinite odluku, da ćete krstiti, te polievajuć po glavi, ako se nemore po njoj, a ono po drugom golom glavnijem udu tiela govorite: *„Ja te krstim u ime otca i sina i duha svetoga Amen.“* Vidite li, koli je čudnovata dobrota božja, što svakomu dopustja podieljivati i što je lako podieliti ovaj tako potrebni sakramenat?

Ali ako je krstjenje potrebno za spasenje, pitati ćete, kolika je njegova potreba? Odgovaram, da je krstjenje po nauku svetoga pisma i svetih naučiteljah tako potrebno za spasenje, da se bez njega nitko spasiti nemože, dapače ni ista od krstjanskih roditeljah istom rodjena djeca, da umru bez krstjenja, nemogu u raj doći; jer smo svi sgriešili u Adamu, i svi na ovaj sviet donašamo na duši grieh Adamov, i sbog njega se radjamo sužnji vražji i neprijatelji božji. Nitko dakle nemože nas s Bogom pomiriti, iz sužanjstva vražjega izbaviti i grieh iztočni sa duše naše izbrisati, nego sama dostojanstva muke i smrti Isusove: a ova dostojanstva nemogu nam se drugčije namjestiti, nego samo po svetom krstjenju. Dakle ni mali ni veliki se bez krstjenja spasiti nemogu, kako nam isto

sv. evangjelje svjedoči: *„Tko nebude preporodjen u vodi i duhu svetom, nemože unići u kraljestvo božje.“* (Iv. 3., 5., 6.).

Zato crkva naredjuje i vrlo preporučuje, da krstjani čim prije djecu na krstjenje nose, da nebi koje bez krstjenja umrlo, i tako za uviek raj izgubilo. I jao onim, sbog kojih nemarnosti diete koje bez svetoga krstjenja umre! Još više jao onim, koji uprav ili neuprav djeci rodjenoj ili tudjoj smrt prouzroče, te tako za uviek djecu svoju u pakao strmoglavljuju! itd.

Vidivši, kako je ovim potrebno za spasenje krstjenje, da spoznati morete, koliku su milost primili oni, koji su krstjeni, govoriti ću sada o plodovih, koje sveto krstjenje u nas djeluje.

Prvi i najglavniji plod svetoga krstjenja je, što čisti duše naše od grieha iztočnoga, u kojem se svi radjamo. Ako se krsti koj odrasao, to mu se izbrišu svi i njegovi vlastiti griesi, bili oni najgorji. Ovo je već odavna prorokovao Bog po Ezekiji proroku (pog. 36. 25.): Effundam super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. *„Izliti ću čistu vodu vrhu vas, te ćete se očistiti svih nečistoćah vaših.“* I sv. Pavao apoštol piše na Korintjane, pošto im je mnoge grde i opake griehe nabrojio, *„i vi ste“*, dodade, *„u njih bili, ali* (u svetom krstjenju) *ste od njih oprani i očistjeni, te ste posvetjeni.“* Sed abluti estis, sed sanctificati estis (Kor. 6., 11.).

Ali u svetom krstjenju neodpustjaju se samo griesi, nego i sve pokore za nje dužne. Na izpoviedi odpustjaju se griesi i pokora vječna, ali se neodpustja pokora vremenita, već i po izpoviedi ostaje na griešniku dug, koj mora platiti pokorom za griehe ili za života ili poslje smrti; a to zato, jer na krstjenju ne samo postajemo dionici muke i smrti Isusove, kao u ostalih sakramentih, nego se još sjedinjujemo i utjelesujemo s Isusom, s njime umiremo i s njime se pokapamo. Zato uči sv. sabor, da u onih, koji su skoro krstjeni, neima ništa, na

što bi mogao Bog mrziti. Istina je, da i poslje krstjenja ostaje u nas zla požuda, koja premda nije grieh, ništanemanje ipak nas na grieh vuče: ali ovo neškodi onim, koji joj neprivoljuju, dapače ostavio nam je Bog, da proti njoj snažno boreći se, dobijemo veće dostojanstvo. U toliko sabor tridentinski. (Decr. de pecc. orig.).

Osim ovih plodovah svetoga krstjenja primamo još i druge. Ne samo što se po njem oslobadjamo griehah, koji su pravo zlo, nego se napunjujemo još darovi božjimi. U krstjenju vratja nam se štola pravice, koju smo po Adamu izgubili. Bog onda dolazi u nas, pribiva u nas, a duša se preporadja na novi život i nadariva se milostju božjom. Ova milost božja čini nas prijatelji i sinovi božjimi, baštinici nebeskimi, a duša postaje liepa pred Bogom i njemu draga. U krstjenju ulievaju se u dušu bogoslovne kreposti: vjera, uhvanje i ljubav i darovi duha svetoga. Krstjenje je jedan od onih trih sakramenatah, u kojih se udara pečat, po njem se čini na duši božanstveno znamenje, za kraljestvo nebesko odredjeno.

O prevelike milosti! samo iz ovoga, što smo do sada rekli, moramo zavapiti: o prevelike milosti, koju nam je gospodin Bog u svetom krstjenju udielio! Milost, koje nikada zadosta shvatiti nemožemo, jer je najveća od svih, koje nam je predobri Bog udielio. Jer nas je po ovoj milosti Bog izveo iz tminah grieha i priveo nas na svoju svjetlost, da ga upravo poznajemo, sebi nas je posvojio i posinio: *„da se zovemo i budemo sinovi božjimi“* i njekim načinom učinio nas, kako govori sv. Petar, dionici svoje božanske naravi: ut per haec efficiamini divinae consortes naturae. „Da po ovom postanemo dionici božanske naravi.“ (2. Pet. 2., 1.).

O prevelike milosti, koju nam je dao Bog u svetom krstjenju, zavapimo opet, dragi moji! od prevelikoga začudjenja. Milost, na koje izvrstitosti i veličini toliki i toliki od nas nismo nikad ni mislili, a kamo li predobromu Bogu na njoj zahvalili. Milost toliko veća, koliko niti smo je zaslužili niti

smo je zaslužiti mogli, nego nam ju je sama dobrota božja pružila. Milost toliko osobitija, koliko je mnogim uztegnuta, a nam neznatnim dana. Ah doisto, dragi krstjani! ove milosti, koju je nam udielio, nalažuć nam, da primimo sveto krstjenje, nije dopustio svim narodom zemaljskim, već ju je po svojih predubokih sudovih uztegnuo. Non fecit taliter omni nationi. *„Nije učinio tako svakomu narodu.“* (Pjes. 14.).

Pogledjite, nevelim, na udaljene narode širokoga svieta vam nepoznane, nego pogledajte i promotrite narod susjedni nam u Bosni, Hercegovini itd., kako je malo krstjanstva, a mnogo nevjernikah; kako ih je malo, koji su imali milost primiti sveto krstjenje, a mnogo, kojim je ista milost zaniekana, kamo li, što se ima reći o ostalih strankah širokoga svieta? Medju mnogimi odbačenimi samo je malo obrano i krstjeno. Kolika je to milost za nje!

Ali zašto je tolikim nesretnikom ova milost zaniekana, a manjini dopustjena? Zašto je dao Bog, da smo se mi rodili od krstjanskih roditeljah i sveto krstjenje primili, a drugi ne? Kakvo smo dostojanstvo mi imali, kojega oni nisu imali? Nikakva, dragi krstjani! dostojanstva nismo imali, kakono i svi ostali. A što smo sveto krstjenje primili, to je bilo samo preveliko milosrdje dragoga Boga, po kom nas je pomilovao, a druge ostavio.

Sveti Augustin je na više mjestih u svojih knjigah drhtjuć i čudeć se dubljini sudovah božjih otajstvo ovo iztraživao, zašto jedni dobivaju milost krstjenja, a drugi nedobivaju baš i od onih, koji su od krstjanah rodjenih: roditelji bi rado, žele i nastoje, no ipak dosta djece bez krstjenja umre. Zašto se govori opet na drugom mjestu, kadkada djeca nevjernika koga krste i spase, a krstjanah često se nekrste te propadu? O dubokih sudovah božjih! Ali mi, koji smo bili tako sretni, da nam je tolika milost u dio pala, kako smo joj odgovorili i harnost izkazali na tako velikom milosrdju? Ah gospodine Bože, ničim ti drugim nismo odgovorili, nego nehar-

nostju, griesi i uvredami, čega se stiditi moramo! Ali na neharnost svoju mrzimo, i odsele nećemo te prestati hvaliti i blagosivati, što si nam preveliku milost svetoga krstjenja udielio. Tebi sada neka je hvala i slava. Neka te blagosivaju za nas angjeli i svetci tvoji na nebesih u vieke. Te kao što smo po tvojem prevelikom milosrdju primili milost sv. krstjenja, učini, da u istoj milosti postojimo do smrti u ovom umrlom životu, da te možemo poslje na vieke blagosivati i hvaliti na drugom neumrlom.

Nauk III.

O čudnih plodovih svetoga krstjenja u nas.

Da iz čudnih plodovah, koje proizvadja u duši našoj sveto krstjenje, možete laglje poznati veličinu milosti, koju vam je Bog udielio, kad vam ga je dopustio primiti, pokazati ću vam danas dvoje. Prvo ću vam staviti pred oči nesretno stanje, iz kojega smo se po krstjenju izbavili. Drugo, pokazati ću vam sretno stanje, u koje nas je sveto krstjenje dovelo.

Da se upoznamo s nesretnim stanjem, iz kojega nas je Bog po svetom krstjenju izbavio, dosta je samo, da promislite, čiji smo sinovi. Mi smo sinovi Adama griešnika, Bogu neposlušna i zato iztjerana iz raja zemaljskoga. Mi smo baštinici njegove neposlušnosti i njegova grieha, zato i njegove kaštige; jer smo se mi svi, kad je Adam sgriešio, u njem zadržavali kao u svom početku ne samo naravnom, nego još i djelorednom. Kad je on po naputku vražjem sgriešio, nije učinio zla samu sebi, nego svim nam i svemu čovječanstvu, koje će se iz njegove loze do svrhe svieta radjati. Govore, da ima njeki zanat, koj ako otruje koren jednoga stabla, otruje i sve voćke, koje se od njega radjaju. Je li ovo istina, neznam.

Znam samo, da je ovi otrovni zanat vragu za rukom pošao, kad je na grieh naveo našega prvoga otca Adama, i u njem, kao u prvom našem korenu, sve nas istim griehom otrovao; to je iztočni grieh, u kojem se svi radjamo i kojim smo svi otrovani.

Budué smo ovim nesretnim griehom otrovani, već ništa u nas neima zdrava. Razum, volja, prostota, pamet, požuda, sve se je po ovom griehu pokorilo i izopačilo. Prevara, tmine, laž, to je nesretni mraz, koj nam je iza Adama ostao, kako govori duh sveti: Error et tenebrae peccatoribus concreata sunt. *„Grieh i tmine su s griešnici stvorene“* (Eccl. 6.). Ljudi običaju hvaliti i uzvisivati stare mudrace, da su bili prosvietjeni i veliku znanost postigli, da su mudrostju i slobodom mnogo junačtva učinili, mnogo bogatstva skupili i na velika dostojanstva se popeli; ali, ako ćemo pravo reći, oni se moraju zvati sliepci i budale, jer nisu poznavali pravoga Boga, niti ga, kako bi valjalo, štovali; zato se mudrije mora zvati svako malo diete, koje je krstjeno i koje znade otajstva katoličke vjere. Čovjek, koj nepozna katoličke vjere, ma se pokazivao i najmudrijim, u sebi neima drugoga, van tmine, budalaštinu i prevaru.

Osim razuma bila je griehom Adamovim volja pokvarena. Volja je tako izkvarena i izopačena, da bez milosti božje ne samo nemore nikakva dobra djela učiniti, nego nemože ni pomisliti. Bog je stvorio čovjeka upravna i bez ikakve mane; ali po griehu obaljen je u stanje, što se može gorje. Dogodilo mu se je, govori sveti Augustin, što se dogadja sa zemljenim sudom; dok sud stoji u rukuh majstora, dobro stoji, ali čim mu izpane iz ruke, razbije se. Čovjek mjesto da je stajao u ruci božjoj i pustio se od njega vladati, odpao je od njega i nije mu se htjeo pokoravati; zato ga je i Bog pustio njegovoj slaboći i nevolji, da spozna, da bez Boga nemore drugo, nego na zlo ići. Istina, ostala je sloboda činiti dobro ili odabrati zlo; ali ova sloboda, osobito na

dobro, tako je slaba, da se bez božje pomoći svakoj najmanjoj napasti podloži. Jedan slobodan pogled, jedna prevarljiva stvar, ukazanje kakva dobitka, izprazna slava, jedna griešna prigoda priteže na grieh i u zlo obara. Eto vam naše volje! A što je pako pamet naša poslje grieha? Ništa drugo, nego jama ili kup svakojake poganstjine, puna izpraznosti, budalaštine i prevare. Ah nevoljnih nas *„tko će nas osloboditi“*, moramo zavapiti s Pavlom apoštolom, *„tiela smrti ove?“*

Što je najposlje naša požuda poslje grieha? U njoj je sveudiljan odpor tiela proti duši, razumu i kreposti, sliepačko nagnutje k izpraznostim, bogatstvom, dostojanstvom, nasladam tjelesnim i svemu, što je vremenito. Duh sveti prilikuje zato našu požudu objestnim konjem, koji neće da pravcem idu, nego na vratolomje nose, pa ako čovjek, pokriepljen milostju božjom, dobro nezauzda i neuzteže požudah svojih, brzo u svako pade zlo. Zato i govori sv. Pavao, da smo natura filii irae, *svi po naravi sinovi srdjbe* (Efež. 2., 3.), kao da smo po naravi rodjeni od srdjbe božje, ili da bolje reknemo, da smo cilj srdjbe božje.

Budući dakle, da smo po naravi sinovi božji srdjbe, odtud sliedi, veli sveti Augustin, da moramo biti cilj i kaštigah božjih i dostojni mukah paklenih: *„Ako smo sinovi srdjbe: to smo sinovi osvete i pakla.“* Ali nije li Bog neizmjerno milosrdan? *Milosrdja božjega puna je zemlja*, govori okrunjeni prorok (Pjes. 32., 5.). *Bog je bogat na milosrdju*, govori sv. Pavao (Efež. 2., 4.). Bog je vas milosrdje, vas ljubav, vas slast. Sve je istina, no Bog nemože ljubiti onoga, koj neprimivši svetoga krstjenja leži okaljan griehom iztočnim. Tko nosi na duši iztočni grieh, t. j. koj nije krstjen, uviek je cilj srdjbe božje, na koga gledju kaštige pravice božje, za koga neima raja, nego muke paklene. On nije od stada Isusova, nego od sužnjevah vražjih, nije sluga božji, nego vraga, kojemu je od Boga pustjen i oblasti njegovoj predan.

O prevelike nesreće za svaku dušu, koja nije primila

svetoga krstjenja! biti ciljem srdjbe božje i božjih kaznah; neimati diela u kraljestvu božjem, biti pod oblastju vražjom podvržen mukam paklenim, kolika je to nesreća! Pa ipak smo u ovoj nesreći, dragi krstjani! svi mi bili prije svetoga krstjenja. Mi smo svi bili pod srdjbom božjom, sužnji vražji, na paklene muke osudjeni. O kako smo dakle nesretni bili! Pa na ovu našu nesreću nismo možda nikad pravo ni mislili, da zahvalimo Bogu na milosti svetoga krstjenja.

Koliko nas je, ljubezni krstjani! iztočni grieh učinio nesretnimi, toliko nas je gospodin Bog svetim krstjenjem učinio sretnimi. Gospodin Isukrst je krepostju muke i smrti svoje, koja nam se u svetom krstjenju namjenjuje, bio liekar dušah naših, koj je izliečio sve smrtne rane njihove, koje im je nesretni grieh zadao. On nas je po krstjenju oslobodio sužanjstva i oblasti vražje, on nas je izbavio iz tamnice paklene, na koju smo osudjeni bili. Nije samo to: već čim smo bili krstjeni, odmah se je uništila s nas srdjba božja i Bog nam se je učinio milostivim, blagim i dobrostivim; od neprijateljah božjih postali smo prijatelji njegovi. Kako dakle, dragi krstjani! moramo biti zahvalni Isusu?

Ali da mu većma zahvalimo, predjimo sada od stanja nesretnoga, iz kojega nas je spasitelj Isus po krstjenju izbavio, na stanje presretno, u koje nas je po njem metnuo. Po krstjenju dobili smo izgubljenu pravicu, u njem dobismo, pošto se je uništio svaki biljeg grieha, dar neizmjerne ciene, milost posvetjujuću, po kojoj su duše naše postale pred Bogom tako liepe, gizdave i drage. O da bi imao riečih, da protumačim, što će reći dobiti pravicu, koju vratja milost svetoga krstjenja! Da bi vam mogao predstaviti, koliko je dobro biti ljubljen od Boga i imati Boga za prijatelja, za stalno držim, da bi se ova milost pomnjivije čuvala, niti bi se tako lako griesi gubila! Jer ću pako o ovom drugi put govoriti, ajdemo dalje.

Ova milost, koju nam Bog daje na svetom krstjenju, mora još boljma ganuti nas, da ju čuvamo zato, što je ona

*

prva od svih milostih, koje nam Bog daje. Jest prva, ne samo što otvara vrata milostim ostalih sakramenatah; nego još što je vrelo i početak svim ostalim milostim, koje daje Bog duši, kako u sadanjem životu, tako i u budućem vječnom. Stavite si pred oči, dragi krstjani! izvrstni život i čudna djela svetih apoštolah, mučenikah, izpovjednikah, djevicah i drugih svetacah, kolike su oni čudne kreposti izvršivali, kako ih je Bog razsvjetlio, kolika su čudesa činili? Pa znajte, da je vrelo svih ovih darovah božjih milost, koju su primili na svetom krstjenju. Ova prva milost bila je početak i vrelo svih ostalih milostih, po kojih su se oni svietu tako čudni činili. Podignite još oči svoje od zemlje te pogledjite na nebesih medju kori angjeoskimi nebrojeno množtvo blaženih, prosvietljenih božjom svjetlostju, obuzetih slavom božjom, koji uživaju neizmjerno blaženstvo. Pa znajte, da je sve ove njihove sreće uzrok presveta milost, koju su na krstjenju primili. Blagosovljena voda svetoga krstjenja, presretna milost, koju su u ovom sakramentu primili, bila je u njih početak blaženoga života; ona je bila onaj dar božji, o kom govoraše Isus samaritanki; ona je bila ona voda živa, koju je obećao dati svojim izabranim, koja sdružena s drugimi potoci načini veliku rieku, po kojoj su se dovezli u blaženi život vječni. Facta est in eis fons aquae salientis in vitam aeternam. *„Postalo je u njih vrelo vode cureće u život vječni.“* (Iv. 4.).

O koliko je sretna svaka duša, koja je primila milost svetoga krstjenja! O presretna stanja, u koje metje ova milost! Sveti Grgur nazianski, razmišljavajuć čudnovate plodove, koje je u njem učinio sakramenat svetoga krstjenja: *„Vas sam drugčiji postao,* govoraše, *nisam onaj, koj sam prije bio, već sam postao novo stvorenje. Iz pokvarenoga zemaljskoga čovjeka učinio me je Isus novim božanskim i nebeskim.* Ex vetere novum, ex humano divinum me effecit. (Govor. 40.) *Kao što vješt majstor sud pokvaren i razbijen u vatri tali i pravi nov; tako je i gospodin Isukrst mene prenačinio vatrom božanstvenom, dajuć mi život novi. Milost krstjenja je,* dodaje isti sveti otac, *medju svimi darovi i dobročinstvi najveće i najosobitije.* O milosrdja i dobrote našega Boga, opet zavapimo, kako nas je pomilovao, što nas je zovnuo na milost svetoga krstjenja, a tolikim ju je uztegao! O milosti, kojoj neima para!

Ali, kako je pogrdna bila naša neharnost prama tako milostivomu Bogu za toliku milost! Valja da se zastidimo. Tko je od nas sa zahvalnostju na ovu milost mislio? Tko si je odabrao vremena, da promisli toliku milost i na njoj Bogu zahvali? Iz velike nevolje nas je izbavio i u presretno stanje premjestio! Ah kako smo nezahvalni! Sin božji gospodin Isukrst, da nam toliku milost udieli, čovjekom je postao, trideset i tri godine tužno i nevoljno život provodio i najposlje gorku muku podnio, krv prolio i na križu razpet umro; pa mi na toliku milost ni nemislimo. O preružne nezahvalnosti!

Krstjani dragi! što boljma mogu preporučujem vam, da se ove milosti svetoga krstjenja uviek sjetjate, na njoj Bogu zahvaljujete, što vam ju je udielio, dočim je nebrojeni drugi nisu spoznali, pa ju iz zahvalnosti marljivo čuvajte, da ju kakvim griehom opet neizgubite, nego ju dobrimi djeli još većma pomnožajte itd.

Nauk IV.

Na koje dostojanstvo uzvisuje krstjanina milost svetoga krstjenja?

Posvetjujuća milost, koja se prima na svetom krstjenju, ne samo ponavlja čovjeka i čini ga novim stvorom; ne samo čini krstjanina Bogu draga i prijateljem božjim, *čineći ga,* kako govori sveti Petar (posl. 2., pog. 1.) divinae consortes naturae, *dionikom naravi i istoga života božjega,* nego ga još čini unići

u družtvo vječnoga otca, božanskoga sina i svetoga duha, kako govori sveti Ivan apoštol: et societas nostra sit cum Deo Patre et cum Filio ejus Jesu Christo. *„I družtvo naše neka bude s Bogom otcem i sinom njegovim Isukrstom.“* (Posl. 1. pog. 1.). To me potiče, da nastavim dalje govor, te procienivši posvetjujuću milost u sebi i u njezinih čudnih plodovih, koje proizvadja na duši, danas ću vam pokazati previsoko dostojanstvo, na koje ista milost uzdiže krstjanina. Ona ga čini sinom vječnoga otca, udom Isusovim i crkvom duha svetoga. Kad to čujete, morati ćete reći, da neima većega dostojanstva od krstjanskoga.

Krstjanin dakle, koj je bio tako sretan, da je primio sveto krstjenje, postao je krepostju milosti posvetjujuće, koju mu ovi sakramenat podieljuje, opet prijateljem i sinom božjim. Doisto dragi krstjani! onaj čas, kad smo sveto krstjenje primili, postali smo sinovi božji. *„Znajte“*, piše sveti Pavao na Rimljane (8., 15.) *„da vi u novom zakonu milosti niste primili duha službe i sužanjstva, da budete opet u strahu, nego duha slobode i posinstva, sbog kojega možemo podići oči k nebu i reći: Mi smo sinovi božji, a ti si previsoki Bože naš otac.“* Stari zakon, koj se zove pisan, bio je zakon straha; jer je s velikim strahom i prietnjami bio dan, i u sebi nesadržavaše ino nego prietnje i strogosti, ali po krstjenju smo se sve strogosti i straha oslobodili. Gospodin Isukrst zamočivši prst u krvi svojoj upisa u srcih naših drugi zakon, zakon slasti i milosti, po kojem je nas sve vječni otac posinio, tako da sasvim slobodno možemo reći: *„Bože moj, ti si moj otac.“*

I ovo isto sveti apoštol Pavao na drugom mjestu drugimi riečmi bolje tumači (Efež. pog. 1.). *„Bog nas je bratjo,* veli on, *učinio sinovi svojimi, i da to budemo, odredio nas je od vieka po svom sinu Isusu.“* I ljudi kadkada uzimaju si sinove, kojih nisu rodili, te ih posine; ali to čine, da nadopune svoju neplodnost ili da nadomjeste djecu, koju im je smrt ugrabila. Što čine ljudi, ako neimaju vlastite svoje djece, za

potrebu: to čini Bog po svojoj dobroti i neizmjernom milosrdju bez ikakve potrebe s nami. Njemu netreba nas posinjivati, kad ima svoga božanskoga od vieka jedinorodjenoga sina: pa ipak tako je dobar i milostiv prama nam, da je htjeo po krstjenju sve nas imati za sinove.

Nemojte misliti, da je ovo posinjenje našega božanskoga otca samo ime, kao što je posinjenje ljudsko, nego je pravo. Jer kao što je spasitelj naš Isus sin božji po naravi, tako smo mi sinovi po milosti: Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus. *„Vidite,* veli sveti Ivan (posl. 1. p. 3.), *kakovu je ljubav dao nam otac, da se zovemo i budemo djeca božja.“* Dignite, veli, oči pameti svoje, uzdignite razum svoj i shvatite, ako morete, neizmjernu ljubav otca nebeskoga prama nam, da nas je ne samo nazvao već u istinu uzeo. Da bude samo rekao, dopustjam vam, da me zovete otcem, a vi da se zovete sinovi moji, neizmjerno bi nam po štenje učinio, da si većega nebi mogli željeti. Ali tko će moći shvatiti ljubav našega Boga i poštenje naše, da on hoće, ne samo da se zovemo njegovi sinovi, nego baš da budemo i da sve vlastitosti sinovah imademo. O neizmjerne ljubavi našega Boga! o neizmjernoga poštenja našega!

I ovo sinstvo božje, premda je posinjenje, izvrstitije je od svakoga ljudskoga sinstva. Moj otac, koj me je na ovaj sviet rodio, nije mi toliko otac, koliko mi je otac po milosti svetoga krstjenja sám Bog. Dapače prispodobivši Boga našega otca sunaravnim otcem, veli sveti Petar Krisolog, *ovi nebi se imali zvati otci, nego naši ubojice; jer isti čas, kad nam daju naravni i tjelesni život, uzimlju nam duševni, jer nas u griehu začimaju.* Mi dakle imamo samo jednoga otca, od kojega smo dobro primili, a ovaj je naš vječni otac Bog, koj nam daje duševni život u sv. krstjenju. Pa što bi nam naravni život, koga smo dobili od naravnih otacah, da nam Bog nedaje duhovnoga. Mi bi po otcih svojih bili više nesretni, što su nas rodili, nego da nas nebudu ni rodili; jer što bi nam hasnilo,

što na svietu živemo, kad nebi dobili života vječnoga. Bog je dakle, koj nam daje duhovni život, naš pravi i dobri otac. Zato nam i zapovieda gospodin Isus, da, kad molimo, govorimo: *„Otče naš koj jesi na nebesih.“* Jer nas ovaj samo otac nebeski pomaže, on nas samo sretnimi čini sebi nas na sv. krstjenju posinjujuć i sve nam razloge sinovske dajuć, bolje nego naši tjelesni otci. Može li se dakle više što željeti, da spoznamo uzvišenje sv. krstjenja? More li biti veće dostojanstvo krstjanina od onoga: biti sinom božjim?

Doisto, dragi krstjani! ovo dostojanstvo i ovo ime je neizmjerno veće od svih i največih dostojanstvah ovoga svieta. Sva gospodstva i dostojanstva ovoga svieta nisu ništa prama ovomu dostojanstvu, koje je svaki krstjanin na krstjenju stekao, biti sinom božjim. O dragi krstjani! kóji me slušate, prestanite tužiti se na svoju nesreću, što ste se rodili od nizka roda i u siromaštvu, nego podignite misao svoju vrhu svojih nevoljah i promislivši previsoko dostojanstvo krstjanah, koje vas čini sinovi božjimi, prestati ćete uzdisati za dostojanstvi i gospodstvom velikašah zemaljskih, koja tako jako žele ljubitelji svieta. Ja sam rodjen u siromaštvu, reći ćete, moram se truditi, mučiti i znojiti, da mogu živjeti, istina je, ali nemarim; ja sam krstjanin, i kao krstjanin sin božji, zato me čeka slava u kraljestvu božjem; sbog čega je moje dostojanstvo veće od dostojanstvah i gospodstvah svih kraljah i zemaljske gospode.

Koliko se diče sinovi kraljah i carevah zemaljskih, što su rodjeni od gospodskoga roda i plemenite krvi. Ni sada oni nepustjaju mislih svojih na nizko, nego vazda misle o slavah svojih predjah, o plemenštini svoga roda, o gospodstvu, koje po takvom rodu dobivaju. Ali ljubezni moji! odkako ste krstjani, zadobili ste gospodstvo največe ne po krvi zemaljskoj i po rodu ljudskom, nego po rodu i krvi božanskoj; jer ste rodjeni od iste krvi Isusove, po kojoj ste bili preporodjeni i oprani na svetom krstjenju; vi imate s Isusom preslavno ime sinovah božjih, baštinu kraljestva nebeskoga. Ono gori kraljestvo ne-

besko pripravljeno je za vas. I ovo je, što nas uči Isus u molitvi otče naš: *„Neka dodje kraljestvo tvoje.“* Zašto dakle neupravite svih svojih mislih i željah za svim, što je duhovno i nebesko? Zašto neživete sveto i savršeno, kao što je otac vaš nebeski svet i savršen? Ah u tom baš mnogi krstjani pomanjkaju. Toliki i toliki nepazeć na svoje dostojanstvo sinstva božjega, na svoju sramotu upravljaju sve svoje misli i želje, da zadovolje svakoj pohotnosti putenoj. Drugi pako, koji se drže za poštenije i bolje, sve sile upotrebljuju, da si ovdje na zemlji pribave sreću, bogatstva, časti i razkošja zemaljska, zaboravljujuć sasvim na svoje veliko dostojanstvo, što su krstjani, tako, da se na ovo najmanje pazi, najmanje cieni.

Ah nebudite vi takvi, dragi moji! Do sada niste poznavali veličanstva i dostojanstva svetoga krstjenja; ali sada ga počmite poznavati, te ga nemojte više pogrdjivati, podajuć se nevaljalštini. Sjetite se, da ste ne samo sinovi božji, več bratja Isusova i uda tiela njegova, a s nje vaša glava. To je drugi uzrok, po kom se poznaje veliko dostojanstvo, koje smo u svetom krstjenju dobili.

Vječni otac, koj ima jedinorodjenoga od vieka rodjena sina, dostojao se je poslati ga na zemlju, da nebude, kako veli Augustin, on sám, nego da ima mnogo bratje od njega posinjene. Kad nas dakle otac vječni u svetom krstjenju uzima za sinove, čini nas sve bratjom Isusovom. Doisto je po nauku sv. Pavla (Rim. 8., 20.) G. Isus naš najstariji brat. Primogenitus in multis fratribus. *„Prvorodjenac medju mnogom bratjom.“* I sám gospodin Isus *nije se stidio nas brotjom zvati* (Židov. 2.). Kad smo primili krstjenje, svi smo postali bratjom Isusovom. I on nas, ako samo život svoj po njegovu upravimo, dobrostivo bratjom svojom naziva. Kolika je to slava, poštenje i dostojanstvo!

Krstjanin unilazeć po sv. krstjenju u crkvu, koja je otajstveno tielo Isusovo, kojega je glava sám Isus, kako uči sv. Pavao (Kolos. 1.), *„glava tiela crkve“*; postaje udom tiela

Isusova. Doisto, dragi krstjani! Isus je naša glava, a mi po krstjenju dostojni smo biti uda njegova tiela sjedinjeni s ovom našom božanskom glavom. Ovo sjedinjenje s Isusom kao našom glavom je mnogo čvrstje, nego uda sa udi naravnoga tiela; jer uda tjelesna, premda su medju sobom sjedinjena i sva sačinjavaju jedno tielo, ipak nezadržaje se jedno u drugom. Ali jedinstvo naše s Isusom kao duhovno, čini, da smo mi u Isusu, a Isus u nas isto tako (u koliko se pristoji), kao što je on u svom vječnom otcu, kako sám svjedoči kod sv. Ivana (pog. 14., 20.): ego sum in Patre meo et vos in me et ego in vobis. *„Ja sam u svom otcu, a vi u meni i ja u vas.“* O koliku čast dobivamo u sv. krstjenju! O kako moramo Bogu zahvaliti na tolikoj milosti! Mi smo po sebi ništo, ali po sv. krstjenju sjedinjujemo se s Isusom kao s našom glavom, postajemo bratja i uda njegova.

No po ovom dostojanstvu, što smo uda i bratja Isusova, na koje nas uzdiže sv. krstjenje, prešla je prevelika dužnost, da svetimi djeli odgovorimo tolikomu dostojanstvu. Krstjanin znajuć, da je on udo razpetoga Isusa, mora stalno držati, da nemore biti pravo udo božanske glave, kako nežive onim duhom, kojim je on živio i nevlada se po onih naucih, koje je on učio; ako neljubi onoga, što je on ljubio, a nemrzi na ono, na što je on mrzio. Ali život i nauk Isusov, što nam drugo kaže, nego da ljubimo muke i nevolje ovoga svieta, a na lažljive nasladnosti mrzimo i izpraznih dobarah tielu na volju nepripustjamo? Krstjanin dakle ima čim više nastojati, da užeže u srcu svom ljubav poniznosti, uztrpljivosti i mržnju na lažljiva razkošja i uživanja svjetska i na sve, čim se Bog uvredjuje. Jao nam, ako protivno uzčinimo! Jao nam, ako neuživemo po primjeru Isusovu, t. j. ako neuzljubimo ono, što je Isus ljubio, a činili budemo ono, na što je on mrzio! Zaludo ćemo se dičiti imenom krstjanskim toli svetim, ako budemo činili zla djela. Tako ćemo biti kriviji od istih nevjernikah i čestja će kazna na nas doći.

Da nam se ta nesreća, dragi krstjani! nedogodi, vazda držimo pred očima život Isusov i njegova presveta djela nasliedujmo. On je naš učitelj, naš vodja, naša glava, njega dakle valja da i nasliedujemo. Istina je, da kako mu drago mi nastojali, nikada ga nebi mogli nasliedovati, jer su njegove kreposti neizmjerne svetosti i njegova djela nedospjetne izvrstitosti: no ipak će nam njegovom pomoćju za rukom poći, da ćemo malo po malo ostaviti svoje mane i očistiti srce svoje od griehah i popeti se na onu svetost, koju ime krstjansko od nas iziskuje. A ti Bože to možeš učiniti i to se od tebe ufamo.

Ali ni ovdje se milost sv. krstjenja nezaustavlja; jer kad je uzdigla krstjanina na dostojanstvo, da bude sinom Boga otca, i bratom i udom Isusovim, učini ga hramom duha svetoga. Doisto duša krstjanska na sv. krstjenju posvetjujućom milostju posvetjena postaje živim hramom duha svetoga. U njoj duh sv. kao u svojoj kući i svom prebivalistju stanuje. Ali čemu se većma čuditi moramo je to, da ova milost posvetjujuća, čini ne samo dušu vašu hramom duha sv. već i tielo; t. j. vaše oči, uši, jezik, ruke i noge. Sva su ova uda, dok ste u milosti na sv. krstjenju primljenoj, hram duha sv. njemu posvetjen. Možebiti mnogi nisu na ovo ni mislili. Ali netreba o tom sumnjati, jer to sám Bog zasvjedočava po ustih sv. Pavla: *„Zar neznate“*, veli on, *„da je tielo vaše hram duha svetoga, koj u vas prebiva.“* (1. Kor. **6.**, 19.). O osobite milosti sv. krstjenja! O velikoga dostojanstva, na koje se po njem krstjanin uzdiže!

Vi dakle bratjo, *„niste više svoji, nego ste duha sv., koj prebiva u vas, i njemu ste posvetjeni.“* Ovo čudno posvetjenje učinjeno je u vas po vodi i riečih, koje je izrekao onaj, koj vas je krstio. Onda ste bili na milost preporodjeni i ponovljeni po duhu svetom. Po krstjenju smo dakle postali sužanjstva vražjega prosti; i ne samo prosti, već i sveti, ne samo sveti, već i sinovi božji; ne samo sinovi božji, nego i rajski

baštinici; ne samo baštinici, nego bratja Isusova i uda njegova; ne samo uda Isusova, nego još i živ hram duha svetoga.

No buduć, dragi krstjani! da vas na to dostojanstvo diže milost svetoga krstjenja, je li moguće, da bi koj pogrdio sinstvo božje, da budete opet po griehu sužnjem vražjim? Buduć smo po krstjenju postali bratja i uda Isusova: hoće li koj pokvariti tielo svoje nedostojnimi djeli, da izgubi vječnu sreću, koju mu je Bog gori pripravio? Buduć da su duše i tjelesa vaša hram duha svetoga, je li moguće, da bi ih koj učinio prebivalistjem vraga paklenoga, u griehe se opet pustjajuć? Zar ćete tima očima duhu svetomu posvetjenima gledati izpraznosti svieta i sramotna djela? Hoćete li tima ušima, kojima bi morali slušati samo nauke božje, slušati pogane pjesme i bludne razgovore? Zar ćete tim jezikom, kojim nebi drugo imali, nego hvaliti i slaviti Boga, kleti, psovati i pogane rieči govoriti? Zar ćete se ostalimi udi, kojimi bi morali Bogu služiti, služiti, da Boga uvredjujete? Ako ste po nesreći do sada u ovom griešili, nemojte od sada. Unidjimo u se, te buduć da nas milost sv. krstjenja diže na dostojanstvo, da budemo sinovi božji, bratja i uda Isusova i hram duha svetoga: zato tako živimo, kako se pristoji za toli slavno dostojanstvo, da ako ovo dostojanstvo ovdje na zemlji uzdržimo, možemo plod istoga poslje uživati na nebesih.

Nauk V.

O obredih, koji se obdržaju, kad se podjeljuje sakramenat sv. krstjenja.

Premda obrede, koji se po naredbi crkvenoj, kad se sv. krstjenje podjeljuje, obdržaju, netreba svakomu znati;

ništanemanje služe mnogo za nauk svakomu krstjaninu, da pozna korist i izvrstitost ovoga sakramenta. Zato sv. crkva (Rim. kat. o sv. krstj. br. 59., 60.) župnikom nalaže, da pomnjivo te obrede krstjanom protumače, što sam i ja odlučio u danjašnjem govoru učiniti: i govoriti ću najprije o onih obredih, koji se čine prije krstjenja, pa onda o onih, koji bivaju u krstjenju, a najposlje o obredih poslje krstjenja.

Medju najpoglavitijimi obredi prije krstjenja je: odabrati kuma ili kumu. Premda se u potrebi može krstiti i bez kumovah, ali gdje nije nužde, mora svako diete imati na krstjenju kuma ili kumu, ili najviše po dvoje, jedno mužko a drugo žensko, više pako crkva zabranjuje. Ovaj običaj još od prvih vremenah krstjanstva vlada i vazda je kao stvar sveta smatran. Ali kao što se s vremenom svaka sveta stvar kvari, tako se i ovaj običaj kumove odabirati u sadanje doba smatra kao izprazan običaj, koj ništa neznamenuje, zato se i odabiru kumovi neznajuć ni zašto su, ni kakve dužnosti na se primaju.

Kumovi i kume zato se uzimaju, da prikažu crkvi onoga, koj se hoće krstiti, da mu nadjenu ime, da budu svjedoci njegova krstjenja, da mjesto njih na pitanja odgovaraju, da se mjesto njih odreču vraga i svih djelah njegovih, a najposlje da svoje kumče nauče nauk krstjanski, t. j. glavna otajstva naše sv. vjere, božje i crkvene zapoviedi, sakramente i djelovanja dobrih djelah, kad bi u ovom pomanjkali njihovi roditelji, kao što to kod mnogih biva. Zato valja odabrati kumove i kume dobre i poštene krstjane i krstjanke, koji znadu zapoviedi božje i pobožno žive; a ne sbog prijateljstva, gospodstva, bogatstva ili koje druge vremenite koristi, kao što se to dan danas običaje. Crkva pako naredjuje, da se za kuma uzimaju, koji su došli u četrnajstu godinu, a za kume, koje su navršile dvanajest, i koji su krizmani. Neće da budu kumovi nevjernici ni krivovjernici ni izobćenici, kojim su zabranjeni sakramenti; ni koji su zločesta života, koji su ozlo-

glašeni i koji neznaju krstjanskoga nauka; jer kad ga oni neznaju, kako će svoju kumčad, štono su im duhovni sinovi i kćeri, podučavati?

Onoga, koga mi zovemo kum ili kuma, u stara vremena zvahu sv. otci *primitelj*, *jamac*, *poruk* onoga, koga drže na krstjenju, jer po njih crkva hoće, da utvrdi milost sv. krstjenja, koja je najveći dar božji, da nebude ta milost na propast. Glede toga radi crkva kao pametni ljudi, koji gledju, da im dobra nepropadu. Kada tko od drugoga istje imovinu ili što drugo, nedaje mu se tako lako, ako nije dobro poznan s onim od koga istje; nego si mora tražiti poznana poruka, na kojega mu se rieč i vjeru daje. Tako radi i crkva, da nemetne u pogibelj milosti sv. krstjenja. Ona nepoznajuć onih, kojim ima dati sv. krstjenje, kakvi će biti, da po dužnosti krstjanskoj upravo žive i milost sv. krstjenja uzdrže, iziskuje, da se nadju za nje poruci, t. j. kumovi, koji obećaju i vjeru svoju ulažu, da će nastojati, da kumčad njihova dobro i krstjanski živi i milost na krstjenju primljenu do smrti svoje vjerno uzdrži. Eto koliku dužnost na se uzimate, koji djecu na krstjenju držite. Vi morate, kad diete k razumu dodje, naučati ga i svjetovati, da odbaci sve, što je protivno krstjanskomu životu i vjerno izpunjuje sve ono, što vi za nje obećajete. „*Mi pitamo diete*", govori sv. Augustin, „*vjeruje li u Boga, odriče li se vraga i svih djelah njegovih, t. j. grieha. Obećaje li dobro i sveto živjeti?*" Pa budué da diete nemore odgovarati, odgovaraju za njega kumovi i tako bivaju njegovi poruci, uzimajuć na se dužnosti, da će što za kumčad odgovaraju i obećaju, nastojati, da izpuni, naime da se uči zakon božji i u krepostih se vježba. O dužnosti velike!

Razlog ove dužnosti daje nam sv. Toma. *Kao što je krstjenje*, veli, *duhovno preporadjanje, u kojem se radjamo sinovi božji i postajemo*, kako govori sv. Petar (1. pos. 2., 2.), sicut modo geniti infantes, „*kao skoro narodjena djeca*": odtud sliedi, da kao što onaj, koj se radja na sviet, treba hraniteljicu i doj-

kinju, koja će ga hraniti, i učitelja, koj će ga u nauku i zanatu učiti: tako treba, da se i za one, koji se po sv. krstjenju duhovno radjaju na milost božju, skrbi koj dobar i pametan čovjek, od koga se mogu naučiti nauke i kreposti krstjanske, da malo po malo rastuć u Isusu mogu biti sveti i savršeni. Ako neimaju djeca roditeljah i pastirah duhovnih, ili su zabavljeni kakvimi poslovi, to ste vi kumovi i kume dužni dobro i sveto odhranjivati kumčad svoju. Oni su vaši duhovni sinovi i kćeri, s njimi i s njihovimi roditelji unišli ste u uzko rodstvo, morate dakle svu pomnju staviti, da se dobro nauče stvari božanske, da dobro žive; pokarati ih, gdje se imadu pokarati, i ako bi u kakvu nevolju i nuždu kad upali, morate ih podpomagati i u tjelesnih potrebah. A osobito je dužnost vaša upravljati na dobro život njihov. Ona vaša kuma vidi se, da se nedrži pošteno, da je dosta bezobrazna, ima dosta i vidljivih zalah, ono kumče vidi se oholo, čuje se, kako se svadja, psuje, kune, nepoštene rieči govori, u zločesta družtva ide; vaša je dužnost, o kumovi i kume! nje pokarati, nje od zla odvratiti i na dobar put okrenuti.

Ali ako su tolike dužnosti kumovah i kumah, od sada, velite, nesmijemo kumovati, da dušah svojih nemetjemo u pogibelj, što nebi tolikih dužnostih izpunili. Ja neimam odluke, da vas na to navratim, već vam samo crkveni nauk tumačim, da nebi sliepo kumovali, nepoznajuć dužnostih, koje na se uzimate, te ih nebi izpunili. Što se pako tiče: nehtjeti držati djece na krstjenju, toga nemorete učiniti bez velikoga razloga. Jer kako bi odbacili posao tolikoga bogoljubstva i tako izvrstni red od crkve naredjeni? Koliku čast imate pred Bogom i ljudmi i dostojanstvo primate, kad djecu na krstjenju držite i njihovi ste poruci? Bog obećaje obilnu platju za svako dobro djelo; ali koliko će obilniju dati za ovo najbolje, kao što je poruk biti na krstjenju i poslje nastojati oko spasenja duše njegove? Nesmijete tolikoga djela odbacivati, kad morete takve dužnosti izpuniti; ali nemorate ga sliepo primati, kad dužnosti

nebi mogli izpuniti; kao što ni vi roditelji, nemorate sliepo svakoga za kuma uzimati itd.

Svršivši o kumovih recimo još koju i ostalih obredih prije krstjenja. Diete, koje će se krstiti (isto i o velikih) drži se pred crkvom, jer prije nego bude krstjanin, nije dostojan, da u nju unidje; jer kao što neima mjesta na nebesih, tako je i izvan crkve. Misnik ga dakle ide tražiti izvan crkve, da pokaže nesretno stanje, u kom se nalazi. Kao što je Adam, od koga se je diete rodilo, sbog grieha bio iztjeran iz raja zemaljskoga, tako je i ono sbog istoga grieha iztjerano iz raja nebeskoga za uviek, da mu nije Bog po svom milosrdju otvorio vratah.

Nadjene mu se ime, koje mora biti koga svetca ili svetice, da ima kod Boga branitelja, i da njegove kreposti i sveti život naslieduje. Pita poslje misnik onoga, koga će krs titi: što moli od crkve božje? Odgovara, da moli vjeru, po kojoj se ufa, da će postići život vječni. Na to misnik: Ako ćeš unići u život vječni, obdržavaj božje zapoviedi, ljubeć Boga vrhu svega, a iskrnjega kao sama sebe.

Kad misnik ovo tri put rekne, dahne u njega, zapoviedajuć vragu, da iz njega izadje, i vrag svu oblast onda nad njim gubi. Evo dakle, ljubezni moji! što smo bili prije krstjenja; svi sužnji vražji, sinovi srdjbe božje, pod oblasti vražjom, i na vječne muke paklene osudjeni, kako smo na drugom mjestu rekli. Eto oblasti, koju je dao Bog misnikom, da mogu krepostju božjom otjerati vragove. Ovo udahnjivanje misnika u sv. krstjenju nastalo je iz onoga, kad je Bog, stvarajuć čovjeka, dahnuo mu u lice i udahnuo u njega dušu. Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae. *„Nadahnuo je u lice njegovo duh života.“* (Porod. 2., 7.). Pa kao što je onda po nadahnutju čovjek oživio na naravni život, tako je po misničkom nadahnutju oživio na duhovni. Misnik zadahnjuje ovdje kano da sliedi primjer Isusov, koj je nadahnuo apoštole, dajuć im duha svetoga. (Ivan 20., 22.). A to čini misnik, da pokaže

novi život duhovni, koj prima duša u dahnutju. Pokazuje se dakle u djetetu, da je vrag pobjegao a duh sveti došao.

Po tom znamenuje misnik na čelu i prsiuh diete znamenjem sv. križa, da pokaže, da krstjenje prima svu moć i kriepost od križa, muke i smrti g. Isukrsta. Drugo, da pokaže, da smo na krstjenju posvetjeni razpetomu Isusu, i da smo postali ovcami stada ovoga božanskoga pastira, kojega glas moramo slušati i njegove nauke sliediti, a nepovesti se za drugimi. Pa kao što se po znamenju, stavljenu na vratih koje kuće poznaje, tko je njezin gospodar, tako se i po znamenju sv. križa, štono je znamenje g. Isusa, poznaje, da je krstjanin samo njegov. Ovo se znamenje sv. križa čini na čelu, jer je ono mjesto, gdje se čovjek zastidjuje, za znamenje, da se krstjanin nigdje nemora stiditi, pokazati se nasliednikom Isusovim i obdržavateljem njegova zakona. Dalje čini se još ovo znamenje na srcu, u znak, da krstjanin mora uviek biti ljubitelj križa, da krstjanski život neima biti u nasladnostih, pokoju i uživanju, nego u trudovih, mukah i patnji, da budemo dionici muke Isusove.

Poslje ovih znamenjah metje misnik ruku na glavu djeteta, što znači, da je ono postalo posvetilištem, koje se ima Bogu prikazati; pa moli Boga, da se dostoji milosrdno pogledati na slugu svoga, kojega je dostojao upoznati s pravom vjerom; da potrga sve verige, kojimi ga je vrag svezana u sužanjstvu svom držao, da ga razsvjetli svojom mudrostju, te nebude u njem nikakva smrada svjetovnih poželenjah, da pun mirisa božjih zapoviedih služi stvoritelju svomu tako, da svaki dan napredujuć u krepostih dostojan bude milostih božjih.

Zatim metne misnik malo blagosovljene soli djetetu u usta govoreći: *„Primi sve mudrosti, da ti Bog bude milostiv, pa te primi u život vječni.“* Daje mu se sol u znak, da je milostju krstjenja očistjen od smrada grieha. Zato i moli misnik Boga, kad mu sol u usta metje, da ga sačuva svake griešne poganstjine, te ga pripravi, da svedj više milosti primi. Osim toga

mu se daje sol, da mu se osladi što je duhovno i božansko; i pokaže, da mu se u krstjenju daje ufanje, da će jedan dan uskrsnuti, da nikada poslje nestrune.

Zatim misnik primljenom oblasti u ime presvetoga trojstva zapovieda vragu, da odmah izstupi iz onoga božjega sluge, a to čini, da pokaže, da smo svi prije krstjenja bili u oblasti vražjoj, a da se ta oblast uništi, treba misniku kriepost božja. Znamenujuć pako poslje diete na čelu znamenjem sv. križa zapovieda vragu, da više nesmije onoga znamenja pokvariti.

Poslje toga opet metje misnik ruku djetetu na glavu i moli Boga, da se dostoji prosvjetliti ga svjetlostju nebeskom, te očistiti i posvetiti, da dostojan bude milosti krstjenja, te može uzdržati stalno ufanje, savjet upravan i nauk sveti. Kad više nije vražji, već je postao božji, uvadja se u crkvu, uz što mu misnik govori: *„Unidji u crkvu božju, da budeš dionik s Isukrstom života vječnoga.“*

Unišav u crkvu onaj, koj će se krstiti, ako je odrasao, mora govoriti vjerovanje, ako li je nejako diete, za njega govori kum ili kuma s misnikom zajedno. A to zato, jer se najprije zahtieva od onoga, koj k Bogu pristupljuje, da vjeruje u Boga: Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est. *„Vjerovati bo treba onomu, koj k Bogu pristupljuje, da ima Boga“*, govori sv. Pavao apoštol (Žid. 11., 6.). Istina je, da diete nemore govoriti, ali crkva mu po kumu uzajmljuje jezik. Izmolivši *vjerovanje* i *otče naš*, misnik opet iztjeruje vraga i slinom svojom dotiče se ušiuh djeteta, govoreći: *otvorite se.* I ovo se čini poput Isusa, kad je otvorio uši gluhomu, a odvezao jezik niemomu; zatim dotiče mu se nosnicah govoreći: *„otvorite se u mirisu slasti, a ti vraže moraš poginuti, jer se približaje sud božji.“* Uši se djetetu dotiču u znak, da mora otvoriti nutarnje uši duše, da nebude više gluh na obećanja, nadahnutja i zapoviedi božje, nego da pomnjivo sluša rieč božju, kao ovca glas svoga pastira. Dotiče se nosnicah, da više

neide za svjetskim smradom, već samo za spasonosnim mirisom božjim.

Poslje toga pita misnik onoga, koj će se krstiti, odriče li se vraga i svih djelah i razkošjah njegovih; ali jer ću o ovom odrečenju u dojdućem govoru dulje govoriti, zato ovdje to izostavljam, te prelazim na pomazanje, koje čini misnik uljem novovjeracah (katekumenah) na prsiuh i med pleći djeteta govoreći: *„Ja te mažem uljem spasenja u Isukrstu gospodinu našem, da imaš život vječni.“* Ulje ima kriepost rane liečiti i uda krepiti; tako i milost posvetjujuća u ovom pomazanju znamenovana lieči rane duše i jači ju, da može snažno uzbijati prignutja na zlo. Kao što su se stari junaci, prije borbe i hrvanja uljem mazali, da budu krepči i laglje mogu pobjeći iz rukuh neprijateljskih; tako se i krstjanin maže kao novi junak Isusov, da bude krepak, te da može predobiti svoje neprijatelje: sviet, tielo i vraga, i da se laglje ukloni zasiedam njihovim. U stara vremena se je mazalo sve tielo, a sada se mažu samo prsa i pleća. Pomazanje na prsih pokrepljuje pamet i srce, a pomazanje na plećih daje jakost, da moremo jaram Isusov nositi.

Najposlje se iziskuje od onoga, koj će se krstiti, da javno izpovjedi sv. vjeru o presvetom trojstvu, glavnijih otajstvih Isusovih i crkvi katoličkoj. Zato se i pita: *„Vjeruješ li u Boga otca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje. Vjeruješ li u Isusa, sina njegova jedinoga, gospodina našega, rodjena i mučena? Vjeruješ li u duha svetoga, svetu crkvu katoličku, svetih občinu, odpustjenje grichah, puti uzkrsnutje i život vječni.“* I na svako pitanje po kumu odgovara, da vjeruje. A ovo se čini zato, jer treba imati pravu vjeru, prije nego se krstjenje primi. Po tom se pita, hoće li se krstiti? a to zato, jer u prvašnja vremena nije se podieljivalo krstjenje nikomu odraslu, ako ga sám sa svom željom nije tražio. I premda diete nemože očitovati svoje želje, ipak crkva hoće, da se takvo pitanje i njim predstavi, pa da kumovi kao što u drugih stvarih, tako

*

i ovdje mjesto njih odgovaraju. Kad dakle odgovori kum za diete, da želi krstjenje, onda ga misnik polije po glavi vodom, govoreći: *„Ja te krstim u ime otca, i sina i duha svetoga Amen.“* I tako se krsti.

Kad se diete krsti, pomaže ga misnik po glavi svetom krizmom, u znak, da je postalo udom Isusovim, a Isus od ono doba, da postaje glava njegova. Maže se po glavi, u znak, da je svaki krstjanin njekim načinom kralj i misnik, kako se čita u knjigi objavljenja (3., 10.): Et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes. *„Učinio si nas Bogu našemu kraljestvom i misnicî.“* Poslje se metje djetetu na glavu bieli rubac, što biva mjesto biele odjeće, koju su u prvašnja vremena odrasli, koji su se krstili, osam danah nosili. I kad metje misnik onaj rubac djetetu na glavu, govori: *„Primi ovu bielu haljinu, i nosi ju bez oskvrne pred prestolje gospodina Isusa, da imaš život vječni.“* Ova odjeća znamenuje nutrnju čistoću duše i posvetjujuću milost, kojom se u krstjenju od svake maće grieha opřana duša kiti. Najposlje daje misnik krstjenu u ruku goruću svieću, govoreći mu: *„Primi ovu goruću svieću i dobrim životom čuvaj krstjenje svoje, obdržavaj zapoviedi božje, da možeš, kad zaručnik božanski dodje na pir, sa svimi svetimi u susret mu doći, da primiš život vječni.“* Ova goruća svieća znamenuje bogoslovne kreposti, koje se po krstjenju ulievaju: čvrstu vjeru, goruću ljubav i stalno ufanje, koje nas k nebu vodi.

Ovo su, ljubezni krstjani! obredi sv. krstjenja, puni otajstvah i nauka božjega. Mnogo bi se dalo o ovih obredih govoriti i naučiti, ali vrieme nedopustja. Samo opominjem sve, da su dužni dobro i sveto živjeti, da milost na sv. krstjenju stečenu uzdrže, i zapoviedi božje obdržavati, da kad već bude Bog tražio razlog živovanja vašega, našavši vas u dobru, uvede vas u život vječni i primi u svoju slavu.

Nauk VI.

O obećanju, štono čini krstjanin na sv. krstjenju.

Ako je puk židovski njeko vrieme bio vrlo slavan, štovan i sretan sbog ugovora, štono je Bog učinio s njime, jer je u njem ostavio otajstva svoja, sbog kojih se je osobito zvao puk božji i tim se imenom dičio i slavio: mi krstjani možemo se većim pravom slaviti, što smo odabrani i sveti narod božji, puk od Boga osobito pomilovan, kojemu je Bog najviše milosrdja ukazao, budué nas je iz tminah na svjetlost svoju izveo. Nam je predao on najveća bogatstva svoja, i očitovao nam najviša svoja otajstva. Ugovor, koj je s nami učinio, potvrdjen je istom krvi spasitelja Isusa, koj je jaganjac božji, koj odnimlje grieha svieta. Ali kao što su židovi često pogazili ugovor i prijateljstvo s Bogom učinjeno prestupljujuć zakon božji, i tako gubili svu slavu, koju imadjahu; zato ih i jesu često sv. proroci korili: tako su vriedni ukora mnogi sadašnjega vieka krstjani, koji žive sasvim nedostojno imenu krstjanskomu i protivno obećanju, štono su Bogu učinili na sv. krstjenju. Poput dakle starih prorokah sam danas nakanio krstjane ukoriti, da se na pravi put okrenu. Ali jer njihove pogrieške dolaze najviše, što neznaju krstjanskih dužnostih i obećanja, koje su Bogu učinili, zato ću govoriti o tih obećanjih.

Svi sveti otci, koji su govorili o sakramentu sv. krstjenja, spoznali su u njem njeku vrst ugovora medju Bogom i čovjekom. Bog po svom prevelikom milosrdju od svoje strane diže čovjeka iz sužanjstva vražjega i grieha, i iz odmetnika i neprijatelja, koj je bio, pravi ga dragim prijateljem svojim, daje mu svoje darove, kiti ga svojom milostju, i ako mu bude vjeran tja do smrti, obećaje mu krunu slave i život vječni. Čovjek pako od svoje strane zaklinje se i obećaje vjernost Bogu. Obećaje pred obrazom neba i zemlje, pred Bogom i

angjeli, da će samo biti božji, da će samomu Bogu služiti, a da neće htjeti ni činiti onoga, što je Bogu nepovoljno. Jer se najviše protivi Bogu vrag i djela njegova, štono su griesi i razkošja svjetska, koja su zanjke vražje; zato se mora onaj, koj se hoće krstiti, svega odreći i obećati, da će to prezirati.

Zato od svih obećanjah, štono se mogu Bogu ili ljudem učiniti, najveće je ono na sv. krstjenju učinjeno. Sveti otci, koji su dobro poznavali dužnost njihovu, ta su obećanja različito zvali. Sv. Ambrozij zove ih ugovorom vjere. Jer kao što ljudi, kad pogodbe stavljaju, ulažu i zadužuju svoju rieč i dobra, i podlažu se odredjenim kaznam, ako ih nebi izpunili: tako se na krstjenju čini ugovor i pogodba medju Bogom i ljudmi; te kao što u svakom ugovoru ima pogodbah i obećanjah s jedne i druge strane, tako ima i na krstjenju. Bog vjeran u svojih obećanjih, izbavlja nas iz nevoljna stanja grieha, daje nam milost i obećaje nam svoju slavu. O dobrote našega Boga! Tko smo mi Bože, da budemo dostojni biti tvoji sinovi po milosti i baštini kraljestva tvoga? Ali od naše strane mi dužni smo odreći se svieta, vraga i njegovih djelah, izpraznosti, razkošja i uživanja svjetskih pod kaznu, ako bi pofalili, da ćemo biti podvrženi vječnim kaznam.

Razmišljaj dakle često, govori svakomu sv. Ambrozij (knj. 1. o sakr. pog. 2.) i misli, što si rekao i obećao, kada te je na krstjenju misnik upitao: odričeš li se vraga i zlih djelah njegovih, svieta, tiela i njegovih zlih požudah i slastih? A ti si odgovorio, da se odričeš? Sjeti se dakle, što si obećao, pa neka ti to nikada iz glave neizpane. I doisto koliko se vidi zlo i kod Boga griešno, kada tko neizpuni onoga, što je čovjeku obećao, dapače zavriedio je osudu i kaznu: koli veći je griešnik kod Boga, i vriedan srdjbe i strašnih kaznah božjih svaki krstjanin, koj neizpunjuje tolikih obećanjah, štono je Bogu na sv. krstjenju učinio? Ova obećanja bez dvojbe obvezuju više, nego koja se čine ljudem. U njih se neulaže imovina — i druga vremenita roba, nego se ulaže duša,

koja više vriedi, nego sva zemaljska dobra. Ti dakle krstjanine, viče sv. Ambrozij, koj si Bogu obećao i dušu mu svoju uložio, nastoj izpuniti svoje obećanje.

Sveti Jerolim zove obećanje na krstjenju učinjeno zakletvu vjernosti, koju čini stvor tvorcu svomu, kao što čine podložnici svomu kralju, da će ga vjerno služiti. Sveti Ivan Zlatousti zove odricanje, koje se na krstjenju čini, sklapanjem prijateljstva s Isukrstom i zavadjanjem s vragom. Kolika bi to zloća bila, veli on, griešiti, kad si se odrekao griehah, te tako trgati prijateljstvo s Isusom, a sprijateljivati se s vragom? Sv. Toma zove obećanje na krstjenju učinjeno zavjete Bogu učinjene; a sv. Augustin dodaje, da je od svih zavjetah najveći; i kad bi se svi ostali zavjeti mogli odpustiti, da se odpusti ovaj, t. j. obećanje na krstjenju učinjeno, neima oblasti ni na nebu ni zemlji, koja bi ga odpustila. Obećanja dakle na sv. krstjenju učinjena, moramo izpuniti; jer u tom, je li ih izpunjujemo, stoji naša vječna sreća ili nesreća. Ako je tomu tako, što će biti od tolikih žalostnih krstjanah, koji ne samo nisu izpunjivali nit sada neizpunjuju, što su na krstjenju obećali, premda o njih visi njihov vječni spas; nego još ni neznaju, što su obećali? Jao bez dvojbe propasti će oni na uviek i što nisu izpunjivali i što nisu znali, što su obećali! Nastojati ću dakle, da vam objavim, što ste obećali da znate, pa da molite Boga za oprostjenje, ako niste do sada izpunjivali, pa bar da ih od sada vjerno izpunjujete.

Troje mora svaki obećati prije, nego primi krstjenje: da će se odreći vraga, djelah i razkošjah vražjih. Ovo odricanje tako se je u crkvi božjoj cienilo, da se nitko nepustja, dok ovoga odricanja neučini; jer uči Isus: *„Nitko nemore dvima gospodarom služiti.“* (Mat. 6., 24.). Nitko nemore u isto vrieme dvima služiti, koji su jedan drugomu protivni, kao što su Bog i vrag. Pa kako će tko moći postati u krstjenju sinom božjim, bratom Isusovim i udom njegovim i baštinikom kraljestva nebeskoga, ako se prije neodreče vraga i djela nje-

gova, štono je pakao? Nemore se biti brat i udo Isusovo u isto vrieme i udo vražje. Odrekavši se vraga posvetili smo se Bogu, da samomu njemu živemo. Njemu smo posvetili svoju pamet, srce, jezik, volju i sve sile duševne i uda tiela, da se njimi poslužimo po njegovoj svetoj volji, na njegovu slavu, kao što nas je učio gospodin Isukrst, koj je naša glava, naš učitelj i prilika, po kojega naucih i primjerih moramo život svoj upravljati. Ali kako bi moglo srce naše biti crkva posvetjena presvetomu trojstvu u isto vrieme, dok je prebivalište vraga paklenoga? Kako bi naš jezik mogao biti orudje duha sv. da Boga hvalimo i slavimo, i orudje vražje, da ga uvredjujemo kunuć, psujuć, proklinjajuć, nepoštene govore vodeć? Kako more biti družtvo medju Bogom i vragom? pita sv. Pavao apoštol. Kako će moći biti zajedno svjetlost i tmina? milost božja i prokleti grieh? To je, zašto crkva hoće, da se svaki prije krstjenja odreče vraga paklenoga.

Odreći se vraga, reći će, izbaviti se iz njegova sužanjstva, njemu se nepodlagati, njega neslušati i njegov nebiti, nego biti božji, Boga imati za gospodara. Što više, odreći se vraga, reći će, kad nastoji k nam se prikučiti svojimi zlimi nagovori, napastmi, njega neslušati, već ga odtjerati. Kad nas na grieh napastuje, moremo reći ono, što je svim svjetovao sv. Ivan Zlatousti: Abrenuntio tibi satana, adhaereo et conjungor tibi Christe. *„Odričem se tebe sotono, prianjam k tebi i s tobom se sjedinjujem Isukrste.“* Odričem se tebe, na te mrzim, od tebe bježim sotone; a ti moj Isuse, kao što si moj spasitelj, tako ćeš biti i moj gospodar, tebi se priklanjam i podlažem. Takve ćuti moraju biti u našem srcu, da laglje protjeramo napasti vražje i uklonimo se zasjedam njihovim. Ove plemenite rieči moramo govoriti u početku svakoga posla, kad izlazimo iz kuće, kad čujemo zle i opake rieči, kad vidimo druge griešiti, dočim bi se morali grieha odreći, jer su griesi djela vražja.

Kad je upitô misnik onoga, koga će krstiti: odriče li

se vraga, pita ga dalje: odriče li se svih djelah njegovih? Pod djeli vražji razumjevaju se griesi; jer je vrag prvi početnik grieha i on sveudilj potiče, da se grieši. I premda su svi griesi vražja djela; ipak je oholost prva medju svimi, budući su po oholosti angjeli postali vrazi; zato i govori duh sveti, da je oholost koren svih zalah. Initium peccati est superbia. *„Početak grieha je oholost.“* (Crkven. 10., 24.). Nju je vrag po otcu našem Adamu prelio u nas, i ovo je ona kuga, koja po griehu iztočnom kraljuje u svietu, i koja toliko putah traje i kuži ista dobra djela. Pa kao što kuga na svietu, kad se razpali, mori više, nego ikoja druga bolest; tako i po oholosti više dušah propade, nego po ikojem drugom griehu. Mislimo dakle dragi krstjani! jesmo li se sasvim odrekli ovoga vražjega djela, t. j. oholosti, i jesmo li obukli duh ponižnosti, koj je duh Isusov, inače bi se lažljivo odrekli.

Ali nebi bilo dosta, samo da se oholosti čuvamo, nego treba se i svih ostalih griehah čuvati; jer su svi vražja djela, a mi smo ih se svih odrekli. Vražja su djela srdjbe, nenavidnosti, psovke, zakletve. Djela su vražja bludnosti, putene nasladnosti u riečih ili djelih. Djela su vražja itd. Svih se ovih imamo odreći; jer smo, kako govori sv. Pavao, po krstjenju umrli griehu? Kolika bi zloća bila, da mu opet živemo na griehe se vratjajuć: Qui mortui sumus peccato quomodo adhuc vivimus in illo. *„Koji smo umrli griehu, kako bi još živjeli u njem?“* (Rim. 6., 2.). Krstjenjem smo vraga iz srcah naših iztjerali, treba dakle, govori isti apoštol, da dobro pazimo, da po griehu opet u nas neunidje. Treba mu se snažno oprieti i vrlo dobro paziti na njegove napasti, te nipošto griehu privoliti. Grieha se moramo više bojati, nego ikakva drugoga zla. Njega se moramo više zazirati, nego otrovne zmije. Na to nas obvezuje drugo ono, što smo obećali, naime da ćemo se odreći svih vražjih djelah.

Tretji put pita misnik onoga, koga će krstiti, je li se odriče svih razkošjah vražjih. Kao što samo ime vražje sva-

komu strah zadaje, tako će ih se malo naći, koji bi s njim imali javno prijateljstvo. Zato će svaki krstjanin, mislim, reći, da on neće imati nikakva djela sa vragom; da se on odriče vraga, grieha i dielah njegovih. Ovo će svatko lako reći i govoriti bar riečmi. Ali nije tako kod razkošjah vražjih. Malo ih je, koji će ih se odreći baš i riečmi, a kamo li djeli, pa zato ih je malo, koji izpunjuju ovo tretje obećanje, koje su na sv. krstjenju učinili. Ali, pitati ćete, koja su to razkošja vražja? Po nauku svetih otacah pod vražjimi razkošji razumiju se griešne požude, izpraznosti, želja gospodovati, biti u časti, nasladnosti tjelesne uživati. Razkošja vražja su nakiti, plesi suvišni, igre i druga svjetska zadovoljstva.

Ništanemanje moramo izpoviediti, da se ova razkošja vražja najviše pokazuju u nakitih i nošnji pretjerano nariešenih odjećah, koliko nije potrebno i koliko stanje nedopustja; čemu su po naravi najviše podane žene, a sada se i ljudi pustjaju. O Bože! Ova pretjeranost u odjeći i izmišljavanje modah dotle je dotjeralo, da se više nemore. Tko bi sada htjeo suditi stanje i mogućnost po odjeći i nakitu, nebi mogao razlučiti slugu od gospodara, siromaka od bogataša. Sada se čini, da su žene ili kćeri siromašnih majstorah, žene ili kćeri bogatih trgovacah; a one trgovacah, kao da su velika gospoda, ili kneginje ili kraljice. Dapače dogadja se, da se kneginje i kraljice manje gizdaju i prostije rese, nego li druge, koje su nizka i siromašna roda. Nek viču duhovni pastiri, koliko im drago na tako ružne mane, pokazivali oni kako im volja, da je ta nošnja proti poniznosti krstjanskoj, da se ti nakiti protive onomu, što su na krstjenju obećali, kano razkošja vražja, kojih se mora odreći, koj hoće da krstjanski živi; sve je zalud, neima promjene, sve se u istom zlu nahodi. I ako Bog nepotegne svoje svemoguće ruke kakvim strašnim pokaranjem, tomu zlu neima lieka, i taština u nošnji i pretjeranost u gizdi sve ide na gorje, kao da su se mnogi na krstjenju odrekli Isusa i njegove poniznosti, a ne vraga i njegovih gizdah i razkošjah.

Doisto, vi, koji se gizdate i toliko se podali taštini svjetskoj, da se budete na krstjenju odrekli Isusa i njegove poniznosti, a obećali sliediti vraga i tražiti gizde i razkošja: bi li, pitam vas, više što po volji vražjoj proti Isusu mogli učiniti, nego što činite? Bi li se mogli više gizdati, nego se gizdate? Bi li mogli druge načine izmisliti, kako bi se oholili, nego ste izmislili? Riečju: bi li mogli više ugoditi vragu, nego mu ugadjate, a Bogu više na žao učiniti, nego mu činite? Nebi doisto, jer ste se na najveći stupanj sve oholosti i taštine popeli; ali neka promisli svaki svoje stanje i svoju mogućnost, pa će poznati, da je ovako, kako govorim. Što vam koristi, što ste obećali na krstjenju, da ćete biti nasliednici ponizna Isusa, a odreći se vraga i svih razkošjah njegovih, kad sve činite protivno? Od sada dakle, ako neponovite obećanja na krstjenju učinjena i njega neizpunite, nemorete se zvati krstjani, niti ćete platje dobrim krstjanom obećane primiti.

Sveti i učeni misnik Esdra, čitaše jedan dan knjige zakona božjega Židovom, koji su dugo vremena bili u neznanstvu i na mnogo mjestih isti zakon prekršivali. Čuvši puk svetost zakona božjega, koj su prije tako malo poznavali i sjećajuć se, koliko su ga putah sbog neznanstva prekršili, svi počeše na vas glas plakati i jadikovati tako, da ih je sveti misnik morao tješiti i šutkati, da prestanu plakati, od Boga moleć oprostjenje za griehe, štono su u neznanstvu počinili.

Ah Bog bi dao! da bi se isto i danas s vami dogodilo; da čuvši, što ste na krstjenju Bogu obećali, da ste obrekli odreći se vraga, svih djelah i razkošjah njegovih, na što ste do sada malo pazili: a s druge strane spominjajuć se, koliko ste putah obećanja svoja prekršili i pogazili; Bog dao, velim, da sve ovo probudi u vas pravo pokajanje za prošaste mane i čvrstu odluku, da više nećete griešiti. Krstjani dragi! ako ste po nesreći do sada pogriešili u ovih zavjetih i obećanjih na krstjenju Bogu učinjenih, sad je ponovite sa čvrstom odlukom, da ćete ih do smrti vjerno izpunjivati. Recite dakle: O vraže,

sada te se odričemo za uviek. Prokleti griesi, koji ste djela vražja, ja vas za uviek odbacujem, niti ću vas ikada više činiti. Gizde, nakiti, uresi, igre, oholosti, i svjetovne taštine, štono ste razkošja vražja, za uviek vas se odričem, odbacujem i mrzim. A ti ćeš gospodine Isuse, od sada sám biti moj gospodar, moj Bog. Tvoj sv. zakon uzimam, po kojem ću živjeti i raditi; što sam obećao, odlučujem vjerno izpuniti; jer sam siguran, da će mi se, ako budem ovo vjerno izpunio, otvoriti put u nebo, da te na viek s blaženimi tvojimi uživam.

Nauk VII.

Da krstjanin mora po sv. krstjenju sveto živjeti.

Nestoji sva dužnost krstjanina u tom, da izpuni, što je obećao. Prva dužnost svakoga krstjanina je živjeti poput Isusa, što će reći: sveto i savršeno. Vrlo mi se potrebno vidi, da o tom govorim; jer se mnogi diče, što su krstjani; ali malo ih je, koji se drže za dužne, da sveto i savršeno žive, na što ih ime krstjansko obvezuje. Mnogi misle, da se sveto živjeti pristoji njekoj samoj čeljadi, koja se podaje na savršeniji život, a za nje da je prosto živjeti, kao što sviet običaje; ali se ti ljuto varaju. Govoriti ću dakle proti ovoj ružnoj prevari, i pokazati ću vam, da je svaki krstjanin dužan sveto i savršeno živjeti.

Čuli ste dosta putah, kako mnogi govore, meni je dosta spasiti se, koji se baš nespašuju. Dosta mi je doći u raj, a uzići na visoku slavu, nije mi stalo. Dosta mi je živjeti, kao što sviet žive, a da budem svet, za to nemarim. O kukavice! kako se ljuto varate, koji tako mislite, govorite i radite! Vam je dosta spasiti se? Znajte, da koj se misli spasiti, a više

ništa, da se taj nespasi; jer nečini onoga, što treba, da se spasi. Sbog iztočnoga grieha tako smo slabi, da ako i odlučimo, da ćemo mnogo učiniti, malo činimo. Sada samo promislite, je li se morete spasiti, kad tako malo odlučujete? Velite, da je dosta, ako po običaju živite? a ja vam velim, da takvom odlukom nećete doprti ni do običnoga i osrednje krstjanskoga života, ako nebudete nastojali i na velike kreposti i sv. djela. Koliko je dušah odlučilo popeti se na najvišu svetost i savršenost; pak su jedva sbog slabosti i odpora naravi ljudske postigli, da baš veće i potrebnije zapoviedi božje obdržaju. Mislite, hoćete li je moći obdržavati, kad ste tako malim zadovoljni?

Dosta vam je, velite, što ste krstjani, a biti sveti, za to neka se brinu crkvenjaci? Varate se, dragi krstjani! svi moramo nastojati, da budemo savršeni. Kojgod je u kakvom stališu života, govori sv. Toma, (2., 2. qu. 186.), mora nastojati, da izpuni sve dužnosti svoga stanja. Živite li u stališu krstjanskom? s krstjanskim stanjem i životom svezana je savršenost; ovu morate svom pomnjom nastojati, da si stečete. Svetost, velite, i izvrstitost je za redovnike i crkvenjake. Istina je i ja vam tvrdim, da su oni dužni biti sveti i savršeni i više nego svjetovnjaci, kao oni, koji su se zagovorili, da će na višu svetinju nastojati, i u zao čas, ako nebudu nastojali na svetost. Ali znajte, da ste se i vi svjetovnjaci na sv. krstjenju obvezali, da ćete sveto živjeti! Svi su, kako redovnici tako i svetovnjaci, govori sv. Toma, dužni činiti dobra što više mogu. Svim je bez ikakve iznimke g. Isukrst rekao: Estote perfecti, sicut et pater vester coelestis perfectus est. *Budite savršeni, kao što je otac vaš nebeski savršen.*" (Mat. 5. 48.). Svi smo dakle dužni ne samo izkorenjivati svoje mane, nego se još i u većih krepostih vježbati, da budemo sveti.

Ali vi velite, da vam je dosta biti krstjani, a biti sveti, za to neka se drugi brinu. Ako ćete tako, ja odgovaram, pustite drugim neka budu krstjani, odrecite se istoga krstjenja,

izpišite se izmed krstjenih. O ovaj vam se moj govor mučan vidi. Ali tako čini, koj neće da nastoji biti svet. Život krstjanski, dragi moji! je život svet, pa upravo biti krstjanin, treba biti svet, ili bar nastojati oko toga. Kad se rekne *krstjanin,* razumieva se čovjek po prevelikom božjem milosrdju zovnut od Boga i na najviše dostojanstvo dignut; buduć da krstjanin, kako ste već čuli, biva dionikom iste naravi božje, sin po milosti vječnoga otca, brat i udo Isusovo, i hram duha svetoga.

Krstjanin je označen istim početkom i znamenjem božjim, koje će mu služiti, ako se spasi, na slavu na nebesih; ako li pako propade, na sramotu u paklu. Krstjanin je preobratjen u Boga, koj ostavlja biti ono, što je bio, da bude vas drugčiji, t. j. da bude vas božji, a ne zemaljski, kao što je prije bio. Krstjanin napokon reći će čovjek, koj je umro i propet svietu, zato i njemu mora biti sviet mrtav. Kako dakle more biti krstjanin, da nebude svet i savršen? Kako li će se zvati krstjanin, koj ima na sebi manah?

Dobro se spominjaju ovoga prvi krstjani! Dobro znadjahu, da ih milost krstjenja i ime krstjansko jako obvezuje na svetost i savršenost. Zato sva njihova pomnja i želja bijaše: da budu sveti i savršeni. U prvašnja vremena krstjanstva medju krstjani i svetimi nebijaše nikakve razlike. Svaki se je krstjanin držao za sveta, i koj nije bio svet, taj se nije zvao krstjanin. Taj je razlog, zašto je sv. Pavao na tolikih mjestih u svojih listovih prvašnje krstjane zvao svetci: „*Pozdravite Filogona, Juliu i sve svete, koji su s njimi.*“ (Rim. 26., 15.). *Pozdrav svim svetim u Efezu* (Efež. 1. 1.). *Idem u Jerusolim, da svetim odnesem milostinju.*“ (Rim. 15., 25.). Ime krstjanina nerazlučivaše on od imena svetoga. Ali recite mi, dragi moji! da bi sada sv. Pavao pisao krstjanom, bi li ih zvao svetimi? Jesu li sada svi krstjani sveti ili bar veći diel? Nek upita svaki savjest svoju, pa neka mi odgovori. Ah neodgovarate mi; vidim vas, kako zastidjeni šutite; jer tolikim,

Bog bi dao da ne svim, savjest kazuje, da su daleko od svetosti. I ništanemanje, ako niste sveti, bar, ako nebudete nastojali biti sveti, nemožete se pravo zvati ni krstjani; jer svaki, koj se zove krstjanin, mora biti svet.

Stavimo, da je krstjanin Bogu posvetjen i odredjen, da ga štuje i da mu služi; dužan je dakle uviek činiti ono, što je Bogu drago i što je izvrstito; to će reći biti svetim. „*Vi ćete mi biti ljudi sveti*“, govori Bog (Izhod. 22.. 31.) i dodaje: „*Budite sveti, jer sam ja Bog i gospodin vaš svet.*“ (Levit. 19., 2.). I ovo je još rekao židovom, koji su bili izabrani puk božji. Nut dragi krstjani! ako je Bog tako obvezivao židove, koliko više obvezuje nas krstjane, kojim je veće milosti udielio i uže sa sobom sjedinio, nego židove? židove je samo oslobodio iz sužanjstva egiptonskoga i uveo je u obećanu zemlju; ali za nas je čovjekom postao, mukom i smrtju oslobodio nas iz sužanjstva vražjega, u sv. krstjenju nas posvetio, sebi posinio i kraljestvo nebesko pripravio. Nas je dakle više obvezao na svetost, i one rieči, kojimi Bog svetost nalaže, više se protežu na nas, nego na židove?

I da su one rieči nam rečene, potvrdjuje isti apoštol sv. Petar u svom 1. listu poglavju 1., gdje govori: „*Kao što je onaj, koj vas je pozvao, svet, tako morate i vi u svakom djelu i zadržavanju biti sveti, buduć je pisano: Budite sveti, jer sam i ja svet.* (1. Pet. 1., 15., 16.). Kamogod se dakle okrenemo, nije drugo, nego sveti biti moramo. Na to nas Bog obvezuje, na to smo se i sami na krstjenju obvezali.

Ali bi rado da dobro znate, da nije dosta nam imati kakovugod svetost, nego se traži svetost savršena, t. j. bez prikora i mane: „*Sveti i,* kao što sv. apoštol Pavao preporučuje: *neokaljani pred Bogom.*“ Nas je spasitelj Isus pomirio s Bogom otcem, da nas učini svetim, neoskvrnjenim i bez prikora pred njim: sanctos, imaculatos et irreprehensibiles coram ipso. „*Svete, neoskvrnjene i neukorene pred njim.*“ (Col. 1., 22.).

Ne, nije dosta krstjaninu biti na pole svetim i pravednim, nego sasvim, inače ni malo nebiva.

Slušajte me dobro, kad velim, da imate biti sveti i bez oskvrne i ukora, nemislim tim, da morate biti bez svakoga i najmanjega grieha, jer to nemože biti bez osobite milosti božje. Niti nemislim, da morate činiti čudesa, biti uviek u razmatranjih i djelovati ona djela i kreposti čudnovato, štono su djelovale duše od Boga osobito nadarene. Nego mislim, da krstjanin primivši sv. krstjenje, kad se je jedan put odrekao vraga, svih djelah njegovih i svih taštinah sjetovnih i putenih požudah, mora djelovati dobra i sveta djela, štovati i ljubiti Boga svrhu svega, iz svega srca, svom jakostju; a iskrnjega kao sama sebe; k Bogu upraviti sva svoja djela i činiti ih radi i po Bogu. Riečju, mora obdržavati zapoviedi božje i negriešiti barem u većih stvarih, koje nam zakon božji i sveto evangjelje naredjuju. Glede ovoga može svaki po običnoj milosti božjoj biti svet i savršen, narazdieljujuć evangjelja, kao što se obično čini, nješto izpunjavajuć, a ostalo prekršivajuć.

Jer treba, da ovo svi dobro razumiju, sv. Jakov apoštol je mnogo o tom u svojem listu govorio. Stavlja on dakle ovo pitanje: Što bi rekli o onom, koj vas zakon izpunjuje, a u jednom samo grieši? Sám nadahnut duhom sv. odgovara: *„Kojgod vas zakon božji izpunjuje, a jedan prekršuje, svih zapoviedih je krivac.“* (Jakob. 2., 10.). Eto nemogu se izpričati oni, koji misle, da su pravi krstjani i sveti, i da će se spasiti, ako koju osobitu zapovied i prekrše, samo nek ostale izpunjuju. Današnji dan mnogi vele: Sve zapoviedi zakona lako izpunjavam, ali nemogu sedme, koja glasi: neukradi, jer me nužda sili, što god samo prihvatiti mogu, inače nebi mogao živjeti. Plemenit je zakon krstjanski, govori drugi, i ja ga rad izpunjujem; ali što naredjuje, da ljubimo iste neprijatelje i uvrede dragovoljno podnašamo, to mi se nedopada; neprijatelju valja da se osvetim, bilo to djelom ili zlimi riečmi, a zato me valjda neće Bog u pakao osuditi. Ja neću, govori tretji, čarati, neću

ubiti, neću ukrasti, Bože me sačuvaj takvih zalah, i čudim se, kako se mogu zvati krstjani, koji takva zla čine; mene samo srdjba goni na psovke i kletve. Drugi vele, ja običajem samo zaklinjati se, i drugo ništa. Njeki opet vele, kod mene jedina mana pitje; drugi opet mene slabost tjera na bludnost, a ostale zapoviedi božje sve izpunjujem; neće valjda ni Bog biti tako nemilosrdan, da nam ove jedine neoprosti, smilovati će se nam sbog naše slaboće.

Ah nevoljnici! smilovati će se Bog? Ne, neće se smilovati, govori sv. Jakov, nego će vas osuditi u pakao s ostalimi, koji cieli zakon božji prestupljuju i sve zloće čine. Jer tko u jednom pomanjkaje, svega je krivac. Istina je, da čim više koj zapoviedih prekrši, više griehah učini i kriviji bude pred Bogom, tim će više u paklu i goriti. Ali istina je takodjer, da krstjanin, ako prestupi jednu samo zapovied i jedan put smrtno sgrieši, gubi milost božju i postaje neprijateljem božjim i krivcem mukah paklenih, gdje će se uviek mučiti kao i oni, koji su sve zapoviedi božje prekršivali i svakovrstnih griehah počinili. Nepreostaje dakle drugo, nego ili sve zapoviedi božje obdržavati i u nijednoj nepomanjkati i biti sveti, ili se nezvati krstjani.

Vi ste postali u krstjenju sinovi božji, bratja i uda Isusova, hramovi duhu svetomu posvetjeni. Bog je vaš otac po milosti, njega svaki dan sladkim imenom otca u molitvi zovete: *„Otče naš, koj jesi na nebesih.“* Je li moguće dakle, da iz svih silah nenastojite, da budete sveti? Je li moguće prisilovati se tako svetomu i savršenomu otcu? Ah doisto, *„budite savršeni,* govori Isus, *kao što je i otac vaš nebeski savršen. Budite nasliedniki božji, kao sinovi predragi.“* Vi ste bratja i uda Isusova. Kolika se dakle svetost u vas zahtjeva, da dostojno takvi morete biti? duše i tjelesa vaša su živi hramovi duha svetoga. Kolika je dakle zloća neuzdržati u sebi svetosti, nego po griehu postati prebivalištem vražjim?

Ali recite mi sada, pitam vas, jeste li do sada živjeli

dobro i sveto, kao što ste se obvezali na sv. krstjenju i kao što se pristoji sinovom božjim, bratji i udom Isusovim, hramovom i prebivalistju duha svetoga? Kad smrt dodje i vi se morate pokazati na sudu božjem sa svojimi dobrimi i zločestimi djeli, pratjeni od angjela čuvara i vraga paklenoga, koji će nositi vaša pobilježena dobra i zločesta djela; recite mi, velim, što vam duša vaša govori, hoćete li moći pokazati Bogu onu svetost, koju ste na krstjenju dobili povećanu i pomnožanu mnogimi dobrimi djeli, moleć platju slave rajske od Boga obećanu: ili ćete bez ikakve svetosti natovareni svakojakimi griesi čekat strašnu osudu, da podjete s vrazi u pakao?

Ali ako se obazremo na prošasto žitje, poznati ćemo, da smo davno izgubili svetost na krstjenju primljenu, a uviek sliedili grieh i zloću? Da dakle, za ljubav dušah naših, budué nas je Bog po svom milosrdju do sada trpio, sada se bar osvjestimo, te plačući i pred Bogom kajući se, što smo zlo živjeli, odlučimo u napredak sveto i savršeno živjeti, kako se pristoji krstjanom i kao što smo se na sv. krstjenju obvezali; da se pokorom barem očistimo prošastih zalah, te kao pokornici čistim, svetim i neoskvrnjenim životom možemo se pokazati na sudu božjem, da primimo platju u raju nebeskom, kojega nas je baštinici sv. krstjenje učinilo.

Nauk VIII.

Zadržaje, što krstjanin činiti imade, da sveto živjeti uzmogne.

Premda je mnogo u prijašnjem razgovoru govoreno o dužnosti krstjanskoj i svetom životu, na koj je po sv. krstu svaki obvezan; ipak nije sve podpuno izrečeno, u čem izvrstnost krstjanska sastoji, da tako svaki lasno saznati može, kako

mu živjeti treba, da dužnostim, koje mu po sv. krstjenju pripadleže, zadovolji. — Po svjedočanstvu sv. pisma i nauku sv. otacah svakomu krstjaninu tri dužnosti izpuniti valja: prama Isusu, iskrnjemu i samomu sebi. — Po dužnosti prama Isusu valja mu život Isusov sliediti, po dužnosti prama iskrnjemu djela ljubavi i milosrdja činiti; a po dužnosti prama samomu sebi pokoru činiti.

„*Svi oni, koji su krstjani u Isusu,* veli sv. Pavao (na Gal. 3.) *Isukrsta obukoše.*“ Život anda duhovni svakoga krstjanina neka bude sveudiljno nasliedovanje života Isukrstova. Isus neka nam bude ogledalo, u koje nam se ugledati valja; isto tako djela njegova sliediti nastojmo, ako se posvetiti želimo. Čuli ste jur, da se svaki krstjanin na sv. krstu obvezuje svetim postati, što je i svakomu neobhodno potrebito; srednjega puta neima, ili za uvieke svet ili za uvieke proklet. — Svetost dakle života Isusova sliediti tako nam je potrebno, kao što nam je potrebno spasiti se. Isus jest sin otca Boga vječnoga, u kog je on svu svoju dopadnost i slast stavio, te nam ujedno naložio, da, ako mu se dopasti želimo, njega sliedimo, i po njem sveto živjeti se učimo: „Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite“ (Mat. 17.), t. j. „*Ovo jest sin moj ljubljeni, u kom sam si zadovoljio, njega slušajte.*“ Jer je dakle Isus naš izgled, kako da ga sliedit i naš život njegovu prilagodit imademo, ako se posvetiti želimo, treba nam znati, u čem ga osobito sliediti imademo.

Čovjek imade tri glavna svojstva, naime: svojstvo, da može misliti, da može govoriti i napokon da može mišljenja i govor udjelotvoriti. — Svaki krstjanin dakle imade Isukrsta u svih onih trih svojstvih sliediti, ako se posvetiti želi. Kako je dakle sám Isus ili mislio ili govorio ili činio, tako valja da i svaki krstjanin i misli i govori i čini. — Imade misliti, kao što je Isus mislio, t. j. mora o stvarih, koje se kao koristne smatrati imadu, onako ćutiti i suditi, kao što je sám Isus ćutio i sudio, ili ako su zle i nam na štetu, takove odbaciti. I to je

ono, što je sv. Pavao govorio na Filipljane u poglavju 2.: „Hoc enim sentite in vobis, quod in Christo Jesu“, t. j. „*Ono dakle, što je Isus ćutio, ćutite i vi.*“ Budué pako da je Isus, kao što govori isti sv. apoštol (na Kol. 2.), ista mudrosti poznanje Boga; upravo zato i jest bez dvojbe sve ono, što je odobrio dobro, a što odbacio, zlo. — Kako je n. pr. cienio stvari one, koje lukav ovaj sviet toliko ljubi? Što je držao do bogatstva, razkošja, gospodstva, dostojanstvah, poštenja za čim sviet ovaj toliko gine? Sve ovo preziraо je on kao izpraznost i budalaštinu, dobro znajuć, da sve ovo čovjeka zasititi nemože, već suprot smutiti i srce mu raniti. — Jednom rieči: sve što sviet ljubi i odobrava, smatra on kao izpraznost, ništetnost, u kojih se nit iskre dobra nenalazi.

Govoreć o nasladnostih i razkošju, o radostih i veselju, što ljubimci svieta ovoga toliko obožavaju, sva ova, velim, drži Isus za prevare vražje, kojimi nečisti duh ljude zavadja i srca im truje, da tako pohlepu za dobrom nebeskim izgube i takovo niti netraže. — Odtuda ono prokletstvo, kojim Isus bogatim prieti, veleć: „Vae vobis divitibus“ (kod Luk. 6.), t. j. „*Jao vam bogatašem!*“ dočim s druge strane sirotinju blagosivlje i blažene nazivlje one, koji preziru sviet ovaj, veleć: Beati pauperes, t. j. *blaženi ubogi.* — Odtuda one strašne prietnje, tuge i žalosti, koje će vrhu onih doći, koji dane u izpraznih veseljih, pjevanju, smiehu i drugoj svakoj halabuki provode: „Vae vobis qui ridetis nunc, quia flebitis et lugebitis“, t. j. „*Jao vam, koji se sada smijete; jer ćete se plakati i žalostiti.*“ S druge opet strane dolaze obećanja, kojimi Isus žalostne i plačuće tješi, veleć: „Beati, qui nunc fletis, quia ridetis“, t. j. „*blaženi, koji sada plačete, jer ćete se smijati.*“ Ovako je ćutio Isus, a sviet drugačije misli. Svietu se budalaštinom čini slavu zabaciti, poniznost sliediti, bogatstvo prezirati, a prigrliti siromaštvo, odstraniti veselje te u plaču i žalosti dane provoditi: i samo one sretnimi i blaženimi nazivlje, koji bogatstva, gospodstva i dostojanstva posjeduju, te u veseljih i razkošju dane

trate. Ovo su misli ljubitelja svieta ovoga, dakako sasma protivne sudu i mislim Isusovim. I tko ovakove misli u sebi goji i po njih se ravna, učenik i sliedbenik Isusov biti nemože. Vi krstjani dakle, koji ste u sv. krstjenju Isukrsta obukli, odlučite tvrdo duhom Isusovim i disati, te sliedeć misli njegove i nemareć na tašte želje i zahtieve svieta ovoga nastojte svoj život s njegovim uzporediti polag riečih apoštola: „Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Jesu“, t. j. *Ono, što je Isus ćutio, ćutite i vi.*

Da se pako krstjanin usavršiti i svetim postati može, nije dovoljno, da samo misli onako, kao što je Isus mislio, već mu valja i onako govoriti, kao što je Isus govorio. U evangjelju kaže Isus, da će svakoga iz riečih suditi, veleć: „Ex verbis tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis (Mat. 12.), t. j. *rieči tvoje će te opravdati i opet rieči tvoje će te osuditi.*“ — Odtuda očevidno sliedi, kako nam govore naše urediti valja, da Isusa i u tom nasliedujemo. No kakovi su ipak bili razgovori i rieči Isusove? Ugledajmo se u sv. evangjelje, gdje su takovi pisani, pa ćemo vidit i osvjedočit se, da svi njegovi razgovori samo onamo smierahu, da njimi slavu božju poveća i spasenje dušah providi. — Nikad nije u vjetar, t. j. uzalud govorio, već govoreć uviek o stvarih spasonosnih naučao je puk tumačeć im nauk božji, svjetujuć dvojećim i obratjajuć griešnike na pokoru. Takovi, dragi moji! neka budu vaši razgovori, ako želite svoga božanskoga učitelja nasliedovati. Čuvajte se svakoga razgovora, svakoga družtva, na koje duh pakleni svoj upliv imade, razprostranjivajuć krive nauke o Bogu i njegovoj sv. vjeri, gdje se iskrnji ogovara, njemu poštenje oskvrnjuje, gdje se nesramni razgovori vode, gdje se bezbožne rieči sbore; gdje se psuje, kune i drugo zlo čini. Krstjaninu nije slobodno slušati još manje govoriti što takova, čime bi se ili slava božja ili spasenje dušah naših povrediti moglo, već nasuprot neka svaki nastoji iz svih silah to slavu božju, to spasenje duševno promicati. — Tako bo radiše prijašnji krs-

tjani, kojih nebijaše čuti o ničem drugom razgovarati se, već samo o stvarih božanstvenih i duševnih, kojimi neprestano Bogu hvalu davaše medjusobno nauk njegov se učeći.

Dà niti ovo jošte nezadovoljava misliti: naime i govoriti po primjeru Isusovu, već nam činom pokazati treba, što smo, kao što je to Isus učinio, koj prije muke i smrti svoje apoštolom, a po njih svim nam kazà: Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita et vos faciatis (kod Iv. 13.), t. j.: *Primjerom sam vam predišao, da onako, kao što sam ja radio, i vi radite.* O! koliko nam izbilja primjerah ostavi, kako se usavršivati i njega sliediti imademo! Kako sve misli i rieči njegove smjeraju jedino na povećanje slave vječnoga otca njegovoga i na to, da duše naše, koje su posrnule, na pravi put dovede; istu ovu svrhu imadjahu i svi čini njegovi, na tom se osnivahu sve njegove želje i skrbi, sva njegova nastojanja i čudesa. Osim ote svrhe nijedna mu nebijaše pred očima. Nije on tražio svoje slave, nit je težio za dostojanstvom, za bogatstvom, za razkoši, nit je osvetu proti najljutjim neprijateljem svojim gojio, već sve ovo preziruć, stavio je temeljem svega svoga djelovanja poniznost, krotkost i ljubav, koje kreposti nam sliednikom svojim osobito preporuči.

Ovo nam dakle valja sliediti, ako želimo po primjeru Isusovu djeli našimi slavu samo božju i spas iskrnjega promicati. — Nenasliedujmo dakle djela onih bezsramnih i lažljivih krstjanah, koji takovimi ne samo da nepromiču slavu božju i spas iskrnjega, već vredjaju Boga svoga a iskrnjemu zanke stavljaju, samo da ga upropaste. Niti nenasliedujmo one, koji u djelih i trudovih svojih neimaju Boga pred očima, već samo korist svoju vlastitu; jer takovih platja za trudove jest ništetna. Istina mnogi težak kini se i trudi, samo da sebi i obitelji svojoj potrebitu hranu i ostalo za uzdržavanje života pribavi. Mnogi trgovac marljivo trguje i razne strane svieta obidje, da si tako svojom trgovinom samo djepove napuni. Isto tako mnogi sluga vjerno gospodaru služi i marljivo posao svoj obavlja,

i to samo zato, da gospodarovu milost zadobije. — Evo kako svi ovi niti zapoviedi niti ljubavi božje, a niti samoga Boga pred očima neimadu, već sve svoje trudove i nastojanja samo na korist svoju obratjaju, nemisleći takovimi volji božjoj zadovoljiti, a niti slavu božju niti spas iskrnjega uvažiti. Djela dakle ovakovih krstjanah svu cienu gube, i jer su ovakim načinom na ovom svietu naplatjeni, na drugom takovu tražiti pravo im nepripada. — Ako pako želimo, da djela i trudovi naši željnim plodom urode u životu vječnom, nastojmo, da djela i trudovi naši bačeni u plodnu zemlju, dobri proniknu, te po primjeru Isusovom samo slavu božju i spas iskrnjega promiču. Drugo, što svakoga krstjanina sveto živjeti nuka i o čem bi već na početku govor, jest ljubav iskrnjega, na koju se svaki već u sv. krstjenju obvezuje. Ljubav ova jest znak, po kom jedino krstjenika poznati možeš i temelj čitavoga krstjanstva tako, da pravi krstjanin bez nje niti se pomisliti nemože. Ovu upravo ljubav nam spasitelj najviše preporuči i zapovjedi, da svakomu dobro želimo i koliko je u našoj moći takovo budi duševno, budi tjelesno u svakom probudjujemo.

S toga i apoštoli po Isusu uputjeni čitav sviet obidjoše naučajuć i preporučajuć ovu istu ljubav, slogu i milosrdje svim vrednim sliedbenikom njegovim. Sv. Pavao apoštol prispodablja ljubav i slogu, koja medju krstjani vladati imade; s udi tiela čovječjega (na Rim. 12.). Predstavite si, dragi krstjani! kolika je ljubav i skladnoglasje medju udî tiela vašega? Kako se miluju i pomažu, kako jedno drugo hrani i poslužuje? Isto takova ljubav mora medju vami biti. No niti to nezadovoljava kako piše isti apoštol na Efežane veleć, da sva skrb njihova jedino u tom sastojati imade, kako da se jedan isti duh skopčan s ljubavi i mirom u svih uzdržati može; jer zakon krstjanski sve jednako veže, jer svi skupa jedno tielo u Isusu sačinjavaju, u svih isti duh, isto krstjenje, isto ufanje, isti Bog, koj jest ujedno svih gospodin (na Efež. 4.). Jedina je dakle ljubav i sloga medju krstjani, koja ih razveseliti i u vječno

blaženstvo dovesti može. Jao dakle nam, ako ovu ljubav izkvarimo, te slogu razkidamo! jer onda ufanje naše jest nikakovo, i plod sv. krsta ništetan, a o spasenju tada ni govora! — Kolika anda šteta za nas, ako ljubavi gojili nebudemo.

Pitate možda, koji su znakovi i plodovi ljubavi ove? Evo kako ih sv. apoštol Pavao narisà: *Ljubav,* veli, *jest trpljiva, dobrostiva, nenavidi nikomu, nečini zla, neoholi se, svoga netraži, niti se srdi niti žesti, zlo nemisli, već se raduje dobru, sve podnosi, vjeruje, ufa se i trpi* (gl. 13.). O kako liepi znakovi i plodovi ljubavi! I doista, u kom goder krstjaninu ova ljubav nalazi se, u tom sve svi pomenuti znakovi i plodovi opaziti mogu. Takav ništa protiva zakonu neradi, na nikoga se nežesti, nije ohol, već učtiv i ponizan, netraži svoje koristi nit nenavidi iskrnjemu poradi dobra njegova, nemisli zlo o drugom, već dobro svakomu želi i čini. — Upravo takovi moramo i mi biti, ako se posvetit želimo. I ovo bi bila druga dužnost krstjanska.

Tretje, što krstjanin imati mora, da se posvetiti može, jest *pokora.* Pokora jest ona svetost u krstjaninu, koja čini, da pravim sliedbenikom Isusovim postane, kojega čitav život nije bio drugo, nego same patnje i bolesti! Početak patnje njegove bio je već kod rodjenja u jaslicah, a svrha, kad bi, naime na križ propet, umro. Tim nam je htio pokazati, da temelj zakona njegova jesu muke i patnje. Ne; krstjanin nemože biti bez pokore, bez patnje. Koj se pravim krstjanom nazvati želi, mora neprestano i svojski svu naklonost skučiti, da zlo uništi, a sve putene požude odstraniti i tako se pokoru čineći zauzdati. Sve što ljubitelje svieta ovoga ili veseli, ili raduje, ili zahtievom njihovim zadovoljava, sve ovo, velim, mora krstjanin odstraniti, te trpljenja i patnje po primjeru spasitelja svoga prigrliti.

I to je, što, kako već rekosmo, polag nauka sv. otacah, znače onoliki križevi vrhu djeteta u sv. krstu. Križevi oni naime naznačuju muke i patnje, koje svaki krstjanin čitav

život podnositi imade. Križ načinjen na glavi djeteta znači, da, jer je glava stolica razuma, koj stvar cieniti i prezirati može, on u buduće niti necieni niti neželi niti neljubi što drugo, već križ i muku. *Bože sačuvaj*, veli sv. Pavao (na Gal. 6.), *da bi slava moja što drugo bila osim križa Isusova!* Tako dakle, krstjani moji! slava, zadovoljstvo naše neka bude sv. križ, t. j. patnje i trpljenja; jer sve drugo zadovoljstvo svjetovno nije drugo, već puka izpraznost. Čini se križ na hrbtu djeteta za znak, da mu uviek valja križ nositi, te unj svu kriepost i jakost staviti. Neka vam se mà kakova nesreća dogodi, neka vam smrt ugrabi, što vam je srcu najdraže, neka vas bolest posjeti, neka na vas navali tko mu drago, neka vam grad (tuča) sve poljane uništi ili neka vam se druga kakova šteta dogodi, podnosite sve trpljivo i dragovoljno. Ako vas tko opsuje ili poruži ili što slična učini, ustrajte trpljivo i vladajte se, kao da vam se nije ništa dogodilo. Tako je Isus radio i zahtieva, da to isto i mi sliedbeñici njegovi radimo, dok smo na ovom svietu, a kad se preselîmo u bolji budući život, sve ovo točno izvršivajućim neće uzmanjkati kruna vječne blaženosti, koju će nam Isus u nebesih prirediti.

To je dakle staza, kojom svaki krstjanin udariti imade, ako se posvetiti želi. — Valja mu naime misli, rieči i djela Isukrstova sliediti; ljubav prama iskrnjemu imati, te po primjeru njegovu dragovoljno križ vlastiti, t. j. snositi svakovrstne nesgode i suprotivštine. Kažite mi dakle, bogoljubni krstjani, što sviest vaša govori? Jeste li podpuno zadovoljili dužnostim, na koje ste se po sv. krstu obvezali? Jesu li misli vaše upravljene bile, kao što su Isusove na slavu božju? Jesu li rieči vaše svete bile, a govori, je li se protezaše samo na ono, što je duhovno i božanstveno, kao što u Isusu mogoste opaziti? Jesu li vaša djela kao Isusova sveta bila? Jeste li vazda iskrnjega kao sama sebe ljubili ne samo riečmi već i djelî? Jeste li napokon križ, t. j. svakovrstne nepodobštine drage volje podnašali? No njekako šutite zastidjeni, valjda

vam se, protivno nauku Isusovu radećim, sviest protivi? Hoćete li takovi do smrti ostati? Ah nemojte, ne! već iz svih silah nastojte pomoćju milosti božje vaše misli, rieči i djela Isusovim prilagoditi, nastojte u vas ljubav iskrnjega ukorniti, te pokoru i patnje srdačno prigrliti, da jednom, uzporedivši život svoj s Isusovim ovdje na zemlji, zavredite primiti zato platju obilnu na nebesih.

Nauk IX.

Pripovieda se, da je jako malo krstjanah, koji bi sveto živjeli, kao što su se u sv. krstu obvezali.

Uzvišene su' dužnosti, koje su uzko s imenom krstjanskim spojene, pa ipak punim pravom reći mogu, da ih medju onimi, koji su sv. krst primili, malo imade, koji bi sveto živjeli; pa upravo zato i malo ih je, koji bi se pravimi krstjani nazvati mogli; jer, jedni nenastoje, da saznadu dužnosti, koje im ovršivati valja, a drugi znajući ih, takove neizpunjuju; opet njeki, koji ih za vrieme i ovršuju, brzo se vratjaju k prijašnjim prestupkom.

Da bi krstjaninu dosta bilo samo izgovoriti jutrom i večerom vjerovanje, molitvu gospodnju, zdravu Mariju, zapoviedi božje, litanije i ostala, kao: izpoviedati se, sv. tielom Isusovim okrepiti o većih svetcih i to više s običaja, nego s pobožnosti, zatim slušati sv. misu i propovied, milostinju koj put podieliti, kad i kad postiti i tomu slična raditi, tad bi mogô sa sigurnostju kazati, da imade velik broj pravih krstjanah. — Ali kad pomislim, da su ovo samo sjena dužnostih, na koje je svaki krstjanin obvezan i da kao izvanjska samo mogu biti na štetu, ako čovjek ono isto, što izvana pokazuje, onako u

nutri nemisli, tad nemogu na ino, već kazati, da, koj se imenom krstjanskim dičiti želi, nješto više i potrebitije izvršiti mora, t. j. naučiti podpuno sav nauk božji, te ga onda prigrliti i ovršivati.

Čuli ste već gori, gdje sam vam razne obrede tumačio, da kod sv. krsta misnik svakoga prije, nego ga u crkvu pusti stupiti, upita: Što tražiš od crkve božje? A on mu odgovori po kumovih svojih: Tražim vjeru. Na što opet misnik: A što ti vjera daje? odgovori krstjenik: Život vječni. Na što misnik: Želiš li se u život vječni jednom preseliti, izvršuj marljivo zapoviedi božje. — Prva dakle dužnost svakoga krstjanina jest, da dobro zakon krstjanski znade, da sve ono, što ga sv. vjera uči, vjeruje i u obće, što goder dobri Bog od njega zahtieva, vjerno izpuni. Svaki krstjanin u mladjahnoj dobi svojoj porad neznanstva i neizkusnosti podvržen je mnogim prevaram i pogibeljim, kad jošte zakon božji nepozna i takovoga si prilagoditi nezna.

Stavimo, kad bi njeki inostranac u koj nepoznati grad došao, te bi u njem znamenitije sgrade i znamenitija mjesta vidjeti htio, tad bi si on sigurno vještoga vodju uzeo, da mu sve ovo pokaže. Isto tako krstjanin, dok je jošte djetetom, nezna ništa, što u svietu biva, niti pozna zakona božjega. Ali vremenom, dok poraste pomoćju milosti božje, ako hoće, može naučiti sve zapoviedi božje, koje mu znati valja. Buduć pako, da je narav svakoga krstjanina, kao sina Adamova više na zlo, nego na dobro sklona, to ga ona (narav) od izpunjivanja dužnostih odvratja, zato se mora Bogu svomu preporučiti, da mu bude u tom u pomoći. No ne samo to, već što je mnogo gorje, mora on živjeti medju takovimi, koji su svakojakim putenim požudam i zloćam podvrženi, kojimi nasladjujući se, nemisle o svom spasu; koji sliede dražesti lukavoga svieta, gdje vrag na razni način mreže razapinje, da koga ulovi. Ali uzprkos svim ovim zloćam i napastim, koje mu se u živih bojah pred oči stavljaju, uzprkos svakomu kvarenju

svaki, komu je iole do spasenja stalo, mora sve žice napeti, da se svemu ovomu junački opre i tako sveto živi. A hoće li sveto živjeti, ako nebude dan i noć zakona božjega razmišljao, da po njem ravnajući se, može dužnostim zadovoljiti?

Jer je anda svaki krstjanin sve ovo izvršivati dužan, može se kazati, da pravih krstjanah jako malo imade. Bezdvojbeno jest dakle, da medju svimi nauci najkoristniji i najsposobniji jest nauk o zakonu božjem i poznanju dužnostih, koje izpunjavati na sv. krstu se obvezasmo. Ali žalibože svagdanje izkustvo uči, da se taj zakon božji najmanje uči i da se vlastite dužnosti najmanje u obzir uzimlju. Kolikim trudom i pomnjom zanatlija svoj zanat uči? Dà natječe se s drugimi i nastoji, da učeniji od njih i izvrstniji postane. A pravi zanat, po kom se svaki spasiti može, — nauk naime i poznanje zakona božjega prezire se, nitko se nestara, nitko nenastoji, da ga prouči. Svaki zanatnik pomnjivo nastoji, da se svaki dan što više svoga zanata nauči i s njim što bolje upozna, da se tako u njem usavršiti može. — A upoznati se sa zakonom božjim, dužnosti krstjanskoj zadovoljiti, o tom se malo misli, niti se tko stara, ako bi mâ i na največem stupnju neznanstva u toj struci stojao; jer je tobože zakon božji najstražnji, a upoznati se s njim puka izpraznost. A ako se tko s njim sa strane samo i upoznade, već misli, da je dužnosti zadovoljio.

Reći će možda tko: ukori ovi nespadaju na nas; jer su nam poznati pojedini članci vjere, broj zapoviedih božjih, svetotajstva. zapoviedi crkvene, glavni griesi, a to znati, mislim da zadovoljava, pa zato se punim pravom pravimi krstjani nazvati možemo. — Dà tako bi bilo, da pravomu krstjaninu to samo znati valja i da su samo prazne rieči dovoljne. Ali to samo nije dovoljno, već treba imati znanje u nauku krstjanskom temeljito i razložno, niti je dosta, da praznimi riečmi članke vjere kazuje, već ih valja dobro razumjeti i znati, što zadržaju. Nije dosta znati broj svetotajstvah i izbrojiti ih samo, već treba svojstvo tih svetotajstvah poznati, i što djeluju u

čovjeku, kako ih primiti valja; niti je dovoljno nabrojiti samo glavne griehe, nego treba i vrst i okolnosti, a i zloću njihovu poznati. Nije dosta znati, koje da su zapoviedi božje i crkvene, nego što napose svaka zabranjuje ili zapovieda, da se čini, da se tako po njih ravnati može. A jer se krstjani toga jako malo drže, može se kazati, da je jako malo pravih krstjanah.

Velite, da znadete vjerovanje, kažite mi dakle, je li razumijete, što pojedini članci vjerovanja zadržaju? itd. itd.

Velite, da dobro znadete zapoviedi božje. — Kažite mi onda, što Bog u pojedinoj zapovieda, a što opet zabranjuje? itd.

Velite, da znadete sv. sakramente. Kažite mi dakle, što je sakramenat? kakovo svojstvo imade? kako ga primati valja? kakove su dužnosti onoga, koj ga prima? — — Za sve ovo malo se tko brine.

Kažete, da znadete otče naš! Recite mi anda, koliko stranah imade, i što u svakoj strani od Boga prosimo?

Neću da govorim, jer svršio nebi, kako se malo poznade svrha vjerovanja, svrha zapoviedih božjih i crkvenih, svrha svetotajstvah, svrha vlastitih dužnostih, svrha zavjeta i obećanja, koje je na sv. krstu učinjeno. Sve ovo moralo bi se temeljito znati, ali žalibože malo ih je, koji se trude, da to nauče; jer vole u grdnom neznanstvu pomenutih stvarih dane provoditi. — Ako dakle veći onaj broj krstjanah, koji ili posve ništa nepoznadu zakona božjega, ili ako sa strane i poznadu, ipak ga nerazume odstranim, pitam vas, koliko će ipak pravih krstjanah ostati? sasma malo ili ništa!

Ako pako povedemo govor o onih, koji premda poznadu zakon božji, ipak nežive onako, kako im on nalaže, vidit ćemo, da ih je medju njimi jako malo, koji bi se pravimi krstjani nazvati mogli. A i medju ono malo krstjanah, koji zakon božji poznadu i obdržavaju, koliko ih imade, koji mu ipak podpuno nezadovoljavaju! Dvie su stvari, koje polag riečih proroka svaki krstjanin činiti imade, ako želi zakonu božjemu

zadovoljiti, naime, *bježati zlo i činiti dobro:* „Declina a malo et fac bonum“ (kod Ps. 36.), t. j. bježi zlo i čini dobro. Ako ovo dvoje razstavimo, ništa nam neprudi, već oboje sjedinjeno čine pravoga krstjanina. Ali o žalosti! koliki su, koji jedno ili drugo ili dapače oboje zametju i preziru! Govoreći o griesih ne samo malih već i smrtnih, koliko imade krstjanah, koji u takove pali nisu? A koji nepoznadu zakona božjega, kako će se grieha čuvati? koji pako zakon božji znadu, kako se ga drže? Koliku krivicu i nepravdu počine bogataši i gospoda? Kako mnozi oholi ostale preziru i zametju? Koliko se prevarah, lažih, krivih zakletvah i drugih nepravdah nepočini kod prodavanja, kupovanja i u obće kod trgovine? Pogledajmo zanatlije, težake, sluge, kolika se u njih oholost, bezbožtvo, lakomost, kolike kradje, psovke, kletve, kolika zloba, pijanstvo i praznost opaziti može? Pitam nadalje, koliko ćeš mladićah naći, koji nebi putenosti odani bili? Koliko staracah, kojimi nebi duh nenavisti, neustrpljivosti i lakomosti vladao? Koliko ženah, koje se izpraznosti klanjaju, koje bludno tielo svoje riese samo, da drugih oči na se povuku i tako ih zavedu? Koliko djevojkah mogli bismo poštenih i poniznih naći, koje se zavesti dali nebi? Koliko žalostnih, bolestnih i sirotah, koji bi dodrovoljno trpili? itd. Tà da začnem nabrajati, kad bi svršio nabrajanje onih, koji griešno žive? O kako dakle malen jest broj pravih krstjanah!

Mà reći će tko: Ta vi, otče, jako umanjiste broj pravih krstjanah, kao da bi htjeli reći, da dobrih i svetih, koji bi podpuno zakon božji ovršivali, niti neima, što ipak mislim, da biti nemože. Ne, ne, bogoljubni krstjani, nemogu kazati, da neima dobrih i svetih krstjanah. Hvala neizmjernomu milosrdju božjemu, koje nikad sv. crkvu tako zapustiti neće, niti dopustiti, da se svi u njoj skvare! Bog naime, dragi moji! i u ovo vrieme, gdje je skvarenje na najvećem stupnju, kraljuje nad nami i bdije, te odabire mnogo svetih crkovnjakah i redovnikah obojega spola, mnogo bogoljubnih svjetovnjakah, koji iz

svih silah nastoje volju božju izpuniti, te onako, kao što im zakon božji i sv. evangjelje zapovieda, žive. U zao čas dakako, da nikoga takovoga bilo nebi! Porad ovih Bog sviet ovaj jošte uzdržaje; jer mu molitvami svojimi srdjbu ublažuju. Sviet ovaj bi propasti i svršiti se morao, da nestane sasma pravih krstjanah. Ali porad svega toga nevaramo se, dragi krstjani! ako kažemo, da jako malo imade pravih krstjanah u razmjerju s onimi, koji, zametavajuć zakon božji, nehaju za dobro, već neprestano u griesih žive. *Osim ono malo dobrih krstjanah, ostâli nisu drugo,* kao što govori Salvian, *nego sklad svih zalah.*“ „Praeter paucissimos quosdam, qui mala fugiunt, nihil est aliud pene eis coetus Christianorum, quam sentina vitior“, t. j. *osim njekolicine, koji bježe zlo, skup krstjanah ništa nije drugo, nego sklad zalah.*

Izreka ova njegova, premda se čini jako slobodna, ipak je istinita, kad se na um uzme druga stvar, koja se od krstjanina zakon božji obdržavajućega zahtieva, da naime nije mu samo dosta, da grieh bježi, već osim toga, da i dobro čini, te krepostan bude: „Declina a malo, et fac bonum“, t. j. *bježi zlo i čini dobro.* A jer je jako malo onih, koji grieh bježe, koliko manje dakle bit će onih, koji djela dobra i sveta poduzimlju?

Ah dan danas bez otezanja možemo ponoviti plač prorokov: Non est, qui faciat bonum, non est usqe ad unum (kod Ps. 13.), t. j. *nije ga, koj bi dobro činio, ah jedva se koj naći može!* Neću da govorim ovdje o onih djelih i krepostih, koje, premda u sebi dobre, ipak pred Bogom nisu nikakove vrednosti; jer su ili u griehu smrtnom učinjene, ili samo porad tašte slave, te zato već na ovom svietu dovoljno naplatjene, ili iz pretvaranja ili koje druge zle svrhe; — već hoću da govorim o onih krepostih i djelih, koja su neobhodno za vječno spasenje potrebna i bez kojih se zakon božji podpunoma izvršavati nemože. „Fac bonum“, t. j. *čini dobro.*

No koliko imade krstjanah, koji sva dobra djela i kre-

nosti zapostavljaju i za njih nemare? Koliko ih misli, da su pravedni i zato bez grieha; jer neubijaju, nekradu ili druge slične ovim griehe nepočine? A takovi nepaze na glavne dužnosti, koje im prinadleže, i koje od njih to zvanje njihovo vlastito to opet obćenito krstjansko iziskuje. Ove dužnosti, velim, preziru i nemisle, da se samo onda, ako ih točno izpunjavali budu, spasiti mogu. A vas, dragi krstjani! pozivam, da mi sviestno kažete, što se sve u svietu radi, kako veći dio krstjanah živi? Njekoji hlepe za gospodstvom i za častju, njekoji nastoje lakomosti svojoj zadovoljiti, opet njeki tielo svoje njeguju mekoputnosti i raznimi slasti, drugi ga slabe pождrlostju i nasladnostmi; napokon, njeki se zadovoljava, samo da uredi dobro svoju kuću, dućan (štacun) ili svoj zanat, a da si duševne stvari uredi, zato nit nemari. Doista mnogi težaci, zanatlije i najemnici trude se i muče, ali svrhe druge neimaju, osim dobitka i dobarah vremenitih, na dobra duhovna i platju nebesku niti nemisleći. Takovi trudove i muke svoje nikada Bogu nežrtvuju, da tako za nje platju prime. — Drugi opet potrate mnogo vremena u razgovorih i šalah nekoristnih, a neće niti pô sata upotrebiti, da stanje duše svoje promisle, da se zadrže u svetom razmišljanju i da se u molitvah s Bogom porazgovore. Pate i trpe mnogo, da se svietu dopadnu, a neće patiti, trpiti i pokoru činiti, da duše spase.

Kažite mi sada, nije li ovo život krstjanah sada na svietu? Neznate li, da ovakov život podnipošto nevodi k spasenju duše, već u vječnu propast? Zašto se u sv. evangjelju kaže, da je sluga u pakao odsudjen bio? Ne zato, jer je dobro činio, nego zato, jer je mnogo zla počinio i tako se za dušu ništa nije brinuo (kodMat. 25.). Tako dakle broj pravih krstjanah jest mnogo manji, nego se misli. Da jošte temeljitije potvrdim ovu istinu, kazat ću i tretji razlog, koj će svu sumnju o manjini pravih krstjanah odstraniti. Razlog taj jest; jer mnogi nenastoje poznavati dužnosti svoje, a još više ih je, koji nebježe grieh niti krepostno nežive; najmanje ih pako je, koji bi tja do svrhe

života uzčuvali se oda zla i činili dobro. Istina je živa, izkustvo uči, da u srcu nebrojenih krstjanah njeka mlakost i razuzdanost vlada. . . . Mnogi počnu dobro, ali svrše zlo, počnu svetim životom, a svrše razuzdanim. Ovako rade oni, koji, dočim se za vrieme uzčuvaju od grieha, opet se u stare griehe vratjaju; izpoviede se, ali za kratko opet u grieh padnu, sliede dobro, no opet prigrle zlo.

Odkuda na svietu tolika nesreća? Odtuda; jer ih je malo, koji bi nad čini svojimi bdili, te zle požude svoje obuzdali. Mnogi nepriznaju, niti neće priznati, slabosti svoje. Zato se niti u Boga nepouzdaju, da ih pokrepi, niti bježe prilike griešne, da se tako grieha čuvati mogu. Odtuda dolazi, da Bog samo zato, da oholost kazni, tolikim milost svoju uzkratjuje, te ih pusti u zlu obastojati. O! izkustvo nas uči, da ih jako malo dobro započeti život sliedi; jer početo dobro zlim dovrše.

Promozgajte malo sve, što je rečeno, pa mi onda kažite, koliko imade pravih krstjanah? Ah negledeć na malen broj onih, koji u neznanstvu zakona božjega živu, i na druge nebrojene krstjane, koji podpuno neobdržaju zakonah božjih, jer nebježe zlo, a ni dobro nečine, — može se kazati, da je neznatan broj pravih krstjanah, koji će se spasiti. — Kad je dakle tako malo pravih krstjanah, pitate prestrašeni: Što će od nas biti, koji do sada manjkavo izpunjavasmo dužnosti i, što nam od sada raditi valja? Evo što vam činiti valja: Agite poenitentiam, t. j. *„činite pokoru.“* Priznajte prošlo pomanjkanje u dužnostih krstjanskih itd.

Nauk X.

Pripovieda, da su griesi krstjanah mnogo veći od griehah nevjernikah.

Mislim, da sam već dosta govorio o sakramentu krsta i prolazim dalje, sjetjajuć se, da svi sv. otci govoriv o tom sv. sakramentu, poslje kako dokazaše njegovu korist, izvrstnost, dostojanstvo, na koje svakoga čovjeka povisi, i dužnosti, koje krstjanina poslje kako ga prima, obvezuju, na svrhi dokazuju, kako se krstjanin grieha čuvati imade; jer su griesi krstjanah zaisto mnogo veći od griehah nevjernikah, i da griesi onih Boga više vredjaju, nego li ovih; jer krstjanin veće poznanje i veći pojam imade o Bogu, nego nevjernik; jer krstjanin veće milosti božje posjeduje, nego nevjernik i jer napokon krstjanin jest napose Bogu posvetjen i na njegovu slavu odredjen, što nevjernik nije. — Da vidimo, je li tomu tako. — Da su izbilja griesi krstjanina mnogo veći od griehah nevjernikah, očito nam svjedoči božanski naš spasitelj u prispodobi, gdje nam za primjer stavlja dva sluge nevjerne gospodaru svomu, od kojih jedan volju gospodarovu poznade, a drugi ne. Oba sagriešiše i oba zavredniše opomene. No bez dvojbe, da je ovaj prvi, koj je poznavô volju gospodara, zavredio veću opomenu, nego drugi; jer onaj nije htio volju izpuniti, a ovaj nije znao. Ali premda prvoga grieh veći, ipak nije niti drugi prost od grieha; jer nije nastojao, da spozna volju gospodarovu (kod Luk. 12.). Dakle znatno više pogriešio jest onaj, koj je poznavao volju gospodarovu, a nije izpunio.

Gle, dragi krstjani! vi ste onaj sluga, koj je poznao volju svoga gospodara, t. j. Boga, a nehtjeo je izpuniti. Upravo u tom vi sagriešiste zakon božji neobdržavajući, što u nevjernicih nije; jer oni prilikuju drugomu slugi. Dao vam je Bog poznanje zakona svoga i razsvetio vam pamet, naučiste istine

božje, čuste po drugih kazivati vam zakon božji, zapoviedi božje, koje su vam pojedince tumačene, — znadete ih, ali je prestupljujete. Poznate su vam i dužnosti, na koje se obvezaste, u njih bo izražena je volja božja. Čuli ste nadalje, kako veliku opačinu počinite, kad zapovied koju božju prestupite, kako veliko zlo jest grieh, radi kojega isti sin božji snidje s nebesah, čovjekom postà, razne muke pretrpi i na posliedku na križu krv svoju proli. Ovo dakako vi vjerujete; jer drugčije krstjani niste. A buduć da vi sve ovo vjerujete, dužni ste vjeri svojoj shodno živjeti, više ste krivi od istih nevjernikah, koji niti ovo vjeruju niti poznadu, i jer ste se većega grieha vrednimi učinili, nego oni, zato ste i strožju opomenu zavredili nego oni.

Po griehu iztočnom zaslieplјeni mogu nevjernici samo velikim trudom razlučiti dobro oda zla. Neimaju niti prorokah niti svetoga pisma, koje bi im pamet razsvetiti moglo, da mogu dobro oda zla razlučiti; a neimaju niti svetoga evangjelja po Isusu na sviet donešena. Odtuda sliedi, da nije u njih tolike krivnje porad griehah i zloćah njihovih; jer dobro neznadu, što im Bog zapovieda, a što im opet zabranjuje. A mi bogoljubni krstjani! imademo svete proroke, sveto pismo, u kom nam se pokazuje volja božja, isti sin božji protumačio nam je u sv. evangjelju, što Bog od nas zahtieva, koj je pravi put, po kom nam ići valja, da sveto živjeti uzmognemo. Ako mi, velim, kod takove prilike kao nevjernici živjeli budemo volju božju prestupljujuć, zakon božji gazeć, kakav izgovor za griehe svoje imati možemo?

Ne, dragi krstjani! ne; za nas izgovora neima! Kad niti nevjerniku izgovor nevalja, koj dakako zakona božjega nepoznade, ali kao razuman stvor božji mogao bi nastojati, da ga potraži, kako će za nas krstjane izgovor za grieh valjati, koji zakon božji podpuno poznamo, pa ipak, da tako rečem, bezobzirno griešimo? Ako se žudija (Židov) poradi prevelikih kamatah, koje zahtieva, ukoriti mora, premda misli, ako i

krivo, da mu to zakon njegov dopustja; što krstjanin u istom slučaju zaslužuje, koj znade, da mu to zakon strogo zabranjuje? Mutuum date, nihil inde sperantes (Luc. 6.): *„Posudite neza-htievajući za to nikakove dobiti.“* — Ukoriš li Ture porad života bludnoga i razuzdanoga, izgovor mu je, da mu Ali-koran to dopustja; a što će krstjanin obtužen za iste griehe kazati, komu Bog u šestoj i devetoj zapoviedi samo pomisao na iste griehe zabranjuje? Ako pako koga sad živućega nevjernika ukoriš, da zašto dobra djela nečini, već se u svakovrstne zloće upustja, izgovara se, da vjera njegova dovoljava spas i bez dobrih djelah; što će, velim, krstjanin po primjeru tih krivovjeracah živući kazati? *kojega vjera,* kako kaže sv. Jakob apoštol, *mrtva je bez dobrih djelah* (u pogl. 2.). Pa ipak kad polag svih izgovorah to nevjernikah to krivovjernikah djela njihova su griešna, te sami oni djelnici mukah paklenih postaju, koliko griešnija su djela krstjaninah, koji i zakon božji znadu, te nikakova izgovora neimaju, i koliko veće muke zato će u paklu jednom podnositi?

No krstjanin, koj zakon božji poznade, ako ga povredi, negrieši samo prosto, već tim veća jest pogrieška njegova, čim mu je bolje volja božja poznata. Ako se Turčin, ili drugi koj nevjernik hvasta svojim bogatstvom, liepotom, mudrostju i možnostju, to nije nikada čuo Isusova čudnovata nauka, da nam valja poniznimi naime i krotkimi biti. A krstjanin zašto se gradi, da je sliedbenik poniznoga Isusa, gdje nedostojnim, pogrdnim i oholim ponašanjem svojim napram drugim protivno radi? Isus Bog svemogući, gospodin neizmjernoga veličanstva ponizi se, čovjekom postà i medju ljudmi najstrožijim slugom se učini; a krstjanin da se oholi ponosi, uzvisuje, za gospodovanjem hlepi? Kako je to odurnost! Ako nevjernici sliede stope naravi si izkvarene, ako neoprastjaju bratji svojoj uvredah, već se osvetjuju, neznajući zapoviedi Isusove, gdje zapovieda, da jedan drugomu uvrede dragovoljno oprastjamo, te neprijatelje ljubimo, nije se čuditi; ali tim se više čuditi moramo, ako vidimo krstjanina, koj se sliedbenikom i učenikom Isusovim naziva, gdje primljene uvrede neoprastja bratu svomu i neljubi neprijatelje svoje, a dobro znade, da je Isus već na smrtnoj postelji križa umirući od otca svoga nebeskoga tražio, da neprijateljem njegovim oprosti — neznadu bo što čine.

Da nevjernici ugadjaju tielu svomu raznimi bludnostmi i razkošjem, krivi su dakako, no tielo njihovo nije očistjeno po vodi sv. krsta od ljagah, niti su tjelesa njihova posvetjena, niti su uda Isusova i crkva duha sv., kao što kod krstjanah. Koliko dakle veću krivnju ovi na se navuku, kad u istih bludnostih kao nevjernici živu? kad žene nevjernikah riese tielo svoje, da tako liepšimi postanu i druge zavode i zlo rade; no koliko je veći grieh ženam krstjanskim, ako to isto rade? Veli sv. Pavao (1. aa Tim. 1.): *Ne krasno uredjene kose, liepo i umjetno vezene haljine, ne zlato, srebro niti biser imade biti pravi ures svakoga, već poniznost i stid.* — Ta pravo je kazao naš spasitelj, veleć Žudejam: *Da nije prvi čovjek sagriešio, grieha bilo nebi, niti bi ja doći morao; a jer se upravo tako sbilo, griehe svoje izpričati nemožete* (kod Iv. 2., 15.) Ne, dragi krstjani! naši griesi nebi bili tako veliki i zli, da se neupoznasmo s tolikimi načini božjimi i zakoni njegovimi, no jer smo se upoznali, pa ipak zato griešimo, krivi smo i izgovor nam radi grieha nevalja. Zato veli sv. Petar, *da bi za one, koji poznaju zakon božji, pa ipak grieše, bolje bilo, da ga nisu nikada ni poznali* (2. gl. 2.). Nemožemo dakle smjehati, da je grieh krstjanina mnogo gorji od grieha nevjernika, a to zato, jer je sa zatvorom božjim bolje upoznat. Što ćete još bolje uviditi, kad vam pokažem, da je grieh svakoga krstjanina veći, nego nevjernika; jer posjeduje više milostih od Boga. — Da tu istinu laglje uvidite, treba bi mi redom sve dobročine nabrojiti, koje Bog samim krstjanom, a ne nevjernikom svaki dan podjeljuje. A tko bi je izbrojio? Tko može osobite one milosti izbrojiti, kojimi Bog krstjanina nadaruje, da se u njegovoj, otčinskoj ljubavi uzdržati i grieha čuvati može? Koli-

kimi svetotajstvî, nauci i ostalimi duševnimi opomenami Bog nadari krstjanina, a ne nevjernika? Po sv. krstu, kako čuste, načinio si je Bog svakoga krstjanina sinom, česa radi postà on prijateljem božjim, baštinikom kraljestva nebeskoga, što Bog nijednomu nevjerniku neučini; pa upravo za koliko više uzvisio je krstjanina nad nevjernikom, za toliko ga više ljubiti i štovati mora, a kad sgrieši, tad ga i više uvredi. Kad bi se dakle koj proti takovom svom dobročincu uzdigô, kad bi se, velim, sin protiva otcu tako dobromu, kao što je Bog, uzbunio, kolika bi to zloća i opačina bila?! Žato mislim, da ako bi Bog bolesti i žalosti podvržen bio, morala bi ga smrtna muka svladati, kad bi krstjanina griešiti vidio, što kod griešećega nevjernika poćutio nebi. Kad bi n. pr. koga neprijatelj uvredio, nebi ga toliko razžalostilo; jer se drugo od njega niti nadati nije mogao. Kad ga pako tko izmedju prijateljah ili rodjakah, sin na primjer uvredi, koga je tolikimi dobročinstvî nadario, tad mu taj slučaj neizrecivu bol i žalost uzrokuje. To isto činimo mi krstjani, prijatelji božji, kad griešimo; neizmjerno vredjamo Boga, što nije u tolikom stupnju kod nevjernikah neprijateljah božjih.

Česa radi sv. Pavao govoreći o griesih krstjanah strogimi se riečmi služi: *Nije moguće*, veli on, *da će oni, kojim je već jednom Bog pamet razsvietio, koji su krstjani, koji su dar nebeski okusili, rieč božju slušali, te krepostno živjeli, pa opet pali u grieh, skrušenim srcem pokoru činiti i poboljšati se; jer iznova propinju na križ sina božjega i preziru ga.*" (Na Žid. gl. 6.). A na drugom mjestu kaže: *Da koj po sv. krstu svojevoljno grieši, za uviek u paklu trpiti mora; jer već u starom zakonu svaki, koj je prestupio zakon Mojsiev, biô je bez pomilovanja na smrt osudjen, a što onda zavriedi krstjanin, koj kad grieši, gazi sina božjega nogama i pogrdjuje neprocienjenu krv njegovu, kojom je odkupljen?* (gl. 10.).

Nije li apoštol dosta kazao, da pokaže zloću grieha u krstjanah? Kad veli, da za grieh nezavriedi drugo, osim pakle-

nih mukah, da nije moguće krstjaninu po sv. krstu padšemu u grieh opet milost zadobiti, što se ovdje nerazumije, kao da bi sasma nemoguće bilo, već, da je jako težko. Odkuda dolazi tolika zloća grieha u krstjaninu? Odtuda, jer krstjanin, kao što veli isti apoštol, kad grieši, iznova propinje Isusa i pogrdjuje; jer nogama gazi istoga sina božjega i dragocienu krv njegovu, kojom je posvetjen; prezire ga na posliedku, jer grieši poznavajuć istinu i primajuć od Boga neizmjerna dobra, što nevjernici ne; pa zato dužan je bolje Bogu služiti i ljubiti ga, buduć da, kako sám Isus reče, *komu je dano mnogo, mnogo se od njega i traži* (kod Luk. 12.). A krstjanin, koj grieši, sve protivno radi, te se služi istimi dobročini proti Bogu, da ga vriedja. Spasitelj božanstveni po neizmjernoj milosti svojoj, izgubiv poštenje i proliv krv svoju, dao je život svoj, da nas od smrti vječne i mukah paklenih, koje po griehu istočnom zaslužismo, oslobodi; a mi mjesto da založimo i dušu i sav život, da spasitelja blagoslivamo i zahvalimo mu na tolikom dobročinstvu, nastojimo pogrditi i uvriediti ga. Služimo se milostmi njegovimi mjesto kopjah, da ga probadamo. Može li dakle grieh jednoga nevjernika biti tako zao? Česa radi sv. crkva u staro doba davajući pokoru za griehe sasma se je drugačije vladala proti griehom prije sv. krsta, nego poslje sv. krsta učinjenim. Za griehe učinjene prije sv. krsta nalagala je sasma malu ili nikakvu pokoru, a suprotiv za griehe učinjene poslje sv. krsta nalagala je pokoru jako dugu i težku. Stavimo n. pr. kad bi se koj neznabožac već odrasao krstio, pa da je prije sve moguće griehe počinio, dala bi mu se sasma mala pokora. A kad koj griešnik poslje sv. krsta dodje da se s Bogom pomiri, sv. crkva jedva se usudi dati mu pokoru, i to mu naloži težku na duže vremena često i na više godinah, dà i kroz čitav život, te im nedopustja primiti sv. tiela Isusova, osim na smrtnoj postelji. Odtuda se viditî može, da griesi krstjanah jesu mnogo veći od griehah nevjernikah.

U ostalom svaki krstjanin jest sav Bogu posvetjen, što

nevjernik nije. Kazasmo već, da po sv. krstu postajemo uda Isusova i žive crkve duha svetoga, pa zato smo stvorovi sveti i sudovi Bogu posvetjeni, česa radi kaže sv. Pavao, *da moramo biti posvetilišta Bogu draga i ugodna* (na Rim. 12.). Kada dakle krstjanin tielo svoje upotrebljuje da grieši, nepostaje li tada svetogrdnik? Tà svetogrdje što je drugo, nego pogrda svetih sudovah crkvenih i drugih sv. stvarih, kao kaležah, patenah (tanjirićah) itd.? Koliko je dakle, dragi krstjani! svetogrdje, kada tjelesa, koja su uda Isusova, sudovi posvetjeni i po sv. krstu s istim Isusom utjelovljena i sjedinjena, upotrebljujete na djela nepristojna, kojih ista pomisao čovjeka užasom napunjuje? Plače i tuguje sv. apoštol (na Kor. 6.) nad zloćom, koju krstjanin učini, *„kada tielo svoje, koje je udo Isusovo, od Isusa razstavlja i čini ga udom stvora nedostojna.“* — Istina je dakle, da mi griešeći tielom svojim nepočinimo samo griehah malih, već njeku vrst najgorjega svetogrdja.

No ozdje zloća ista nije konac grieha, već kad si pogrdio tielo svoje, pogrdjuješ i dušu, koja je živa crkva duha sv. — Već znadete svi, da smo prije sv. krsta radi istočnoga grieha bili sužnji vražji i u oblasti vražjoj. Ali u sv. krstu primismo milost božju, a vrag bi odtjeran iz dušah naših po riečih misnika: (Exi abeo immunde Spiritus, et da locum spiritui s. Paraclito) t. j. *„Izidji iz njega duše nečisti, te ustupi mjesto duhu svetomu utješitelju.“* I tada je duh sv. umah posjedovao dušu krstjenu, te si u njoj načinio svoje priestolje kao ugodno prebivalište u crkvi svojoj sada. A što radi krstjanin, kad smrtno sagrieši?

Promislite, može li biti što od toga veća zloća i za duha sv. veća uvreda?! Takav bo tjera iz duše svoje duha sv. i sili ga, da ostavi priestolje, crkvu svoju, prebivalište svoje, da tako pusti unj koga pitam? — O užasa! oh grde opačine! Tà smijem li izreći? Mà neusudjujem se kazati ono, što zli krstjani bez straha svaki dan čine, da najme ustupe mjesto u svom tielu, crkvi svojoj vragu paklenomu, da im dušu po-

sjeduje kao i prije. I doista ovu opačinu počini krstjanin, kad grieši; tjera naime iz duše svoje duha sv., upuštja u nju vraga, te kao što je misnik kod sv. krsta tjerao vraga iz duše njegove govoreć: Izadji iz njega duše nečisti i ustupi mjesto duhu sv. utješitelju; tako krstjanin usuprot kad grieši, veli: Izadji iz mene duše sv. i ustupi mjesto duhu, vragu paklenomu. — Cienite dakle i mjerite, koliko zloća i grieh krstjanah nadilazi zloću i grieh nevjernikah.

Nečudimo se dakle „što je u staro doba sv. crkva nalagala pokoru na mnogo godinah, da na čitav život za jedan samo grieh učinjen po sv. krstu, a na mnoge i najgorje griehe, učinjene prije sv. krsta nije tako rekuć ni pazila; jer je sv. crkva uviek se toga držala, da jedan samo grieh krstjenika nadilazi mnogo veći broj griehah, koji bi nevjernik počinio. Tim više čudimo se nad tvrdokornostju i zaslieplјenjem tolikih krstjanah, koji bezbrižno najgorje i najveće griehe počinjaju, a na pokoru niti nemisle, te čestoput, kad i dobe kakovu malu pokoru na izpoviedi, do nje ništa nedrže, niti ju izvrše. O nebudite bar vi, bogoljubni krstjani! medju takovimi nesretnici; već se skrušeno pokajte za učinjene griehe, te ih nastojte primjernom pokorom iz srdacah naših izčupati! — Od sada pako unapred bježite grieh kao zmiju najotrovniju; jer ako je grieh u svakoga čovjeka veliko zlo, to je zaista u krstjanina najveće; — pa uzčuvav se od grieha, moći ćete plodove sv. krsta uživati, kojih jezgra na ovom svietu jest milost božja, a na drugom slava vječna.

Nauk XI.

O svetotajstvu sv. krizme (berme, pomazanja, potvrdjenja).

Neka vam, dragi krstjani! nebude dosadno, što sam se poduže zadržao kod razglabanja sv. krsta, kao svetotajstva naj-

potrebnijega. Držao bo sam se i sliedio običaj sv. otacah, koji naučajuć novo-krstjene, takodjer podulje o važnosti toga svetotajstva govorahu. Dao Bog, da vam nauk ovaj, što sam vam ga kazao, na korist bude, i da točno izpunjavali budete dužnosti, koje ste po sv. krstu na se primili, jer samo tako biti ćete izvrstni krstjani. — Sad prelazim na razlaganje drugoga svetotajstva sv. crkve, a to je *krizma* (ili potvrdjenje). — Svetotajstvo ovo zove se potvrdjenje zato; jer učvrstjuje i krepi krstjanina u sv. vjeri Isusovoj. Zove se takodjer krizma, t. j. pomazanje; jer se krstjaninu čelo maže u znak, da je duša po milosti božjoj pokrepljena na borbu protiva neprijatelju. Nauk o ovom svetotajstvu potrebit je ne samo onim, koji će ga istom primiti, već i onim, koji su ga jur primili. Prvim, da se priprave, da ga dostojno prime, a drugim, da se upoznadu s izvrstnostju toga svetotajstva, te da bolje mogu hvaliti Bogu, koj ih je njim udostojio, da ga primiše i da napokon milost po njem dobljenu pomnjivije uzčuvati mogu. Da vam dakle vredno razložiti uzmognem svetotajstvo krizme, kazat ću vam najprije, *što je to svetotajstso; kako i tko ga podjeljuje; koja korist odtuda*, da ga krstjanin primi; *što djeluje u onom*, koj ga dostojno primi i napokon *kako se pripraviti mora onaj*, koj ga dostojno primiti želi.

Krizma dakle (ili potvrdjenje) jest svetotajstvo načinjeno po Isusu, koje se stvorovom krstjenim podjeljuje po stavljanju rukuh biskupovih i pomazanju krizme ili sv. ulja riečmi, koje biskup govori. Po ovom svetotajstvu unidje u dušu duh sv. sa svimi darovi svojimi, i krstjaninu daje se osobita moć i kriepost, da izpovieda vjeru Isusovu. Krizma dakle jest svetotajstvo. Ta je istina vjere krstjanske, o kojoj ako bi tko dvojio, pravovjerni krstjanin nebi bio. Da bude svetotajstvo po nauku sv. bogoslovja, tri su stvari potrebne: *Znamenje vidivo*, kakovo u krizmi jest stavljanje rukuh biskupovih i *sv. pomast;* zatim *da znakom ovim podaje milost*, koja se takodjer u krizmi nalazi. Čitamo bo u sv. pismu (u činih apošt. 8.), da su krstjani po

stavljanju rukuh apoštolskih primili duha svetoga. Napokon treba, *da znamen ista jest naredjena od samoga Isusa*. I to u krizmi; jer početnik svih svetotajstvah jest Isus. Rekosmo, da se svetotajstvo ovo podjeljuje samo stvorom krstjenim, a to zato, jer prije sv. krsta nije moguće nijedno drugo svetotajstvo primiti. Krst bo svim ostalim otvara vrata.

Velika je pako razlika medju svetotajstvom krizme i sv. krsta; jer ne samo, da su znaci i rieči razlike, već i milost, koja se po njih dobiva. — Po milosti, koja nam se na sv. krstu daje, preporadjamo se na novi život duševni, česa radi primamo duha čistoće, duha pravde i duha svetosti. A u krizmi daje nam se duh jakosti, duh slobode, kojom utvrdjujemo u nas vjeru i druge bogoslovne kreposti na sv. krstu primljene, te postajemo od slabašne djece, kakova prije krizme bijasmo, zreli, podpuni i neustrašivi muževi, koji mà bilo to i pred najljutjim neprijateljem, krvnikom, vjeru Isusovu bez straha izpovjedamo. Prvo naravno dobro medju svimi ostalimi jest porod čovjeka; jer da nismo rodjeni, nebi se niti tih dobarah uživali. Uzmimo da novorodjeno diete nebi raslo, moralo bi sigurno u brzo život izgubiti porad nedostatka jakosti, da ga uzdržati može. Tako kad se čovjek u sv. krstu duševno preporodi, jest prvo duševno dobro i temelj svih ostalih dobarah. No da se isto ovo dobro po ostalih svetotajstvih nepoveća, brzo bi se izgubilo ili bi se barem prevelikom mukom uzdržalo; jer nebi dovoljne snage imali, da bi mogli zla nagnutja odbiti, te neprijateljem, koji nastoje sveudilj, da dobro ovo izgubijemo suprot stati. Što je dakle uradio naš božanstveni spasitelj? Odredio nam, osim sv. krsta, svetotajstvo krizme, da nam tako pokrepu i pomoć duševnu udjeli, da se krepko boriti možemo proti svim napastim to tiela, to vraga, to svieta.

Svetotajstvo ovo podjeljuju sami biskupi, kao glavni pastiri i stariešine puka krstjanskoga, i to ovako: Zazove biskup duha svetoga molitvom veleć: Svamogući i vjekovječni Bože, koj si dostojao ove sluge svoje preporoditi po vodi i

duhu svetom, te im griehe njihove oprostiti, pošalji s nebesah u njih duha sv. utješitelja, duha mudrosti i razuma, duha savieta i jakosti, duha znanja i bogoljubja, te ih napuni duhom straha tvoga svetoga i po milosrdju svom stavi vrhu njih znak križa Isusova, da zadobe život vječni. Po Isukrstu Gospodinu našem.“ Zatim pomaže čelo pojedinoga svetom pomasti govoreći: *Ja te značim znakom sv. križa i potvrdjujem sa pomastî spasenja u ime otca i sina i duha svetoga.*

Ova pomast jest smjesa otajstvena od ulja maslinskoga i balzama posvetjenoga na veliki četvrtak po biskupu podužimi molitvami i svetim blagoslovom. Ulje maslinsko znači milost i dar duha svetoga, koj po ovom svetotajstvu u nas unidje. Znači takodjer sladost, blagost i jakost duha sv. Balzam pako, koj je nješto mirisnoga, imajući u sebi ugodan miris, pokazuje, kakav valja da bude krstjanin krizmani, da naime imade u sebi miris svetih krepostih, kojim može druge na dobro bodriti, da postanu dobar miris Isusov, kakav željaše sv. Pavao, da budu svi krstjani: (Christi bonus odor simus Deo), t. j. *Isusov dobar miris budimo Bogu* (u listu 2. na Kor. 2.). Kao što se naime balzamom maže mrtvo tielo, da nestrune; tako i krstjanin po sv. krstu mrtav za sviet ovaj maže se balzamom, da ga niti zla nagnutja, niti zao običaj, a niti svjetovni zli nauci pokvariti nemogu. Pomazanje ovo biva po biskupu sa znakom sv. križa na čelu, koje je prednja i najotvorenija stran tiela čovječjega za dokaz, da svaki iz čela nam suditi može, da smo vjerni vojnici Isusa na križ propetoga, te da se nigdje stiditi nesmijemo vjeru njegovu izpovjediti. Napokon biskup onoga, koj prima sv. krizmu, udari malo prstî po obrazu veleć: *Mir s tobom neka bude.* Ni to neradi badava, već hoće da naznači, da svaku uvredu, svaku muku i nesgodu poradi ljubavi božje dobrovoljno i trpljivo podnosi.

Je li svetotajstvo krizme potrebno za spasenje, i da li krstjani nastojati moraju, da ga primu? To je *tretje*, što vam razložiti naumih. Na što odgovaram, da svetotajstvo ovo nije upravo tako potrebno, da se čovjek bez njega spasiti nebi mogao, kao što je potrebit sv. krst kod svih ljudih, a izpovjed griehah kod onih, koji su po sv. krstu u grieh pali. Premda pako nije neobhodno potrebit, ipak nitko neka ga nezanemari primiti, već neka svaki iz svih silah nastoji, da ga primi; jer bi u protivnom slučaju premnoge one milosti i darove, koji su sa svetotajstvom krizme spojeni, izgubio. Ono bo, što Bog odredi, da se posvetiti uzmognemo, treba da svi tražimo i primamo. Sv. krizmu primati moraju oni, kojim treba, da se u njih poveća milost božja, da tako mogu podpuni krstjani postati. A tko je, pitam, kojemu to netreba? Doista nitko. Kad dakle po nauku sv. otacah bez svetotajstva sv. krizme nitko postati nemože podpunim krstjanom, dužan je svaki svetotajstvo ovo i primati. Sv. crkva postupa s nami, kao što brižljive majke s djecom svojom. I kao što ove djecu svoju, da ih do zrelosti dovedu, hrane i pomažu, isto tako milostiva sv. crkva ne samo da nas po sv. krstu na život duševni preporadja, već nastoji, da po sv. krizmi učvrsti u nas milost božju, da tako postanemo podpuni krstjani. Kakvom željom dakle moraju svi krstjani nastojati, da ovo svetotajstvo primu? Koliko se osobito vi roditelji trsiti morate, da djeca vaša primu svetotajstvo ovo, bez kojega podpuni krstjani postati nemogu?

Nadalje, osim toga, što bez ovoga otajstva nitko podpunim krstjanom postati nemože, dobivamo po njem još podpunu milost božju, koja nas krepi i obodrava, da se možemo svim zasjedam i napastim neprijateljah svojih svojski oprieti. Znadete bo, da život ovaj nije drugo, nego sveudiljne borbe; jer nam se bez prestanka valja boriti proti navalam paklenim, svjetskim i tjelesnim. Česa radi kaže i obodrava nas sv. Pavao ap. u listu (na Efež. gl. 6.). (Confortamini in Deo et in patentia virtutis. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidiâs diaboli), t. j. *obodrite se u gospodinu i u izpunjavanju krepostih. Oružajte se oružjem božjim, da se tako proti svim navalam vražjim braniti možete.* A koje je to oružje

božje, koje nam sv. apoštol preporuča? Sigurno jest to svetotajstvo krizme ili potvrdjenja. Ovim se oružajemo, da uzmognemo predobiti vraga i ostale neprijatelje vjekovječnoga spasenja. Premda se po sv. krstu medju sljedbenike Isusove brojiti možemo, ipak smo jošte bez oružja. Nebi li ludo radio onaj; koj bi se, premda ga i branio možan koj kralj, ipak bez oružja usudio proć njega bitku poduzeti? Isto valja i o krstjaninu, koj nalazeći se na svietu ovom medju tolikimi napastmi od strane vraga, svieta i tiela, nebi se nastojao pokriepiti i oboružati ovim svetotajstvom, što mu ga Isus sám pripravi i sv. crkva podaje. Tako bo radeći turio bi se sám u pogibelj podleći napastim, te se tako za uvieke upropastiti.

Pomislite i vjerujte, bogoljubni krstjani, da vam se danom primanja svetotajstva krizme povratja onaj presretni dan, kakov imadjahu apoštoli na duhove. Apoštoli naime prije slabi i strašivi, nisu se usudili izaći na oči neprijateljem svojim, ali primiv na duhove duha sv. izčeznu izpred njih sva slabost, nepodstupnost i plašljivost, te postadoše krepki, sveti, slobodni i izvrstni. Odmah kao lavi izadjoše na svjetlo nepazeći i nebojeći se niti mukah, niti prietnjah neprijateljah vjere Isusove; propovjedahu, da je Isus obećani Mesija i spasitelj svieta i da je vjera njegova svim na spasenje neobhodno potrebna. Ovaku pokrepu i vi u sv. krizmi primate tom samo razlikom, da je vrhu apoštolah duh sv. sišao u slici vidjenoj — jezikah najme gorućih, — a vrhu vas snidje u slici nevidjenoj, no ipak svimi svojimi krepostmi i darovi. Te tako krepostju duha sv. objačani ste proti svim vidjenim i nevidjenim neprijateljem, koji, budi očito, budi potajno, nastoje vam ugrabiti neprocienjeno blago sv. naše vjere i milosti božje; pa upravo zato duh sv. označuje duše naše biljegom božanstvenom, da vas po njoj svaki kao krepke i hrabre vojnike Isusove upoznati može.

Da pako duh sv. sa svimi darovi silazi u one, koji svetotajstvo sv. krizme primaju, vidi se iz čina i riečih, koje biskup na one, koji to svetotajstvo primaju, upravlja. Stavljanje

rukuh vrhu onih, koji će se krizmati, znači, da će ih duh sv. rukom svojom svamogućom štititi i braniti od svih zasjedah neprijateljskih. U molitvi pako veli, da neka vrhu njih snidje duh sv. sa svih sedam darovah; da ih napuni duhom *mudrosti*, da spoznati mogu pravu sreću krstjansku i sredstva, kojim ju zadobiti mogu; da im udjeli *duh razuma*, kojim prosvetjeni mogu spoznati istine i otajstva sv. vjere krstjanske; da im udjeli *duh znanosti*, da bolje spoznati mogu veličanstvo božje, te priznati svoju slabost i nevolju; da im udjeli *duh bogoljubja*, da tako dragovoljno i s veseljem izpunjavati mogu sve, što je Bogu drago i povoljno; na posljedku, da im udjeli *duh straha božjega*, da se svega onoga čuvati mogu, što Boga vredja i to ne iz straha, već iz ljubavi naprama Bogu. To su dakle darovi duha sv., koje podjeljuje biskup onim, koji svetotajstvo krizme dostojno primaju. Tà mogu li biti bolji, uzvišeniji i čudnovatiji?!

Reći će tko, mà i ja sam krizman, pa ipak niti sam izkusio niti ikada počutio kakove čudnovate plodove sv. krizme, a niti je prouzročila toliku u meni krepost i jakost, da bi me nukala na dobro, a od zla odvratjala. — Ako je tako, dušo krstjanska, vjeruj, da ili si to svetotajstvo u griehu primila te se tako nevrednom učinila, ili si poslje, kako si ga primila, kojim smrtnim griehom duha sv. iz sebe iztjerala, te tako se milosti njegove riešila. I to je ono, što velike misli u čovjeku pobudjuje, da prošla pomanjkanja izlieči. Žalibože istina je, da mnogi krstjanin ovo svetotajstvo prima, neznajući, što po njem dobiva. Ili ga prima u mladjahnoj dobi, kad jošte k razumu došao nije, ili ga prima već odrasao, ali bez priprave i prave pobožnosti. Kakovo je dakle čudo, ako se u sadanje vrieme kod mnogih nevide onakovi plodovi ovoga svetotajstva, kakove si u prijašnjih krstjanih opaziti mogao? Sami su si krivi; jer ga tako rekuć bez ikakve pripave primaju.

Da dakle svetotajstvo sv. krizme donosi čudnovate plo-

dove i da duh sv. sa svimi darovi snidje u krstjanina, treba, da ga pravom pripravom primi.

Prva i najpotrebitija priprava jest, da je krstjanin u milosti božjoj, t. j. da mu je duša od svakoga grieha čista. Jao onomu, koj ovo otajstvo u smrtnom griehu prima, taj se čini krivcem odurnoga svetogrdja, te mjesto darovah duha sv. prima na se strahovito prokletstvo. Pitajte se i svaki od vas neka pogleda u dušu svoju, nije li možda primio mjesto darovah prokletstvo?

Druga priprava kod primanja ovoga svetotajstva sastoji u znanju vjerovanja i glavnih otajstvah sv. vjere krstjanske, i to ne samo da na pamet (na izust) nauči, već da i dobro razumije, što mu vjerovati valja. Isto tako valja mu znati „*Otče naš*, *zdravu Mariju*“ s točnom razlikom svih prošnjah i što po njih od Boga tražimo. Netreba izuzeti niti zapoviedih božjih, koje nam valja dobro razumiti, što nam Bog u njih zabranjuje, što li naredjuje, da ga dostojno štovati, volju njegovu izpunjavati i nikad ju povrediti uzmognemo. Jer tako će u raznih sgodah moći istinu božju izpoviediti i činom zakon božji izpunjavati onaj, koj ga nepozna?

Tretja priprava, i to osobito za odrasle, jest molitva, posti, milosrdje, pobuda vjere, ufanja i ljubavi, požalovanje za griehe, da tako očisti srce svoje, da bude dostojno prebivalište duha sv., što i apoštoli učiniše dan prije duhovah primiv duha sv. To je i bila njihova krizma.

I to je, bogoljubni krstjani! nauk sv. pisma, svetih saborah, sv. otacah i bogoslovacah o svetotajstvu sv. krizme. Čuste bo, što je svetotajstvo krizme, tko i kako ga podieljuje, kakva nam korist od njega, kako svaki nastojati mora, da ga primi, kakove čudnovate plodove čini u onom, koj ga vriedno prima i napokon, kakova priprava valja da bude, ako ga želi tko vriedno primiti. Ovaj nauk dakle neka bude za one, koji ga jošte primili nisu, da se prije priprave i dostojno ga primu; za one pako, koji ga već primiše, da ga cieniti znadu, da uvieke

hvale Bogu na tolikom dobročinu, te da se čuvati znadu, da nebi milosti, koje su po njem dobili, po kojem smrtnom griehu izgubili. Jao si ga onim, koji po griehu milosti svetotajstva ovoga izgube. Kakovu sramotu će jednom u paklu podnositi. Kako će im se vragovi rugati, što nisu — prem krizmani i tolikimi milostmi nadareni, kao vojnici Isusovi — dostojanstvo svoje uzdržati mogli, već su ga sramotno pobjediti dali i tako se vječnih mukah paklenih dobavili.

O gospodine Bože molimo te, da nedopustiš, da nam se to dogodi. Istina, da nismo do sada onako, kao što bi morali, cienili velike tvoje dobročine, koje po ovom svetotajstvu dobismo, ali molimo te, da nam oprostiš i da nas u podpunoj svojoj milosti uzdržiš!

Nauk XII.

O svetotajstvu pokore ili izpoviedi. Govori se o velikom dobročinstvu, koje nam Bog po otajstvu ovom učini.

Isus preljubljeni naš spasitelj nije se zadovoljio, što nam podjeli svetotajstvo sv. krsta, da uzmognemo opet djelnici postati milosti božje, koju po iztočnom griehu izgubismo, nebijaše mu dosta, što nam poslà duha sv. sa svimi njegovimi darovi u svetotajstvu sv. krizme, već nam dobrostivu ruku svoju pruži, da možemo i po sv. krstu, kad sagriešimo i tako milost božju izgubimo, opet se po kreposti neprocienjene krvi njegove u svetotajstvu pokore ili izpovjedi podići, te se u spasonosnom vrelu ovom oprati i od svih učinjenih griehah očistiti. O ovom svetotajstvu nakanio sam vam govoriti i to: kako je veliko dobročinstvo, što je Isus svetotajstvo sv. izpovjedi ustanovio; jer nam se u njem griesi odpuštaju i sredstva pokuzuju, kako se možemo grieha čuvati i u milosti božjoj živiti.

Da bi svi krstjani preporodjeni i opravdani po svetotajstvu sv. krsta Bogu vjerni ostali, te dobljenu opet milost i pravdu zadržali bili, nebi od potrebe bilo svetotajstvo pokore ili izpovjedi. Ali od tolikih, koji poslje poroda primiše sv. krst, koliko ih imade, koji su milost božju i svetost dobljenu uzdržali? Ja mislim, da nije nikoga. Koliko je pako onih, koji došav k razumu sgrieše i tako po griehu milosti se božje liše? Nije li takovih velik i neizmjeran broj? Što bi dakle bilo od nas i mnogih drugih krstjanah, da nam dobri Isus neostavi način, kojim se, kad sgriešimo i milost božju izgubijemo, opet grieha riešiti i izgubljenu milost dobiti možemo? Doista svi bi propali i u paklu vječne muke trpili. Niti bi se tužiti na pravdu božju mogli; jer ako nam Bog nije dužan bio po sv. krstu milost izgubljenu povratiti, a ipak je to učinio, ali po neizmjernom milosrdju svojem, koliko dakle dostojnije i pravednije bi bilo, da nas, jer smo toliko milosrdje njegovo pogazili i sagriešili, te tako milost dobljenu izgubili, zauvieke zapusti i na vječne muke u pakao baci? Ali o dobrote! o milosrdja božjega, kako u nas čudnovato djeluje! Bog po neizmjernom milosrdju svom, poznavajući slabost naravi naše, dao nam je sredstvo, da se mogu i oni, koji poslje sv. krsta sgrieše i u sužanjstvo vražje panu, opet iz grieha izkopati i sužanjstva osloboditi, te milost njegovu zadobiti i tako se spasiti. *Sredstvo to jest svetotajstvo pokore ili izpoviedi, po kojoj*, kako govori sabor tridentinski (u sjed. 14. gl. 1.), *postaje dionikom muke i smrti Isusove onaj, koj po sv. krstu sagrieši.* S toga sveti otci izpovied zovu *drugim krstom;* jer kao što se u sv. krstu odpušta grieh iztočni, tako se u sv. izpoviedi odpuštaju griesi osobni.

Da dobro razumijemo, kako veliko dobročinstvo jest svetotajstvo sv. izpoviedi i kolika nam korist iz nje proiztiče, morao bi vas upitati, koliko zlo jest grieh smrtni i osvjedočit o neizmjernoj uvredi, koju po griehu Bogu činimo, te napokon razložiti preveliku štetu, koju duši griešeć donosimo. No ufam

se, da ću o tom obširno u svoje vrieme govoriti, zato mislim, da će za sada dosta biti, ako vam samo dokažem, da grieh smrtni učinjen po čovjeku, koj nije drugo već prah i pepeo, vredja neposredno kralja kraljevah, Boga naime svemogućega, koj u tilji čas, u oka mig uništiti može sve svoje neprijatelje. Griešnik vredja Boga u očigled i ono vrieme, kad mu neizbrojne dobročine podjeljuje. Grieh liši dušu prijateljstva i milosti božje; po griehu izgubi duša svu valjanost prošastih dobrih djelah i ufanje doći u raj; stavlja dušu u sužanjstvo vražje, te ju učini dionicom mukah paklenih.

Premda je grieh toliko zlo, da Boga neizmjerno vredja a griešnika u najveću nesreću stavlja — zlo, komu zadovoljiti nebijahu vrstna sva dostojanstva, sve molitve svetacah i angjelah, već je trebalo, da sám sin božji s neba snidje na zemlju, tolike muke i istu nemilu i sramotnu smrt podnesè, da nas grieha rieši: ipak Bog po svom neizmjernom milosrdju i trpljivosti neće da umah griešnika strmoglavi u bezdno mukah paklenih, što sigurno zaslužuje, već mu jošte odredi svetotajstvo sv. izpoviedi, da se tako po njoj griešnici s Bogom pomiriti i sve nesreće, u koju su po griehu pali, osloboditi mogu. O neizmjerno dobročinstvo i milosrdje božje u ovom svetotajstvu! O milosrdje i dobročinstvo, koje razumom dokučiti nemožemo! Tà možda Bog nas stvorenja nevoljna i prijateljstvo naše treba? O netreba doista ne! Sve ovo podaje nam s neizmjerne dobrote svoje.

No dobročinstva sakramenta sv. izpoviedi bolje ćemo upoznati, ako razmislimo, kako čudnovato djeljuje u one, koji ga vredno primaju. Najprije uništuje sve griehe mà bili oni neizmjerni i mà nadilazili brojem sav pjesak u moru i sve zločine svieta ovoga. Dovoljno je, da se griešnik, ganjen milostju božjom za griehe svoje pokaje tvrdom odlukom više negriešiti, te da griehe tada pred izpovjednikom ponizno i podpuno izpoviedi. Izpovjednik mu dade zatim pokoru i reče: (Ego te absolvo a peccatis tuis), t. j. *Ja te odriešujem od griehah*

*

tvojih. Poslje ovih riečih siguran je, da mu je Bog griehe oprostio, te kao što mu je prije neprijatelj bio, sad se s njim pomiruje i primà ga iz nova za svoga sina i dragoga prijatelja, te zaboravlja sve počinjene mu uvrede, povratjajuć mu sve dostojanstvo prijašnjih dobrih djelah njegovih. O utješiteljnih riečih! O dobročinstva nevidjena, što nam ga je Bog u svetotajstvu sv. izpoviedi dao!

Što dakle sada mislite, bogoljubni krstjani o kreposti sv. izpoviedi? Što mislite o tolikom dobročinstvu, što nam ga je Bog u ovom svetotajstvu posvetio? Nemora li se svaki osupnuti nad tolikim dobrom, koje po njem primamo? Da se dobro osvjedočiti možemo, koliko je sbilja to dobročinstvo, morali bismo najprije dobro znati, što je ona milost božja, koju u sv. izpoviedi dobivamo; kakovo zlo su griesi, koji nam se odpuštaju i napokon kako dražestno biti je u raju, a usuprot kako su težke muke u paklu. O kako strahoviti jest zatvor onaj, ono mjesto mukah, gdje nikakovo upravo dobro, već samo puko zlo se nalazi, gdje duša nikada lice božje nevidi, već zauvieke najstrašnije muke podnositi mora! I upravo onoga najstrahovitijega zla se po izpoviedi dobro svršenoj oslobadjamo. — Raj pako jest mjesto izobilja, jest kraljestvo presretno u nebesih, gdje duše Boga od lica do lica gledaju i dobarah se neizmjernih zauvieke uživaju. U ovo bo mjesto izpovied otvara griešniku vrata. Grieh smrtni jest tako pogrdan čin, da poradi njega duša kod Boga svu vrednost izgubi, — jest grieh onaj, koj je najplemenitije stvorove, angjele u vragove pretvorio i u pakao strmoglavio. Dobri Bog grieh neizrečeno mrzi i nanj svu srdjbu svratja. Ovaj nam se grieh u izpoviedi dobro svršenoj oprašta. Milost pako božja jest onaj neprocienjeni dar božji, po kom duša opet svoju liepotu dobiva, poradi koje ista duša mila i ugodna Bogu postane. Ovu bo milost povratja duši izpovied vredno učinjena.

I doista, da nam je moguće viditi dušu poslje sv. izpoviedi, kako je čista i neoprljana, morali bi se začuditi i presenetiti. (Confessio et pulchritudo in conspectu ejus), veli prorok (u Ps. 95.), t. j. *„Izpovied i liepota u pogledu njegovom.“* *Je li ti onda mila liepota i čistoća duše tvoje?* pita sv. Augustin. — Ako se dakle Bogu dopasti želiš, pravo i dostojno se izpovjedi. (Amas pulchritudinem? Vis esse pulcher? Confitere), t. j. *Ljubiš li liepotu? Želiš l' liep postati? Izpovjedi se.* Ako ti je duša zamazana i pogrdjena, izpovjedi se, postat će ti bo liepa, čista i neoprljana. — (Foedus eras? Confitere ut sis pulcher), t. j. *oduran li si bio? izpoviedi se, da liepim postaneš.* — Gle dakle, koliko nam je Isus tim dobročinstvo učinio, što naredi svetotajstvo sv. izpoviedi! Ona nam je najbolje sredstvo, kako se možemo grieha osloboditi i milost božju opet zadobiti. No ne samo da se grieha oslobadjamo i milost zadobivamo u sv. izpoviedi, već nam pokazuje i sredstvo, kako se u milosti božjoj uzdržati i od grieha uzčuvati možemo.

Kao što se po učinjenom griehu iz njega bez pomoći božje izkopati nemožemo, dosljedno je, da bez iste pomoći božje niti se od grieha uzčuvati, niti dobro sliediti nemožemo. Ovu će pako pomoć Bog svakomu podieliti, koj ga bude za takovu prositi. Da pako pomoć ovu po molitvi od Boga zadobiti uzmognemo, da tako dobro sliedimo, a grieha se čuvamo, valja nam griehe izpovjediti. I da svetotajstvo sv. izpoviedi imade tu moć, mogli ste uviditi iz nauka, koj sam tumačio, govoreć o svetotajstvih u obće, gdje medju ostalimi napomenuh, da pojedino svetotajstvo osim milosti posvetjujuće u obće podaje čovjeku osobitu milost napose u onu svrhu, u kakovu je od Isusa naredjeno, a ta milost zove se milost svetotajstva. Po nauku sv. otacah svetotajstva su ona vrela božanstvena, koja izvor svoj u otvorenih prsih Isusovih imadu i po kojih dobivamo milosti božje, kao što proriče prorok (gl. 12.). Hauristis aquam in gaudio de fontibus salvatoris), t. j. *„Grabiste vodu veselo iz vrela Isusova.“* Svetotajstvena pako milost jest u svakom svetotajstvu različna, zato različne plodove imade. Tako milost svetotajstva sv. izpoviedi učini u

onom, koj se vredno izpovjedi to, da postane stalan u prisiljenoj milosti; jer dobiva jakost i kriepost, da može od sebe odvratiti sve prevare svieta, da uzmogne predobiti napasti vražje i obraniti se proti zlim požudam tjelesnim.

Doista Isus u sv. izpoviedi pomaže i pokrepljuje dušu, da može stalnom u dobivenoj pravdi i milosti postati i da se u buduće starih griehah čuva. Odtuda viditi možete, što zaslužuju onakovi krstjani, koji nenastoje pokriepiti se i oružanu pomoć ovoga svetotajstva primiti proti napasti i nasilju svojih neprijateljah. O kako se varaju oni, koji, dočim se u stare griehe vratjaju, oslanjaju se na slabost svoju, na nasilje vražje i na pogibelji, u kojih se nalaze. Neka radje sami na se paze i neka sami sebe krive, što su slabi, što se grieha čuvati nemogu; jer neće upotrebljivati sredstva, koja im Bog podaje, da mogu krepko i junački napasti neprijateljah svojih suzbiti. Tà nije im ništa drugo trebalo, već čestje dobro pripravljeni izpovjediti se, te bi bili iz ovoga božanstvenoga vrela milostih čudnovatu kriepost crpiti i neprocienjenom krvju Isusovom i neizmjernim dostojanstvom njegovim ojačati se mogli.

No vrag pakleni kao glavni naš neprijatelj, uvieke nastoji iz svih svojih silah ovo vrelo izcrpiti, da nam tako uzmanjka potrebna pomoć i milost. Upotrebljiva sve načine, da samo krstjane od sv. izpoviedi odvrati, da ih pomoć nepokriepi, da napasti lako neodstrane i da stalni u milosti neostanu. Sad im stavlja stid pred oči, sad ih straši pokaranjem i pokorom, kaže, da je to stvar mučna i breme težko, kad se čovjek često izpoviedati mora, da crkva nenalaže više, nego samo jedanput da se čovjek na godinu izpovjedi. Tim mnoge prevari i od izpoviedi odvrate.

Zato nije čudo, da takovi, buduć nisu osobitom krepostju, koju Bog svakomu u ovom sakramentu podjeljuje, pokrepljeni, nezadrže dugo primljenu milost, već se lako u prijašnje griehe vratjaju. Pogledajmo svetce, poimence sv. Bonaventuru, Dragutina (Karla) Boromea, Franju Salezkoga i druge

mnoge, koji su bolje osvjedočeni bili o vrednosti sv. izpoviedi, da se duša u milosti uzdrži i od grieha uzčuva, nego mi, te su se zato svaki dan i izpoviedali, premda su samo malimi ljagami obteretjeni bili, bez kojih slaba narav čovječja biti nemože, osim ako posjeduje osobitu milost božju. — Što mislite, što je uzdržalo i uzdržaje još sada tolike dobre duše bez grieha, te posjeduju milost božju? Nitko doista drugi, već izpovied, koju mnogi svake nedjelje ili bar svakoga mjeseca po jedanput ovrše. Ovom bo pomoći, koju na izpoviedi dobe, postanu stalni u milosti i svetosti, te se mogu od grieha uzčuvati.

No upravo protivno sgadja se onim krstjanom, koji se riedko ili žaliboże nikada neizpoviedaju. Pa i one izpoviedi, koje izvršuju, riedko su valjane, jer ili neizpovjede svih griehah izpovjedniku budi iz straha ili stida, budi što ih se nespominju; ili im manjka pravo pokajanje za griehe, ili neodluče stalno svoj život poboljšati, te pokrepe i pomoći dovoljne nemajući, nemogu ni nijednoj napasti odoljeti, a gomilaju jošte grieh na grieh. Kažite mi sada, koji se čestje u stare griehe vratjaju? Ne li oni, koji, kako nas svagdanje izkustvo uči, riedko k sv. izpoviedi pristupljuju? Anda, bogoljubni krstjani! neradimo mi više tako. Bog svemogući, koj nas je umah, kako prviput sagriešismo, mogao u pakao strovaliti, ipak je po neizmjernom milosrdju svom naredio medju ostalimi svetotajstvo sv. izpoviedi, po kojoj se grieha oslobadjamo i povratjamo u milost božju, te nam se podaje kriepost, kojom se unapred grieha čuvati i u milosti božjoj uzdržati možemo. Upotrebljavajmo dakle ovo osobito dobročinstvo, da se tako i sbilja grieha čuvati i milost božju sliediti uzmoguemo tja do onoga časa, kad nam stražnja ura udari, da poslje zadobijemo slavu nebesku, koju Isus svim, koji će do svrhe stalni ostati, obećao jest.

Nauk XIII.

Govori se o velikom zlu, što ga krstjanin počini, kad nalazeći se u smrtnom griehu čim prije neide na sv. izpovied.

Budué da je svetotajstvo izpoviedi jedan izmedju najosobitijih dobročinah božjih poradi čudnovatih plodovah, koje u dušah naših uzrokuje, i koje je svetotajstvo Bog po neizmjernom milosrdju svojem naredio, neimam li dakle uzroka svu srdjbu obratiti protiva onim krstjanom, koji radi grieha budué umrli milosti božjoj i imajuć priliku umah uzkrsnuti po sv. izpoviedi, neće da se izpoviedaju, već radje ostaju mrtvi u griesih, ne samo kroz više danah, nego i kroz više mjesecih, dà kroz čitave godine! O nezahvalnici božji! tko vam je toliki dobročin pripravio? O neprijatelji svoji i svojega! — Razmatrat ćemo dakle danas, koliko zlo počine oni krstjani, koji, nalazeći se u griehu smrtnom, takovoga čim prije neizpoviedaju. Takovi bo produžujuć sv. izpovied od dana do dana stavljaju se u pogibelj, nikada se neizpovjediti, te čim na duže vrieme produžuje sv. izpovied, tim će im teže biti izpovjediti se.

Da vam bolje predočim istinu, koja najviše na nevjernike spada, pitam: Što je život čovječanski? Velim sa sv. Jakovom: *Nije ništa drugo, nego neznatan dim, koj se za malo vidi i odmah izčezava* (gl. 4.). — Budué pako, da vječno spasenje čovjeka griešnoga visi samo o izpoviedi; kako dakle nepametno radi onaj, koj tako važan posao od dana do dana zavlači, gdje niti za jedan oka trenutak o životu svom stalan nije? Nestavlja li se dakle u pogibelj, nikad se neizpoviedajuć onaj, koj svetotajstvo sv. izpoviedi proteže na vrieme neizvjestno? Promislimo, koliki mladići postanu plien smrti, a koliki opet drugi nenadanom smrtju jošte zdravi i čili umrieti moraju. Ovakovi slučaji neka bi griešnikom za primjer služili, da neotežu pokorom i sv. izpoviedju; jer nisu niti za mali čas

sigurni o životu svom. — Kako dakle ludo rade oni, koji svoju vjekovječnost u neizvjestnost stavljaju, a neće da se umah po griehu s Bogom pomire i po sv. izpoviedi dušu od grieha očiste?

I to je ono, što duh sv. na više mjestih spominje, tako n. pr. veli u knjizi Crkvenjaka (gl. 7.): *Neoklevaj i neoteži od dana do dana k Bogu se obratiti;* a zašto to? *zato; jer će vrhu tebe na brzo doći srdjba božja, i Bog će te usmrtit u vrieme strašne osvete svoje.*" Može li biti, što očitije za odstranu svake prevare od griešnika, koj sa obratjenjem svojim k Bogu kasni, i koj nenastoji srdjbu božju preteći s vrednom izpoviedju griehah svojih? „*Tražite Boga, dok ga naći možete i zovite ga, dok je blizo*", veli sám Bog po proroku Izaiji (gl. 55.). Što će reći, da svako vrieme nemožemo naći Boga, da ćemo ga zaludu tražiti unapred, ako ga sada tražili nebudemo. „*Danas ako uzčujete glas božji, veli Bog* po sv. pjesniku (Ps. 94.), *neotvrdnite srdacah vaših. Ja sam vas zvao,* veli opet u knjizi pririečja (gl. 1.), *no glas moj neslušaste, već pogrdiste sviet moj, nemariste za opomene moje, zato ću vam se smijati i uzbunit vas u čas smrti vaše.*" Isto veli sv. Pavao apoštol o onih, koji se za spas ništa nebrine, govoreć na (1. Tess. 5.). *Kad budete misliti, da ste mirni i sigurni, ugrabit će vas iznenada smrt.* — Vidite dakle, u koliku pogibelj, izgubiti vječno blaženstvo, stavlja se onaj, koj umah po griehu netraži sgode, da se po sv. izpoviedi s Bogom pomiri! Bog bo svjetuje, da, kad si sagriešio, umah isti dan jošte tražiš lieka duši svojoj; uzprkos tomu ipak mnogi čitave mjesece, dà čitave godine u griehu provadjaju. Takovi po svjedočanstvu sv. pisma neće imati vremena izpovjediti se i obratiti.

Istinu ovu jošte bolje potvrdjuje sám spasitelj Isus, kad u nebrojenih mjestih sv. evangjelja preporuča nam, da bdijemo vrhu sebe samih, da se tako ukloniti možemo zasjedam glavnih neprijateljah svojih, te ujedno nalaže, da si duše uzdržimo

čiste od svakoga grieha, da uviek pripravni budemo umrieti i strašnom sudu njegovom se podvrći. *Bdijte*, govori kod sv. Matije, *jer neznate, koju uru će Bog od vas dušu tražiti* (gl. 24.), *Bdijte*, kaže opet kod sv. Marka; *jer neznadete, kad ima gospodin doći, ili u večer, ili u jutro, il noćju ili danju, da vas, kad iznenada dodje, pripravne nadje, a ne usnule.* I kod sv. Luke veli: *Budite pripravni na odgovor, jer neznate, kad će od vas Bog razlog zahtievati* (gl. 13.). — Možemo li dakle kazati, da po nauku istine božje, koja istina je sám Isus, živi onaj, koj nesrećom, padši u grieh smrtni i mogav se po sv. izpoviedi umah obratiti, takovu ipak od dana do dana, od godine do godine odvlači? — Može li se reći, da takov uvieke bdije i da je pripravan na smrt i strašni sud božji? Nemože doista! Takav bo se stavlja u pogibelj, da ga stigne smrt u smrtnu griehu, te da bez pokajanja i izpoviedi za uvieke se izgubi.

I to je nauk, što ga sv. otci nastoje griešniku predočiti, da čim prije protraži lieka duši svojoj. Česa radi svi jednoglasno opominju, da niti jedan dan se nesmije u griehu provesti, bez da se griešnik pokajao nebi. *Bog bo obeća oprostenje griehah, ako se pokoriš*, veli sv. Augustin (u P. 104.), *no neobeća niti jedan dan čekati te, ako pokoru odvlačio budeš.* I opet na drugom mjestu (govori 201. o vrem.) veli: *O čovječe, koj od dana do dana odvlačiš pokoru, pomisli, da upravo današnji dan može ti biti stražnji u životu.* (Forte habiturus hodie ultimam diem). *Nekasni obratiti se k Bogu*, veli sv. Ivan Zlatousti (u listu na Teod.), *jer neznaš, što se imade sutra sbiti:* (Nescis enim quid pariet superventura dies). *Zamku sám sebi stavlja, koj pokoru odvlači*, veli sv. Basilio: (Laqueus fortis est poenitentia dilatis.). No nikada svršio nebi, ako bi sve sv. otacah rieči navodio, koji jednoglasno ovo tvrde. Čuvši dakle mnienje sv. otacah, koji tolikom skrbi opominju, da, ako tko upane u grieh, umah traži liek, osobito viču na one, koji pokoru odvlače, veleć, *da će u griehu umrieti.* Može

li biti veća ludost od ove: obstojati na propast svoju u griehu smrtnom?

Napomenuti moramo, da onaj, koj se nalazi u griehu smrtnom i netraži umah lieka duši svojoj, u pogibelj se stavlja opet griešiti i više jošte griehah drugih počiniti; jer je živa istina od svih naučiteljah potvrdjena, da jedan grieh na drugi vabi, i da iz jednoga grieha čovjek u drugi upada. Svagdanje pako izkustvo uči, da čovjek nemože dugo u griehu obstati, da opet brže, ili u isti, ili u drugi grieh neupadne; jer po griehu svaki griešnik osobitu milost božju gubi, a po tom duša njegova postaje slaba i nemoćna tako, da ju najmanja napast lako svlada i na grieh napelja.

Nadalje isti zakon naravni, koj nam sliediti valja, uči nas i veže, da se čim prije pomirimo s onim, koga smo uvredili, i taj nas zakon tim jače obvezuje, čim su u većem dostojanstvu i čim više dobročinstva učiniše nam oni, koje uvredismo. Što bi n. pr. kazali o onom sinu, koj uvrediv si ljubeznoga otca, od dana do dana odvlači moliti ga, da mu oprosti i natrag u milost primi? Nebi li ga punim pravom svi dobri i pametni za nakazu i pogrdu imali? Koliko dakle veće osude i opomene zaslužuje griešnik, koj odmah nenastoji moliti za oprostjenje i u milost otca svoga nebeskoga vratiti se, dočim ga tako grdnim griehom uvredi? No osim ovih imadem još i većih dokazah.

Kažite mi, molim vas, da se ili u ruku ili u nogu nabodete, bi li do sutra čekali, da trn izvadite? Da dobijete na jednoj strani tiela smrtnu ranu, bi li istom za nedjelju danah pozvali liečnika, da vam ju izlieči? Da vas snadje težka bolest, koja bi vam gubitkom istoga života pretila, bi li istom poslje mjesec danah pozvati dali liečnika, da vam potrebne ljekarije prepiše? I kad bi vam liek prepisao, bi li takove istom poslje više danah, nedjeljah, dà više mjesecih takove primali? O nebi doista čekali niti jednoga dana, niti nedjelje, a kamo li mjeseca, nego bi umah trn budi iz ruke, budi iz noge

izvadili, da samo žestoku bol netrpite. Umah bi ranu zadanu vam po liečniku liečiti dali; umah u težkoj bolesti uzimali bi liekove prepisane, bojeći se, da kasnije prekasno bilo nebi. Tako se obično radi, kad je tielo ili trnom, ili ranom, ili težkom bolestju obteretjeno. A u duši vašoj ugnjezdio se mrzki trn grieha, koj joj taku ranu i bolest zadaje, da od nje pogiba i milosti se božje sasma riešava. Da se vi u takovom slučaju umah pokori i bolestni izpovjedite, oslobodili bi dušu umah od oštroga toga trna, zarasla bi vam strahovita rana ta, tu bi težku bolest izliečili, a duša bi vam uzkrsnula u nov život milosti božje; pa ipak se nećete služiti tako sgodnim i krepostnim liekom. Odvlačite izpovied do sgodnijega vremena, do drugoga mjeseca, drugoga svetca, ili tja do uzkrsno doba. Kako je to ludo! Kakova smionost (preuzetnost)! Griešniče! odvlačiš izpovied do sgodnijega vremena? No jesi li siguran, da ćeš ono vrieme dočekati? Misliš li, da ćeš do toga vremena živieti? O kako ludo radiš, što dušu svoju umah neočistiš! Al ne samo da je lud i budalast onaj, koj nalezeć se u griehu, odvlači sv. izpovied, koja je liek duši; već se kazati može, da se je iznevjerio pravoj vjeri i s toga da nije pravovjeran krstjanin. Ako ste krstjani, morate vjerovati, da kad ste u griehu, da vam je glavni vaš neprijatelj sám Bog, Bog svemogući, koj svu svoju srdjbu upotrebljuje, da se za učinjenu si uvredu osveti, i dok se u griehu nalazite, u raj dospjeti nemožete, već pripravni biti morate u pakao ići, da podnosite s vragovî skupa neizrečene muke. — A vi premda se sasma lako toga nesretnoga stanja osloboditi možete skrušenom pokorom i dostojnom izpoviedju, ipak to nečinite, već odvlačite važan taj posao od dana do dana, od mjeseca do mjeseca, dà od godine do godine.

Tko anda može kazati, da imadete vjeru pravu i da vjerujete, da je grieh toliko zlo, koje pravda božja tako strogo osudjuje? Da uvredite kralja svoga i zato da se bojite, da vas iz kraljestva neiztjera, ili u tamnicu nebaci, ili na muke, dà

na istu smrt neosudi, nastojali bi iz svih silah i nebi prije mirovali, dok se s njim pomirili nebi i opet njegovu milost zadobili. A po griehu vi postajete neprijatelji božji, božju srdjbu protiva sebi uzpirujete i stojite pod osudom izgubiti vječno blaženstvo, pa u tako žalostnom stanju mirni ste, niti tražite sgodu s Bogom svojim se pomiriti i iz tolike pogibelji se izbaviti? Je li to dobro si želiti? Je li to pametno se vladati? Znači li to vjeru imati?

Mà da sve i dočekate vrieme ono, koje za sv. izpovied opredjeliste i do koga ste obratjenje svoje odvlačili, mislite, da ćete svako vrieme sposobni biti dobru izpovied položiti? Ako to mislite, jako se varate; jer čim dalje odlučite pokajati se za griehe i izpovjediti se, tim se u veću pogibelj stavljate, to nikad učiniti: jer zakašnjeno jest mnogo mučnije i teže. Te u istinu mogu kazati, da odvlačenje sv. izpoviedi mnogo je već dušah upropastilo. Da čovjek pravu pokoru učini i dostojno se izpoviedi po nauku sv. otacah i bogoslovacah, tri se stvari iziskuju, naime: *Vrieme, milost božja i volja milost božju primiti.* — No sve ovo troje manjka griešnikom, koji odvlače pokoru; jer Bog kao najpravedniji to nedopušta onim, koji dočim su se umah za griehe pokajati i izpovjediti mogli, odvlače to na daljnje vrieme.

Najprije što se vremena tiče. Čuste već više putah, da neima na svietu ništa nestalnijega od vremena i da nikoga neima, koj bi sigurno reći mogao, da će do sutra živiti, dapače misliti može, da će ga jošte ovu uru Bog k sebi pozvati na strahoviti sud. Sve visi o volji božjoj i Bog razpolaže vremenom života ovoga, kako mu volja. Što više isti Bog nam kaže, da će nam vrieme života iznenada prikratiti i da će iznenada dušu — da niti znali nebudemo — od nas tražiti te za razlog djelah naših pitati. — Nije li dakle najveća ludost obećavati i produljivati vrieme, koje nije u našoj vlasti? te najprvi i najpotrebitiji posao: naše najme vjekovječno spasenje na srećku

(kocku) staviti? Kažite mi, što bi kazali o čovjeku na ovom svietu, koj bi si bio mogao velik imetak pribaviti ili od velike štete sám sebe uzčuvati, pa toga učinio nije? Nebi li ga držali budalom i smionikom? Nemoramo li dakle tim više za takovoga držati onoga, koj nalazeći se u griehu i neprijateljstvu s Bogom, odvlači na dugo vrieme, da se s Bogom pomiri, od česa najveći dobitak i ujedno šteta njegova zavisi? Odvlačiti pokoru i sv. izpovied do drugoga dana, drugoga vremena i neznati, je li će drugi dan, drugo vrieme dočekati, a k tomu jošte znati, da Bog onim, koji u griehu živu i dane i vrieme pokratjuje i nenadanom smrti ih kazni, nije li najveća sliepota i ludost?

Stavimo da i dočekate vrieme, koje odlučiste; kažite mi, jeste li sigurni, da će vam Bog dovoljnu milost podieliti, da se pravo i dostojno izpovjediti uzmognete? Vjera krstjanska nas uči, da bez pomoći i milosti božje nemožemo niti pomisliti a kamo li činiti dobro; kako bi dakle bez iste milosti najveće i najogromnije djelo, t. j. sv. izpovied valjano svršiti mogli — da se najme po njoj s Bogom pomirimo, kraljestvo nebesko zadobijemo? Tko se pako može više bojati, da će mu Bog milost ovu uzkratiti, nego onaj koj se sada izpovjediti može, — na što ga sám Bog to nadahnutjem svojim, to raznimi opomenami potiče — ipak odvlači to do nestalnoga vremena, do božića, do korizme, i Bog zna sve dokle ne? Istina je, da Bog griešnika neostavlja bez svoje milosti, dokle ga god on sám neostavi i od njega se odieli, a Bog ipak s neizmjernoga svoga milosrdja zaboravlja nehajnost svaku griešnika, koga on umah potiče, da se s njim pomiri, i po sv. izpoviedi opet k njemu povrati. Smije li dakle griešnik ponudu ovu pomirenja do nestalnoga vremena produžiti i ako to učini, nemora li se bojati, da će mu kasnije izpovied mučnija biti; jer će mu Bog milost uzkratiti? Griešnik, koj kad sagrieši netraži umah liek griehu, pokazuje, da mu nije mnogo za prijateljstvo božje stalo, da će radje griehu služiti; ta kako će mu Bog poslje milost podieliti, — bez koje dakako ništa nemože uraditi — da se dobro i valjano izpovjedi?

Nadalje, da čovjek u potrebi zadobiti može milost božju, mora sám na to privoliti. Bog je svakomu najprije svojom milostì u pomoći, te ako sagrieši, Bog ga umah potiče i pusti da ga sviest mùči, da tako upozna zlo, koje je počinio, nadahhe mu srce i kao dobar otac na svaki ga način nuka, da potraži lieka duši svojoj t. j. da izpovied prigrli. Koj dakle milost ovu pogrdi i na božje se opomene neodzove, već tim na kasnije vrieme oteže, taj se sigurno nadati mora, da će i Bog ušutiti i pustit ga, da se utvrdi u nakani nikad se neizpovjediti a ako se i izpovjedi bez milosti božje, da će mu izpovied nevaljana biti.

Dajdete se dakle, bogoljubni krstjani, ako vam je išto do duše vaše, do vječnoga spasenja stalo, otreznite i otvorite oči, te priznajte pogibelj, koja vam prieti, kad poslie grieha pokoru i svetu izpovied odvlačite. Buduć pako da vam je Bog pripravio tako izvrstan liek sv. izpoviedi, po kojoj se grieha lišiti možete, umah naima kad sagriešite, gledajte se bez otezanja izpoviediti te ćete odmah spasonosne plodove svete izpoviedi pokusiti, koji će vas dok živite uzdržati u milosti božjoj, a poslie smrti uvesti u kraljevstvo nebesko.

Nauk XIV.

Razlaže se koli potrebna je sv izpovied.

Buduć da je vrag pakleni veliko množtvo sadanjih krivovjeracah i poluvjeracah zaveo te sv. izpovied izmedju sv. svetotajstvah izbacio, da se tako samo bez ikakova straha i srama, bez uztezanja svaki u svakojake zloće i opačine upuštati može; i buduć da je vrag po svojih službenicih taj svoj nauk na daleko već

razširio — da kakovom nesrećom nebi se i u vas ukorenio, govorit ću vam o potrebi sv. izpoviedi i dokazat vam, kako je sv. izpovied svakomu za spasenje vječno koristna.

Kao što sv. crkva preporuča i nalaže, da se krstjanom kazuje i tumače sva svetotajstva, tako napose naredjuje, da se osobito svetotajstvo sv. izpoviedi razlaže, kako je naime potrebito, kako nam ga primiti valja, ako želimo, da nam korist donosi. Jer štogod, veli (Katek. Rim. n. 36.), po dobročinstvu i milosrdju božjem vidimo bogoljubstva, dobra i svetosti u puku krstjanskom, to sve dolazi od svetotajstva sv. izpoviedi; sv. izpovjed uzdrži svakoga u dobru i prieči upasti u grieh; i osim toga, što griešnike prieči upasti u grieh, potiče ih na kreposti krstjanske, te mà bili najgorji nuka ih, da zao život dobrim izmiene. No koliko ih je, koji zlo mrze i grieha se čuvaju misleći, da će jednom i najskrovnije griehe svoje i zloće morati izpovjediti i izpovjedniku očitovati? Koliko ih je, koji sliede dobro te zloće i griehe svoje razumnu misniku očituju i dobre njegove svjete i nauke primaju? Koliko ih je, koji očistjeni po ovlastjenom izpovjedniku od griehah, nepovrate se u stare griehe, te tako dušu svoju opet u staro vražje sužanjstvo povratjaju?

O koli koristna i potrebna je sv. izpovied, da se ovdje na zemlji učvrsti uzajemnost medju ljudmi, da se ljudi u miru uzdrže i od propasti odvrate! Da nije sv. izpoviedi napunjen bi bio dahokrug ovaj najgorjimi i najotajnijimi zloćami, dapače ljudi bi bez ikakva stida i upravo očito svakojakih zloćah počiniti. Tko može kazati, da se upravo zato, što se na sv. izpoviedi i najotajnije zloće kazati moraju, mnogi grieha nečuvaju? Samo jedan zasliepljenik može premnoge koristi, koje nam iz sv. izpoviedi proiztiču, zaniekati proti obćenitom izkustvu. Koliko se samo zalah odvrati po sv. izpoviedi, koja bi drugčije veliku štetu naniela? Po njoj se nepošteno uzete i otete stvari, a i poštenje oskvrnjeno povratja, svršuju neprijateljstva, oprastjaju uvrede, pokratjuju i uništuju svadje, ubojstva, štete, nevjerstvo, izdajstvo, bludnosti, preljubimstvo, sve se zloće odstranjuju i odvratjaju. — Naproti dobra, koja po njoj dobivamo, tko će izbrojiti? Po njoj griešnik neprijatelj i sužanj vražji postaje prijateljem i sinom božjim, postaje bogoljuban naprama Bogu, a ljubeznjiv napram iskrnjemu, pazi sám na se, a podlaže se starijim, milosrdan pram ubogim, a pravedan prama svim.

Buduć pako da nam je sv. izpovied toli koristna i potrebna, nije čudo, da vrag pakleni kao glavni neprijatelj ljudih, nastoji iz svih silah vjeru nam krstjansku utrnuti, nastoji po svojih sliedbenicih uništiti svetotajstvo sv. izpoviedi, koja je najveća i najmoćnija obrana svake kreposti i zakona krstjanskoga. Prvih vjekovah krstjanstva neprijatelji sv. izpoviedi bijaše sekta tako zvanih „Montanistah“, koji krivi nauk razprostranjivahu, da bar za veće griehe oprostiti crkva neima vlasti, i da se griešnici po sv. izpoviedi s Bogom pomiriti nemogu. I ovaj nauk mnogo zla u krstjanstvu počini, mnogi se po njem iznevjeriše i ufanje izgubiše. No nauk ovaj nije nauk duha sv.; jer zatvara griešniku vrata nebeska i put spasa; a Bog kaže, da neće smrti griešnika, već da se obrati i spasi, pa zato i zove griešnike na pokoru, obećujuć im, da će im se — mà bili kako veliki, — ipak oprostiti. — U tretjem vieku porodi se druga sekta „Novacianah“, koji nauk Montanistah o sv. izpoviedi ponoviše. Izvana činili su se, da su dobri i sveti, no bijahu puni svakojakih zalah i opačinah. Naučahu pako, da koj po sv. krstu smrtno sagrieši, nemože se medju krstjane više primiti i da na sv. izpoviedi nemože nitko griehe odpustiti. I ovi mnogo zla počiniše u krstjanstvu.

No najviše zla ovakovimi naucî počiniše krivovjernici posliednih viekovah Luterani i Kalvini, koji uzprkos svim naukom božjim sv. pisma i sv. otacah bezobrazno uče, da sv. izpovied griešniku na spasenje nije potrebna; da mu se je dosta samo pokajati, a izpoviedati griehe, da je lažljiva izmišljotina. Ovako i mnogimi drugimi načini pogrdjuju sv. izpovied, i već su

ovakovimi vražimi nauci mnoge narode zasliepili, da su se iznevjerili i najgorje zlo prigrlili. No mnogo ih je već, koji u mukah paklenih medju vragovi trpe, kao što će se i sa njihovimi sliedbenici radi pogrdjenja i psovanja sv. izpoviedi sbiti. Medjutim mi, bogoljubni krstjani, držimo se nauka božjega i sv. otacah te vjerujmo, da je svetotajsto sv. izpoviedi veliko dobročinstvo božje, i da se samo pomoćju sv. izpoviedi može dobiti odpuštjenje griehah po krstu učinjenih, te spasenje vječno polučiti.

Sabor Tridentinski, upravljan svjetlostju duha sv., proklinje i krivovjerce zove svakoga, koj bi se usudio kazati, da sv. izpovied u crkvi katoličkoj nije pravo svetotajstvo od Isukrsta naredjeno, da se tako po njem s Bogom pomiri onaj, koj po sv. krstu sagrieši (Sab. 14.). Za krivovjerca proglašuje i onoga, koj bi se usudio kazati, da sv. izpovied po istom odredjenju božjem nije potrebita na spasenje, ili da sv. izpovied i to tiha, kakva je u crkvi katoličkoj u običaju, jest protivna odredjenju Isusovu (kan. 62.). Doista dragi krstjani, Spasitelj naš predobri, bogat milosrdjem svojim, poslje uskrsnutja svoga, prije nego se je sa svietom ovim dielio, načinio je ovo svetotajstvo za naše spasenje; nadahnuv naime učenike svoje reče: *„Primite duha sv. komu odvežete griehe bit će odvezani, a komu ih zadržite bit će zadržani.“* Po nadahnutju dakle i po ovih riečih kao što tumače sv. otci, dao je Isus Apoštolom svojim i namjestnikom njihovim vlast odpuštati i zadržati griehe te griešnike s Bogom pomiriti. Upravo zato sv. crkva katolička krivovjerce i odmetnike naziva one, koji bi se usudili reći, da sv. izpovied nije svetotajstvo od Isusa naredjeno, i da izpovjednici neimadu vlasti odpuštati griehe skrušenim griešnikom.

No ne samo da su svi pravovjerni krstjani uviek vjerovali, da je sv. izpovied svetotajstvo po Isusu naredjeno, koje je po narodjenju božjem svim griešnikom na spasenje potrebno; već je jošte ista sv. crkva uviek vjerovala, da sv. izpovied po odredjenju božjem mora biti ciela t. j. da se imadu svi griesi bar

smrtni pravedno izpoviedati, neizpustiv nijednoga. Spasitelj najme naš predobri, uzašav na nebo, ostavio nam misnike za namjestnike svoje i sudce, kojim moramo izpovjedati sve ili barma smrtne griehe, koje smo počinili, da nam ih oni kao ovlašćeni ili odpuste, ili zadrže. A i kako će misnici moći prosuditi griehe, prikladnu pokoru za nje odrediti, ako im nije i broj i vrsta grieha poznata? Vjera dakle krstjanska uči, da griešniku, ako se želi dobro izpovjediti i odriešenje griehah zadobiti, valja sve griehe po broju i vrsti kazati, kako ih je naime počinio budi djelom, budi riečju, budi tajnim u srdcu poželenjem i mišlenjem.

Je li se pako moraju po broju i vrsti izpoviedati griesi mali ili lako odpustivi? *Nemoraju* veli s. sabor Tridentski; *jer griesi mali, po kojih negubimo milosti božje i u koje često upadamo, premda bi bolje i koristnije za nas bilo, da i nje izpoviedamo,* kao što sveti ljudi i rade, *mogu se izostaviti.* Usuprot griehe smrtne — sastojali oni makar samo u mišlenju i poželenju, — jer po njih griešnik postaje neprijateljem božjim i sužnjem vražjim, valja po broju i vrsti redom izpovjediti. I koji ma jedan samo grieh smrtni znajući ga dragovoljno zataje i neizpovjede, izpovied takova im nevalja, griesi im se neodpuštaju, nego se još većma u grieh zakopaju, Da imadete n. p. veliku i smrtnu ranu na tielu svojem, pa da se stidite liečniku ju pokazati, bi li vas mogao, pitam izliečiti? Nebi doista, već bi vam rana sve više rasla, dok ju najposlje nebi smrtju platili. Tako dade Isus misnikom vlast odpuštati ili zadržati griehe, a kako će ih odpuštati, kad ih nepoznadu? Kako opet znati ih, ako im se nekažu? Valja nam dakle sve griehe bar smrtne podpuno i brojem i vrstom izpovjediti; jer nam drugčije izpovied nevalja.

Mučan je dakako posao izpovjediti sve griehe i nje misniku očitovati te kazati tajne zloće, pogrdne opačine, poželenja sramotna, i nečista mišlenja; pa upravo zato ju krivovjerci pogrdnom nazivaju veleć da je krvolija duševnosti i da čovjek, ako želi sve griehe izpovjediti, mora toliki stid i muku pretrpiti. Neka

*

grde ovo svetotajstvo kako im drago, krstjanin neka sav taj tobožnji stid i muku veselo i hrabro podnese, samo da si dušu od grieha očisti; pa kad ju isbilja od grieha očisti, imati će tada tim veće veselje i radost; jer će mu odpušteni biti griesi, koji su ga na duši kao ljute zmije i biesni psi klali i grizli i. t. d.

Čuvajmo se dakle svih prevarah ovih krivovjeracah, po kojih vrag pakleni, da samo duše krstjanske zavede, razprostranjivao je i razprostranjuje još i sada u svietu tolike opake nauke protivne vjeri krstjanskoj, osobito svetotajstvu sv. izpoviedi. Govorili oni što im drago, nam je vjerovati, da je svetotajstvo sv. izpoviedi griešniku od najveće koristi, i da sv. izpovied ima biti ciela po broju i vrsti svih griehah, bar smrtnih. Ovo vjerujući neprestanimo svedilj zahvalivati Bogu na takovom dobročinstvu, da zadobiv odpuštjenje griehah na sv. izpoviedi uzdržati možemo milost božju ovdje na zemlji, a poslje ovoga života da možemo uživati plod njezin — slavu najme vječnu u nebesih.

Nauk XV.

Govori se o izpitivanju svjesti prije sv. izpovjedi.

Da bi samo dovoljno bilo za dobru i valjanu izpovied pred noge se koga misnika staviti, te jedino one griehe, koji mu bez prije pomnjivo učinjenog izpitivanja sviesti na pamet dodju, kazati, i to bez pravoga pokajanja i stalne odluke više negriešiti, govorio bih vam o drugoj kojoj stvari; no budući da se mnogo zahtieva, odlučio sam se u duže razlaganje sv. izpoviedi upustiti, da se dostojno k ovomu svetotajstvu možete pripraviti. Po nauku sv. otacah i bogoslovacah za dobru i valjanu izpovied pet se stvarih iziskuje, i to: Pomnjivo izpitivanje sviesti s brojem i vrstom svih griehah; točna izpovied svih griehah; svesrdno

i brzo izpunjenje naložene si pokore; pravo pokajanje za učinjene griehe i stalna odluka više negriešiti. Neumni krstjani grieše proti svim ovim petim stvarim. Zato želim nješto obširnije o ovih pet slučajevih govoriti, tumačeć vam: kakvi imadu biti i kako mnogi proti njim grieše. Danas pako počimam o izpitivanju sviesti.

Izpitivanje sviesti jest razmatranje i razmišljanje o duši svojoj; jest strogi sud o mislih, riečih i djelih, što je čovjek proti zakonu božjemu učinio, da se tako poniznim i skrušenim srcem pred izpovjednikom tužiti uzmogne. Sabravši pamet, morate razmatrati, kako ste se s tielom svojim, silami tjelesnimi i duševnimi služili; kako ste vrieme upotrebljavali; kako ste u znanju napredovali; kako ste nadahnutja božja, milosti božje i sve darove, kojimi vas je darova Bog, cienili; kako ste zapoviedi božje a kako crkvene ovršavali, te vam napokon valja znati, u čem ste pogriešili. Ovako pomnjivo moraju se osobito oni izpitivati, koji se riedko izpoviedaju.

Izpitivanje pako ovo nesmije biti kakvo god, već mora biti onakovo, kakovo se kod najmučnijega i najglavnijega posla upotrebljava. Pomislite, da bi tko na sudu svjetovnom morao o kojoj stvari dati razlog, o kom ili sreća ili nesreća njegova zavisi, vidili bi, da bi takov svaki drugi posao, svaku skrb drugu odstranio, samo bi razmišljao tako dugo, dok si nebi stvar sasma uredio. Ako dakle čovjek kod svjetovnoga posla toliku pomnju upotrebljuje, koliko veću, ili barem isto toliku pomnju mora kod posla duševnog upotrebiti, — a taj duševni posao jest sv. izpovied, gdje se nedaje razlog ljudem, koje prevariti možemo, već samom Bogu, kojega niti prevariti, niti mu što sakriti možemo. Doista, dragi krstjani, kad zastidjeni ćutite, da ste uvriedili dobroga otca, svojega Boga, zajedno svemogućega, i da ste se po griehu od njega odielili, a želite se po sv. izpovjedi opet k njemu povratiti i s njime se pomiriti, odbaciv svaki drugi posao, potražite mjesto samotno, bacite se ničice pred veličanstvom božjim, kojemu je svako srce poznato, pa uprosite pro-

svjetu pameti i dovoljnu pomoć, da uzmognete žalostnim i gorkim srcem sve svoje griehe saznati i oplakati, i kod toga posla upotrebite takovu pomnju, kao da bi vam izpovied ta stražnja bila, poslje koje bi imala sliediti ili vječna sreća, ili vječna nesreća vaša. Sretnih vas, ako se tako radeć svih griehah spomenete i tako se cielo i vriedno izpovjedite!

Medjutim pitate li, što vam činiti valja, ako se više mjesecih, dà više godinah, izpoviedali niste? Kako ćete najme moći saznati i spomenuti se svih griehah, znati njihovu vrst i broj? Za to najlaglje, samo poslušajte. Scienim bo, da kao krstjani znadete svi zapoviedi božje i crkvene, sv. sakramente, griehe smrtne — i po tom vam se valja izpitivati i griehe razmišljati. Poznata vam je prva zapovied božja, da je samo jedan Bog. Kod razmatranja ove zapoviedi pitajte se, jeste li Boga vrhu svih stvarih ljubili, njemu samomu služili, klanjali se onako kako valja. Niste li, nesrećom, više od njega ljubili dobitak, poštenje i ostale stvorove; niste li sumnjali o otajstvih božjih ili pogriešili u ufanju prama providnosti božanskoj; niste li izgubili ufanje u milosrdje božje, ili se odveć u milosrdje njegovo uzdali; niste li možda sami činili ili vjerovali čarolije kakve? U drugoj zapovjedi veli Bog: *Neuzmi ime moje u izprazno.* Ovdje se pomnjivo izpitajte, niste li se možda kojput božanstvenom kojom stvarju zakleli, ili, što je gore, krivo zakleli, ili ste možda proti samomu Bogu, ili njegovim svetim, štogod govorili. Izpitujte, kako ste svêtili nedjelje i ostale svetkovine, jeste li ih sproveli u poslu težačkom, u igrah, u dragovanju (ašikovanju), lienčarenju i klatarenju kao dane samomu Bogu posvetjene, koje bi valjalo samo u molitvi, u svetom razmišljanju i drugih kriepostnih djelih sprovesti. Vi pako sinovi i kćeri izpitujte se, kako ste slušali i štovali roditelje svoje i starije od sebe, a vi roditelji i starešine izpitujte se, kako ste se skrbili za djecu i podložnike svoje, kako ste ih odhranjivali, naučali i bodrili na dobro to riečmi, to dobrim izgledom. Što se pete zapovjedi tiče, gledajte, kako ste se prema iskrnjemu vladali, niste li koga činom, ili riečju uvrie-

dili; niste li možda s kim u neprijatelstvu živili; niste li komu nenavidili; koga mrzili; niste li koga psovali i grdili, krivo potvarali i o kome zlo govorili, koga ozloglašivali i sramotili. U šestoj zapoviedi gledajte, niste li nesrećom u koj bludan grieh upali, ili si možda ugadjali bludnim misli i pohotami ili činom i to s kakovimi osobami. O sedmoj zapoviedi pomislite, niste li komu nepravdu učinili, niste li tudjega šta poželili i takovo kod sebe zadržali; niste li komu štete nanieli. Tako raztvarajte i promatrajte ostale zapoviedi božje i crkvene. Jeste li po svetcih srcem pobožnim sv. misi prisustvovali? Jeste li po zapovjedanih postovih postili; kakvom ste se pripravom izpoviedali i pričestili, te druga svetotajstva primali? I tako radite sa svimi smrtnimi griesi, kad se izpitivali budete. No o tom više u svoje vrieme.

Morate jošte znati, da, kao što govori sv. sabor Tridentinski (u sjed. 14. gl.5. kan.7.). *nije dosta griehe samo u obće izpovjediti, već nam treba i vrst i broj griehah kazati tumačeć svaku vrstu griehah napose i broj, koliko je naime putah koj grieh učinjen, a netreba po običaju čekati, dok nas izpovjednik zapita.* Niti to nije jošte dosta, već nam valja iztumačiti i okolnosti, koje mienjaju vrstu griehah ili zloću povećavaju. Tako n. p. ukrasti stvar svetu, ili u svetom mjestu, jest svetogrdje, što bi drugačije samo prosta kradja bila. Tako bludno sagriešiti s osobom udatom, ili oskvrnuti djevojku, koja je pod zavjetom čistoće, nije prosto kurvarenje, već preljubimstvo, svetogrdje; i sve ovo što vrst grieha mienja, na sv. izpoviedi kazati. Isto tako moraju se navesti okolnosti, koje zloću grieha povećavaju. Zato nije dosta reći ucvilio sam drugoga kradjom, nego se imade jošte kazati u koliko, koga, i kom prigodom; manji bo je grieh ukrasti novac (krajcaru), nego li groš ol forintu, — pa još od siromaka! Tako isto manji je grieh srditi se na koga samo jedan sahat (uru), a veći srditi se kroz čitav dan, još veći kroz čitav mjesec i. t. d. Sve ove okolnosti valja razmisliti i na sv. izpoviedi kazati,

da tako izpovjednik može griehe prosuditi i prikladnu pokoru naložiti.

Osim toga morate rasaznati i na sv. izpoviedi kazati zle posljedice griehah, koje se osobito pokazuju, ako tko pred drugimi grieši, pa se onda ovi budi činom, budi riečju priučaju i navode na zlo, koje nisu jošte niti poznavali a niti počinili, griesi, koji su dan danas u običajû i ako ste njimi okuženi, tko znade koliko ste jošte drugih dušah izkvarili i strmoglavili. Tko je dakle griešio budi riečmi, budi činom pred drugimi, nije dovoljno da kaže, ovo ili ono sam reko — učinio, i. t. d. već mora kazati, da je drugim zlim izgledom prednjačio i to pred kolikimi je zlo govorio ili radio. Ako ste se u kakvoj griešnoj sgodi nalazili, i tû morate izpovjediti, te naznačiti od kada, i jeli često griešite, da se misnik vladati znade. No niti to nezadovoljava.

Morate pomnjivo nadgledati i nutarnje griehe, za koje se mnogi radi griešnoga neznanja niti najmanje nebrine; ako samo nisu zloću izveli činom, niti neizpoviedaju nutarnje griehe. Ali o Bože, tko će izbrojiti sve one, koji ili nenavide drugim, ili u sebi goje putenu i nečistu ljubav naprama kojoj osobi? Kako opakimi i zlimi misli bave se mnogi? Kolikimi nečistimi poželenji oskvrnjuje se volja božja? Koliko se Bog griešnimi nasladnostmi i zlimi odlukami vredja? Ovo su po prilici griesi nutarnji, koji dosta putah duši više naškode, nego griesi izvanjski. Dakle i sve griehe nutarnje, koje u srcu i pameti gojite valja vam razmisliti, izpitati i zapamtiti, ako se pravo izpovjediti želite. A je li i ovo, što dosada rekosmo, dovoljno, ako želimo, da nam izpovied dobra bude?

Nije dragi krstjanine, već morate pomnjivo i obuke griešne na um uzeti, akoprem se griesi više običajni i obćeniti malo ciene. Sjetite se staleža svojega i dužnostih, na koje ste se po njem obvezali. Tako svećenik razmisliti mora, je li dužnostim zadovoljio je li bio kao sol evangjeoska, po kojoj se narod povjeren mu od pokvarenja uzčuvati mogao; je li bio svjetlost svieta, t. j. je li povjerenim si ovcam dobrim primjerom prednjačio; je li se u svetost odjeće njegove i svetost života pokazala? Vipako starješine kućah i upravitelji obiteljih! kako izplačujete dugove i poslenike; kako rukovodite život slugah vaših, sukućanah vaših; kako odhranjujete djecu vašu i čvrstite u kriepostih krstjanskih? A vi majke! kako naučate kćeri vaše na poniznost i stid djevojački? Je li ih pustite, da se ponose bilo to čim mu drago? Pustite li svakoga k njim u kuću, nezabranjujete li im se skitati i sa svakim obćiti? Pomislite nadalje vi otci, kako odgojivate vaše sinove; jeli ih pokarate, kad se skitju, kada zlo govore ili zlo rade? Vi sluge, kako služite svojim gospodarom; čuvate li imutak njihov, kao da bi vaš vlastit bio? A vi zanatlije i trgovci! pogledajte za vaš rád i trgovinu, niste li kad zle stvari pod dobre davali, nepravdu kada komu učinili u pogodbi ili mjeri? i. t. d. Iztražujte sve ovo i razmišljajte. Pa sretnih vas onda, ako se u kakovo samotno mjesto povučete, da tak griehe pomnjivo razmisliti možete!

No čine li ovako svi, da griehe saznati mogu? Odbace li sav posao svjetovni, te odstrane li se u mjesto koje samotno, da se sjetit uzmognu prije sv. izpoviedi svih prošlih griehah? Da si sviest izpitate i griehe razmislite, je li toliko bar vremena potrošite, koliko za koj svjetovni posao? Izkustvo žalibože uči, da nije tako. Prodje više mjesecih a dosta putah i godina, da se na sv. izpovied spravljate, no pitam vas: Koliko ste danah potrošili razmišljavajuć i skupljajuć griehe? I ako vas tko upita: Jeste li već sve griehe sabrali i skupili? Odgovorit ćete i pitat: Pa zar se toliko zahtieva? Hoću li još dane tratiti s kupljanjem griehah? I tako se mnogi malo ili ništa nebrinu, da se prije sv. izpovjedi sjete griehah počinjenih; već što im na pamet dodje onaj hip, to kažu, a što izostave po svojoj nemarnosti, zato malo haju. S toga na sv. izpoviedi malo što i kažu, a i ono što kažu, nedostatno je; jer niti broja niti okolnostih neznadu. Kleo sam kažu, psovao sam, proklinjao, mrmljao sam i. t. d. a kako, koliko petih, zato se nestaraju. Je li vam može takovim načinom sv. izpovied biti valjana? Mislite li možda, da će vam Bog tolike griehe, koje izostaviste ili okolnosti nenaznačiste oprostiti? A

kako će vam ih oprostiti, kad ste jih po nemarnosti svojoj izostavili; jer niste najme sviesti dovoljno izpitali?

Još gore rade oni, koji se bace pred izpoviednika čekajuć pitanja njegova, kao da bi on gatati znao, što naime oni zagriešiše. Izpitujte me, otče, vele, što sam sagriešio. O ludosti! Izpovjednik jest ondje, da sasluša griehe vaše, a ne da jih pogadja. Otvorite mu sámi sviest vašu i kažite griehe, pa će vam tada sám, ako uztreba, koje pitanje staviti i liek vam dati. Istina je, da izpovjednik mora pitanjem pomagati pokornika; no koga? Onoga, koj je tako tupe pameti, da mislio on koliko mu drago, ipak sve griehe upamtiti nemože, a ne onoga, koj je za sve drugo oštrouman, samo kad mu valja griehe razmišljati, hoće da bude tup. Takav izgovora neimade. Kad imadete n. p. koj posao poduzeti, odkuda velik dobitak crpiti možete, koliko mislite i razmišljate te se trsite, da vam dobro za rukom podje. A kad se radi o poslu duševnom, po kom se duša iz sužanjstva vražjeg oslobodja po sv. izpoviedi i raj dobiva, tad vam niti najmanje vremena nepreostaje, da si sviest izpitate i griehe učinjene upamtite. No ako vam je išto do vječnoga spasenja stalo, upotrebite više vremena i više pomnje na izpitivanje sviesti i sabiranje griehah. Mislite i razmišljajte.

Tà mislismo i razmišljasmo, reći će nieki, pa ipak po svoj pomnji naidjosmo samo na njekoliko i to malih griehah, koje nam valja izpovjedniku kazati. Na to vam kazati mogu, ako ste se vi, koji tako govorite, čeŝtje izpoviedali, dà vam tad mogu vjerovati, da ste samo male griehe našli; jer to je plod češtjega primanja svetotajstva sv. izpoviedi. Ako se pako riedko izpoviedate, pa ste samo na male griehe naišli, tad vam to vjerovati nemogu, već kažem, da niste s dužnom pomnjom sviesti o svih nutarnjih i vanjskih izpitivali, ili da živite u griešnom neznanstvu, neznajuć u čem pogriešite; ili možda velike i težke griehe za male držite, kao što oni rade, koji bez straha božjega dane provode. Ako medju takove spadate, onda sam uvjeren, da ih nećete

naći, premda ste množinom velikih i težkih prestupakah obteretjeni.

Kazat će opet njeki, ta mi niti neživimo bludno, niti činimo preljubimstvah, niti krademo, niti ubijamo a niti psujemo; čim su dakle duše naše obteretjene? Što? Zar neima osim bludnosti, preljubimstva, kradje, ubojstva i psovke jos i drugih griehah? Ako činom nesagriešite bludno, kolikoputah sagriešite pogledom nečistim, nečistimi misli, željami, koje pustite da se ugnjezde u srdcah vaših nečiste razgovore slušajuć, ili vodeć? Velite, da nekradete ni neotimljete tudjega imutka, no nedržite li za grieh ugrabiti duše bratje vaše, koje na grieh potičete, osobito vi žene, koje se kitite i tielo svoje izpostavljate (izlažete) na svakojake načine, samo da druge zavedete i pozornost na se obratite? Vi starešine i upravitelji kućah možebiti sámi nepsujete, niti nekunete, no nećete zabraniti podčinjenim, da nepsuju, nekunu i druga zla nečine. Vi imućni, velite, da neubijate, no imutak svoj, koga vam Bog dao, mjesto da ga siromakom dadete, potrošite na ništetne stvari, te radje bezposlice podpomažete. Imade dakle osim naročitog ubojstva bludnosti i psovakah još i drugih griehah. Treba dakle, da svaki sviest svoju prije sv. izpoviedi pomnjivo i strogo izpita. Tako bi se morali strogo izpitivati, kao što će se to jednom na sudnji dan učiniti s dušami našimi. O kako oštar će ono sud biti! Svaki će morat dati razlog o pojedinoj rieči izpraznoj. Promislite malo, što će se sbiti od toliko nepoštenih i nečistih riečih, psovakah i zakletvah. Izaći će na vidélo i najotajnije misli, sudit će se strogo i isti dobri čini. Da si dakle neotežamo súd božji, iztražujmo zato već sada strogo griehe svoje, te izpravljajmo marljivo prošaste pogrieške. Odaberite si zato vrieme sgodno, mjesto pako samotno, te velikom pomnjom izpitajte i razglobite svoje misli, rieči, čine i zaostatke, koje bi učiniti bili morali i tako pripravni izpovjedite pravedno i istinito sve našaste griehe.

Nauk XVI.

Pripovieda se o tužbi, koju na sv. izpoviedi izpovjedniku položiti moramo.

O kako milosrdna jest napram nam providnost božja, koja tolike naše nesreće to tjelesne, to duševne mnogimi krepostnimi liekovi ublažiti i uništiti znade! Duša naša jošte tada, kad je već po sv. krstu od iztočnoga grieha oprana, podvržena je mnogim duševnim bolestim. I ovim bolestim priredio je Spasitelj naš Isus kriepostan liek, načinjen njegovom neprocienjenom krvju, i taj je sv. izpovied, da se po njoj, kao u sv. krstu od grieha iztočnoga, tako po sv. krstu od učinjenih drugih osobnih griehah oslobodimo. Zato, da se za vremena jošte svaki ovim liekom služi, koj bi pitam poginuo? Nitko doista! Ali o žalosti! vrag pakleni našo je i u tom prikladnu sgodu, kako da spasonosan ovaj liek obrati u čemer (otrov), pa s toga biva, da si mnogi smrt i osudu pribave po sv. izpoviedi, koja je drugčije za njihovo zdravlje i spas odredjena. Dakako nije tomu neprijatelju našemu izašlo za rukom, da sasma uništi sv. izpovied, no ipak podje mu za rukom mnoge krstjane na zlu porabu istoga lieka navesti. Zato mnogo je krstjanah, koji se zlo izpoviedaju. Tuže se bo o griesih no ne onako, kako valja; jer u istoj tužbi mnogo griehah zataje, koje bi kazati morali. Da pako koliko toliko pogriešku ovu odstranim, nakanih vam danas iztumačiti, kako treba griehe izpoviedati, da bude izpovied dobra i koristna.

Tužba ili kako kažemo izpovied jest očitovanje svih učinjenih griehah, naznačujuć ujedno vrstu, broj i okolnosti, kako ih je tko kod izpitivanju sviesti pronašao. Čuli ste, da izpovied biti mora ciela t. j. vrhu svih učinjenih griehah, koje valja po odredjenju božjem izpovjedniku redom kazati, da on tako vrhu njih svoj sud izreći može. No morate znati, da premda je sve-

totajstvo sv. izpoviedi vrst suda, u kom griešnik krivca a izpovjednik sudca predstavlja, ipak velika je razlika medju sudom sv. izpoviedi i medju ostalimi svjetovnimi sudovi. U sudovih svjetovnih, kad krivac izpoviedi i očituje da je kriv, tad bude osudjen i pedepsan; a kad niječe, da je kriv, i opet mu se dokazati nemože krivnja, tad bude slobodan i oprosti mu se. Upravo protivno biva na sudu pravde ili bolje rekuć milosrdja božjega t. j. na sv. izpoviedi; jer kad krivac t. j. griešnik pravedno izpovjedi krivnju svoju, tad mu bude oprošteno; no kad po istini neizpovjedi sve svoje griehe i krivde, tad ga Bog na vječne muke odsudi. I kad misnik misleći, da je griešnik pravedno sve griehe izpovjedio, digne ruku govoreć: (Ego te absolvo) t. j. *ja te odriešujem*; tad u isto vrieme Bog srdito desnicu svoju digne veleć: (Et ego te condenmo. Nunc maledictus eris super terram) t. j. *a ja te odsudjujem. Proklet budi sada na zemlji.*

Da se i vam bogoljubni krstjani to isto nedogodi, kad idete na sv. izpovied, kažite pravedno sve griehe, upravo onako, kako ste počinili. Pomislite, da je ondje izpovjednik vaš milosrdni otac, koj će vas ljubeznivo primiti, a ne strog i srdit sudac, koj da vas, ako iskreni budete, osudi. On je namjestnik božji, koga je Bog vám na spas poslao. Njemu morate sve duševne rane očitovati, da kad ih vidi, može je izliečiti. Kažite mu iskreno i najotajnije misli, nasladnosti griešne, zle požude i sve zloće bile one i najsramotnije i bezbrojne, sve će vam se oprostiti, a duša vaša ozdravit će kriepostju Isusovom, koju on sám dadè misnikom namjestnikom svojim.

Da bude dakle izpovied valjana, četvero je potrebno; da bude naime ponizna bez svake oholosti i srditosti; da bude čista bez svake nepristojnosti; da bude prosta bez ogovora; i napokon da bude vjera neizostaviv nijednoga grieha.

Najprije dakle treba, da izpovied bude ponizna. Poniznost ova mora se pokazati u odievanju i kretanju tiela, i u riečih, kojimi se krivac pred sudiju (sudca) stavlja. Kad dolazimo na

sv. izpovied, tad smo kao krivci, koji stupamo pred priestolje Boga velikoga, koga smo strašno uvredili, da ga za milosrdje i oproštenje umolimo. Kolika se dakle poniznost od nas zahtieva? Što bi se sbilo s jednim krivcem, koj bi uvriediv kralja k njemu na sud oholo odieven došao? Nebi l' kralj mjesto da ga pomiluje pomnožao srdjbu i strože ga kaznio? Isto možemo kazati o onih krstjanih, koji oholo odieveni i s njekim preziranjem dodju k sv. izpovjedi. Isto o onih krstjanih, koji k sv. izpovjedi pristupljuju tako nakitjeni, kao da bi u kazalište ili na svadbu išli. Takovo vladanje nerazsrdi li Boga, više nego ga umiri? Zato Karlo (Dragutin) Boromeo zapovjedi misnikom, da nikoga neizpoviedaju, napose ženah ne, koje bi se bez pobožnosti i uljudnosti usudile k sv. izpovjedi pristupiti; jer ih za dostojne milosrdja božjega nesmatra.

Drugo rekoh, da sv. izpovied mora biti čista, bez ikakve nepristojnosti. Veliki bo trud i muku na sv. izpoviedi prouzrokuju izpovjedniku oni, koji mu prije nego što grieh kažu, čitavu povjest pripoviedaju. Kaži radje umah grieh sám, zašto bi pripoviedanjem ništetnih stvarih vrieme tratio? Reci upravo, učinio sam to i to, ili rekao sam to i to, zašto da navadjaš ostalo nepotrebno?

Još gore rade oni, koji mjesto da prosto griehe izpovjede, gledaju, da se na koj način izgovore drugim krivnju pripisujuć, kao da sami krivi nebi bili. Takovim bo, koji griehe svoje izpričati nastoje, izpovied je nevaljala i odriešenja nisu vriedni. Bez pravoga pokajanja zaludu je svakomu griehe izpovjedati, a je li se može kazati, da se oni kaju za griehe, koji ih izpričuju i neće da ih izravno očituju. Vele učinio sam to i to, no drugi me na to navedoše. O otče, tako su mi djeca zločesta, da bi iste svetce na zlo navela; ovako govore njeke matere, samo da izpričaju proklinjanja i zle rieči, kojimi proti djeci srdjbu izražuju. Opet da čujete i vidite, što govori i radi moj suprug, niti vam trpljivost sv. Joba dovoljna bila; nebi ovako se izgovara zločesta žena. Imadem ženu jezičavu tuže se njeki supruzi.

Drugi bacaju krivnju na nevjestu, njeki opet na svekrvu, drugi na sukućane, na vraga i na drugo koješta. Riečju, mjesto samih sebe druge tuže, ili to rade da pokriju zloću griehah svojih. Oh ostavite se tih izgovorah i tužite radje same sebe, a ne druge; samo svoje griehe kazujte, a ne tudje. Kriv sam recite skrušenim i poniznim srcem, a nepotvarajte druge, sagrešio sam ja, a ne drugi. Mogo sam se uzdržati od grieha, znao sam da je zlo, pa ipak sam govorio, učinio, niti me je tko drugi nagovorati morao, dakle sam ja sám kriv. Ovako iskreno izpovjedajuć se moći ćeš odriešenje dobiti, a ne izpričavajuć se.

Napokon valja, da bude izpovied vjerna i ciela, t. j. mora biti bez laži, te se nesmije ni nijedan grieh izpustjati. I koj protivno radi, izpovjed mu nevalja i počini svetogrdje. No žaliboże koliko ih imade, koji u tom griešc! Koliko ih imade, koji na sv. izpoviedi i griehe sve neizpoviedaju. Zato im izpovied, koja bi im drugačije na zdravlje i spas biti morala, postaje smrtnim otrovom i strogom osudom. Još ih više imade, koji razne načine izmišljaju, kako da zloću griehah svojih sakriju; kad moraju što sramotnoga kazati, govore polahko i tiho, samo da ih izpovjednik ili nečuje ili nespozna zloću griehah. Jao takovim; jer im je izpovied na skvarenje.

Često se dogadja, da koj budi u mladoj dobi budi i kasnije upadne u koj sramotan grieh, te usprkos svim opomenam sviesti i nadahnutju božjem sve druge griehe izpovieda, sam taj grieh zamuči i taji. Ali o nesretnici! Zašto neslakotite dušu od tolike tegobe izpovjediv i taj grieh? O Bože, kako je mučno, vele, kako nas je stid, kad hoćemo taj grieh izpovjediti! No poslušajte vi duše slabe i po vragu zasliepljene. Zašto se niste stidili sagriešiti? Kad ste sagriešili, mogli ste se sigurno zastiditi, što ipak učinili niste, zašto bi se dakle stidili griehe izpovjediti? Kad ste sagriešili, smrtno ste dušu svoju ranili, pa se niste uzbojali niti zastidjeli; a kad bi na sv. izpoviedi valjalo dušu izliečiti, strašite se i stidite? No ovo i jest najmu-

driji način vraži, da vam naime kad sagriešite oduzme stid, a kad se želite opet k Bogu povratiti da vam stid povrati. Kad želi tko Boga uvriediti, vrag učini svakoga slobodna i bezobrazna, a kad se želimo opet s Bogom pomiriti, učini nas strašive i postidne. Oduzimà stid, kad se zlo radi, a povratja ga, kad tko dobro raditi nakani. Da to vrag radi, izpovjedio je jednom sám slugi božjemu, koj ga, kad ga oko izpovjedaonice obilaziti opazì upità: Što radiš ovdje neprijatelju božji i dušah ljudskih? Povratjam, reče vrag, što sam jednom već oduzeo i ukrao. Ali što povratjaš sada duše pakleni? nastavi dalje sveti. Povratjam, reče, griešnikom, da se pravedno neizpovjede onaj stid, koj sam im oduzeo, kad sam ih na grieh navodio.

Ta nije moguće, kažete, da se na sv. izpoviedi čovjek nestidi, kad mora griehe kazati. A ja vam to potvrdjujem; jer nebi valjalo, da bezstidno k izpoviedi pristupite. Stidit se morate što ste sgriešili i Boga uvredili, no stid taj nesmije takav biti, da vam usta zatvori, da nemožete griehe ivpovjediti. *Stidite se,* veli sv. Bernard, *ali polag svega stida zato izpovjedite sve griehe, očitujte misniku sve rane dušah vaših.* (Erubesce sed tamen revela totum) t. j. *stidi se, no ipak izpovjedi sve.* Stid taj jest znak, da se kajete za griehe. Stid taj, koj vam se tako mučan, čini prodje za oka trenutak, no poslje njega nastaje vječna vaša sreća i veselje.

Da je misnik, komu valja da griehe izpovjedite, angjeo, koj sgriešiti nemože, mogli bi se nješto porad stida izgovoriti. No velika je milost providnosti božje, da Bog nije misnike učinio sáme Angjele, već ljude vam slične i podobne, podvržene raznim napastim, kao što i vi; koji imadu svojih pogriešakah, koje oplakuju kao i vi sami, te ako nisu u iste griehe pali, u koje ste vi, imadu zahvaliti obrani milosti božje, a ne kreposti svojoj. Zato vas on radi griehah vaših neprezire, već žali nesreću i slabost izgovorah vaših samoga sebe promatrajuć. I ako vas izpovjednik radi griehah pokara i pokoru naloži, to čini kao i drugi pametan liečnik, koj bolestniku i oštre i jake

liekove daje, samo da ga izlieči i zdravlje mu povrati. Nemojte dakle radi stida grieh koj zatajiti, već ih slobodno sve, bilo ih koliko mu drago, izpovjedniku očitujte, kao da bi ih kazali otcu svomu milostivnomu, koj će ih sigurno bolje pokriti i sakriti od vas sámih. — Što izpovjedniku kažete, ono je već zamrlo i sasma sakriveno, te sigurno bolje sahranjeno, nego kod vas sámih. Vam je slobodno griehe, počinjene kazati komu vam drago; ali izpovjednik, što jednom na izpoviedi čuje, nesmije nikomu kazati. Mà da ga upravo stave na muke nesnosljive, što na izpoviedi čuje, nesmije na nikakov način kazati, niti crnoj zemlji očitovati. Ono dakle, što na izpoviedi kažete, skrovnije je kod izpovjednika nego kod vas sámih. Zašto bi se dakle bojali i stidili griehe izpoviedati, kad su tolikoj skrovnosti podvrženi.

Ako se i poslje tolikoga nauka ipak jošte koja duša u tom nesretnom stanju nalazi, da grieh koj na sv. izpoviedi nebi kazala već ga zatajila, drugo joj kazat nemogu, već da je za vieke osudjena. O dušo nesrećna, mišliš li poradi stida umrti u griehu?! Mísliš li, da ćeš se grieha, što ga poradi tobožnjeg stida neizpoviedaš, osloboditi? O jako se i prejako varaš! Stidiš se naime pred jednim misnikom grieh koj očitovati; a neznaš, da će Bog jednom sve tako zamučane griehe pred cielim svietom očitovati. (Revelabo pudenda tua in facie tua et ostendam gentibus nuditatem tuam) t. j. *Očitovat ću nesramnosti tvoje pred očima tvojima i pokazat ću postidnost tvoju narodom.* Ovako sám Bog po proroku Nahuum (3.). I zaisto će on na sudu obćinskom pred svimi narodi, koji su ikad bili na svietu najotajnije zloće i sramote ljudske, koje su zatajili bili, očitovati. Nesretnici! ako se sada pred jednim samo izpovjednikom toliko stidite, kolik će tada biti stid vaš, kad će Bog zloće vaše pred cielim svietom, pred svimi stvorovi, koji će prstom na vas pokazivati, očitovati? *Nebi li bolje uradili,* veli sv. Augustin, *da i sada radje onaj mali stid podnesete pred jednim samo čovjekom, nego na stražnjem sudu pred svimi narodi?*

Nebi li bolje bilo, da sada drage volje na jedanput griehe svoje izpovjedite, nego da ih poslje za uvieke u mukah paklenih izpoviedati budete morali? Doista, koji se pravo neizpoviedaju, već koj grieh zataje; jer se u griehu spasiti nemogu, muke paklene očekivati moraju. Uzalud im izpovied svih drugih griehah, uzalud sve molitve, svi postovi, ako samo jedan grieh zataje, podvrženi su mukam paklenim. Ako ih dakle izbjeći žele, neka pravedno izpovjede zamučani grieh i ujedno neka ponove sve nevaljale izpoviedi. Srednjega puta neima, ili izpovied, ili pakô.

Hoće li se i medju vami možda koj tako pametan naći, koj će radje u pakao ići, nego pravedno griehe izpovjediti? Hoćete li moći biti tako nemilosrdni sami sobom, da ćete si mjesto sv. izpoviedi radje odabrati vječnu i nesnosljivu vatru i druge neizmjerne muke zajedno s vragovi u paklu? Sigurno nećete, bogoljubni krstjani, ako vam je išto jošte do spasa duše vaše stalo. (Pro anima tua non verearis dicere verum) *jer poradi duše svoje neplaši se istinu kazati* (Crkovnj.).

Nauk XVII.

O potrebi pravoga pokajanja na sv. izpoviedi.

Mnogo je dakako krstjanah, koji dostojnom pomnjivom neizpituju sviesti i griehe učinjene nerazmišljaju, a dosta ih je, koji se pravedno neizpoviedaju; nu ipak ih je najviše, koji se za griehe istinski nekaju. Mnogi bo misle, da su se dobro izpoviedili, jer su sve griehe kazali, a za pravo i istinsko pokajanje, koje je u sv. izpoviedi ipak najpotrebnije, ništa se nebrine. Grdo se varaju, koji misle, da je za sv. izpovied dovoljno sve griehe samo kazati, pa ništa drugo. Koj se na sv. izpoviedi nekaje i nije mu žao za griehe, nemože od griehah od-

riešen biti a niti mu Bog oprostiti nemože. Zato i želim, dragi krstjani, vrhu ove potrebite stvari danas koju prosboriti. Govorit ću naime o pokajanju i žalosti, koju svaki pravi krstjanin za griehe poćutiti mora, kad želi da mu izpovjed valjana bude.

Svi se krstjani dakako izpoviedaju, no po svjedočanstvu sv. otacah mnogo ih je ipak, koji se nespase. Uzrok pako toga jest; jerbo im izpovjedi nevaljaju, a najviše, jer se za učinjene griehe pravo nekaju. *Što prudi*, veli sv. Grgur papa, *izpoviedati se, ako se čovjek za griehe u srcu nekaje?* (Qui corde non convertitur, quid prodest ei, si peccata sua confiteatur) t. j. *Koj se u srcu nepovrati, kakva mu hasan (korist) od izpoviedi griehah njegovih* (k. 6 gl. 15. 1. kralj.).

Manjkavost dakle pravoga pokajanja na sv. izpoviedi jest uzrok, koga radi nebrojeni krstjani uzprkos svim izpoviedim u prokletstvo pádu. I to je što na sv. izpoviedi misniku najviše muke zadaje, naime, je li se griešnik za griehe dovoljno kaje. O Bože! dolaze u istinu više putah na izpovied takovi, koji njekom hladnokrvnostju samo kazuju griehe na način poviesti, a na obrazu i jeziku čitat im je moći, da za griehe nikakove žalosti nećute. Zapita li izpovjednik: Kaješ li se za griehe? Kucne se dva tri puta u prsa i veli dakako: kajem; no i to proti osvjedočenju izgovori. Česa radi izpovjednika u veliku skrb stavi, hoće li ga odriešiti ili mu zadržati griehe. Boji se naime, da nebi sbog manjkavosti pravoga pokajanja odriešenje, koje bi griešniku dao, i griešniku i njemu na skvarenje bilo.

Odstranite dakle, dragi krstjani, svaku šalu, te vjerujte, da sv. izpovied nesastoji samo u kazivanju griehah, već je potrebno pravo pokajanje i žalost. Možete se do duše izpovjediti koliko putah vam drago, a neimate li pravoga pokajanja za griehe, sve izpoviedi nesluže vam za drugo, već samo na vječno skvarenje.

Ako želite, da vam sv. izpovied dobrim plodom urodi, prije nego k misniku pristupite, razmislite griehe svoje, zaprosite poniznim

srcem pomoć božju, pa se onda pokajate za griehe i odlučite ih više mrziti, nego ikoje drugo zlo; jer ste po njih Boga najveće dobro uvriedili. Dok nepoćutite, da vam se srce razpada od žalosti, što ste isto neizmjerno dobro, Boga naime, koga nikada nebi uvriediti smjeli, ipak uvriedili; i dok se u vas velika mrzost na grieh i na sve griešne prilike neporodi, nepristupljujte k sv. izpoviedi; jer vam to neće biti izpovied, već svetogrdje; nećete biti od griehah odriešeni, već će vam se tim više zadržati. *Gdje nestoluje pravo pokajanje,* veli Spasitelj, *ondje neima oproštenja niti spasa.* (Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis) t. j. *ako se nepokajete, svi ćete umrieti* (kod Luk. 13.).

Uvidiv dakle, da je na sv. izpoviedi pravo pokajanje za griehe neobhodno potrebito, uviditi mogosmo takodjer, u čem sastoji to pokajanje i kolikvrstno je; kako možemo saznati, da li ga posjedujemo, i napokon kakovim načinom možemo u sebi ovo pokajanje probuditi.

Pokajanje dakle, po nauku sv. sabora Tridentinskoga, *jest žalost srca poradi učinjenih griehah i mrzost na griehe s tvrdom odlukom više negriešiti* (u sjed. 14. gl. 4.). Pustimo sada odluku na stran do bolje sgode. Pokajanje dakle jest žalost srca, koja nije drugo već mržnja na grieh veća nego na ikoje drugo zlo: jer se po griehu sam Bog vriedja. Odtuda sliedi, da žalost ova mora biti nutarnja i vrhunaravna. Mora biti žalost i mrzost na grieh veća, nego da je čovjek ma u najveću nesreću svieta ovog upao. No žalost ova mora bit nutrnja u srcu; jer pravo mjesto grieha jest srce, dakle se u srcu mora žalost poradi učinjenoga grieha poroditi, buduć da nam je tada samo moguće grieh uništiti. Čovjek, koj nevidi drugo, nego što izvana biva, time je zadovoljan; no kod Boga nije tako; jer su njemu i nutrnja poznata. Potrebno je dakle, da se srce i volja, koje oboje ustupiv mjesto griehu razstavi se s Bogom ljubeći više stvorove nego Stvoritelja, opet po pokajanju povrate k Bogu svomu, koga su uvriedili bili. Pa ipak, kolikim pokor-

nikom nutrnja ova žalost srca manjka! Izgovore dakako mnogi obće požalovanje, no u srcih svojih nikakove žalosti nećute; sve se bo u riečih raztvori tako, da do srca ništa nedopre. Iste suze, isti uzdisaji valjani su ako od srca proizlaze, no ako iz srca neproiztiču, valjanosti neimaju. Valja dakle ovo dobro na obzir uzeti; jer veli sv. Ivan Zlatoust, *vidio sam mnoge, gdje su postili, plakali i pokoru činili, ali sve im uzalud bilo; jer im nije to do srca doprlo, već se samo izvana takovi pokazivahu.* Kad dakle popokajanje neproiztiče iz srca, svršuje isti svetac, vriednosti neima. (Poenitentiae larva, et umbra sunt ista 5. u l. Kor.).

Zatim da pokajanje dobro bude, reko sam, da žalost mora biti vrhunaravna t. j. da se griešnik poradi griehah žalosti i na nje mrzi; jer je njimi Boga najveće dobro uvriedio, a ne za Bog zna kakve druge svrhe naravske i uzroke svjetovne. I opaki Antiok kajao se i plakao je radi griehah svojih, no to zato, jer je smrt predvidio. Nije on plakao što je Boga uvriedio, već je plakao, što ga je poradi grieha brza i nenadana smrt stići imala. Tako i Saul oplakivao je grieh neposlušnosti, a to zato, jer je vidio, da će ga Bog kraljevstva lišiti; gubitak kraljevstva žalio je, a ne uvriedu Bogu učinjenu. Nijednog od ovih žalost nije bila vrhunaravna, s toga niti dobro pokajanje, česa radi jim Bog pogrieške nije oprostio. Isto tako se kaje i pijandura te proklinje dan, kad je prvi početak te svoje nesreće učinio, no zašto? Doista ne zato, što je time Boga uvriedio, već što je pijanstvom imutak svoj razsuo, ili u koju drugu nesreću upao. I bludnik se kaje, te mrzi na bezsramnost svoju, a to zato, jer već valjda osjeća zle posljedice toga strašnoga grieha. Tako se i u bludnosti živuća žena kaje te proklinje uru, kad je prvi put taj nesramni grieh počinila, a to zato; jer je time sve poštenje izgubila. Kaje se i pustahija (kradljivac) poradi kradje, no samo zato; jer je poradi toga čina kažnjen. Svako ovakovo pokajanje jest uzaludno i lažno; jer je svjetovno, naravno, a ne vrhunaravno; zato naime što

se Bog vredja. — Valja nam se dakle kajati radi Boga, a ne radi nesrećah svieta ovoga.

Pokajanje vrhunaravno mora biti dvostruko: jedno *izvrstito* a drugo *neizvrstito*. Kad se griešnik s ljubavi kaje, t. j. kad mu je žao što je uvriedio predobroga Boga, svake ljubavi dostojnoga, tada se takovo pokajanje zove *izvrstito*. Kad se pako tko samo zato kaje i žalosti, što je griešeć ili raj izgubio, ili, jer se boji mukah paklenih, takovo pokajanje zove se *neizvrstito*. Prvi način pokajanja jest najbolji; a drugi samo onda, kad je spojen s odlukom više negriešiti i s izpoviedju griehah, zadovoljava. Prije izpoviedi dakle, ili bar prije misničkog odriešenja nastojte što više da u srcu pobudite izvrstito pokajanje ili barem neizvrstito.

Pitat ćete možda: kako je saznat moći, kada čovjek ovakovo pokajanje imade? Da vam istinu kažem, moram reći, da ćete protrnuti, kad razmislite znakove, koje sv. otci navadjaju i po kojih se pravo pokajanje spoznati može. *Kad se griešnik kaje*, veli sv. Augustin, *mora toliko mukah i žalostih počutiti, koliko je griešeć dragostih i nasladnostih počutio. Pravo se kajajući griešnik*, veli nadalje sv. Grgur, *mora na sve ono mrziti, čim je Boga uvriedio. Ako se griešnik pravo kaje*, govori sv. Bernardo, *mora tim više mrziti grieh, čim više ga je prije ljubio. Poslje pako, kad se griešnik pokaje*, nastavlja sv. Ambrozij, *mora ono prijašnje zlo zamieniti s dobrom, uviek se ipak žalujući za učinjene griehe.* Ovo su a i mnogi drugi, koje poradi kratkoće vremena izostavljam, znakovi, koje sv. otci navadjaju, da se po njih spoznati može, je li tko imade pravo pokajanje.

Znajući dakle te znakove, kažite mi bogoljubni krstjani: jeste li ih vi kod vašega pokajanja, kad ste dosada k sv. izpoviedi pristupljali, imali? Kad ste ničice pred izpovjednika pali, pokajanje ono, što ste Boga uvriedili, je li pobudilo u vas toliko mukah i žalosti, koliko ste griešeć dragostih i nasladnostih uživali? Jeste li u toliko mrzili grieh, u koliko ste ga prije ljubili? Jeste li i poslje pokajanja uviek neizmjernu žalost poradi grieha

ćutili? Jeste li grieh za najveće zlo i nesreću najgoru držali? O Bože! da vam sve propane, da smrtno obolite, kako bi se žalostili; da vam se strašna zmija oko vrata umota, kako bi se prestrašili, kako brzo bi ju nastojali sbaciti i od nje pobjeći? Jeste li se toliko za griehe žalostili, koji su mutna bol dušah vaših? Jeste li se tako grieha bojali, te ga od sebe odbacili i bježali ga?

No strah me je, da mnogi s nevaljanim i lažljivim pokajanjem k sv. izpoviedi pristupljuju! I bojim se, da mnogi već na sv. izpoviedi jošte griehe nemrze, već ih ljube, a niti imadu pravu i tvrdu odluku više negriešiti! Da je vaše srce žalostno, da grieh istinski mrzite i da se ga osloboditi želite, sigurno bi se veća pripravnost u vas vidila. Dolazili bi pred misnika drugim načinom, drugim čuvstvom, drugimi riečmi bi svoje griehe izpovjedili i sasma drugom željom tražili bi liek za rane dušah vaših. Zato, bogoljubni krstjani, prije sv. izpoviedi izvidite bolje, imate li pravo pokajanje za griehe.

Da pako dobijete pravo pokajanje, utecite se najprije poniznim srcem i vrućom molitvom k Bogu, bez kojega upravo ništa poduzeti nemožete. Promislite bo, da ste griešeć grdo uvriedili Boga svemogućega, koj kao najpravedniji mogo vas je umah u jáz pakleni strmoglaviti; pa ipak se je od toga po prevelikom svom milosrdju uzdržao, te vas nije htio umah upropastiti, već vas da se pokorite čeka, potiče, dà moli vas, da se grieha ostavite i k njemu natrag obratite. Promisliv dakle toliku dobrotu, toliku trpljivost i milosrdje božje, koje on prama vam goji, kako vam se nebi srce od žalosti razpuknulo? Ah moralo bi biti takovo srce tvrdje od čelika (ocala), koje se nebi razbolilo! — Nastavimo još dalje.

Griešeć uvriediste i pogrdiste Boga, koj vam nikada ništa zla neučinì, već vam usuprot neizmjerno mnogo dobarah svaki čas podjeljuje. Bez ikakovih zaslugah vaših ljubio vas je već od uvieka, stvorio vas iz ništara, i stvorio ostale stvorove, da vam služe, a i mnoga druga dobra neizmjerna učinio

vam i čini svaki dan. Nemora li vas sve ovo na mržnju grieha ganuti i srce na žalost potaknuti, što ste griešeć uvriedili tako dobroga Boga? Nadalje isti predobri Bog snidjè s neba na zemlju, čovjekom postà, trpi to na duši, to na tielu oštra bičevanja, pregorke rane, bolesti i muke neizmjerne, te napokon umre za vas, da vas od smrti pakla oslobodi. Pa vi ipak nepazeć na toliku njegovu ljubav, uvriediste ga. Poradi tolikoga vašega nehajstva i prevelike njegove ljubavi, kako se nebi žalostili? Što više. Znadete bo što veli sv. Pavao (na Židove), *da griešeć gorje od žudijah iz nova propinjete, rane ponavljate i ubijate svoga predobroga Spasitelja.* Je li dakle moguće da neoplačete toliku zloću svoju? Hoćete li se moći nežalostiti radi tolikih opačinah?

Te ako na sve ovo srce vaše ipak tvrdo ostane, tada se sjetite raja s tolikim razkošjem i tolikimi slastmi obilata, štono ga Bog vjernim svojim pripravì. Isto vrieme sjetite se i neizrečenih mukah paklenih, koje Bog odredì griešnikom neprijateljem svojim i odmetnikom. O Bože pa zar za ono kratko i što čovjek sagrieši izgubiti mora dobro neizmjerno, slavu nebesku, a zaslužiti neopisive muke paklene? Tako jest, ili nam se pokajati valja il izgubiti i to za uviek. A vi da se radje izgubite nego da se pokajete?

I ako vam poslje svega ovoga ipak srce otvrdnuto ostane, utecite se svôm poniznosti Bogu; bacite se pred propelo; molite Isusa razpetoga vrućom željom, da vam po prevelikom svom milosrdju, po dostojanstvu pregorke muke i neprocienjene krvi, koju je za spas dušah vaših prolio, omekša srca. Utecite se k blaženoj dievi Mariji, Angjelu čuvaru i svim sv. zaštitnikom. Ako tako uztrajete u molitvi, obratit će Bog srca vaša na pokajanje i dati vam suze da oplačete griehe svoje. I onda bogoljubni krstjani, kad poćutite u srcih svojih pravo pokajanje, mržnju na grieh, žalost poradi uvriede Bogu učinjene i tvrdu odluku više negriešiti, tada stopram pristupite k sv. izpoviedi.

Nauk XVIII.

Govori se o tvrdoj odluci, koju mora na sv. izpoviedi u sebi pobuditi griešnik.

Pokajanje griešnikovo da bude na sv. izpoviedi valjano i dobro, za odpuštenje griehah i za posjedstvo milosti božje, moraju se u njem dvie stvari izpuniti: jedna što se učinjenih prošastih griehah, a druga što se budućih griehah tiče. U koliko na griehe prošle, mora mu žao biti, što je sgriešio, i mora mrziti na učinjene griehe, to već čuste. U koliko pako na griehe buduće, morate imati *tvrdu odluku* u nikakav grieh neupasti, — navlastito ću sada govoriti.

Da je ta odluka i obećanje više negriešiti potrebno, znademo iz nauka sv. sabora Tridentinskoga, koj tumačeć: kakvo ima biti pokajanje, navadja, da mora s njime skopčana biti *tvrda odluka* više negriešiti i život zao s dobrim izmieniti. (Animi dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito de caetero non peccandi) t. j. *Duševna žalost i mržnja na učinjen grieh s odlukom više negriešiti.* — Istu ovu odluku život poboljšati, grieha se čuvati i krepostan život unapried voditi, očito zahtieva Bog po Ezekielu i Izaiji proroku, po kom kaže: *Neka griešnik ostavi zle puteve i opake zle misli svoje, te se neka povrati Bogu svomu, gdje će sigurno milosrdje naći.* (Derelinquat impius viam suam et vir iniquus cogitationes suas et revertatur ad Dominum et miserebitur ejus (gl. 55.). Istu odluku preporuči Isus ženi, koju je u preljubimstvu uhvatio: Vade et noli amplius peccare t. j. *Hodi a negrieši više* (kod Iv. 8.). Isto reče i bolestnomu ozdraviv ga: Ecce sanus factus es, jam noli peccare) t. j. *Nut ozdravio si pa negrieši više* (kod Iv. 5.).

A kakova bi i bila od pokajanja korist, kad nebi griešnik odlučio u napredak zla neraditi? Kada vi koga uvriedite, ili mu što zla učinite, ili mu poštenje oduzmete, pa se s njim

opet pomiriti želite, nije vam dosta, da mu svoju žalost i mrzost, što ste ga uvriedili, pokažete, već u isto vrieme odlučite i obećate mu, da ga nećete u buduće vriedjati, niti mu kakova zla učiniti. A i kako bi vam moglo žao biti da ste ga uvriedili, kad nebi odlučili više ga nevriedjati? A tko bi i oprostio uvriedu, kad bi znao, da uvrieditelj nije odlučio više ga nevriedjati? Ako dakle već ovdje na zemlji kod pomirenja s ljudmi moramo imati tvrdu odluku više ih nevriedjati, koliko veća odluka potrebna je griešniku, kad se želi sa Stvoriteljem, s Bogom, svojim, koga je uvriedio, pomiriti? A i kako bi pokajanje moglo biti istinito, kad nebi s njim odluka tvrda, više negriešiti, spojena bila?

Osvjedočiv se o potrebi odluke s Bogom se pomiriti, vidimo malo što je tá odluka i kakova mora biti. Odluka jest čin dobrovoljan, kojim tko šta odlučuje. (Propositum est actus voluntatis deliberatae). Ovako sv. Toma. (2, 2, 9, 88.). Da pako odluka, koja se mora s pokajanjem sjediniti, dobra bude, imade biti trovrstna: *stalna, obćinska i kriepka,* a, ako samo jedno ovih svojstvah manjka, jest nevaljana.

Najprije dakle mora biti *stalna.* Griešnik naime mora biti u odluci svojoj tako stalan, da mu niti vrag s tolikimi napastmi, niti sviet s tolikimi nasladnostmi, a niti tielo svojim nagnutjem na zlo ništa nahuditi nemože; da bude uviek pripravan svakoj se napasti oprieti i radje najjače muke, dà i istu smrt prije podnieti, nego više sagriešiti. Tako stalna mora biti odluka.

Zatim odluka mora biti *obćinska.* Kao što se griešnik za sve griehe, nijednoga neizpustiv, mora kajati, ako želi da mu pokajanje valjano bude: tako, ako želi da mu odluka dobra i valjana bude, mora gledati da bude obćinska t. j. da se proteže na sve griehe, kojih se u buduće čuvati mora. Bog naime mrzi na sve griehe i nemože nijednoga trpiti. Zato i griešnik, koj se želi s Bogom pomiriti, valja da sve griehe mrzi i da odluči svih se u buduće čuvati.

Odluka napokon valja da bude *kriepka.* Pravi pokornik nesmije kazati, hotio bi griehe bježati, ako budem mógo, ostavit ću ih; ufam se, da ću boljim postati. Ne tako, nevalja! To su samo želje izprazne. Mora griešnik kazati i stalno odlučiti: Za istinu ću se pomoćí božjom obratiti; prestat ću više griešiti mà u kakvoj sgodi se nahodio. No i činom mora ovu svoju odluku potvrditi i volju imati sve načine upotrebljujuć, koji ga oda zla odvratiti i u dobru uzdržati mogu. Takov je kao bolestnik, koj drage volje uzima sve liekove, koji su mu propisani, pa bili oni i najzločestiji. Takov uzima najgorče, najblutavije liekove; podnosi trpljivo rezanje, paranje, a i druge muke, samo da željeno zdravlje zadobije. Tako i pokornik mora se služiti dobrovoljno sa svimi načini — mà bili oni i najmučniji, — koje mu ili izpovjednik odredi, ili koji su mu po nadahnutju božjem poznati, ako se želi od grieha uzčuvati, tako, da u nijedno vrieme, u nijednoj sgodi, za nikakovo dobro, koje bi možda steći mogao, na grieh se navesti nedade niti Boga neuvriedi.

Nevarajte se dakle, dragi krstjani, te nepristupljujte k sv. izpoviedi, dokgod neimadete odluke *stalne, obćinske i kriepke.* Dokgod sumnjate, hoćete li grieh ostaviti ili ne; dok vas želja za griehom vuče, dok neupotrebljujete razne načine, kako da se s Bogom pomirite, dotle vi zapuštate stvar glavnu sv. izpovied naime, koja vam tada nevalja.

Pa ipak, tko da opiše množinu onu, kojoj odluka prava manjka! Ah strah me je, da veći dio krstjanah k sv. izpoviedi pristupljuje bez stalne i obćinske i kriepke odluke. Tak je li odluka kod onih stalna, koji na brzo po sv. izpoviedi istu vrst i istu množinu griehah s istom lakommnostju bez ikakove promjene kazuju. Takovim se kazati može, da su svaki put, kolikogod putah su na izpoviedi obećali negriešiti, lagali, a niti prave odluke imali.

Zatim odluka, osim što mora biti stalna, imade biti i obćinska, t. j. mora se protezati na sve griehe nijednoga

neiznimljujuć. Kao što sam kazao, da imade mnogo krstjanah, koji neimadu odluke stalne, tako mogu kazati, da ih je još više, koji obćinske odluke neimadu; jer mnogo imade griehah, kojih se mnogi nikad ostaviti neće. Ako ostavi jedan, a drugi, koj mu je bolje omilio, ostaviti neće. Ostavit će se tko kradje, ali se neće nasladnosti putene. Drugi opet ostavi nasladnost, i kradnju prigrli itd. Svaki dakako ono si pridrži, što mu je ili draže ili težje ostaviti, pa misli da će ipak spašen biti. Što je jednomu stalo, ako nekrade, a zato u nasladnostih život probavlja? A drugomu što je, ako neubija, pa zato se svadja, psuje, proklinje, osvetjuje? itd. Da čovjeku pakao dospije, nije potriebno da sve griehe počini, dovoljan je samo jedan. I tko neodluči onaj jedan i sve ostale griehe odbaciti, odluka mu nevalja, sv. izpovied mu je ništetna.

Rekli smo, da tretja izvrstitost odluke jest, da bude *kriepka*. No kao što odluke mnogih krstjanah nisu niti stalne, niti obćinske, tako nisu niti kriepke. A kako bi i bile kriepke, kad se mnogi neće da drže načina, kojim bi grieh ovaj ili onaj ostaviti mogli? Kažite mi sámi vi, kako ste se trudili, da verige griehah raztrgnete? Kako ste postili; kakvu pokoru činili, da ukrotite tielo svoje, da vas više na zlo nenavodi? Kako ste se molili majci božjoj i ostalim svetcem, da vas pod obranu svoju prime; a kako se opet moliste Bogu za pomoć, da vas nepusti u grieh upasti? Kako ste bježali griešne prilike, u kojih ste prije zalutali? Ah niste doista ništa radili, pa zato se tako često u grieh povratjate i odluke vam bivaju ništetne i nekoristne.

Zato od sada, prije nego podjete na svetu izpovied, pazite bolje na svoje pokajanje, je li naime sdruženo ne samo sa žalostju za prošle griehe, već i s odlukom stalnom, obćinskom i kriepkom unapred više negriešiti; jer *samo* radi pomanjkanja ove odluke mnogi krstjani zaglave uz sve izpovjedi. Svaki krstjanin, koj zaglavi, nezaglavi zato, što se nikako, već što se dobro neizpovieda; jer ili neizpovieda pravo griehe poradi sti-

da, ili ako ih i izpovjedi sve, za njih se ipak nekaje ili neodluči više negriešiti i grieha se čuvati.

Krstjani dakle bogoljubni! kao što vam je spasenje vaše drago, tako iz svih svojih silah nastojte uviek se dobro izpoviediti i napose u sebi pobuditi pravu odluku više negriešiti. Neuzdajte se u izpoviedi one, poslje kojih ste umah u grieh upali poradi pomanjkanja prave odluke. Takove bo izpoviedi bijahu nevaljane.

Nauk XIX.

Nabrajaju se znaci pravoga pokajanja i dobre izpoviedi.

Čuvši dosad o pomanjkanju, koje čini da su vam izpoviedi nevaljane, pitat ćete možda: po čem se može poznati, da je griešnik dobro pripravljen za sv. izpovied, i koji su znakovi pravoga za griehe pokajanja? Na to vam kazati mogu, da su srca čovječja tako skrovna, da ih samo Bog, koj ih je i stvorio, poznati može; pa upravo zato mi ljudi nemožemo imati pravà znaka, u kom se prevariti nebi mogli, da spoznamo, je li koje srce skrušeno, a niti možemo bez osobitog objavljenja božjega znati, kad smo u milosti božjoj. (Nescit homo utrum amore an odio dignus sit) t. j. *Čovjek nezna, je li ljubavi ili mržnje vriedan* (u Crkv. 8.). Htjede naime Bog po providnosti svojoj, da nam ovo neočituje, da tako uviek u strahu živimo, koj nas može k spasenju dovesti po riečih sv. apoštola: Cum metu et tremore vestram salutem operamini t. j. *U strahu i trepetu radite o spasu svojem.* Medjutim na utiehu bojazljivih i dobrih kazat ću vam ipak njeke znakove, koji premda nisu sasma stalni, ipak makar sa strane samo nješto izvjestnosti sadržuju, po kojih se spoznati može, je li tko dostojno pripravan bio, i sv. izpovied dobro načinio.

Znakovi , po kojih saznati možete, imate li pravo pokajanje i zato jeste li za sv. izpovied pripravni, te kad ste se izpoviedili, je li vam sv. izpovied valjana bila, pokazuju se na sviesti, na riečih i djelih. Na sviesti, kad vas nepeče; na riečih i govorih kad se protežu na slavu božju i na spasenje duše; napokon na djelih, kad su sva dobra, te na bogoljubnost nukaju.

Prvi dakle znak dolazi od sviesti, kad vas ona niti nepeče, niti nekori. No neznam je li me razumijete, što time hoću da kažem. Nerazumijevam bo ovdje sviesti tolikih zločinacah, kojim poradi mnogih i čestih griehah sviest je tako otvrdnuta, da ih već niti nepeče, niti nekori. Takovi, jer su se sasma na zlo dali, u njih se je takovo zakorenilo, i oni su mu obiknuli; pa zato budúć da su uviek u zlu, takovo niti poznaju nit se ga boje.

Neću dakle da govorim o zloj i otvrdnutoj sviesti već želim o pravoj krstjanskoj sviesti govoriti, kakovu je naime sv. Pavao Apoštol imao, kao što sám reče: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum t. j. *Ništa si nisam sviestan, ali zato nisam pravedan* (1. na Kor. 4.). Kada dakle vi krstjani dovoljno si vremena na sgodnom mjestu uzmete, te velikom pomnjom dušu si izpitate, razmisliv sve misli, sve rieči i sva djela protivna zakonu božjem, kad se za griehe od srca pokajete i žao vam je za mnoge uvriede Bogu; kada tvrdo odlučite nikada negriešiti, te se takovim pakajanjem i odlukom izpovjedite; pa vas poslje toga sviest nepeče poradi pomanjkanja u pokajanju, u odluci i izpoviedi; tad je to veliki znak, da ste dužnosti svojoj zadovoljili i da su vam po milosrdju božjem griesi oprošteni bili.

Drugi znak jest, kad griešnik tako lahko učinjene zloće nezaboravlja, kojimi je dobroga Boga jako uvriedio, već ih se uviek sjeća, i to da se za nje kajati, pred njimi se zastiditi, poniziti se i od Boga za tolike uvriede oproštenje moliti može. Iskustvo nas uči, da ništa nije pogibelnije za izgubljenje života, nego kad se zadobljene smrtne rane na tielu brzo zatvore; a

protivno, da je mnogo koristnije za uzdržanje zdravlja i života, kad se takove rane duže vriemena otvorene ostave, da onaj smrad iz njih izadje. Isto valja, veli njeki bogoljubni pisac (P. Segneri) i o grdnih ranah duši našoj po griesih zadanih. Nije ništa veli pogibeljnije, nego kad ih umah čovjek zatvori, t. j. kad ih umah zaboravi i grieha se više nesjeća, kao da nebi bio nikad učinjen. Valja nam se dakle griehah uvieke sjećati, da se tako za njih vazda pokajati uzmognemo.

Uzmimo si samo primjer na mnogih pokornicih. Tako David, prorok i kralj, velikom žalostju izpovjedì grieh svoj. (Peccavi Domino) t. j. *sagriešio sam Gospodinu,* a iz ustah proroka božjega čuh, *gdje mu Bog pogriešku i oprostì*: (Dominus quoque transtulit peccatum tuum) t. j. *Gospodin te odrieši grieha tvoga* (2. kralj. 12.) Pa ipak nije na grieh svoj zaboravio, već ga je kroz čitav život danju i noćju oplakivao: (Et peccatum meum contra me est semper) t. j. *I grieh moj bio je uviek proti meni* (Ps. 50.). Fuerunt mihi lacrymae meae paenes die ac nocte t. j. *Plakao sam danju i noćju* (Ps. 41.). Mandaljena griešnica ‚potaknuta milostju božjom' s velikoga pokajanja totiko suzah prolì, da je s njimi oprala noge Spasiteljeve, pa zato joj i sám Isus kazà, da su joj griesi odpustjeni; no zato je ipak ona kroz čitav svoj život gorko griehe svoje oplakivala i kroz vrieme od trideset godinah strašnu pokoru u pustinji činila. Tako sv. Petar Apoštol kad je Isusa tri puta zatajio a ovaj ga milosrdnim okom pogledao, ganut do suzah počeo je plakati i oplakivati grdni taj svoj grieh kroz čitav život, kadgod bi naime oroza (pjevca, kokota) pjevati čuo, tako, da je svaki put haljine svoje suzami nakvasio. Kad su se dakle ovi, koji su čvrsto uvjereni bili, da su im griesi odpustjeni, uvieke za njih kajali i žalostili: zašto dakle mi, koji znademo, da smo sgriešili, a neznamo da su nam odpušteni, na griehe svoje zaboravljamo, za njih se nekajemo i nežalostimo?

Treći znak pravoga pokajanja jest, kad je griešnik i prije i poslje sv. izpoviedi pripravan prije sve poštenje i imetak

dà i isti život izgubiti, nego sgriešiti i Boga uvriediti; kad je pripravan najveće muke, nevolje i svakojaka progonstva dragovoljno trpiti prije, nego Boga uvriediti; kad je pripravan sve bogatstvo izgubiti, jednom rieči, sve nepogode i istu smrt radje podnieti nego sgriešiti i Boga uvriediti. O sretnih vas, ako ovakovu pripravu uviek prije i poslje sv. izpoviedi u srcih vaših poćutili budete.

Četvrti znak pravoga pokajanja jest, kako veli sv. Augustin, kad griešnik njeku gorkost poćuti u onom, u čem je prije, kad je griešio, slast uživao; i kad mu ono osladi, što mu je prije gorko bilo. Dok je jošte u griehu živio, kako mu se je ova ili ona osoba mila i ljubka vidila; kako mu draga bijaše ona dobit nepravedna; kako mu mila bijaše haljina ona razkošna; kako je ljubio neumjereno pitje i griešne nasladnosti? O kako se takovomu gorko i mučno vidi s ovimi tobožnjimi dobri razstati se! Srce mu od žalosti puca samo kad pomisli, da sve ostaviti mora. — No sasvim protivno radi onaj, kojega je srce potaknuto milostju božjom žalostno i skrušeno, te tako Bogu svomu povratjeno. Što je takovomu prije ugodno i sladko bilo, to mu je sada gorko, čemerno i nevaljano, te sve ovo rado ostavlja. To su dakle četiri znaka, koji se pokazuju u onom srcu, kojemu je žao za počinjene griehe, i koga je sv. izpovied valjana.

Pogledajmo sada malo znakove, koji dolaze iz riečih. Kad ljudi žele nutarnjosti svoje protumačiti, služe se jezikom, kao tumačnikom. Rieči dakle i razgovori moraju biti znakovi pravoga obratjenja. A kakve su rieči i razgovori zli i opaki? Jesu razne zakletve, psovke, proklinjanja, protuslovja i griešni razgovori. Onim se dakle kazati mora, da su skrušeni i pokorni, iz kojih ustah nije više čuti zlih riečih, već samo rieči dobre o ljubavi Boga i iskrnjega.

Drugi znak jezika, da se spozna pravo pokajanje je, kad se griešnik uviek budi na izpoviedi, budi u kojoj drugoj sgodi sjetja grieha svoga, njega nesakriva, zloću mu neumanjuje

niti neizgovara, već ga očito kaže i zloću protumačiti želi; jer tko grieha svoga nekaže, tko zloću njegovu sakriva i izgovara, znak je, da se za njega nekaje niti nežalosti, jer da se dobro pokaje, bio bi tobože svoj najveći neprijatelj i progonitelj.

Najbolji pako i najsigurniji znakovi, po kojih se spoznati može, tko je dobro skrušen i tko ima milost božju, jesu dobra i sveta djela. Ako tko poslje sv. izpoviedi, kajući se za griehe, dobra djela čini, najme sasvim protivna prošastim griehom, znak je dobar. Ako pako tko nečini dobrih djelah protivnih prijašnjim zločam, zločest je znak, takav bo nije imao pravoga pokajanja pa zato se nije ni pomirio s Bogom.

Ovaj dakle znak neka vam uviek pred očima bude, da budete znali, pri čem ste. Pogledajte, kakova su djela vaša poslje sv. izpoviedi; činite li kreposti protivne griehom, kojim ste prije podvrženi bili? Ako ste prije oholi i slavohlepni bili, promislite, jeste li sada ponizni i svim podložni. Ako ste prije bili srditi i nestrpljivi, pogledajte jeste li sada blagi i strpljivi, da možete dobrovoljno podnieti svaku uvredu i nesgodu, koja bi vam se sgoditi mogla. Ako ste prije bili tvrdi i lakomi, pogledajte, jeste li sada milosrdni i darežljivi? Ako ste prije pijanstvo i poždrlost ljubili, promislite ljubitelji sada trieznost? Ovo je nauk dragoga spasitelja, koj nam daje, da možemo spoznati, kakav je tko. A fructibus eorum cognoscetis eos, t. j. *po plodu poznat će ih.* Radite što vam drago, izpoviedajte griehe svoje, koliko vam drago, odlučite koliko putah hoćete, da ćete griehe izbjegavati, oplakujte ih na uviek, dok se ipak u griesih nalazite, mora se reći, da u vas nije pravoga obraćenja, pa zato da neima u vas ni milosti božje. Sudite sada sami, što bi rekli o mnogih, koji se poslje svake izpoviedi povraćaju u iste sgode griehe i zloće.

Možebit vam je, bogoljubni krstjani! dugočasno, što sam se podulje upustio govoriti o pripravi, koja je potrebna, ako tko želi, da mu izpovied bude valjana, no da nije ovo tako važno, nebi sigurno tako obširno govorio. Sv. sabor la-

teranski, u kojem se velik broj biskupah sakupilo, najviše govoraše proti zlîm izpovjedim, sbog kojih najviše krstjanah propada. Zato se najviše misnikom nalaže, da dobro paze, da se nebi tko nevaljano izpoviedio, da tako mnogi nepoginu. I to je vragu najbolja zanjka, kojom najviše dušah upropastjuje. Da se dakle i vi, bogoljubni kršćani! nestrmoglavite, pazite, da vam i sviest i rieči, a i djela vaša budu pravi znaci dobroga pokajanja, koje uviek čini, da je sv. izpovied valjana, po kojoj ćete moći zadobiti ovdje na zemlji milost božju, a gori na nebesih vječnu slavu.

Nauk XX.

Govori se o pokori, koja sliedi iza sv. izpoviedi.

Mogosmo iz nauka sv. sabora tridentinskoga uviditi, da su dielovi svetotajstva sv. izpovjedi: *skrušenost,* izpovied i zadovoljština, t. j. *pokora.* I buduć, da smo do sada obširno govorili o sv. izpoviedi, koja opet sastoji iz žalosti sbog učinjenih griehah i stalne odluke više negriešiti, te bježati prigode griešne: sada nam jošte preostaje govoriti o pokori, koju misnik na sv. izpoviedi odredjuje.

Pokora sastoji u dobrih i pokorničkih djelih, koja misnik kao pravi sudac nalaže griešniku, da tako umanji i utaloži uvredu Bogu po griehu učinjenu, i da ga učvrste, da opet neupade u griehe. Dvostruka dakle mora biti pokora na izpoviedi zadobljena: Jedna *osvetjujuća,* kojom se uvrede Bogu po griehu učinjene osvetjuju; a druga *ljekovita*, koja odvratja griešnika, da negrieši unapred više. Često putah ipak jedno isto djelo n. pr. post, milostinja, molitva kao običajne pokore, koje se nalažu, može obim plodom uroditi, naime, koriti prošle

griehe i ograditi se proti griehom budućim. Ova pako pokora, jer je stran svetotajstva, imade veće dostojanstvo i veću moć uništiti griehe, nego ostale pokore, koje si svojevoljno nametnemo. Osim jako bolestnim, koji nisu vrstni izvršiti danu pokoru, nedade misnik nikomu odriešenja, dok mu nenaloži pokoru, koju pokornik pod smrtni grieh primiti i izpuniti mora; jer drugačije svetotajstvo podpuno nije.

Tà šta je potrebno, vele krivovjerci sadašnjega vieka, da misnik prije odriešenja naredjuje pokoru, kad Bog badava griehe odpušta, a gospodin Isus učinio je za sve nas dovoljnu pokoru po muci i smrti svojoj? — Na to vam odgovaram sa sv. Augustinom (u Ps. 50), da je sud božji proti griešnikom i griehom trostruk; najme, sud *milosrdan*, sud *žestok i oštar* i sud *smješan s jednoga i drugoga,* t. j. gdje je pravda spojena s milosrdjem i milosrdje s pravdom. Sud milosrdja čini Bog na sv. krstu, gdje badava odpušta griešniku i grieh i pokoru, ništa od njega nezahtievajuć. Drugi sud držat će Isus u posliednji dan na sudu strahovitom, obćinskom. Na ovome sudu samo će se pravedno i strogo suditi. Bez ikakvoga milosrdja griešnici će se bacit u vječne muke paklene. Napokon treći sud jest onaj, što ga Bog drži u svetotajstvu pokore ili izpovjedi, — na kome nam Bog po pravdi i milosrdju svom sudi. Milosrdje to sastoji u tom, što Bog griešniku oprosti griehe, da je milost svoju i ujedno mu odpušta vječnu pokoru, t. j. oslobadja ga pakla, što ga je zaslužio bio. Nu u isto vrieme zahtieva, da i pravda jedno mjesto zauzima promjenjujuć najme griešniku vječnu pokoru u vremenitu, koju mu valja ili u ovom ili u drugom svietu izpuniti. Jednom riečju odpušta griehe i oslobadja ga mukah paklenih, no zahtieva, da se pokora vremenita točno izvrši.

Al pokora ova po samom našem dostojanstvu bila bi ništetna; sjedinjena pako s dostojanstvom pokore one najveće, koju je sám Isus za nas učinio, postaje valjana i pred Bogom velecienjena. Pokora dakle naša može se sa strane kazati po-

kora Isusova; jer samo po Isusu dostojanstvo i valjanost prima. Da nam je kod Boga prijeta, zahvalimo Isusu. Istina, Isus je za nas pokoru učinio, al zato smo ju i mi dužni činiti, nehajeć za ono, što vele krivovjerci, da neće činiti pokore, već znajuć da smo dužni i s naše strane Bogu za učinjene griehe zadovoljiti pokoreć griešno tielo i postom i bičevanjem i s ostalimi mukami patiti: činimo! činimo pokoru.

No mnogi neće da primi pokore sastojeće u postu i drugih patnjah tiela; jer vele, da su im mučne i zato mrze na izpovjednika, koj im takove nalaže. Takovim ja kažem: Sjetite se kako mučne bijahu uvrede, koje ste griešeć Bogu učinili i koli mučne su muke paklene, koje po griesih zaslužujete! Tko se pravo za griehe kaje, taj ne samo da neodbacuje pokore, koju mu misnik naloži, već tim više, razmišljajuć grdu uvredu Bogu po griesih učinjenu, da ju čim jače osvete; moli izpovjednika, da mu što veću i težju pokoru zadade. *Ta i nije li pravedno*, veli sv. Bernardo, *da koj je proti volji božjoj zadovoljstvo u kom stvoru tražio, da, velim, sada u tegobi uvredu tu Bogu nanešenu na sebi osveti? — Nije li sasma pravedno da trapi postovi, bičevanjem i drugimi mučnimi djelî tielo ono, koje si je prekoredna jela, pića i putene nasladnosti dozvolilo?* itd. Pa što je to mučno, da osvetiš toli grdne uvrede Bogu učinjene?! Ah nije, dragi krstjanine, — nije! već mrzi na tielo svoje zločesto, — muči ga postom, bičevî i drugimi strogimi mukami, zašto je uzrok tolikim uvredam božjim!

Oj sretnih vremenah prijašnjega krstjanstva, kad se je manje griešilo, a mnogo težje pokore nalagale i dobrovoljno se izpunjivale, pa povrh toga mnoge druge pokore i to stroge dobrovoljno se nalagahu, kad se iste kuće, imutak i sve ostalo na svietu ostavljalo, te po pustinjah živilo, kad se neprestano Bog slavio; te su griešnici tjelesa svoja griešna gladom, ognjem i biči i drugimi mukami kroz mnogo godinah, dà kroz čitav svoj život trapili. O! ovi doista bijahu pravi pokornici! Ovi poznavahu, što će reći neizmjerno veličanstvo božje uvrediti!

Ovi doista po postih, bičevanju i drugih mukah htjedoše za griehe svoje pravdi božjoj koliko moguće zadovoljiti i na sebi uvrede Bogu učinjene osvetiti! A kad si ih upitao, zašto toliku pokoru čine, i tako jako tielo svoje trape, svaki ti odgovorio, veli Tertulian (u knj. o pok. gl. 11.). Ah tužna mene! Uvredio bo sam Boga moga predobroga! Znano mi je, da sam sgriešio, ali neznam, je li mi Bog griehe oprostio! Znadem, da sam srdjbu božju proti sebi potaknuo, a neznam jesam li ju utažio. (Deliqui in Deum, periclitor in aeternum perire), t. j. *sagriešio sam i bojim se vječna prokletstva!* Evo dakle strogih pokorah, što ih obavljahu prijašnji pokornici, pa su se jošte bojali, da nisu dosta pravdi božjoj zadovoljili, da su izgubljeni, — a mi, krstjani moji! mi, — koji neznatnu pokoru činimo, ufamo se spasiti?! Tako mala pokora nalaže se sada za griehe velike, pa se mnogim jošte težko vidi? Je li to znak pravoga pokajanja za uvredjeno veličanstvo božje?!

Da mi vam je moguće sve pokore, koje u prijašnja vremena griešnikom odredjene bijahu, predočiti, protrnuli biste i uvidili, koli tegobnije i strožije bijahu od sadanjih. Tko je ukrao stvar neznatne vrednosti, morao je pokoru čitavu jednu godinu činiti. Ako li je ukrao stvar od nješto veće vrednosti, naložena mu je bila pokora od pet godinah. Za jedan samo bludan grieh odredjena bi pokora opet od pet godinah; za preljubimstvo sedam, a na poveće bludnosti i više godinah. I tako za zakletve, kriva svjedočanstva svetogrdja i ostale griehe odredjena je bila težka pokora na mnogo godinah i čim je više tko griešio, tim mu se pokora sve većma pomložavala. U vrieme pokore stajahu pokornici na vratih crkvenih, nebijaše im nikada dopušteno u crkvu unići, nikad se pričestjati ili druga svetotajstva primati; morali su se uviek žalostno držati i užetom se po golom tielu pasati; bar tri puta na nedjelju postiti i dosta putih samo o kruhu i vodi živiti; nisu smjeli s drugimi občiti; — a i druge su mnoge i još težje pokore primierne vrličini griehah, izvršivati morali.

Neću da rečem, da vam sada izpoviednici takove pokore nalažu, već samo želim, da znadete, kolike bi se morale pokore nalagati; a kako se sada male nalažu za tako neizmjerne griehe! Kad nam Bog po svom neizmjernom milosrdju na sv. izpoviedi odpušta griehe, tada nam pokoru vječnu, koju bi imali u paklu podnositi, zamjeni pokorom vremenitom; pa samo ovo moleć, morate si misliti, kako velika i kako dugotrajna imala bi ona pokora biti. — Pokora u paklu jest neizmjerna i bezkonačna ili vječna; pokora dakle vremenita morala bi biti dugotrajna i velika tja do smrti. A vi kad sgriešite smrtno i to ne jedan put, već mnogo putah, te zaslužite vječnu i neizmjernu paklenu pokoru, mislite, da vam je dosta pokora, koju umjesto da u jedan dan, u jedan sat (uru), izvršite, te u dvih, trih krunicah sastoji? O grdo se varate! Mjesto pokore vječne ima biti vremenita pokora velika i dudotrajna.

Svrha ove pokore jest, da Boga razljutjenoga utažimo i da mu zadovoljimo za uvredu učinjenu; mora dakle kakova takova jednakost medju pokorom i veličinom uvrede biti. No uvreda Bogu učinjena sravnjena s neizmjernim veličanstvom božjim, jest neizmjerna; — zato i pokora imala bi biti neizmjerna, a jer za takovu pokoru vrstni nismo, mora barem ikoliko velikoćom svojom uvredi odgovoriti. Ako su griesi težki i opaki, nije dosta samo moliti, već suze roniti, plakati, milostinju dieliti, postiti i tielo si trapiti. Ako je tko više godinah u griehu proveo nije dovoljna pokora od njekoliko danah, već se mora na više godinah protegnuti itd. Vam se ove pokore mučne vide, — što vam ja i potvrdjujem, — no lagljih neima. Da bi ih i sbilja bilo, kazao bi vam ih. Kad ste sgriešili, uzeli ste dug pokore na se, valja vam ga dakle platjati prama veličini onoj, kako što ste zadužili. (Facite fructus dignos poenitentiae), t. j. *činiti vriedan plod pokore*, veli sv. Ivan krst. I sám spasitelj veli: (Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis), t. j. *ako pokore činili nebudete, svi ćete poginuti*, (kod

Luke 13.). Ovo je način Isusov, ovo je naredba božja; da, ako si tko nebi htio duševna zdravlja uzdržati, mora si barma tu duševnu bolest po griesih uzrokovanu pokorom izliečiti itd.

Nauk XXI.

Govori se o potrebi i koristi izpoviedi obćinske.

Buduć da otajstvo pokore, iliti izpoviedi, jest vrelo naših najvećih dobarah i liek naših najvećih zalah, jer nam raj otvara, a pakao zatvara, oslobadja nas robstva vraga i privadja u milost božju; izlieči nas, kada smo bolestni; okrepljuje, kada smo slabi. Radi toga, svaki mora nastojati, da si pomogne s otajstvom toli koristnim svim onim, koji ga dostojno primaju.

Pa ipak, koliko ima krstjanah, koji za svetu izpovied nemare? a koliko veći broj ih opet ima, koji se nevaljano izpoviede, te tako imadu štetu ne pako korist? Kakvo ufanje ostaje dakle za oprostjenje griehah nesretnikom, koji su se nevaljano izpoviedili? Što li imadu činiti, da poprave nevaljanu izpovied? Liekari kada daju bolestniku kakav liek, i on koristi neučini, ponavljaju isti liek i većom mjerom ga — daju. Ako dakle, ljubezni krstjani! ova liekarija božanstvena, izpovied naime sveta u vas radi vaše nemarnosti nije učinila čudnovata ploda, što-no bi ga učiniti imala, to način da zlo izliečite, jest, da se opet istom liekariom služite i da prijašnje svoje mane popravite. — A ovo se čini po izpoviedi obćinskoj, u kojoj se pretresuju i kazuju na jedan put svi griesi ciela života, te se tako popravljaju mankanja nevaljane izpoviedi. — Danas ću vam dakle govoriti o *izpoviedi obćinskoj*, te ću vam pokazati, koliko je takva izpovied potrebita i koristna; njekojim veoma potrebita, a drugim malo koristna.

Trovrstne su izpoviedi: Izpoviedi *osobite, godišnje* i *obćinske.*

Osobite jesu one, u kojih se izpoviedaju griesi samo poslje prošaste izpoviedi učinjeni. *Godišnje,* jesu one, u kojih griešnik izpovieda sve griehe one godine učinjene, premda ih i na drugih izpoviedih izpoviedao. — *Obćinska* izpovied jest ona, u kojoj griešnik kazuje griehe svega svoga života, od kad je poćeo griešiti do onoga časa, kada će tu izpovied ovršiti. Nu vi ćete me možda pitati, čemu služi ovršitba ove obćinske izpovjedi, te iznova mučiti se griehe sabirati i stid podnositi nje izpoviedajuć, buduć smo sve griehe u svoje vrieme na izpoviedih osobito dobro izviedali? Da bi istina bila, — odgovaram vam, — da ste sve izpoviedi dobro ovršili, nebi bilo treba griehe pretresivati; izpovied obćinsku činiti. — Nu jamčite li vi, da ste sve izpoviedi valjano učinili? Blaženi Leonardo (od Porta Mauricia) govori u svojih knjigah, koje pisà za upravu izpoviednika i pokornika, — da su u vrieme duge njegove propoviedi i izpovjedi, mnogi došli k njemu i k drugim misnikom, da učine obćinsku izpovjed, govoreći: da to nečine iz potrebe, nego iz pobožnosti. Što dalje?

Pomoženi od ustrpljivog i razumnog izpoviednika, da laglje upoznaju otajnosti svoga srca i da bolje razmisle griehe prošaste; toliko su zabačenih i neizpoviedanih griehah našli, da svaki uzdišući govoraše: Ah tužna mene, u kolikoj sam prevari živio! Mislio sam, da sam pudpuno sve griehe prije izpoviedio; nu eto kako sam se varao! Zlo za me, da nisam sad ovu obćinsku izpovied učinio i prijašnjih manah odkrio!

Znate li što se u obćinskoj izpoviedi dogadja? *Dogadja se isto,* govori napomenuti sveti Leonardo; *što se dogadja jednomu lovcu, koj se uputi u onu šumu, gdje znade, da zvjeradi imade, te da će mu lovina dobra biti.* Dogodi se, da će on koj put po vas dan šumom hoditi, i neće ništa uloviti; nu, dade li šumu sa svih stranah zapaliti, to će iztrkati iz nje odmah zecevi, srne, vuci (kurjaci), medvjedi i druga zvjerad,

i on će ostat začudjen, videći, da je u ovoj šumi tolika zvjerad, gdje mišljaše, da ni glave nebi. — Isto tako dogadja se u izpoviedi obćinskoj. Daje se vatra sa svih stranah i očistjuje se duševno dobro. — Nu koliko je griehah, riečih, djelah a navlastito mislih, na koje se nikada pazilo nije i koji bi svi u času smrti griešnika upropastili! — Oh! vi kažete, da se toga grieha niste spominjali, a dobru vjeru imali. — Znate li, što će to reći dobru vjeru imati? To će reći: Pomno paziti, da se spomenu svi griesi i spoznadu, kadkada se što ni nespomene ni nespozna s nepazljivosti. Mnogih griehah nesjećamo se; jer ih nepromišljajemo; mnogi griesi nedrže se za takove; jer se neuči i nepromišlja zakon božji, da se može upoznati, u čem je koju zapovied ili zabranu tko prekršio; takova nepazljivost neuništuje griehota grieha, nego ju još povećaje. — Valjanost izpoviedi nesastoji u samom izpovjedanju griehah, nego mnogo više u pravom pokajanju za griehe i u tvrdoj odluci više negriešiti; pa baš to je, s čega ponajviše biva nevaljana izpovied. — Ako vi, sjetivši se mladosti svoje, u kojoj ste mnogo griešili, i sad u ovaj, sad u onaj grieh upadnete: kako možete dobre vjere biti i ufati se, da su izpovjedi vaše dobre bile? Ah! ovaj isti povratak na grieh očituje, da nije bilo u vas niti pravoga pokajanja, niti čvrste odluke; te zato vam ni nije izpovied valjala.

Nu kada tko nit nebi sumnjao o valjanosti izpoviedih prošastih, ipak izpovied obćinska svakomu je od velike koristi. Tko će sve koristi moći nabrojiti, koje donosi obćinska izpovied? Obćinska izpovied je najbolji način za oprostjenje griehah cieloga života. Da ovo pako zadobijemo, treba nam se pokajati i za griehe zadovoljiti. A da nas obćinska izpovied ovim okoristi istinito je s toga, što se griešniku svi griesi predoče, te tako laglje upozna zloću njihovu, videći svoj sav život griešni, u kojem ih je počinio, za nje se tada može bolje i skrušenije pokajati, može ih čemernije oplakivati i gorućom željom od Boga oprostjenje moliti. — Istim načinom zadobije

odpustjenje dužne pokore; jer on isti stid, što ga voljno spoznajući svoje griehe, trpi, služi za jedan dio pokore, kojom moramo zadovoljiti Bogu za učinjene uvrede.

Drugo, izpovjed obćinska veoma je koristna; jer čovjeku podaje jakost, da nepadne u prijašnje griehe i da može za zlim blažen život sprovoditi. — Isto izkustvo nas uči, da mnogi poslje obćinske izpovjedi griehe ostavljaju i u kreposti se usavršuju. — Kakogod onaj, koj obuče novu haljinu, pazi pomnjivo, da ju nezakalja; isto tako duša obučena milostju božjom po izpovjedi obćinskoj, čuva se sa svom pomnjom, da nepane u grieh i neizgubi milosti ove. — Radi toga upravitelji dušah ponajprije savjetuju onim, koji hoće duševno svoje stanje promieniti u bolji duševni život, da odbace staroga čovjeka, t. j. da obćinsku izpovied učine i novi duševni život započmu.

Tako rade svi oni, koji žele u sv. red unići; tako bi imali takodjer učiniti i oni, koji stupe u stališ ženitbe; tako čine i svi oni, koji žele život zločesti ostaviti i novi blaženi nastupiti. — Najposljednja korist, koja dolazi iz izpovjedi obćinske, jest, što uzdarstvuje mirom i blaženim pokojem dušu kroz cieli život, a navlastito na čas smrti. — Po obćinskoj izpovjedi bogoljubni krstjani nepeče vas saviest duše vaše, prestaju svekolike brige i žalosti, koje vas mnogo putah muče i koje će vas žešće mučiti na času smrti. — U malo riečih: takva izpovied osigurava vas, da ste u milosti božjoj, te da su vam oprošteni griesi vaši. — Može li veća radost i veselje za griešnika biti, nego je ovo? Ovo je plod, što ga donosi izpovied obćinska. Recite mi, molim vas, tko je uzrok svega vašega zla u ovom i drugom životu? Nitko drugi, — nego smrtni griesi vaši — tko je uzrok svih smutnjah, svih duševnih nemirah, svih brigah vaših? Nitko drugi, — nego onaj strah, koj vas trapi bojeći se, da vam nisu griesi odpušteni radi nevaljanosti koje izpovjedi, — Nu svih ovih brigah i nemirah duševnih nestaje, kada dobro obćinsku izpovied ovršite?

Sve ih uništuje izpovied obćinska — mà baš i bila koja od izpoviedih prijašnjih nevaljana, — sve ih izlieči i popravi.

Dajte dakle o krstjani! nezapustite toli velikoga dobra, neodbacujte izpovjedi obćinske, od koje vam tolika korist dolazi, da vam u sigurnost i pokoj stavlja duše sada, a navlastito u čas smrti. — Ako sada ovu izpovied obćinsku zapustite, neće te je sigurno u čas smrti, kad vas sa svih stranah brige i žalosti obastru moći zapustiti; sada dakle, dok je vrieme, dok možete, — sakupljajte si dobro po toli koristnoj izpovjedi!

Obćinska izpovied nije samo svim koristna, nego je i potrebita onim, koji su mà na koj način nevaljano griehe izpoviedili; jer ako ovo obćenito dobro neupotriebe, moraju propasti!

Sveti bogoslovci navadjaju neizbrojene dogodjaje, u kojih bijaše potrebito ponoviti izpovjedi učinjene, radi nevaljanosti i pomanjkanja, koja su se u tih izpoviedih dogadjala; a to su ova tri glavna pomanjkanja, radi kojih izpovied biva nevaljanom: istinska naime izpovied svih griehah; pravo i skrušeno pokajanje i zadovoljština ili pokora. — Predjimo na ona pomanjkanja, koja se obično čine u izpovjedi. — Za valjanost izpovjedi zahtieva se izpitanje sviesti i spoznanje griehah; nu baš to je ona šteta, koja griešniku smeta!

Prošlo bo je već više mjesecih, a možebit i godinah; da je koj bez straha božjega živeć učinio više griehah, nego ima kose (vlasih) na glavi. — Poslje tako dugog vremena pane mu i izpovied na pamet. Nu pitanje je, kako pomnjivo izpituje si takav saviest? Nješto malo izpituje, što se tako lako sjeti — i to izpovjedi. Kažite mi sada: može li takva izpovied valjana biti? Takav se nije mnogo trudio u izpitanju saviesti svoje; a izpovjednik, kad množtvo pred njim za izpovied stoji, nemože mu bome pomoći u izpitivanju griehah, te tako ih polovina ostane neizpoviedjenih! Sve takve izpovjedi

radi pomanjkanja dužnoga izpitivanja saviesti nevaljane su, te se moraju ponoviti! — —

Svi dakle, koji radi nevaljanoga izpitivanja saviesti, nekažu griehe po vrsti, broju, i okolnosti, te vrsti promjenjivaju ili zloću griehah zamûče; nevaljano su izpovied ovršili i Boga pogrdili. — Isto spada na sve one, koji iz neznanstva griešne stvari nedrže za grieh. Tako su njekoji, koji drže za grieh samo zločesta djela, a neizpoviedaju nutarnjih zloćah srdacah svojih: kako-no su misli i požude, nastade čeznutje za osvetom, nenavidnost, nepravda, kradja i neizpunjavanja vlastitih dužnostih. Griehe pako, u koje najčestje griešnik pada, baš najredje izpovieda, s toga su mnoge izpovjedi skroz nevaljane.

Nu žalibože mnogo ima takodjer i takovih, koji griehe zamûče i radi nesretna stida zataje. A koliko imade opet drugih, koji neznaju, da li je grieh navlastito, što-no su ga možda u djetinstvu učinili, a nećeju, da ga izpoviede i da znadu, je li opasan (pogibeljan) — nego drže zloće ovake u saviesti neizpoviedane. — A njeki, — da manje stida podnesu, izpoviedaju jedne griehe pred jednim misnikom, druge pred drugim. — Kako, da se izpovied razdieli?! O po Bogu braćo i sestre. To biti nesmije! Ah koliko se griehah taji! a koliko izpovieda? s toga su nevaljane izpoviedi! Mogao bi vam bogoljubni slušaoci u istinu, reći, da se polovina krstjanah valjano neizpovieda!

Drugo pomanjkanje, koga su radi mnoge izpoviedi nevaljane, sastoji u pokajanju, bez koga se zaludu griesi jezikom izpovjedaju. — U takovom pomanjkanju nalaze se oni, koji samo iz običaja nećuteći u srcu nikakve žalosti ni mrzosti griehe izpoviedaju; ili ako se što i kaju, to se nekaju radi uvrede Bogu učinjene, nego radi svrhah naravnih, po kojih su izgubili poštenje, blago, ili zdravlje. — S toga traže izpoviednika mlitava, koj nezna ustah otvoriti, te po zakonu božjemu dužnost svoju izpuniti, nego ih samo odrieše pa mirna Bosna!

— Pravo pokajanje uviek mora skopčano biti s odlukom više negriešiti, te zato sve one izpoviedi, u kojih nije bilo prave odluke čuvat se grieha kao vatre, bijahu nevaljane. A to se pozna s toga, što griešnik odmah poslje izpoviedi grieši. — Zato dajte, ako možete, pobrojte, koliko na dan biva izpoviedih nevaljanih! — Mnogi, da mogu na dalje griešiti, traže izpovjednika po svojoj ćudi, koji nesile griehe ostaviti; ili, ako su po nepravdi šta učinili, nesile ih, da ono pravdom naknade poprave; pa kako se može reći, da je takav imao pravo pokajanje za griehe, ili čvrstu odluku više negriešiti.

Tretje pomanjkanje, radi koga je izpovied nevaljana, biva u zadovoljštini iliti pokori, koja je tretji dio izpoviedi. — A ovom pomanjkanju svi oni, koji, kad im misnik naredjuje pokoru, neimaju volje prave izpuniti je; takovi su oni, koji drugoga ogovaraše ili razžalostiše, te neće da opozovu svoje ogovaranje; takodjer i oni, koji bližnjega iskrnjega svoga uvrediše, te nećedu, da oproštenje odanj mole, ili opet oni, koji su uvredjeni, te neće da uvredu oproste i neprijateljstva se okane. — Svi takovi učiniše nevaljanu izpovied, te zato treba, da izpovjedi ponove u izpoviedi obćinskoj, ako žele duše svoje spasiti.

Nu reći će tko: zar nije dvoljno, ako izpoviedim samo one griehe, koje sam zamučao u prijašnjih izpoviedih, ili, za koje se nisam pravo pokajao i odluke utanačio više negriešiti? — Ne! Ne! o krstjani, nije dosta to samo, nego treba sve prijašnje izpoviedi ponoviti, jer su sve nevaljane bile! pa ako je koja izpovied nevaljana bila od djetinstva do danas, to treba izpoviediti; jer od onda do danas nije bilo nijedna izpovied valjana.

Nije se šaliti o braćo! — Ako, koj medju vami zna, da mu je koja izpovied nevaljana bila, ili da nije svih griehah izpoviedio ili se nije za nje pravo pokajao i čvrstu si odluku više negriešiti preduzeo, te s toga poslje izpoviedi na griehe se povratio, — već neka nekasni, nego odmah nek ovrši ob-

ćinsku izpovied, ako si dušu spasiti želi. Takodjer i vi drugi, koji nesumnjate o prošastih izpoviedih, ako niste nikad obćinsku izpovied učinili, a težite si duše spasiti: učinite bar jedan put, za volju dužnosti svojoj, te ćete sigurni biti za spas dušah vaših. — A ako tko i nesumnja, nu se sjeti izpoviedih svojih u ludosti raztrešenosti ovršenih itd.

Nauk XXII.

O oproštenju.

Premda se griešniku po svetotajstvu sv. izpoviedi povraća izgubljena milost božja, te se grieha i vječne, griesi zaslužene, pokore oslobadja; to mu se ipak, po nauku sv. sabora tridentinskoga (sjedn. 14. gl. 8.), neodpušća pokora vremenita, nego mu ju valja platiti, poput duga, pravdi božjoj. Pokora se plaća pravim skrušenjem i žalostnim za griehe pokajanjem, te po onoj pokori, što ju misnik (svećenik) na izpovjedi naredjuje, koja budući dio sakramenta, mnogo nas krepi i puno nam koristi. Drugo, plaća se dug pokore molitvom, lemozinom (milostinjom), postom, i drugimi tjelesnimi patnjami, koje-no svojevoljno pravi pokornici sebi pridaju i čine; a zatim još strpljivim podnošenjem uvredah, progonstva, bolesti, tuge i nevolje, koje se komu dogadjaju. Nu jer pokore, koje se dan danas naredjuju, tako su malane, — a malo ih je, koji po sebi i svojevoljno dostojnom (dostatnom) pokorom za griehe počinjene zadovoljavaju — kao što to stari pokornici običavahu, — sliedi, da su nit zadane (naredjene od misnika), nit svojevoljno pridane pokore zadosta izplatiti pravici božanskoj pokoru vjekovitu, koja-no bješe pokorniku odpušćena, nego nam valja podpuno Bogu dužan dug izplatiti, t. j. valja nam

za griehe zadovoljiti. Što je dakle učinio predobri i milosrdjem bogati Bog naš? Dao nam je način, da po milosrdju njegovom, t. j. oprostjenju možemo platiti dug pokore. Po onom oprastja nam Bog griehe naše, podpomaže našu slabost i nemoć, da nemogući pokorom po sebi, primimo oprostjenje po oblasti, koju nam sv. crkva podjeljuje. Budući dakle dovrših govor o sakramentu sv. izpoviedi, prelazim na oprostjenje, te ću vam pokazati, što je oprostjenje, kako se zadobiva i najposlje napomenut ću njekoja (oprostjenja), koja se lakše primiti mogu.

Da uzimademo korist od koga mu drago djela i posla budi duševnoga, budi tjelesnoga, potrebito je, da se taj posao učini po onom načinu, po kojem se ima učiniti; inače nam muka i vàs trud uzalud. Jedan izmedju duhovnih veoma potrebitih načinah jest primanje oprostjenja, po kom se izplatjuje sav dug pravdi božjoj za vremenite griehe naše. Ovaj posao, čini se, da mnogi krstjani ovršavaju; nu se bojim, da ih je jako malo, koji korist imaju iz toga, a to zato, što, ili neznaju, ili neće, da po onom načinu rade, po komu bi raditi morali. Za dužnost si dakle uzimam način vam, dragi moji! danas kazati, kako ćete naime koristno oprostjenje moći primiti. Nu vidimo prije, što su i koliko vrstna su oprostjenja.

Oprostjenje i odpustjenje vremenite pokore, koju smo dužni za griehe, što su jur izpoviedjeni i po izpoviedi oprostjeni; ono ima biti dopustjeno od stariešine crkvenoga za hasnu duhovnu.

Što da bolje razumjete, imate znati, da su spasitelja našega Isusa krsta dostojanstva neizmjerna, dostojanstva neprocienjena, koja bi dostatna bila hiljadu (tisuću) ovakovih svietovah, kad bi ih bilo, odkupiti. Po ovih dostojanstvih Isusovih, ne samo oprastja se griešniku pokora vjekovita, kada se dostojno izpoviedi, nego i vremenita, kada griešnik izpunivši ono, što crkva nalaže, dostojno oprostjenje primi. S dostojanstvi Isusovi sjedinjuje se dostojanstvo blaž. d. Marije bez grieha začete, koja trpeći na ovom svietu progonstva, muke i žalosti, navlastito u vrieme muke svoga božanstvenoga

sina, i djeljujući djela bogoljubna, zadobila je po njeki način neizmjerna dostojanstva. K tomu se jošte pridaju dostojanstva sv. Ivana krstitelja, sv. Josipa, i drugih nebrojenih svetacah, koji, živući bez grieha, velike su pokore, molitve i druga dobra djela činili. Kolike su muke podnieli sv. mučenici zaradi pravde?

Kolike su pokore činili sv. pokornici preko onoga, što im je za griehe zadovoljivalo? Sve ovo njim pritiče, te im nehasni, te nam, gdje po svojih dostojanstvih nismo zadovoljštine zavriedili po oblasti sv. crkve od Boga primljenoj, namienjuju.

Sva ova premnoga dostojanstva gospodina Isusa, majke njegove B. D. Marije i drugih nebrojenih svetih, veoma nam koriste, a crkvu, u kojoj imade najveću oblast sv. otac papa, pravi nasljednik sv. Petra, komu je rekao Isus (kod Mat. p. 16.): *Što god budeš odvezao na zemlji, odvezano će biti na nebu;* proslavljuju. On je postavljen od gosp. Isusa vrhu stada krstjanskoga, kao gospodar vrhu obitelji svoje, te je dobio oblast, da sve duhovno blago na krstjane spadajuće svimkolikim razdjeljuje.

Oprostjenja su dvovrstna: oprostjenje podpuno iliti cielovito i oprostjenje nepodpuno iliti osobito i necielovito. Podpuno oprostjenje jest ono, po kom se dobiva oprostjenje svih griehah, i uviek je spojeno s dobrom izpovjedju i pričestju tako, da tko se neizpoviedi i nepričesti, primiti ga nemore. Taka oprostjenja podjeljuju se onim, koji se dostojno izpoviede i na stanovite svetkovine pričeste: kako-no na gospino začetje, na angjeosku nedjelju, na sv. Antuna paduanskoga, sv. Bonaventuru, Paškala, na sv. Jakova markijanskoga, na sv. Klaru, sv. Margaritu kortansku (skocku), na sv. Didaka i Ivana Kapistrana; na sv. Katarinu bononsku, sv. Franju saleskoga, na sve svete reda sv. Franje i na druge svete, koji često preko godine dolaze, — i to svakoga mjeseca po dva, po tri puta itd. Tko primi podpuno oprostjenje svake pokore, mà ovaj

čas umro, i nevideći mukah očistilišta, otišao bi upravo u kraljestvo nebesko.

Oprostjenje osobito (nepodpuno) jest ono, koje se dopustja samo na njekoliko danah ili godinah. Takovo oprostjenje zadobiva se 30, 40, 50 i 100 danah; zatim jednu, dvie, 3, 7, 60 i 100 godinah; i ta su spojena s njekimi molitvami, stajališti i drugimi dobrimi i svetimi djeli tako, da, kada se dužnom pripravom takova molitva, krunica (patrice, čislo, brojnice, otčenaši) ili misa izgovori, kad se izpuni tako sveto djelo, po kom se oprostjenje dobiva: onda se i primaju. Kad se zadobije oprostjenje od 100, n. pr. danah, ili od 7 godinah, razumije se, da je ona duša toliko duga sa sebe skinula i da joj je onoliko olakšalo, koliko bi digla i koliko bi joj olakšalo, da je 100 danah ili 7 godinah pokoru činila. Ovakih oprostjenjah ima mnogo, a ja ću vam samo njeka lakša kazat, koja možete često zadobivati, po njih za života pokorom pravdi božjoj odužívati se, da uzmognete na drugom svietu i platji i žestokim mukam očistilišta izbjeći.

Jesu ova: 1. Tko pobožno izmoli tri bogoslovne kreposti vjeru, ufanje i ljubav itd. svaki put prima po 7 godinah oprostjenje, koje se i za mrtve duše, ili za sve, ili za jednu samo osobito namjenjuje i tko svaki dan u mjesecu pobožno ih moli poslje valjane izpoviedi i pričesti, dobiva svih griehah podpuno oprostjenje.

2. Tko pozdravljenje gospino jutrom, podnevom i večerom izmoli, ima svaki put 100 danah oprostjenje; a tko to mjesec danah čini kraj valjane izpoviedi i pričesti, dobiva podpuno oprostjenje.

3. Tko poslje smrknutja (u mrak, u suton) za mrtve duše izmoli (De profundis), t. j. iz dubljine vapih k Tebi gospodine . . ., ili otče naš i zrdavu Mariju nadodavši tomu: pokoj vječni daruj im gospodine, dobiva 100 danah oprostjenje.

4. Tko izmoli ovu molitvu: Angjelu božji, ti čuvaru moj! tebi se preporučam, da mi danas (ili noćas) od previsoke

milosti božje izprosiš prosvietljenje, te da me uzmogneš svedjer čuvati, vladati i upravljati, Amen; dobiva 100 danah oprostjenje. Ako li bi pako uzmolio ovu molitvu svaki dan, primivši sakramente (svetotajstva) na svetkovinu svetih angjelah čuvarah, koja pada na prvu nedjelju mjeseca listopada, zadobiva podpuno oprostjenje.

5. Tko izmoli gospine litanije, dobiva 200 danah oprostjenje.

6. Tko pobožno nazove: *Hvaljen Isus* i tko odzove dobiva svaki put 50 danah oprostjenje.

7. Matere i otci, stariešine i svaki drugi, koj poduči koga u nauku krstjanskom, dobivaju 200 danah oprostjenje.

8. Tko sa sviećom u ruci odprati presveti oltarski sakramenat do kuće bolestnika, dobiva 7 godinah oprostjenje, a tko bez svieće 5 godinah.

9. Tko pobožno sluša sv. misu u parokialnoj (župnoj) crkvi, dobiva dvie godine oprostjenje.

10. Tko se dostojno izpoviedi i pričesti u nedjelje i ostale zapoviedne svetkovine preko godišta, dobiva po pet godinah oprostjenje.

11. Tko nad propetjem (križem) izmoli pet otčenašah i pet zdravo Marijah i pet slava otcu na poštenje pet ranah Isusovih, dobiva 100 danah oprostjenje.

I evo vam bogoljubni krstjani! osobitih oprostjenjah, koja možete često primati.

Ali da uzmognemo zadobiti svako oprostjenje, potrebito je biti u milosti božjoj, i ovo je prva i najpotrebitija točka; jerbo oprostjenje nije podobno, da griehe oprosti, nego kaznu: zahtjeva se dakle, da bude prije grieh odpustjen, za da se njegova kazna odpustiti može. I zato je potrebito, da griešnik više na grieh mrzi, nego na ikoje drugo zlo, te da imade baš stalnu odluku griehe ostaviti i posve se Bogu obratiti.

Ali, kako se je bojati, da ih mnogo imade, koji misle, da zadobivaju oprostjenja, a niti su u srcu obratjeni, niti se

nalaze u milosti božjoj. Misle, da na grieh mrze i da ga preziru, a niti ga mrze, niti preziru. Misle, da su obratjeni, jer se nješto malo obratiti žele; drže, da su u milosti božjoj, jer su se izpoviedili. Nu bez cielovitosti, bez pravâ pokajanja i stalne odluke više negriešiti. Aj nevarajte se! drugčiji su sudi božji! Činite dobro, kako vam drago, razdielite siromakom sav svoj imutak, činite čudesa, kako vas volja i podnosite muke i mučeničtva: sve vam je zahman, ako niste u milosti božjoj, ako vam grieh nije omrzô, te ga još u duši nosite. Zato, kako rekoh, ako želite svako oprostjenje, najpotrebnije vam je po pravim pokajanjem i stalnom odlukom odbaciti griehe i u nje se više nepovratjati. A za zadobitje podpunâ oprostjenja traži se valjana izpovied i dostojna pričest; ima se Bog moliti za uzvišenje sv. crkve, za izkorenjenje nevjerstva i sjedinjenje krstjanskih poglavarah. Evo vam dakle, dragi moji! sasma lahka načina, što vam ga sám Bog po neizmjernom milosrdju svom daje, da uzmognete izplatiti preveliki dug kazne griehah vaših, samo ako duše vaše od grieha očistite i pravo se Bogu obratite, te tako pripravni uznastojite oprostjenje zadobiti.

Nu nemislite — krstjani moji! — da primivši oprostjenje niste ništa više od pokore za griehe dužni učiniti. Crkva za ovu svrhu oprostjenja daje, da se po njih u ime pokore, koja se nemože učiniti, pravdi božjoj zadovoljiti more; nu s toga ni najmanje nesliedi, da griešnik onda nemora pokoru činiti, dužnost vam je dakle i poslje oprostjenja pokoru činiti, koliko god ste u životu mogući.

Griešniku se daje oprostjenje sve jedno kao ubogim milostinja. Ubogim dajemo zato lemozinu, da mu ono pomognemo steći, što si sám po sebi steći nemože; ter kako god bi onaj siromak zlo činio, koj bi, jer mu se lemozina milosrdno pruža, u lienosti život svoj provodio, i neposlovao onoliko, koliko bi mogao: tako bi isto i onaj veliko zlo činio, koj bi, — dobivši od crkve oprostjenje, da njim plati dug kazne, koju po sebi

platiti nemore — bezposlen stajao i sám pokoru nečineći za učinjene griehe za života nebi po mogućnosti zadovoljavao.

Završimo već jednom, dragi moji! govor o toli potrebitih oprostjenjih, te ih nikada nepropustjajmo zadobivati i sebi i dušam očistilišta na veliku hasan; te zadobivši ih neprestajmo ni od svoje strane, koliko nam je u silah, za počinjene griehe pokore činiti. Vrhu svega pako čuvajmo se grieha kao najvećega zla, po kom se batale (ruše) i oprostjenja i svaka pokora, — da tako oprostivši se kazne vjekovite i vremenite ovdje, uzmognemo poslje od svake ljage čisti, odmah unići u slavu vjekovitu; — što svim dao Bog! Amen.

Nauk XXIII.

O svetotajstvu tiela Isusova. Kaziva se, kako je velika ljubav i dobročinstvo, koje nam je gospodin Isus učinio, ostaviv nam sama sebe u ovome svetotajstvu.

Kao što sam, tumačeći zapoviedi crkvene, prije govorio o izpoviedi, pa poslje o pričesti: tako sam i sada htjeo isti red obdržavati, prije o onom, a sad o ovom svetotajstvu govoreć. Počimam dakle govoriti o svetotajstvu sv. pričesti ili *tiela Isusova.* — *Ovo je ono svetotajstvo, u koje gosp. Isus,* kako govori sv. sabor tridentinski (sj. 13. g. 2.), *izli sva bogatstva neizmjerne svoje prama nam ljubavi: In quo divitias divini erga homines amoris velut effudit.* Prije dakle, nego progovorim o čudnovatu plodu ovoga svetotajstva, što nam ga u duši čini, i o istinah, koje nas sv. vjera uči o ovom svetotajstvu, kako-no i o pripripravah, kojimi se primati imade; nakanio sam danas što god reći o neizmjernoj ljubavi i o do-

bročinstvu, koje nam je gosp. Isus učinio, ostaviv nam sebe istoga u ovom presretnom otajstvu.

Neima toga, koj bi zaniekao, da se ljubav božja, promišljena u sebi istoj, ima uviek suditi kao osobita i neizrečena, poklje bi promislio, da je u njoj osobita izvrstitost božja. Ali, jerbo se naš kratki i u svojih spoznanjih slabi razum zasljepljuje i sasma smutjuje od svietlosti božje, kada hoće, da promatra Boga, kakav je u sebi i u svojih izvrstitostih; zato lakše je slabomu razumu ljudskomu promatrati i poznavati Boga i božje izvrstitosti s dvora, t. j. u njegovih djelih, koja je djelovao. Ter oh koliko čudnovata ukazat će nam se sveta ljubav njegova! Sva njegova djela, koliko u redu naravi, toliko u redu milostih prikazat će nam se kao izlievanje svete njegove ljubavi na nas. Stvarajući Bog nebo, zemlju, zviezde, svietlost i ostale stvorove, što je drugo činio, nego svoju ljubav na nas izlievao? Ali od svih djelah njegovih, u kojih se ljubav njegova pram nam ukazuje, najveća se bez sumnje zrcali u presvetom otajstvu, gdje nam on svoje presveto tielo i svoju neprocienjenu krv pruža. Tko će moći izreći, tko pametju dokučiti izvrstitost i neizmjernost ove njegove ljubavi? Ah to nije ni rieč ni pamet ljudska kadra! Ništanemanje nastojat ću, koliko uzmognem, predočiti vam, dragi moji! izvrstitost one njegove ljubavi i to iz izvrstitosti dara, što nam dariva i iz načina čudnovata, kojim nam ga dariva.

Nu da budem kratji, pitam: nije li istina, da se ljubav u darovih očituje? nije li istina, da se ljubav po kakvoći dara mjeri? Nu može li se veći dar samo i pomisliti od onoga, što nam ga gospodin Isus u presvetom otajstvu daje? Nebrojena su dobročinstva, koja nam Bog čini i u njih nam svoju ljubav ukazuje. Ali kako-no mala svietlost jedne zviezde nemore se s velikom svietlostju sjajnoga sunca prispodobiti, i kako-no veličina neba nadilazi veličinu zemlje; tako i ljubav, koju nam Bog u ovom otajstvu ukazuje, nadilazi premnogo sve ine, koje

nam je učinio; jer nam u njem on sebe sama darivà, — što pako u drugom nijednom dobročinstvu nenalazimo.

Istina je, da nam je i onda sebe istoga Bog darovao, kad je na ovaj sviet došao i čovjekom postao. Kakva pamet more doseći, koj li jezik izreći veličinu ove ljubavi! Pa svim tim istinito moremo reći, da je ljubav božja u ovom svetotajstvu mnogo veća i čudnovatija. Bila je, niekati se neda, ljubav neizmjerna, da je sin božji ostavio nebesa i slavu svoju božanstvenu i naravi se ljudske primio. Ali koli je veća ljubav u ovom presvetom otajstvu, gdje sin božji ostavi isto obličje naravi čovječanske, te se u toli poniznom obličju kruha i vina ukazuje! Čovjekom postavši sebe je umalešnio i kako sv. apoštol govori: *sebe je uništio uzam obličje sluge na se, buduć gospodar svih stvorovah, te poslušan se do smrti učinio.* Ali u ovom se svetotajstvu tako umalešnuje i uništuje, da postaje hrana istih slugah i poslušan u rieči često zločestih i opakih misnikah. Ter ako napokon on u uputjenju uzè narav čovječansku, da imade tielo podvrženo patnjam i tegobam i da nas njimi robstva vražjega oslobodi i spasi: to se u ovom svetotajstvu još čudnovatijom ljubavlju dostoji sa svakim od nas sjediniti, da tim u većem i užjem savezu s nami bude.

Istina je, da su i ina svetotajstva kao žljebovi, po kojih božanski naš odkupitelj svoje milosti i darove na nas izlieva. *Sva svetotajstva,* veli sv. Bonaventura (ad 4. sent.), *jesu liekovi prekrepostni i spasonosni, kojimi gospodin Isus lieči i ozdravljuje slabu narav našu.* Ali u nikom se toliko, koliko u ovom ljubav božja neukazuje. O inih svetotajstvih more se reći, da ih je za potrebu ljudskoga spasenja učinio; nu o ovom poslje svih inih ustanovljenom more se reći, da je ljubav suvišna, kojom nam on daje, ne samo milost svoju, no i svega sebe s božanstvom i čovječanstvom, da on vàs u nas prebiva, a mi u njem. Oh dara i ljubavi, kojoj se slične naći nemore! Koj je, pitam sad, narod, komu Bog toliku ljubav izkazuje, koliku krstjanom? Jedinorodjeni sin božji uzè narav čovječansku, da

nas učini dionicî naravi božanstvene, svoje tielo zā naše odkupljenje prikazà za žrtvu pravdi božjoj, pak da u nas ostane za vazda živa uspomena toli velika dobročinstva, što ga je učinio? Svoje presveto tielo ostavio nam je za hranu, a svoju neprocienjenu krv za piće. Oh dostojanstva! oh dobrote neizmjerne Boga našega napram nam! Tko bi mogao pomisliti, tko-li poželiti toliko prijateljstvo, toliku ljubav Božju? Ne samo, da nam se pušća gledati pod svetim obličjem kruha i vina i doticati se rukami, nego jošter ulazi on isti u usta naša, u prsa i srca naša. Kojemu je dakle narodu ikada toliko prijateljstvo, toliku ljubav izkazao? Nijednomu doista, nijednomu! Mi smo! mi smo dakle puk najsretniji, jerbo Bogu najdražji, od Boga najviše milovani!

Ah! zašto da sada nenavidimo sreću sv. Petra i inih apoštolah i učenikah Isusovih, koji su s Isusom za života vidljivo obćili, prijateljski s njime drugovali i u gledanju lica njegova uživali? Čemu da od želje uzdišemo? kad ga i mi moremo vidjeti, da i mi moremo š njim obćiti, kako su oni obćili! Ne suvišne su takove želje, jer veća nas sreća zapada, nego bismo bili mogli željeti. Ako je u nas živa vjera krstjanska, to ga moremo u presvetoj ostiji gledati, š njime se razgovarati, njega zagrliti, ljubiti i još ga u svojih srcih nositi. Što se more više od ovoga željeti?

Ah moj Isuse! što te prignu na toliku ljubav prama nam nedostojnim, da se toliko ti ponizì, da nas uzvisiš? Isus nas većom ljubavi njeguje, nego ikoja ljubezniva majka rodjenče svoje. Da more jedno diete živeti, potrebito je, da se hranom hrani i da se hrani istom hranom kruha i inih jelah, kojimi se i mati hrani. Ali, jer takva hrana biva pretvrda za nejaka djetinja usta i za slabi želudac, — što je mudra narav providila? *Esum panem mater incarnat,* odgovara sv. Augustin. Majka prije jede kruh i blaguje hranu, koja nebi bila za nejakò djetešce probitačna; ista jestbina obraća se u meso a iz mesa u mlieko i ovu laku hranu daje djetetu:

Per humilitatem mamillae et lactis succum, de ipso pascit infantem. Oh mudrosti našega Boga, kako je u svojih iznašašćih čudnovata i ujedno ljubezniva! Istim načinom i Bog, neizmjeran i nedokučiv u svojoj slavi, hotivši nas svojim božanstvom i samim sobom hraniti te tako u životu uzdržati, da se prikloni našoj slabosti i nam od sebe hranu učini: upućio se je i snizio božanstvo svoje pod poniznost naše naravi čovječanske, zatim pod obličjem kruha i vina isto božanstvo i čoviečanstvo sakrio, da se tako lakše njime hraniti moremo. U malo riečih: *potrebno bi*, kako govori sv. Augustin, da *ona Božanstvena hrana bude mliekom, da ju moremo primati mi, koji smo slabi kao dječica. Oportebat ergo ut mensa illa lactesceret, et ad parvulos perveniret.* Oh ljubavi neizmierne! Oh dobročinstva nečuvena!

Budući ti dakle toliku ljubav pram meni ukazà o priljubeznivi Isuse u ovom svetotajstvu, mi jur vidimo, kakva bi imala biti harnost i ljubav naša prama tebi. I ništanemanje imamo izpoviediti, da ti drugim nismo odgovorili, nego nepoznanstvom i neharnostju pregrdnom. Ti nisi mogao više učiniti da k sebi ljubavju pritegneš nevoljno srce naše, koliko davši nam svoje presv. tielo na hranu i krv svoju neprocienjenu na piće; a mi smo se sve suprotivili ljubavi tvojoj, od tebe srce svoje odkretali. Ah *ne*ćemo od sada toliko neharni i neljubeznivi biti, Isuse predobri! Ti svojom mogućom milošću omekšaj tvrdoću srcah naših. Učini gospodine molimo te, da srca naša, kad te u ovom svetotajstvu primamo tvojom se ljubavju užgu, da te uvieke podpuno ljubi i nikada u ljubavi tvojoj neohladi za ovoga umrloga života, a poslje u životu neumrlom u slavi tvojoj da gore plamenî čiste i svete ljubavi u vieke viekah.

Nauk XXIV.

O čudnovatu plodu, što ga u duši čini Bežanstveno ovo svetotajstvo.

Budući istina, da kakono ljubav dobročinstvi goji se i uzdržaje; tako da se istimi dobročinstvi ukazuje i očituje i to tim veća i osobitija, čim je veće i osobitije dobročinstvo. Zato tko bi se naći mogao, koi bi našao sličnu ljubav onoj neizmiernoj ljubavi, koju nam ukazuje gospodin Isukrst u preuzvišenom oltarskom svetotajstvu? Tko da procjeni osobitost i veličinu dobročinstva, što nam ga u njem čini? Promislili mi ovo svetotajstvo u njem istom ili u njegovih dobročinstvih: vazda nam se u njem ukazuje ljubav osobita i neizmierna. Da dakle boljma uzmognemo upoznati osobitost i veličinu ove ljubavi, vidit ćemo danas, koli čudnovate plode čini ovo presv. otajstvo u duši onoga, koji ga dostojno prima.

Da bi vam hotio danas navesti i pokazati svekolike plodove, koje čini u duši svakoga sv. pričest, kad se dostojno primi: to onda nebi nikada mogao na kraj svoga govora doći, jer takvi plodovi svrhe i kraja neimaju. Nastojat ću dakle samo njekoje u kratko dotaknuti, da iz prevrednosti ovih njekolicih uzmognete si predstaviti velećinu sviuh. Da dakle skratim govor svoj, nastojat ću danas pokazati vam veličinu dobročinstva ovoga svetotajstva na ovi način; jer se ovo svetotajstvo razdieljuje na način jestbine s novimi plodovi, da nas svega zla oslobodi i svimi dobrî nadari.

Osobita ljubav, koja se u sv. pričesti ukazuje, lako se odmah poznaje, kad se promisli cilj i narav jestbine, Zašto je drugo jelo, nego da se jede. Zašto se sgotavlja jelo, nego da ga svaki poželi blagovati. Buduć dakle da se gospodin Isus na način jestbine na žrtvenik stavlja i to ne svakojake, nego na način kruha, koj je svakoga obćinska hrana, koj se najlaglje naći i najduže uzdržati more: to nam on po tom

ukazuje očito svoju osobitu ljubav, kojom drugo neželi, van da ga mi blagujemo, š njime se utjelovimo i on s nami jedno bude. Milost dakle i dobrota prevelika Boga našega baš po ovom se poznaje; jer na način jestbine on nam sama sebe daje. Žašto, kakogod kruh obćinski jest živež tiela, tako ovaj božanstveni biva živežom duše. I ova je jedina njegova želja, da ovi plod u nas urodi. Zato toliko često on govoraše i pripoviedaše, da je *on kruh živi, koj je s neba sišao; da je on kruh života, da je njegova pùt prava hrana, a krv njegova pravo pitje, da, koj blaguje njegovo tielo i pije krv njegovu u njem prebiva i životom njegovim žive.* (Iv. 6.)

Ovo prebivanje u Isusu i njegovo življenje s nami i naše š njime, što sve biva kad ga blagujemo, daje nam, po nauku sv. Tome znak osobite ljubavi i preljubezniva, *savršena sjedinjenja,* ad omnimodam unionem. Budući da jelo s onim, koj ga jede tako se sjedinjuje, da jedno tielo postaju. Nije bilo dosta našemu predobromu spasitelju, da se š njime, našom glavom, kao uda crkve otajstveno sjedinimo, da se š njime kao početkom našega duhovnoga života po ljubavi i milosti sdružimo: nego još htjedè, da se š njim i tjelesno i duhovno sjedinimo tako, da krv njegova i tielo njegovo bude naše pitje i naša hrana te napokon da njegovo božanstveno tielo s našim se stjeloviv, s istim jedno tielo čini. Qui manducat meam carnem — in me manet et ego in illo t. j. *koj blaguje tielo moje — ostaje u meni i ja u njem.*

Ah ovo, ovo doisto, govori sv. Ivan zlatousti, *očituje nam goruću želju, kojom on želi da u nas pribiva i ujedno nam je dao znak izvrstite ljubavi, kojom nas ljubi. (Ardenter enim amantium hoc est.)* Čij će jezik moći izreći, što je Bog sve mogući hotio za našu ljubav učiniti! Tko će moći ovu ljubav zadosta pohvaliti i uzveličati? *Koj se je pastir našao toli ljubezan prama svomu stadu, da bi ga svojim tielom i svojom krvju hranio i pojio?* Ma što govorim o pastirih, kad

se toliko istih materah nalazi, koje, pokle porode djecu, neće ih niti da svojim mliekom doje, nego ih drugim predaju. Ali naš Bog preljubeznivi, koj nas od svake matere više ljubi tako s nami nevlada; nego on isti, u ljubavi sasma čudnovatoj, svojim istim tielom i svojom krvju nas hrani i poji; on isti biva naša hrana i naše pitje, da tako š njime sjedinjeni i u njega preobraćeni budemo, dobivši od njega drugo biće i drugi život.

Ah rekao je dobro isti odkupitelj božanstveni, ovoj hrani govoreći, da *kakono on živi zarad Otca vječnoga, tako će radi njega svaki živiti, tko ga blagovao bude:* (Sicut me misit vivens pater, et ego vivo propter patrem, et qui manducat me, vivet propter me). — Tim je hotio, po riečih sv. otacah, kazati, da *kakono otac božanstveni vjekovječnim poradjanjem daje svoje božanstvo, svoje mogućstvo, svoju dobrotu, svoj život sinu svomu, poradjajući ga Boga sebi podpuno prilična: tako isto onoj duši, koja dostojno na sv. pričesti hranom se ovom božanstvenom hrani, daje Isus svoje božanstvo i koliko je stvorenju pristojno, čini ju dionikom svoje naravi i svoje svetosti;* jer dajuć joj sebe istoga daje joj sve svoje izvrstitosti, da provodi život svet i da tako rečem božanstveni. Oh čudnovate promjene! Oh ljubavi neizmierne!

Ali ni u tom nije sve. Dajuć nam gospodin Isus sebe na hranu duhovnu u sv. pričesti, očito pokazuje, da hoće isto uzploditi u dušah naših, što uzplodjuje tjelesna hrana u tjelesih. Kakogod je dakle poglaviti plod hrane tjelesne u tom, da tielo jači i krepi i tim da otjera sve što tielu nahuditi može, da odanj odbije bolest i smrt: isto to dieluje u duši ova jestbina božanstvena. Primajući bo u ovom presv. otajstvu kršćanin onoga Boga, koj sve duhovne bolesti ozdravljuje, kako da se nećuti krepak, da odbije sve što na duhovnu bolest vodi? Kako da mu nezaciele rane duševne, kako da neizčeznu sve bolesti, koje mu u duši grieh uzrokovà.

Ovim ja neću reći, da ovo svetotajstvo božanstveno

ozdravlja smrtne rane, i daje milostju život duši po griehu umrloj. Ne! kakono jelo nepruža života tielu mrtvu, nego ga samo dotle uzdržaje i krepi dok je živo, isto tako imamo reći o ovom presv. otajstvu, koje je kruh živi i hrana pravoga života. Pače preružno svetogrdje i uvredu pretežku nanio bi onaj Isusu, koi bi se, mrtav po griehu, usudio pričestiti. Govorim dakle o griesih, koji nisu smrtni, koji dušu ako i izrane, ipak je nèubija; govorim o onoj bolesti duševnoj, koja je svakomu prirodjena po iztočnome griehu, ili po prirodjenom nagnuću, koje na zlo vuče. Ovo su rane, koje lieči, ovo bolest, koju goni božanstveno ovo svetotajstvo, kada se dostojno prima u sv. pričesti, ili se pak pravom pobožnostju poštuje u svetoshraništu i na svetih žrtvenicih. — Tmine neznanstva našega bile one i najmračnije, kada dostojno k ovomu svetotajstvu pristupljujemo, prosvjetljuju se, oči nam se naše otvaraju, da možemo poznati volju božju i nju spunjivati. Naša bolest duhovna bila ona i najveća, naša napastovanja i zla nagnuća, koja nas od dobra odvraćaju i na zlo vuku, bila i najsnažnija: kad dostojno sv. pričest primimo, bivamo ozdravljeni, pokrepljeni i snažni. — Tko pokrepi tolike svete u dobru, da uzmogoše provoditi u svetosti život angjeoski? Tko ojači tolike svete mučenike, da veselo podnesoše toli velike muke i dragošću primiše toli nemilu smrt mučeničku? Tko drugi, ako ne ovo presv. svetotajstvo. Čim na njih navališe velike napasti: k pričesti pristupljahu; čim se kakovo progonstvo protiva vjeri Isusovoj diže, odmah svi na sv. pričest trčahu, i tako, njom okrepljeni, predobivali su svaku napast, svaku muku, slobodno i neustrašivo stajali su pred nemilimi krvolijami, vjeru Isusovu izpoviedajuć i veselo sve patnje i muke za nju podnoseć.

Tko bi se, pitam ja, mogao bez pomoći ovoga svetotajstva igda zlu ukloniti, na koje nas toli močno izkvarena narav vuče? Tko bi mogao predobiti tolike napasti vražje? *i aka koj*, govori sv. Bernardo, *nećuti u sebi prečesta nagnuća na srdjbu, nenavidnost, proždrlost, bludnost; ili ako ih i ćuti, pa ih srčano predobiva: neka se neslavi, kao da je to djelo njegovo, već nek u tom upozna krepost sv. pričesti, ojači i oda zla občuva.* Zato ga svi imaju, hvalu mu uzdajuć, višjom pobožnošću poštivati. —

Tko se dostojno pričešća, taj se s Isusom sjedinjuje, s Isusom druguje, Isusa vazda na pomoć imade. A tko je tako s Isusom sdružen, tomu nikakvo zlo, nikakva nesreća nahuditi nemože, Tko Isusa na pomoć imade, što će njemu vrag nahuditi moći? Kakvo li ga zlo moći nàpasti uz Isusa? Nikakvo doisto nikakvo! Non timebo, govori prorok vjenčani, mala, quoniam tu mecum es. *Kada si ti Bože samnom,* veli, *ja se nikakva zla nebojim; jer mi ništ uza to nahuditi nemore.*

Ali osim što nas ovo svetotajstvo o sviuh zalah oslobadja, još nas ono i neizrecivimi dobrî nadaruje. Tko će podpuno razumjeti ona čudnovita prosvjetlenja u razumu, koja Isus daje dušam sebi dragim? Tko će opisati onaj plamen u volji i želji kojim se za božanstvene stvari zauzimamo? Tko će moći izreć onu radost, ono veselje, kojim Bog čiste pričestjenike zasitjuje. Tko će procienit ona neizmierna dobročinstva, neizmierne milosti i blagoslove božje, koje po pričesti u njih ostaju? Ah! ovo, ovo je svetotajstvo, po svjedočanstvu sv. sabora Tridentinskoga, u kome Bog sva svoja bogatstva božanstvenih milostih i darovah na nas izlieva. *Ovo je*, ko što veli sv. Bernardo, *svetotajstvo nad svimi svetotajstvi, jer najsvetijega od svih svetih u sebi sadržaje i ljubav od svih najveću očituje.* U ovome svetotajstvu, ko što isti svetac svjedoči, prima se na istome vrelu svetinja, sladkost, i svi darovi božji; jerbo se u njem sám Isus, daritelj svih darovah prima. I zato, primajuć mi Isusa u ovom presv. otajstvu primamo sve milosti, sve darove božje, primamo sve što nam Bog dati more i tako postajemo posvema blaženi još na ovome svietu. Sám spasitelj nam osigurava uživanje vječnoga blaženstva, dočim veli: (Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam aeternam) *tko blaguje pùt moju i pije krv*

moju ima život vječni. Tu negovori Isus, pazite na rieči njegove; imat će, zadobit će; nego jur imade i zadobio je. Tko dakle dostojno prima sv. pričest tomu Isus osigurava vječni život na toliko, da neće biti moguće, da ga izgubi. Oh čudnovatih milostih i darovah ovoga presv. otajstva! Oh ljubavi neizmierne, koju nam je po ovome svetotajstvu Isus izkazao!

Ali ako je ovo svetotajstvo najkrepčiji način, kojim možemo zla odbiti od sebe, a dobra si neizmierna nagomilati: zašto se onda ti njegovi čudnovati plodovi samo na njekojih vide? Ako mi u ovom svetotajstvu primamo Isukrsta Boga pravoga, koj svekolike duhovne rane i bolesti ozdravlja, koj, vrelo svake svetinje i milosti, duše u koje dodje obsiplje svakom svetostí, milostí i blagoslovom: zašto ipak vidimo duše, i često se pričestjujuće, slabe i mlohave u dobru, podložne istim nemoćim duhovnim: oholosti, lakomosti, srdjbe, nenavisti, bludnosti i drugomu zlu; a nikakav trag svetosti, nikakav božji blagoslov na njih opaziti nemoremo? Oh pregrdna li izvrnuća! Isukrst doticivanjem nosilah mrtvačkih uzkrisivao je mrtve na život, a mi pokle smo se ga toliko putah dotaknuli i u prsih svojih ga nosili, još zamrti ležimo u istih griesih. Svaka bolest izčezavala je s onih, koji su se njegove odjeće ili nosila njegova doticali; a mi pokle smo ga toliko putah primili u se, još mlohavi i bolni ostajemo. Jedna samo pričest zadosta je, da svetu i izvrstitu svaku dušu učini; a mi, koji smo se toliko putah pričestili, još smo bez svetosti i bez izvrstitosti. Koj je uzrok ove goleme nesreće? Ah nikoi drugi, nego taj, da često nepripravni idemo na sv. pričest, možda i u smrtnome griehu, bez mrzosti na manje griehe, bez prave pobožnosti t. j. bez žive vjere i ufanja, bez goruće ljubavi. Zato nije se ni čuditi, što nedobivamo onih čudnovatih plodovah, koje Isus daje svetim dušam. Ko što sunce djeluje na stvari, kako ih pripravne nadje: bieli vosak, a u isto vrieme crni obraze ljudih, suši blato, a istom vrućinom topi led i snieg, tako se i u sv. pričesti dogadja. Njeke duše, često se dostojno pričcšćujuće, sve svetije i izvrstitije postaju; a druge ostaju u svojih predjašnih mánah, te u zlu još boljma otvrdnu, jer dušnom pripravom neidu na sv. pričest.

Ah! ako smo dosada u sv. pričesti manjkavi bili, nebudimo već od sada. Pripravljajmo se na sv. pričest svakiput svim mogućim bogoljubstvom, da tako, poslje kako već ovdje čudnovate njezine plodove izkusismo, nje podpunije kušamo u sve vieke na nebu.

Nauk XXV.

Govori se o istinah, koje nas sv. vjera o ovome oltarskome svetotajstvu uči.

Po onome što je do sada rečeno o čudnovatih plodovih, koje svetotajstvo oltarsko čini u dušah, koje ga dostojno primaju, biti ćete uvidjeli, koliko bi svatko pomnjiti imao, da ga često put primi. Ali prije nego vam ovo razložim kazati ću vam danas na kratko, što nas o ovome božanstvenome svetotajstvu vjera i sv. crkva katolička uči, da imamo vjerovati.

Kao god što presveto oltarsko svetotajstvo crkva naziva *otajstvom vjere: mysterium fidei,* i najizvrstnije i najsvetije svetotajstvo od svih svetotajstvah, tako i vrag pakleni kakono proti ostalim svetotajstvom; tako i proti ovomu najviše poticaše u razna vremena različite krivojerce, koji su grdne laži i psovke proti njemu govorili, da istine njegove zanieču. Mi odbacujemo sve njihove kletve i krivovjerstva, kao najgorje opačine i moramo samo ono tvrdo vjerovati, što nam Bog po svjedočanstvu svetih pisamah svjedoči i što nas sveta crkva uči.

Eucharistia ili *svetotajstvo oltarsko* može se uzeti na dva načina, i to: kao svetotajstvo i kao posvetilišće; kao svetotajstvo jest hrana duševna, a kao posvetilište prikazuje se

Bogu po službi misničkoj. O ovom sam božanstvenom posvetilištu prije govorio; razlagajuć prvu zapovied, koja naredjuje u nedjelju i svetkovine zapoviedne sv. misu slušati. Ovdje dakle govorit ćemo o njem kaò svetotajstvu: Ono je svetotajstvo tiela i krvi Isusove pod obličjem kruha i vina naredjeno od gospodina Isusa, da služi za hranu i pokrepljenje dušah. Da je eucharistija pravo i jedno od sedam svetotajstvah, koju je sv. crkva vazda držala i štovala, to je prva istina, koju vierovati moramo, buduć da sve ima što je za svetotajstvo potrebno. Ovo svetotajstvo ustanovi g. Isukrst kako svjedoče sva četiri evangjeliste, i sv. Pavao Apoštol, koji jednako pripoviedaju, da je gospodin Isukrst naredio ovo svetotajstvo na poslednjoj večeri, uzeo kruh i vino, blagoslovio i rekao: da je onaj kruh njegovo tielo, a ono vino njegova krv. U ovome svetotajstvu jest kao i u drugih izvanjsko znamenje, naime spodoba kruha i vina, pod kojom se zadržaje tielo i krv Isusova; napokon pako znamenuje i podieljuje milost. Iz ovoga se očito vidi, da je eucharistija pravo svetotajstvo, i najizvrstnija od svih ostalih; jer ostala imadu krepost samo posvetiti čovjeka, koj ih prima, a ova već po sebi zadržaje početak i vrelo svetinje, to jest Spasitelja Isusa. *To je prva istina.*

Druga glavna istina, koju nas uči sv. crkva o preuzvišenom ovom svetotajstvu jest tada kako misnik izgovori rieči posvećenja nad kruhom i vinom i odmah postane i u bitju istinito, kako jest gospodin Isus sin Božji pravi Bogo-čovjek pod spodobom kruha i vina. Onaj isti Isukrst, koj se rodio od prečiste D. Marije, koj je trideset i više godinah ovdje na zemlji mučno živio, koj je neizrečene muke i ružne pogrde pretrpio, i najposlje najgrozovitijom smrtju na križu umro. Onaj isti Isus, koj je poslje smrti slavodobitno uskrsnuo i sada slavan sjedi ob desnu Boga otca svemogućega u nebu.

Kako može Isus u isto vrieme sjediti ob desnu Boga otca svemogućega i nalaziti se u presv. oltarskom svetotajstvu? Znam da želite, da vam se ova stvar rażjasni. Na ovo odgovara sv. sabor, da se ništa neprotivi tomu, što se Isus, sjedeć naravskim svojim načinom ob desnu otca nebeskoga, nahodi u isto vrieme svojim istim bitjem i u oltarskom svetotajstvu. Istina je, da je ova stvar čudnovata i da ju razum čovječanski dokučiti nemože, ništanemanje moramo stanovito vjerovati, buduć da nas sv. vjera uči, da to može biti, jer to u istinu svemogući Bog čini. *Uzmite,* reče Isus *i blagujte, ovo je tielo moje, pijte svi ovo je krv moja.* Buduć da je Isus ovo rekao, tko će dakle smjeti o tom posumnjati? Nitko doista tako nije izopačena srca. Ovu istinu vjerovahu naši predji i svi ostali, koji su se prave vjere božje držali, a ostali koji nevjerovahu ovako, nisu spadali u broj pravovjernikah.

Treća glavna istina ovoga božanstvenoga svetotajstva jest, da ondje, poslje posvećenja više nije kruh i vino, nego presveto tielo i neprocienjena krv gospodina Isusa. Po našem vidjenju, doticanju i kušanju čini nam se, da je još ondje kruh i vino, ali vjera nas uči, da nije; svjedočanstvo pako vjere mnogo je veće i stanovitije od svjedočanstva naših očiuh.

Bog je hotio da se u ovome svetotajstvu drugo po vjeri drži, a drugo po oćućenjih poznaje. A jeda li bi mogao tko reći, da Bog toga nije učinio, ili da nije mogao učiniti? Ako je Bog mogao cieli sviet i sve stvari na svietu iz ničesa stvoriti; kako nebi mogao iz jedne stvari drugu načiniti, i stvar, koju je prije stvorio u drugu promieniti? Zatim vidimo svaki dan, da se kruh, što ga jedosmo, po naravnoj vrućini u tielu promjenjuje; mnogo laglje može to krepost božja u jedan čas učiniti. Pa mnogo je čudnovatije, da je isti Bog čovjekom postao neprestavši biti Bogom, nego kruh da je prestao biti kruhom i promjenio se u tielo, a vino da je prestalo biti vinom i promjenilo se u krv. Ako je dakle krepost božja mogla učiniti, da Bog postane čovjekom; mnogo laglje može promjeniti kruh i vino u tielo i krv gosp. Isusa, buduć da Bogu ništa nije nemoguće. *Četvrta istina,* koju o ovom svetotajstvu vjerovati moramo, jest, da se poslje posvećenja pod spodobom kruha i vina

nenahodi samo tielo i krv Isusa, nego i duša i božanstvo njegovo t. j. cieli Isus, pravi Bog i čovjek. Pod spodobom kruha moćju riećih u posvećenju izrečenih jest *tielo* Isusovo; a pod spodobom vina moćju istih riećih *krv* njegova. Duša pako i božanstvo njegovo jest pod obedvimi spodobami; s toga po sjedinjenju pravoga tiela i prave krvi, pod spodobom kruha jest tielo i krv Isusova a pod spodobom vina takodjer tielo i krv njegova: jer niti može biti živo tielo u kom nije krvi, nit živa krv kad nije sjedinjena s tielom; dakle pod svakom spobodom jest pravi Isus, Bog i čovjek skupa. *Peta istina,* koju nas sv. vjera o ovom svetotajstvu uči, jest, da se cieli Isukrst ne samo u cieloj hostiji i u cielome posvećenome vinu, nego i u najmanjoj kapljici vina cjeo i nerazdieljen nalazi. Ovo je članak vjere, tko o njem sumnja, nespada u broj pravovjernih.

Za bolje razumljenje ove istine, neka vam služi sliedeći primjer. Uzmite jedno veliko zrcalo, u kojem ćete vidjeti svoju sliku, pa ako ga razbijete na sto i više komadah, vidjet ćete u svakome komadu istu i cielu sliku. Još ćemo bolje to iz ove prispodobe uvidjeti. Evo ja sam jedan, koji vam govorim, a vas je mnogo, jedan je glas moj, a svaki ga od vas čuje i rieči razumije. Isto tako gdje je jedna hostija u njoj je cieli Isus, gdje ih je više, u svakoj je cieli i nerazdieljeni Isus; ali u svih zajedno nije drugo no isti Isus.

Šesta i najposljednja istina, koju nas sv. vjera o ovome svetotajstvu uči, jest, da se Isus, kada se lomi ili žvače posvećena hostija, od onoga, koj ju prima, nelomi, niti zvače (Isus), nego ostaje sad u svakom dielu hostije. Ovo su istine znamenite, koje nas sv. vjera o ovome svetotajstvu uči. Ali vi kažete, da vaš razum nemože ove istine shvatiti. Na to vam ja odgovaram, da, kada biste i to svhatiti mogli, nebi one bile otajstva božja što jesu. Ako ih nemožete shvatiti, dosta je, da u njih vjerujte i da ih štujete nerazglabajuć jih; jer ako bi ih i razglabali nebi ih mogli shvatiti. Podložite dakle razum svoj nauku svete vjere. Bog se je dostojao nam

ove istine očitovati, a crkva nas katolička uči, koja pogriešiti nemože, buduć je prosvietljena božjim duhom; a to nam mora biti dosta. Bog buduć je svemoguć može više učiniti, nego što mi možemo umom dokučiti; a propoviedaju nam sv. apoštoli, da je on ove istine ustanovio; dakle ih moramo čvrsto vjerovati, ma ih i nerazumjeli i neuvidjeli. I ove iste istine, za pokrepljenje slabih u vjeri krštjanskoj i osvjedočenju otvrdnutih krivovjeracah, potvrdjene su mnogimi čudesi, koja bi se na dugo otegnula, ako bi vam ih navadjao. Ovdje se može navesti čudo, što ga učini sv. Antun, kada najme magarac, gladan nemareć za hranu, dodje i pokloni se sv. hostiji, što ju u ruci držaše, — ili koje drugo.

Ali ovakovih čudesah nam netreba, jer mi bez ikakove dvojbe vjerujemo, da se pravi Isus Bog i čovjek nahodi s dušom i tielom, božanstvom i čovječanstvom, u presvetom oltarskom svetotajstvu, da nam tako sva bogatstva milosti i darovah izlije.

Nauk XXVI.

O čistom pričešćivanju.

Ako osobitost kojega dobra ljude na to sklanja, da ga traže i žele, to se doisto ništa silnijom vrućinom nebi imalo željeti i tražiti, koliko primanje presv. oltarskoga svetotajstva; jer je u njem vrelo i daritelj svih dobarah i milostih, kojimi i najsmelije naše želje i ufanja nadkriljuje. Naše su želje nezasitne, nu po ovome svetotajstvu nesamo da bivaju zasićene, pače i presićene: *cum dilexisset suos in finem delebit eos*, govori sv. Ivan evangjelista bjesedeć o ustanovi ovoga svetotajstva: *buduć je Isus svoje ljubio, do kraja ih je,* t. j. ljubavju neizmiernom ljubio. Stanimo malo razglabati ovu nam toli prekoristnu istinu, procienjujuć sv. Eucharistija kakono hranu duše naše, kao našu pokrepu, naše uzdržanje, našu sreću i naš život.

Jedan poglavitih uzrokah, koj i najnemarnije na često pričešćivanje ganuti može, jest goruća želja i ljubav, kojom nas spasitelj nuka i zove, da se s njime sjedinimo: *(Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar* (Luc. 22): *Vruće sam želio, da dodje vrieme, gdje vam mogu dati svoje tielo na hranu a krv svoju za piće prije neg začnem trpiti muke. Venite comedite panem meum et bibite vinum, quod miscui vobis* (Prov. 9): *Dojdite i blagujte moj kruh i pijte vino, koje sam vam pripravio.* Gospodin Isus dakle svom željom zaziva nas na sv. pričest, da se š njime sastanemo i sjedinimo, pak ćemo mi nemariti za njegovu želju i primanje takova svetotajstva propušćati?

Ovo presveto svetotajstvo naredio je g. Isus, da pozniji za njim krštjani uzmognu se uzdržavati ovom duhovnom hranom u duhovnom životu. Jur ste čuli čudnovate plode, koje u duši čini ova hrana božanstvena, a ti jesu: sjediniti se s Isusom i njegovim životom živiti. Tko nevidi dakle dužnosti, kojom je svaki krštjanin obvezan dužnom pripravom pričešćat se? Jer ako je krštjaninu, da duhovno ojačen bude, potrebno sjedinjenje s Isusom, to se mora on često pričestjati, sv. pričest bo je jedini način, kojim se možemo s Isusom složiti, da ojačeni budemo. Kako će se dakle onaj s Isusom i s Isusovim životom sjediniti, koj nemari za sv. pričest. Što više: sv. pričest je zaloga vječnoga života; kako će dakle imati onaj život vječni, koj za tu zalogu nemari? *(Amen dico vobis*, čujte kako Isus govori, *nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non haberitis vitam in vobis* (Iv. 6). *U istinu velim vam, ako neuzblagujete tiela sina čovječjega i neuzpijete krvi njegove, nećete imati života u sebi.* Isus dakle obećaje život onomu, koj bude blagovao tielo njegovo i pio krv njegovu; onaj pako života neće imati, koj to bude zanemario. Jeli dakle ima koga, koj bi, čuvši ove rieči Isusove, neprionuo uz sv. pričest? Pače, je li bi se tkogod našao, koj se nebi često pričešćao, buduć da o pričešćanju stoji život i smrt duše.

Ali crkva, reći ćete vi, neveže nas na često pričešćanje, nego nam samo zapovieda, da se jedanput u godini pričestimo. O tomu sam govorio, tumačeć zapovjed crkvenu, koja nalaže, da se bar jedanput na godinu pričestimo. Neveli crkva, da se jedanput samo pričestimo, nego *barem* jedanput, želeć da se mi čestoput pričestimo. A poslušajte rieči s. sabora Tridentinskoga (sjedn. 13, gl. 8), po kojih ćete upoznati, kako sv. crkva želi i nagovara, da se krstjani često pričešćuju: *Sveti sabor svôm otčinskom ljubavi nuka, moli i zaklinje sve zajedno, i svakoga ponase krstjanina, da se jedanput svi sjedine u ovome svetotajstvu jedinstva...... i spominjući se neizmjerne ljubavi, koju nam gospodin Isus u ovom svetotajstvu čini, štujmo ga takom živom vjerom i pobožnošću srca, da ga često uzmognemo dostojno primati, da u njim zaisto bude vječni život duše naše i zdravje pameti naše; da tako pokrepljeni ovom hranom duhovnom uzmognemo s putovanja sadanjega nevoljnoga življenja preći u otačbinu nebesku, da ondje slavu božju uživajuć, živimo u vieke viekah.* — Vidite li sada poljubljeni! kako crkva, zapoviedajuć pričest jedanput na godinu, želi, da se krstjani često pričešćuju.

U prijašna vremena, kad je manje zla bilo, a više se u dobru napredovalo, nebijaše crkvene naredbe, da se krstjani pričešćuju, i ništanemanje svi su se pričešćivali ili svaki dan, ili svaku nedjelju; jerbo, sv. pričestju pokrepljeni predobivahu ne samo sve vražje zasjede i napasti, svet i izvrstit život sprovodeći; nego jošter, živući u vrieme progonah, veselo podnašahu sve muke, ter bezstrašno u najgrozniju smrt idjahu. *Što im se god nesrećna i suprotivna dogodi*, govori sv. Ivan Zlat., *nežalostiše se, kad samo imadoše sreću često put se pričestiti; usuprot ih onda sve žalosti obuzeše i sebe za najnesrećnije držaše, kad jim se česta pričest uzkraćivaše: (Unus sit nobis dolor hac esca privari* (Mat.). Uzrok pako tomu je taj, što su se vazda bojali one pretnje Isusove, da, tko neuzblaguje tiela njegova, i neuzpije krvi njegove, neće imati života u sebi. I zato

su se baš velikom pomnjom čuvali grieha i svega, što bi jim priečilo čestu sv. pričest; a kad nebi imali zgode pričestiti se, uzdisahu i plakahu za ovim svetotajstvom. Ali što bi rekli oni izvrstiti krstjani, da bi vidieli, kako sada krstjani za pričest nemare, koji se jedva jedanput u godini na pričest sklonuti dadu i to još nečineć od svoje volje, nego usiljeni zapoviedi crkvenom i stidom pred drugimi? Ah doisto, razmatrajuć želju prijašnjih kršćanah za presv. otajstvom oltarskim i sadašnju nehajnost, ima se reći, da se je u crkvi božjoj ukazao oni čudnovati kip, koj vidjaše kralj Nabukodonozor. Toga kipa glava bijaše od zlata, prsa od srebra, stegna od tuča (mjeda), noge od gvoždja (željeza) i blata. U prijašnjih vjekovih krstjanstva, kako rekoh, pričeščivaše se krstjani svaki dan, i ovaj sveti običaj trajaše do polovice četvrtoga vieka, ko što nam to pisma sv. otacah svjedoče. — I eto to je tá precienjena glava od zlata. Iza toga sliedila su prsa od srebra; jer po tom oladnì ponješto ona goruća, prijašnja ljubav, i ljudi pričešćivaše se po četiri puta na tjedan. Za prsi srebrenimi sliediše stegna od tuča, jer u petome vieku vladaše običaj pričešćat se samo od nedjelje do nedjelje. Ali u najposljednje sadanje naše vrieme dodje najgorje vrieme od gvoždja i blata; jer izuzam njekolicinu dobrih dušah, koje Bog po svome milosrdju vazda u crkvi svojoj uzdržaje, veći dio traje i žive ne samo mjesece, no i godine bez pričesti; tako im je omrzla! Zato nije se ni čuditi razlici medju životom, kakov sada provode krstjani i kakov su prijašnji sprovodili; sada bo se nemari za često sjedinjenje s Isusom, da po sv. pričesti u njem živimo. Ter oh! da bi se opet medju krstjani nastanio onaj sveti običaj česta pričešćivanja, vidili biste dragi moji! kako bi se sve promienilo, kako bi zloćah nestajalo, a kriepost se uzdizala.

Drugi uzrok, koga radi bi se krstjani često pričešćati imali, jest, da nebudu pogrdnici darovah božjih. Gospodin Isus u ovom božanstvenom svetotajstvu dariva nam sebe istoga. On nam sebe pruža, te nas nùka, da ga primimo. Pa kako će se

moći bez grieha odbaciti tako veliki dar božji, kad nam se daje? Darovi tjelesni neodbacuju se, nego se žele i traže, a dar toliki duhovni mora se pogrdjivati? U sv. pričesti daje nam se zavjera, života vječnoga u uzkom sjedinjenju s Isusom; što će reći dakle odbaciti ovu zavjeru i pogrditi ovo sjedinjenje s Isusom? nego nehotjeti života vječnoga i jedinstva s Isusom u slavi nebeskoj imati.

Treći uzrok, koj bi svakoga imao poteći, da se često pričešća jest naša vlastita korist, koju odovuda crpimo. Sveta pričest nam je neizmjerno koristna, pače i potrebna za naše vječno spasenje, a najveća nam je šteta neprimati je. Svetotajstvo eucharistije je, kako čuste, hrana dušah naših. *Moje je tielo*, govori Isus, *u istinu hrana, i krv moja u istinu piće*. Kakono je jelo tjelesno potrebno, da hrani tielo, tako je i jelo duhovno presv, eucharistije potrebno, da hrani dušu. Ko što se dakle nemože živo uzdržati ono tielo, koje jestbina nekriepi, nego umre: isto tako nemore se u milosti božjoj, koja je pravi život duhovni, uzdržati ona duša, kojoj se hrana njezina uzkraćuje. Tim nekažem, da je isto toliko putah potrebno pokrepljavati dušu njezinu duhovnu, koliko je treba tielo kriepiti tjelesnom hranom; nego tim hoću da rečem, da se neima na dugo vrieme uztezati duši ova božanstvena hrana i da se oni, koji zá dugo na sv. pričest neidu, u zlu stanju nahode, nedajući bo duši toga pokrepljenja, sve im to boljma ona slabi, svaka ju napast lako predobiva i tako greši, umire i gine pred Bogom. A to joj se sve nebi sbilo, kad bi ju sv. pričesti krepili.

Čim dakle, ljubljeni krstjani, vrućje želite uzčuvati si duše od svih zalah i priskrbit si sve dobro; tim više pristupljujte k svetoj pričesti, te si tim božanstvenim svetotajstvom duše krepite i jačite. Ali čim vam preporučam čestu pričest, preporučam vam da idete na nju dužnom pripravom, t. j. čistom dušom, skrušenim srcem, živom vjerom, pravim bogoljubstvom, a ne istom od običaja. Jer kao što je dobro ovršena pričest od najveće hasne, tako je u istoj mjeri zlo ovršena pri-

čest od najveće štete. Nu o tom ćemo poslje govoriti. Sada za najposlje budi dosta rečeno, da, buduć nas naš spasitelj toli željno pozivlje, da se š njime često sjedinimo u sv. Eucharistiji, ter, buduć nam ovo sjedinjenje daje zavjeru vječnoga života, dar božji najveći i snažnu kriepost proti svim našim napastim i neprijateljem: nebudimo lieni i bez razuma, nego se često dužno pripravljeni š njim u sv. pričesti sjedinjujmo, da tako i t. d.

Nauk XXVII.

Navodi se, koji su nepripravni za sv. pričest.

Nebi hotio, da po onom, što sam do sada govorio, tko pomisli, da ja i najnedostojnije krstjane na često pričešćanje nagovaram. Ne, toga ja nemislim, nego hotio bih, da se nedostojni, ostaviv griehe Bogu obrate i dostojnimi se učine, pak da, krepeć si čestom pričesti duše, u dobru napreduju. Vidjet ćemo dakle danas, koji su nepripravni za svetu pričest, te nebi imali k žrtveniku pristupiti, dok nepromiene življenja.

Premda je velika nesreća za svaku dušu, koja k pričesti neide, sasvim tim, prosviećen duhom Isusovim, vapije sveti Pavao apoštol (I. Kor. 11), *da se nitko neusudi pristupiti k sv. pričesti prije, nego sebe izkuša: (Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat.)* — A zašto to? *jerbo*, nastavlja Apoštol, *koj blaguje i pije nedostojno, blaguje i pije osudjenje, pogrdjujuć tielo i krv Isusovu.* — Potrebito je dakle, da svaki dobro izkuša, kakav je život sprovodio, i našav se u kome griehu, navlastito smrtnom, nipošto neima k sv. pričesti pristupiti, dok prije dobro neočisti dušu valjanom i saviestnom izpoviedju. Ali malo bi koristilo i izpoviedati se, ako

nebi bio pomnjiv u izvršivanju svojih dužnostih, na koje ga zakon i stališ vežu. Ovo će reći izkušati sebe istoga.

Sveti Ivan zlatousti, govoreć o pričešćanju, kaže, *da su svi oni, koji nežive život sveti i čisti, kakav se pristoji učeniku Isusovu, nepripravni za sv. pričest i nedostojni stola Isusova.* Pak za ovim podoštrív želju svoju vapi: *nikoj Juda, nikoj lakomac, nek se neusudi pričestiti. Oni, koji su nemilosrdni, tvrdi, nečovječni pram iskrnjemu; oni koji nemaju milosrdja pram ubogim i nuždnim; oni koji su nečisti i poganim griehom okaljani, imadu se kao nedostojni udaljiti od stola božjega.* I u ovih samo navedenih opačinah, oh kako velik ćemo naći broj nedostojnih sv. pričesti! Koliko je Judah u krstjanstvu, koji pokle bi primili nebrojene milosti od Isusa, njega opako izdaju i neprijateljem prodaju. Koliko ih poput Jude govore svietu, vragu i tielu; hoćete mi dati poštenja, dobitka, nasladnosti i ja ću vam prodati pravdu, dušu, milost božju i istoga Isukrsta. Koliko lakomacah, koji u bogatstvo i imućstvo sve svoje ufanje polažu, i vremenitu se dobitku kao ikonam klanjaju! Koliko bludnikah, proždrlacah itd. svi ovi jesu sv. pričesti nedostojni!

Odtuda sliedi, da svi oni, koji u kakvoj zloj i griešnoj navadi živu, neimajuć pristupiti k svetoj pričesti, nebudući učenici Isusovi. Kakvim obrazom mogu na pričestjenje ići oni, koji imaju grešnu navadu kleti se, psovati, proklinjati, mrmljati, pogane razgovore voditi, pjančevati, u bludnost i druge griehe se upustjati?! Mà, reći će takovi: mi svoje griehe izpoviedamo. — Ali, pitam ja, jeli se poslje izpoviedi vidjelo da vas što poprave? jeste li se grieha i njegovih prilikah pazili, ili za malo opet se u iste opačine povrnuli? — Ako je tako, to onda, kako jur na drugome mjestu rekosmo takove izpoviedi ništa nevaljahu, jerbo nije sliedilo pravo obratjenje, i za to po takvoj izpoviedi nije zadobio grešnik od Boga oproštjenja, nije postao učenikom Isusovim; nego je još sužanj vražji i kao takov sv. pričesti nedostojan.

Tri su pako vrsti osobite nedostojnikah nahode sveti

otci i naučnici izvadjajuć ih iz poznate prilike Isusove, gdje govori o časti i onih, koji, akoprem pozvani, izgovorivši se, nehtješe doći, i te jesu: oholice lakomci i bludnici:

Najprije dakle nedostojni su sv. pričesti *oholice.* Jer koja moć goni one k stolu Isusovu, koju li slast mogu takvi oćutiti, koji punu glavu dima izpraznosti, oholosti i veličanstva imadu? Nebrinu se oni za to, sva im je briga u tom, kako će zadovoljiti svojoj oholosti, kako će se veći i izvrstitiji učiniti, kakoli bolji od drugih ukazati. Ovo je njihova briga, ovamo smieraju sve njihove želje. Za pričestjenje netaru si mnogo glave, ako kada žrtveniku i pristupe, nepripravni i tako naopako pristupaju: *(Villam emi, non possum venire.)* t. j. imanje sam kupio, nemogu doći. Ah nevoljnici tako li sreću svoju vječnu odbacujete, da malo dobra svieta ovoga postignete?!

Poslje ovih dolaze lakomci i ljubitelji imućtva svjetovna. Kako će, pitam, moći takovi primiti nepripravni u se ovo božanstveno svetotajstvo, u kom su sgomilana sva bogatstva milosti i darovah božjih, kad oni svu pamet i srce samo dobitkom i dobrom vremenitim ovoga svieta zabavljaju? Eh ovi mogu doisto reći, da imadu mnogo drugoga posla, koj im sve vrieme preuzima, tako da im ni časa za pričestjenje neostaje i za dužnu pripravu. Mi smo zanatlije pa nam valja u veliko raditi, imamo dućane, imamo njive, time valja da se zabavljamo! Za dobitak treba da se brinemo! I da se dobije, što se hoće, treba učinit koju kamatu (glavnicu), koju nepravdu, čije i prigrabiti; mà nemari, na svietu nemore se živjeti, ako se nepravdom nepomaže! *(Juga boum emi quinque, et eo probare illa) t. j. kupio sam pet jaramah volovah, idem ih izkušati.*

Ah nesretnici kako vas zaslepljuje vaše poželenje! Jeda li mislite uvieke živjeti na svietu, da o drugom ničem nemislite, za drugo da se netrudite, nego za uživanje taštadi svjetovne i za sgrtanje zemaljskih dobarah? Ili ćete moći sobom dobra svjetovna odnieti? Aj brže li se svršuje ovaj život nevoljni: umire tielo, pak se duša pušća umrieti po griehu, nedobivši

pokrepe od sv. pričesti. Vele, da vuk kadkada, natjeran gladom, i zemlje se najede; ali ako po sreći nadje bolje hrane, izbluje zemlju i ono što je boljega našao jede. Ah ako ste se i vi, zasljepljeni dobri svjetovni, hranili nevaljalim dobrom ovoga svieta: izbljujte ga taki, jelo bo je nevaljalo, koje nikada nemože zasititi duše vaše te se boljim jestivom hranite! Ako ste do sada, zaljubljeni u taštad svieta, tako živjeli, da ste nedostojni bili na sv. pričest ići, sada, pogrdivši stvari svjetovne pripravite se, da dostojno morete primiti ovi kruh božanstveni, koj je s neba sišao, da tako duša vaša, nahranjena hranam ovom presvetom, ostane napunjena milostju božjom, te da zavjeru imade vječnoga života.

Ostaju najposlje putenjaci i bludnici, najnedostojniji od svih, da neoskvrnjeno tielo Isusovo prime. I doisto vele sveti otci, tumačitelji pomenute prilike, da se ova vrsta, nedolazeć na čast, bezobraznije vlada od onih dvih. Oholice i lakomci nastojaše se kakogod opravdati i zato mološe slugu, da ih kod gospodara izpriča. Ali bludnici nemaju straha, nepaze poštenja, bez ikakva izgovora čast odbacuju: *(Non possum venire) da nemogu doći.* Ah umrljani blatom svojih poganštinah! zasljepljeni poganimi nasladostmi! neće da na čast dojdu, jer neće da pogane svoje nasladnosti ostave! Za nje su srce svoje svezali, u nje svojom ljubavju smieraju, u njih, misle, da je najveće njihovo dobro i boje ih se ostaviti, kan da će u najveću nesreću upasti. Takovi su prilični onim živinicam govnovalji nazvanim, koje bježe ružice i ljubice i ostalo mirisavo cvieće, a idu onamo gdje je smrad i gad, u smradu traže svoje razkošje, u gnoju stojeć jedina im je zabava, da gnoj valjaju i premeću. Iz gnoja su postali: zato im je i najdraže gnoj grliti, jesti i premetati. Tako baš i bludnici s putenjaci. Po sve preokrenuti u poganštine i bludnosti, kao da su od njih i postali, nje ljube, u njih sva raskošja nahode, u njih im je sva dragost, sve uživanje, i da tako rečem: njimi se i hrane. Oh Bože koliko su ovi nedostojni ići na sv. pričest i tielo Jaganca božjega

neoskvrnjenoga blagovati i krv njegovu piti! *Kako magu*, govori sv. apoštol Pavao, *oni piti čašu Isusovu, i čašu vražju; dionici biti stola Isusova i stola vražjega* (Kor. 10.) Ne! nemorete o bludnici i putenjaci! nemorete dionici biti časti vražje, bludnosti i nasladah putenih, pak opet biti dionici prečiste časti Isusove, blagovati neoskvrnuto tielo njegovo i piti presv. krv njegovu! Nam se zapovieda, da pijemo čašu krvi Isusove i blagujemo tielo njegovo; ali čaša i čast vražja zabranjuje nam se. Odabrati je jedno ili drugo. Ako su vam sladke same časti otrovne, koje vrag daje svojim sužnjem bludnikom: čaša blagosovljena i tielo presv. Isusovo za vas nije! Uživanja stola Isusova jesu za duše čiste i svete, a ne za duše bludne i pogane!

Ali čujem njeke govoriti, mi budući nedostojni sv. pričesti zbog grehah bludnih, u kojih se nalazimo i kojih se još nemožemo ostaviti, odlučujemo nikada se nepričestjati. — Ah odluke paklene! opaka odredjenja, ljekarije oda zla gorje! Da li vi do sada nečuste, da je najveća nesreća, koja se može dogoditi krstjaninu, često se nepričestjujućemu? Da li nečuste, da tielo Isusovo jest prava hrana duše, hrana vječnoga života? Da, koj neblaguje tiela Isusova i nepije krvi njegove, neće imati života u sebi! Dakle vi, nehoteći učiniti se dostojnimi sv. pričesti i zato nehoteći se pričestjati, nećete života vječnoga već vječnu osudu i smrt?!

Hoćemo dakle, velite, pričestjat se, mà hoćemo i još griešiti! Ah to je druga odluka opačnija od prve i Isusu uvredljivija; jer bi se tako čineć nadostavilo ono grdno svetogrdje. Bog vas od toga sahrani! *Vi biste se učinili krivci presv. tiela Isusova i neprocienjene krvi njegove*, kako govori sv. apoštol. I tako biste vi na se bez ičesa drugog osudjenje povukli. Očito se to vidi u prilici sv. evangjelja, gdje se jedan bez čiste odjeće nadje medj onimi, koji na pir bješe pozvani (t. j. nadje se u griehu bez milosti božje na sv. pričesti, kako tumače sv. otci) te se odmah odsudi u tmine paklene, da se uvieke s vrazi muči.

Buduć je dakle toliko štetno i ubitačno duši, da se često nepričestja poslje tolikih zvanjah Isusovih i pripôrukah sv. crkve; pa opet buduć je tolika opačina u griehu se nedostojno pričestjati, što se ima napokon činiti? Živjeti bez sv. pričesti, nemore se; jer kako ste čuli, tko neblaguje tiela Isusova neima života u sebi; nemore se nedostojno pričestjat, t. j. u griehu; jer to bi značilo samo sebe na muke vječne osuditi. Evo dakle ljekarije, evo odluke, koja ima biti jedna! Tko je otrovom otrovan, da se izlieči, valja mu uzeti ljekariju, da otrov izbljuje. Tako, tko se po nesreći nalazi u griehu smrtnom ima ga pokorom prognati. Tako činiše prijašnji stari krstjani, koji, buduć po nesreći u grieh koj upali, podlagaše se težkim i dugim, onda običajnim, pokoram. Poste, lûg, vreće, bodljikaste obruče (cilicija), putovanja, dielenje milostinje, sve to oni rado primaše, samo da dostojno uzmognu na sv. pričest stupiti. Nemoći se pričestiti, to im je bila najveća žalost, najveća muka. Ako vi toliko učiniti nemožete, činite barem onoliko, koliko možete, ponizite se i skrušite u svome srcu, prostrite se pred Bogom i pravim pokajanjem i istinitom žalošću pitajte u njega oprostjenje! Odlučite stanovito svako zlo pretrpiti, i, ako uztreba, istu smrt prije podnieti, nego u napredak sagrešiti. Nastojte Bogu zbog prošlih griehah zadovoljiti i dobri Isus, koj tolikom ljubavju zvaše i primaše k sebi grešnike, učinit će vas da budete dostojni pristupiti stolu njegovu ovdje na zemlji, a poslje u slavu njegovu na nebesih.

Nauk XXVIII.

Govori se o daljnih pripravah za sv. pričest.

Odredivši kralj David načiniti Bogu hram u Jerusolimu, što ga poslje sin njegov Salamon započeta dovrši, pripravi množinu zlata, srebra, tuča, (mjeda) mramora, draguljah, koje bi

sve gradju hrama sačinjavalo, i sa svim tim činjaše se njemu, da je ništ učinio pram onom, što bi učiniti imao. I kad bi ga tko pitao, zašto tako sjajne priprave čini, odgovaraše: *Ima se učiniti djelo veliko, ima se učiniti prebivalište, koje će služiti ne za ljude, već za Boga istoga: (Opus namque grande est, neque enim homini praeparatur habitatio sed Deo* (1. Paral 2. 9.) I ništanemanje sva ova velika priprava bila je za hram, kamo se imadjaše staviti korablja (škrinja), u kojoj se uzdržaše manna, prilika našega božanstvenoga svetotajstva. Nuto! što bi se dakle imalo reći o pripravi, da se učini hram dostojan pribivališta Boga istoga u osobi? Koliku pripravu imala bi činiti duša krstjanska, da na koj način bude dostojna biti pribivalištem Boga živoga! Govorit ćemo dakle danas o daljnoj pripravi, kojom se ima krstjanin pripraviti za sv. pričest.

Sveti sabor Tridentinski (sjed. 13. pogl. 7), govoreć o pripravah za sv. pričest, daje ovi spasonosni nauk: *Budući nije pristojno djelovati sveto djelo, nego na način sveti, to bez ikakve sumnje mora krstjanin tim većom pripravom i osobitijom svetostju ovomu svetotajstvu pristupati i primati ga, čim boljma poznaje njegovu izvrstitost, dostojanstvo i božanstvo njegovo.* I ovo je isto što već nauk rimski govoreć: *ko što medju svimi svetotajstvi, koje nam je naš spasitelj Isus ostavio, stalne znake svoje milosti, nikoga nije, koj bi se mogao uzporediti sa svetotajstvom euharistije: tako nikoju zloću nečeka veća kazna, niti se je ima krstjanin nadati, kao onu, kad dužnim poštenjem i svetosti tol presveto i uzvišeno svetotajstvo neprima.*

I ovu osobitu pomnju i pripravu pred sv. pričesti imamo navlastito zato činiti, jer to iziskuje veličanstvo božje, koje primamo, akoprem i radi naše sobstvene koristi. Jer koliko veća bude priprava, kad na pričest stupamo, toliko će Bog veće milosti i darove udieliti dušam našim u ovome svetotajstvu. S. Maria Mandalena, Paziska nazvana, običavaše reći, da jedna pričest dobro učinjena, zadosta bi bila, da svaku dušu posveti.

Ali mučno je dobro pričest učiniti; jer za valjanu pričest hoće se srce pripravljeno.

U ovome svetotajstvu, kako smo jur po nauku katoličke vjere rekli, nalazi se gospodin Isus, pravi Bog i čovjek i tako on dušam, koje ga valjano primaju sobom dieli sve milosti i darove, koje od Boga želiti možemo. I ništanemanje biva, da krstjani, češće putah se pričešćajući, nikakve milosti neprime i u sebi božanstvenih plodovah neoćute. Koj je uzrok tomu? Ah dragi moji! da vatra gori, a ne ugrije; da svetlost sveti, a neprosvietli; da zdravje neozdravi, da obilnost nenapuni, da jakost nejači, kud će čudnovatije od ove stvari? Gospodin Isus je vatra božanstvena, koja sve prži; svietlost božanstvena, koja sve prosvjetljuje; on je liekar božanstveni, koj sve ozdravlja; on je pravo bogatstvo, prava obilnost i jakost duše. Zašto dakle u nas i ostalih ove plode božanstvene nedjeluje? Zašto, poslje kako smo toliko putah u se primili ovu vatru božanstvenu, ovu svjetlost, ovu obilnost, ovoga ljekara, zašto smo i opet studeni u službi božjoj, pritisnuti tminom, nevoljom, bolesti i slabosti? Što će reći, da poslje tolikih pričestjenjah, na mjesto da smo svetiji i izvrstiji, još vazda ostajemo puni pomanjkanja i zloće? O! mili moji, nije potrebno daleko tražiti uzroka ove naše nesreće, jerbo dužnom pripravom na sv. pričest neidemo, zato i nećutimo u sebi ploda i napredka valjane pričesti. Uzroci naravni čine svoje učinke po raznih pripravah, koje se u stvarih nahode; tako jelo tjelesno daje zdravje tielu zdravu, a bolestnu još veće nemoći. Po isti način gospodin Isus u svetotajstvu oltarskome jest hrana vječnoga života, koja milost; dobrim djeli, a zlim i opakim smrt zadaje: *(Mors est malis, — vita bonis.) Oh koliko ih,* govori sv. Augustin, *primajući ovo svetotajstvo, primaju u njem otrov smrti vječne!* I Juda s inimi apoštoli primi na posljednjoj večeri sv. pričest od istoga Isusa, ali primi u njoj otrov i odmah vrag u njega unidje. A zašto to? jeda li je on stvar zločestu primio? Ne

doisto, nego jer je *stvar dobru u zlu dušu primio. (Non quia malum accepit, sed quia bonum male malus accepit.)*

Da nam dakle ovo svetotajstvo nebude na osudu, nego na korist i spasenje, imamo se svakiput dobro pripraviti, da ga dostojno primamo. Ova priprava, kako sam jur s početka rekao, je dvoja, jedna daljna, druga bližnja. O daljnih ću sada govoriti, a o bližnjih u drugome govoru. Daljne priprave jedne se tiču tiela a druge duše. Od daljnih pripravah, koje se tiču tiela, ponajglavnija je naravni post. Prije dakle nego se pričestite, postite, t. j. ništa se neokusite od pónoći do pričesti. Razlog toga je počitanje svetoga otajstva, usljed koga nesmije nikoja druga jestvina unići u usta pričestbenika prije, nego ovo svetotajstvo primi. Ovaj običaj je u krstjanstvu obćenit, prastar i davno ga crkva sveta naredi. Težko bi za to griešio, koj bi se mogao u koje mu god drago vrieme i nepostni pričestiti, da jim samo pomoć nepomanjka tako uzvišena svetotajstva.

Nauk rimo-krstjanski, (de sacr. n. 58) jednu drugu pripravu iziskuje u osobah zaručenih, koja ako i nije posve potrebna, a to barma pristojna i ta jest, da se uztegnu prije njekoliko danah od duga ženitbena. I to je ono što vruće sv. otci priporučuju. Jer vele, ako je Bog naredio, prije nego mu se zakon proglasi, da se svi oženjeni za tri dana uztegnu od putena sastanka, koliko se više mora iziskavati isto uztegnutje prije sv. pričesti, u kojoj se prima Bog sam zakonoša. Što više ako u starome zavjetu nebijaše slobodno kruhe na posvetilište božje prikazane blagovati, nego samo onim, koji su se bar tri dana od putena sastanka uztegnuli, koli se veća čistoća ima iziskivati u onih, koji hoće blagovati tielo neoskvrnuto jaganjca božjega, začetoga od krvi prečiste dieve Marije, i to tim više, kad se uvaži, da su prije rečeni krusi samo znak i prilika ovoga oltarskoga svetotajstva.

Druga priprava pristojna, prije nego će tko pristupiti svetoj pričesti, je spoljašna opranost i čistoća tiela. Premda ovo

božanstveno svetotajstvo iziskuje osobito čistoću duše, koje je hrana, zato ipak iz počitanja tolikoga svetotajstva pristoji se imati i čisto tielo. I doisto znak bi bio, da ima dušu nečistu i da pogrdjuje ovo presv. otajstvo, koj bi k žrtveniku pristupio pljesnivom haljinom, nepranim obrazom, a rukama tuzgavima (muzgavima, zaprljanima). To se nemože odobriti ni onda, kada tko pred velikoga gospodina dojde muzgav i neopran, kan da malo drži do njegova dostojanstva, a kako bi se ovdje isto odobriti moglo? Ali čeljad siromašna, koja na sebi ničesa drugoga neima, do siromašnih troljah, (dronjakah) neima se zato odbiti od sv. pričesti. Nek ona nastoji samo o čistoći duše i to će biti Bogu dražje od svih izhitrenih inih nakitah, koji takovom suvišnom kitnjom Boga više smućuju, nego poštuju. Kititi se suviše i tako nakićeni oholo k žrtveniku pristupati više Boga vredja, nego da bismo pliesnežom odjeveni pristupali. Bog hoće da smo čisti i oprani, a ne oholo nakićeni.

Ali potrebnije su priprave, koje se tiču duše. Jur je rečeno, da je ovo božanstveno svetotajstvo prava hrana duše, što nam ga gospodin Isus ostavi u prilici jestvine, da nam tim naznači, da, ko što se jelo preobraća u tielo onoga, koj ga jede, tako isto i onaj, koj blaguje Isusa u sv. pričesti, s njime jedna stvar postane. Sada valja znati, u. kome stanju treba da bude onaj, koj tjelesno jelo jede, da isto uzmogne u njem svoje plode učiniti, da po tom spoznamo u kome stanju treba da je pričestbenik. Da jelo tjelesno koristno bude, valja, da onaj, koj ga blaguje, živ bude; jelo bo nije moguće oživiti mrtvoga, već samo život u živome uzdržati može. Evo dakle prve priprave, koja se ima činiti na duši prije, nego se pričestimo. Duša dakle ima biti živa. Ali koj je njezin život? — Život tiela jest duša, život duše jest božja milost, t. j. ona sv. ljubav, koja je razljevena po srcih naših od duha božjega, kada u nas pribiva. Ovaj duhovni život ili ova milost božja, dana je duši na sv. krstu. Srećni dušah, koje nikada neizgubiše milosti, na svetom krstu zadobivene! Ove! ove, istinito more se

reći, dovoljno su pripravljene za sv. pričest. Ali koj je po nesreći ovu milost izgubio, ima nastojati, da ju opet zadobije po svetotajstvu pokore prije, no se pričesti. Ovo je stvar najpotrebitija, da ima svaki onaj u milosti božjoj biti, koj se pričestiti hoće. Tko je dakle u griehu, ima najprije dobrom i valjanom izpoviedi grieha se riešiti, pak onda se pričestiti; *jer u zao čas*, vapi sv. Pavao, *po onoga, koj nedostojno*, t. j. griehom na duši *pristupi na sv. pričest*, jer bi time na se povukao osudu vječnoga izgubljenja, hotijući, da u njegovoj duši pribivaju skupa: vrag po griehu i Isukrst po milosti, koji se nikako trpiti nemogu.

Ovo je istina, o kojoj nitko posumnjati nemore. O tom nam samo još preostaje govoriti, je li onaj zadosta pripravan, da se odmah po izpoviedi pričesti, koj bivši u smrtnome griehu, po pokajanju i pravednoj izpoviedi, dobije odrešenje. Ja znam da ćete mi odgovoriti, da o tome nimalo nedvojite, videć u obće krstjane, da se odmah po izpoviedi pričestjuju. Ništanemanje, nečudite se, ako vam kažem, da takov običaj nije po duhu sv. crkve, ni po nauku sv. otacah. Sv. Ambrozij kori one, koji žele, da im se odmah po izpoviedi sv. pričest dade, ter oprezne čini izpoviednike, da nebudu laki u tome, da brže dopuste pričestjenje onim griešnikom, koji su bili u težkih griesih. Isto tvrdi i sv. Augustin te preporuča dugovremenu pokoru, barem po izpoviedi većih griehah, da višjim dostojanstvom na sv. pričest pristupimo. Isto i mnogi drugi otci i naučnici govore. Nesliedite dakle dragi moji! u bezobraznosti njeke krstjane, koji poslje kako su dugo vremena griešno živili, idu na izpovied, i to Bog zna kakvu, i odmah po izpoviedi na pričest. More li se reći, da ovi znadu što je pričest i kakvom se pripravom ima primati. Sv. Marija Mandalena, kad je zločesti život pustila i Bogu se obratila, nije odmah zagrlila Isusa i ljubila ga kao stara prijatelja, već je najprije pristupila k nogama njegovima, pred nogama je plakala te jih potokom svojih suzah oprala. Tako tko poslje težkih griehah Bogu se obrati,

neima odmah hititi, da zagrli glavu Isusovu, nego ima od noguh početi, t. j. prije oplakati griehe svoje, za nje pokoru činiti, pa poslje takova plača i pokore zagrliti Isusa kao prijatelja, t. j. pričestiti se. Oni, koji poslje griešna života odmah na pričest stupaju, vide se, da ništa po pričesti u dobru nenapreduju, već zao život uviek provode; jerbo dužnom pripravom na pričest nestupaju. Nemojte vi tako dragi moji! ako hoćete, da vam bude sv. pričest na korist. Ako ste prije težko griešili, izpoviedite se, plačite njekoliko danah svoje griehe i pokoru za nje činiti, pak poslje istom na pričest, i to velikim strahopočitanjem, pristupite.

Kad je Bog na planini Sinai hotio dati zakon puku židovskomu, zapoviedi, da ciela dva dana imadu prati, čistiti svoje tielo. svoju odjeću, svoje duše, da tako treći dan, kad on u dimu i oblaku na planinu dojde, uzmognu u nju iz daleka gledati. Slično čištjenje zapoviedi on židovom, kad je hotio, da suhom nogom prieko rieke Jordana predju. Oh Bože! mi krstjani neimamo gledati planine, neimamo preći preko vode, nego kad na sv. pričest stupamo imamo istinito i bivstveno primiti živo tielo i živu krv spasitelja Isusa, s njegovim božanstvom i čovječanstvom, sina božjega, Boga neizmiernoga veličanstva, pred kim nebo i zemlja drhće i oblasti se nebeske klanjaju, koj je vrelo sve svetosti; mislite dakle mili moji! kolikom svetosti, kolikom čistoćom duše i tiela imali bismo mi na pričest stupiti! *(Sancta sanctis.)* U prijašnjih vjekovih sv. crkve, kad bi puk pristupao na sv. pričest, djakon bi ustao i glasno zaviknuo: *stvari svete, ko što je tielo Isusovo, neima nitko drugi primiti, nego onaj, koj je svet i čist na duši.* Božjom dakle pomoćju pomnjimo što bolje, da što većom čistoćom duše a i tiela, na sv. pričest stupamo, da se tako svake manjkavosti i nepodpunosti otresemo.

Ah doisto gospodine Bože! ovo će biti sve naša želja, sva naša pomnja, da se očistimo i otresemo svakoga grieha, da tako dostojno moremo k žrtveniku tvomu pristupiti i dužnom pripravom primiti ovo svetotajstvo itd.

---

*

Nauk XXIX.

O bližnjoj pripravi za sv. pričest

Sveti Grgur papa kazuje, da je u stara vremena u crkvi bio ovaj običaj, koj, Bog bi dao, da se i sad obslužuje: Kad je naime puk pristupao žrtveniku, okretaše se djakon govoreć: *(Qui non sunt parati dent locum:) t. j. koji nisu dobro pripravni za dostojnu sv. pričest, nek se uklone, da drugi mogu pristupiti.* Za tim govoriše onim, koji stajahu da sv. pričest prime: *(Accedite cum fide, tremore et dilectione.) Pristupite u vjeri, strahu i ljubavi.* Ovom besjedom pokazivaše, da je u trih ovih krepostih bitna i najbolja stran priprave, kojom se ima primiti svetotajstvo tiela Isusova. I o ovih trih krepostih nakanio sam vam danas govoriti.

Valja dakle pristupajuć sv. pričesti imati stanovitu vjeru: *(Accedite cum fide)* to će reći: pristupite u vjeri. Vjera je prvo ganuće prama Bogu: *Accedentem ad Deum credere oportet, quia est* t. j. koj pristupljuje k Bogu, valja da vjeruje; Bog bo je odje itd. (Haeb. 11). Buduć da gospodin Isus tako dobro svoju mudrost u ovome svetotajstvu ukazuje, skupljajuć sva čudovišta svoje milosti, to mu onda nikoj drugi harač toliko nedoliči koliko vjera. Mudru čovjeku najveće se u tom poštenje čini, kad mu se bez sumnje ono vjeruje, što veli. Buduć dakle, da je ovo svetotajstvo djelo neizmierne mudrosti božje, potrebno je, da k njemu svôm poniznostju vjere pristupamo. Vjera je u svih svetotajstvih božanstvenih potrebna, ali da tako rečem, u onom, koj prima otajstvo sv. pričesti, višje je nego potrebna, koje se otajstvo radi izvrstitosti svoje *(Misterium fidei), otajstvo vjere.* Da vjerujemo u sva otajstva sv. vjere naše, potrebno je da svoj razum damo vjeri u službu, ali u ovome svetotajstvu da imamo se posve razuma i razlaganje naravna, da i istog oćućenja odreći. Imamo u ovome

svetotajstvu ponizno ono vjerovati, što razum nemože doseći, što oćutjenja protivno svjedoče.

Ovo ima biti, govori sv. Toma (op. 32. p. 25) *poglavita priprava svakomu krstjaninu za sv. pričest i podpunost vjere: (per fidei plenitudinem.)* Treba dakle, da stanovito vjerujemo, da se u onoj sv. hostiji nahodi gospodin Isus, njegovo tielo, njegova krv, njegova duša, njegovo božanstvo s čovječanstvom, i to treba da stalnije vjerujemo, nego da bi na svoje oči vidjeli, pa makar se sve suprotivno ukazivalo razumu i ćutjenju, zašto bo rieč božja više vriedi, nego svjedočanstvo našega razuma i naših oćutjenjah, koja se na tisuću načinah prevariti mogu.

Ova vjera ima u vas tim više rasti, čim se više približuje sv. pričest, promišljajuć, tko je onaj, koga ćete primiti. Ah! on je oni Bog, koj je iz ništara stvorio nebo i zemlju; on, koj vas je na svoju priliku stvorio; onaj Bog, koj je u svome veličanstvu bezmieran, u mogućtvu svemoguć, u mudrosti nedohitán, u sudu strašan, u svakoj stvari svet i izvrstit. On je onaj Bog, koj se je za vašu ljubav čovjekom učinio, rodjen od djevice Marije; koj je za vaše vječno spasenje podnio toli strašne muke, toli nemilu smrt. Ovo je onaj, koga ćete vi u sv. hostiji primiti. Da ovaj vaš Bog vidjeno sada s neba sadje i u vašu kuću doći se dostoji te ulazeć da reče: Krstjane, ja sam onaj Bog, koj sam te stvorio, koj sam radi tebe sve stvorove stvorio, koj sam za te čovjekom postao, muku podneo i umro. Ovo je ono tielo, koje je bilo izranjeno; evo rane, koje sam primio, da tebe spasim. Ja sam tvoj Bog ——. Gledajuć Boga preljubeznivoga, slušajuć sladke njegove besjede, što biste činili, što biste rekli? Ah mislim, da bi vam se od želje i ljubavi srce raztopilo! Ako je tomu tako: u najvrućijh željah i ljubavi nek vam se topi srce, kada na sv. pričest stupate, u kojoj, kako vas sv. vjera uči, vaš Bog, vaš spasitelj nedolazi samo u vašu kuću, nego još u vašu dušu, u vaše srce, da u vas pribiva. Dolazi vam Bog svemogući, da

vam sve dobro učini, dolazi vam Bog dobrote neizmierne, da vam sve milosti udieli: Što imate dakle činiti?

Puni sveta ufanja, kao oni gubavac, koj se pred noge Isusove baci moleć, da izliečen bude: tako i vi puni vjere i ufanja bacite se pred Isusa u svetotajstvu, vapeć mu: Ah gospodine! ja sam jedna duša, sva izranjena i izgrdjena griesi; ali ako ti hoćeš, moreš me očistiti: *(Domine si vis, potes me mundare).* Zapoviedi gospodine s prestolja milosti svoje, da ozdravim i da se očistim. Reci mi kako si gubavcu rekao: *hoću, budi očistjen: (Volo, mundare,)* i odmah će doisto s mene sva bolest i poganština spasti. Ili prilikujte se onomu sliepcu u evangjelju, koga Isus zapita: *(Quid vis ut faciam tibi?) što hoćeš da učinim tebi?* Ah gospodine, recite, ja sam jedan nevoljni sliepac, koj ni sama sebe nepoznajem, ni svojih velikih nevoljah: *(Domine ut videam.) Gospodine daj da progledjem!* Daj dakle gospodine, podaj mi svjetlost, da mogu poznati najprije tebe i tvoje veličanstvo. Svjetlost mi daj gospodine da uzmognem poznati sebe i svoje ništo; moje dužnosti prama tebi i dužnosti svoga stanja. Svjetlost, da se uklonim svim zasjedam i pogibeljim, da nikada nesagriešim, nikada te neuvredim: Svjetlost, da te uzmognem vazda dostojno ljubiti. Ovakva i slična ćutjenja imate probudjivati u svojih srcih pristupajuć svetoj pričesti.

I ako pristupate ovomu svetotajstvu, živom vjerom vjerujuć, da primate živo tielo i živu krv gospodina Isusa s njegovim božanstvom i čovječanstvom, Boga neizmierna veličanstva i svetinje; a s druge strane ako promotrite svoju nevrednost; nevaljanštinu i nevolju, nećete moći, da se neponizite i *strahom prestrašite*: a to je druga priprava za sv. pričest: *(accedite cum tremore).* I doisto onaj Bog, u koga pogledu ni sunce čisto nije, pred kim stupovi nebeski994 dršću, a angjeli protrnjuju, pušća se ne samo viditi, da mu se poklonimo, nego, što više, u moju utrobu unilazi. U moja prsa ima unići onaj isti sin božji jedinorodjeni, koj postavši čovjekom, devet je mjesecih

počivao u utrobi B. D. Marije, koja ga je božjom voljom, da bude dostojno prebivalište veličanstva Isusova, neoskvrnuto začela, i svimi darovi, koje Bog dati može, još od mala nadarena bila. A meni, koj sam toli nedostojan, isto se čini. Sveta Elizabeta (Jelisava), kad ju B. D. Marija pohodila, zavapi od čuda: *Odkuda meni to, da me mati božja pohadja? (Unde hoc mihi, ut mater Domini veniat ad me* (Luc. 1,) A što da ja rečem, Bože moj, gledajuć, da ne na vrata kuće sagradjene, nego na vrata tiela moga i duše moje ti, o Bože moj, unilaziš! Odkuda se meni toliko poštenje čini, koj sam tužan i nevoljan a i nedostojan griešnik?! Ah ovo nemore biti drugo, nego djelo tvoga neizmiernoga milosrdja i ljubavi.

Kako da se mi neponizimo i neponištimo sva ta dobro promatrajući! Tko je Bog, koj dolazi k nam, a tko smo mi, koji ga idemo primati? Ah mi smo spram njim jedno ništo i manje od istoga ništa. Kakovim strahom dakle, kakovim li poniženjem imamo mi, toli nedostojni, primati u sv. pričesti u sê Boga neizmierne svetosti i veličanstva, da se š njime sjedinimo i jedna stvar postanemo!

Sveti Petar apoštol, na jednu preprostu rieč Isusovu, videći množinu u mrežu ulovljenih ribah, začudjen pade predanj na koljena vapeći: Ah odstupi gospodine od mene, jer čovjek grešnik ja jesam, zato nisam dostojan, da ostanem u tvome družtvu: *(Exi a me Domine, quia homo peccator sum.)* Koli višim razlogom imali bismo mi, puni stida i straha zbog zloće svoje i nevrednosti, njega moliti, da se ukloni od nas grešnikah. Kako ću napréen (obrlaćen, natovaren) tolikimi griesi k tebi o gospodine, koj si jaganac bez najmanje ljage pristupiti? Tko sam ja, Bože, nego sûd smrada i poganštine, sin i sužanj vražji, podložan mukam paklenim, koje sam nebrojeno putah zaslužio, nepodoban na nikoje dobro, a sklon svemu zlu. Ja sam onaj, Bože! koj sam ti toliko putah neharnostju vratio milosti od tebe mi dane, koj sam toliko putah tvoj zakon pogazio, tvoju krv pogrdio, tebe, dobrotu neizgovornu, uvredio!

Koliko ću dakle toliko nedostojan, nečist, griešan s mjeti, da k tebi pristupim, tebe u se primim, koj si vrelo svetosti i čistoće? Ah ne! moj Isuse, nisam dostojan, da unidješ u kuću moju, u dušu moju u srce moje! *(Domine non sum dignus).* Ne nisam dostojan primiti tebe, budući sam te toliko putah grdno uvredio, a još nisam oplakô; kô bi trebalo, griehah svojih.

Ali ako se ti od mene gospodine Isuse ukloniš, a ja od tebe pobjegnem, kako ću ja sam moći bez tebe živjeti? tko će me od mojih neprijateljah braniti, tko će me od mojih zalah izliečiti? Tko će mi dati život milosti, ako ja neuzprimim ovo svetotajstvo života, te neuzblagujem tiela i krvi presvete tvoje? Ti si sam, o Isuse, rekao, da zdravim netreba ljekara, već bolestnim, te da si za to na ov sviet došao, da nje ozdraviš, i da sahraniš griešnike, uzev na se narav ljudsku. Ti dakle, koj si dao po putevih i ulicah tražiti i zvati na čast bolestne, sakate, sliepe i siromašne, primi i mene za svoj stol. Kao bolestan i sakat pristupam tebi ljekaru, koj sve bolesti ozdravljaš; kao nečist dolazim vrelu čistoće, da se očistim i operem; kao siromah dolazim k tebi, koj si gospodar neba i zemlje. Prostrt dakle pred prestoljem tvoga milosrdja, molim te, da ozdraviš sve moje bolesti i da očistiš dušu moju nevoljnu, zakaljanu tolikimi griesi. Prosvietli gospodine moju sljepoću i obogati moje siromaštvo, da mogu primiti otajstvo presv. tiela tvoga tolikom vjerom i bogoljubstvom, tolikom čistoćom i sniženostju, tolikim ufanjem i ljubavju, kako je to nuždno za moje vječno spasenje. Evo tvoga nevaljaloga sluge! Hodi dakle Isuse moj dojdi k meni!

Kad ste već ćutjenji straha, zastidjenja i poniznosti napunili dušu svoju, nastojte zatim u srcih svojih *užeći plamen svete ljubavi: (Accedite cum dilectione.)* Ova sveta ljubav kao što je najprečja i najbližja priprava za sv. pričest, tako bih želio, da se u njoj najviše pripravite. Oh Bože, kamo će bolje i ljepše priprave za primanje Isukrsta, nego dočekati ga srcem ljubavju užganim. Ljubav treba da se ljubavju vrati. Oh koliku

ljubav izkaza nam Isus u ovome presv. otajstvu! Da dakle odgovorimo koliko god ljubavi Isusovoj imamo u sebi probuditi ljubav najvruću, i najvećom ljubavju primati ovo svetotajstvo.

U ovome svetotajstvu, kako ste jur čuli, toliku nam više putah Isus ljubav čini, da nam, da tako rečem, sve daje, a ništa sebi neostavlja: daje nam svoje tielo, svoju krv, svoju dušu, svoje božanstvo, svega sebe, svoje dostojanstvo, svoje milosti. Takvu treba da onaj Isusu ljubav vrati, koj se hoće pričestiti. Sebi ništa neka neostavi, već neka si srce u tisuće ćutjenjah ljubeznivih i gorućih željah pram ovom božanstvenom svetotajstvu raztopi.

I ova goruća želja, da se sa svojim Bogom sjedinite, jest najsigurnije znamenje, da se u vas nalazi ljubav sveta. Ovi kruh božanstveni iziskuje goruću želju srca, kojom se želi blagovati Valja dakle željeti ga, i svôm pomnjom tražiti, da se njim, blagom nebeskim najdragocienijim obogatimo. Čujte što govori o toj pripravi sv. Franjo Saleski: „*Počmite dakle*, govori on, *na večer prije, pripravljat se za sv. pričest mnogimi željami* i *ljubeznimi uzdasi*“. *Obnoć, kad se probudite, sjetite se odmah svoje odluke i sreće, koju ćete imati, primivši u prsa svoja Isusa. Takvu spomen sa željom vazda do sv. pričesti uzdržite. Misleć dakle o velikoj toj sreći, da ćete ga (Isusa) u brzo u se primiti, probudjivajte sve to življe i vrućje tu želju sjedinjenja. Često uzdišite vapeć s Davidom kraljem: (Quem admodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus (Ps. 41.) Ah ko što jelen, kad ga žedja prži, k studencu vode doći želi, tako žudim i ja k tebi pristupiti o Bože moj.*

Oh koliki ćete napredak vi u svetosti učiniti! kolike li obilate milosti od Boga primiti, ako se budete za sv. pričest pripravljali živom vjerom, dubokim sniženstvom, ljubavju gorućom i silnom željom! Zavapite na zadnje Bogu sa sv. Bonaventurom: *Prostrieli o Bože streljom sladkom svete svoje ljubavi srce naše, da vazda gori i čezne u ljubavi za tobom; da*

vazda tebe samoga želimo o kruše angjeoski i pokrepo dušah naših! Ti sam budi naše ufanje, naše bogatstvo, naša razkoš na zemlji sada, da nam na vieke budeš uživanje na nebesih!

Nauk XXX.

O zahvalnosti, koju okajanik poslje sv. pričesti Bogu izkazati mora.

Jedan izmedju poglavitih uzrokah, poradi kojih tolike duše od pričestjenja malenu korist primaju, kako svjedoči sv. Terezija, jeste taj, što se poslje sv. pričesti nesciene za presretne oni, koji Isusa gosta božanstvenoga kao takova u srcih nose; što ga nehvale i njemu dostojnu čast neizkazuju, budući se dostojao u njihovo tielo unići. Zadržavajte se dobrovoljno, govoraše svetica ova, s gospodinom Isusom i radostno svakom prigodom obćite s njime, jer po pričesti duše vaše prevelika dobra zadobiti mogu, buduć se s Isusom u svetih promišljanjih ugodno zabavljate. Ali ako vi poslje prijetja svetoga oltarskoga sakramenta zaboravljate na Isusa i nepazite nanj, nego pametju druge poslove razabirete, neprocienjujući onoga, koj je u vas, što biste hotili dakle da vam on učini? Ako nikakove milosti od njega neprimite, krivite nemarnost svoju, nečovječtvo svoje, kojeno ste proti Isusu pokazali. Po pričestjenju, dragi moji, najdragocienije je vrieme prijateljski obćiti s Bogom i od njega svake se milosti nadati. Vrieme toli koristno da ga ni najmanji čas uzalud nebi smjeli propustiti, nego Bogu na tolikome milosrdju zahvaljivati i od njega daljne milosti iskati. O čem ću vam sada govoriti.

Medju mnogimi, zlimi običaji, kojino vladaju medju krstjani najvećega sažalenja vredan je onaj, kogano se žalibože drže svjetovnjaci a i njeki redovnici, kada se naime pričeste,

da odmah odilaze iz crkve, te ko da nikakve svetinje, što su ju primili, u utrobi nenose, zaboravljaju na Isusa i, što više, s njime se nečovječnije zadržavaju, nego s kakim kozarom. Njekim se čini, da bi veliku muku trpili, kad bi se poslje pričesti njeko vrieme dulje u crkvi s toli velikim i svemožnim gospodinom, koga su u lomnu posudu tiela svoga primili, utješno i blago porazgovorili. Već odmah, jedva što ga primu hrle za svetovnimi poslovi, vraćaju se brže bolje griehu, samo da što skorije nečovječno Isusa od sebe odagnaju (odtjeraju). Nije li ovo sljepoća, nije li pregrdna pogrda Bogu spasitelju nanešena?! Najgorje neljudstvo, koje se prijatelju učiniti more, jest, primivši ga u kuću, okrenut mu ledja, sama ga ostaviti, pa nastaviti izprazne poslove. Koliko je dakle naše neljudstvo, krstjani božji! kada mi primivši u duše svoje kralja kraljevah, Boga stvoritelja svoga, umjesto da se topimo u suzah željah svetih i zahvalimo mu za toli veliko dobročinstvo, koje nam je, po dolazku svome u nas, učinio: mi se ga zaboravljamo; mi ga ostavljamo i trčimo za himbenom (opakom) svjetinom?!

Aj! ako smo dosele prama Isusu tako nečovječni bili, nebudimo odsele! Poslušajte samo, što o toj stvari govori sv. Ivan Zlatousti, te ćete jamačno svi s groze protrnuti. Poslje kako je gospodin Isukrst na poslednjoj večeri pričestio ostale apoštole, pričestio je i Judu — veli evangjelje; — nu što se dogodi? Svi apoštoli, užgani plamtećom ljubavju božjom, začudjeni nad tolikim dobročinstvom što jim ga Isus blagovanjem svoga tiela, i pitjem svoje neprecienjene krvi učini, zapanjeni stajahu, sam Juda nehajeći za pobožne ćuti i ljubav, kojom da se Bogu velikomu zahvali, ustade i strelohitro odalji se s onoga mjesta, na kome stajahu. Nasljednici su Judini, kliče spomenuti sv. naučitelj: Nasljednici su Judini neharni krstjani, koji poslje pričeštjenja nedaju Bogu hvale; nego s mjesta se svjetovnih poslovah laćaju (Judam immittantur et isti, qui ante gratiarum actionem discedunt.) Hom. de bap. Christi.

Oh Bože! kako da neprotrnete, (kako da se neokame-

nite) krstjani! videći se prilikovani jednomu odmetniku, da najgoremu zločincu, kakov je Juda bio?

Da vas za takove nedrže, to vam valja zadržat se za kratko vrieme poslje pričestjenja da se zahvaliti na tolikoj primljenoj milosti, da se zadržite s Isusom u sladkih razgovorih. Najprije dakle po pričestjenju imate se (valja vam) zahvaliti Bogu na tolikoj milosti, što se je dostojao unić u vašu utrobu, i sam sebe darovati vam. Prionite oj! prionite svôm moći duše i tiela blagosivat gospodina, veličat i hvaliti sveto ime njegovo, zahvaljivati mu na neizmjernih dobročinstvih! Jer znajte da ga sami zadosti nahvaliti i nauzveličati nemožete; prizovite dakle sva stvorenja i stvorove neba i zemlje da vas u hvali i slavi toj podpomognu; jer: *Blagoslivljate sva djela gospodnja gospodina* (Benedicite omnia opera Domini Domino) veli Daniel (u p. 3). — Doista, doista o Bože! recite u srcu svome, mi ti evo prikazujemo i kličemo sve hvale i slave, veličajnosti i blagoslove, štono sú ti ih od početka svieta do danas uzdále sve, najveće i najljubeznivije duše. Ali: ovo je malo da uzhvalite Bogu za neprecienjene darove; jerbo vam je samoga sebe i to cieloga dao.

Učinit ću dakle ovako. Prikazujem ti sve hvale, sve zahvalnosti, sve blagoslove, koje su ti do sada dali svi angjeli i svi sveti na nebu i na zemlji i koje će ti davati još kroz vieke viekovah, s kojimî sjedinjujem i ja svoje želje, svoj glas, svoje srce. Pa da su i najizvrstnija ova stvorenja, i opet nisu u stanju uzdati tebi hvalu i slavu, koja ti dostoji.

Pa budući je majka tvoja predraga, koja je po dostojanstvu pristupom prva do tebe, mogućа te kao sinka svoga zadosta pohvaliti — ja se k njoj utičem i s njenimi milostnimi blagoslovi i hvalami svoje ti o Isuse smierno prikazujem; pa budnć da je još i ovo malo — ah! tebe molim o Bože moj! da iste tvoje izvrstitosti, tvoja dostojanstva, tvoja ljubav i milosrdje, tebi budu na hvalu, diku i slavu! (Confiteantur tibi Domine misericordiae tuae. Ps. 106.)

Povrh hvale i zahvalnosti potecite i pobudite u vas djelo žive vjere, vjerujući ono, što vas sveta vjera o ovome sakramentu uči. Recite: u istinu, u istinu izpovjedam sve one velike istine, koje me o tebi sveta vjera uči! Vjerujem i izpoviedam sva čudesa, koja se u ovome sakramentu zadržaju. Vjerujem temeljito, da si ti sam dušom i tielom, božanstvom i čovječanstvom u me došao; da si sada u meni i da si sa mnom sjedinjen. Najdubljom dakle poniznostju i poštenjem koliko više mogućim ja ti se klanjam, ja te štujem.

Premišljavajući ovdje neizmierno dostojanstvo, a tvoje o čovječe nedostojanstvo, napuni se čudom prevelikim i reci: Bože, jedini Bože, neizmiernoga veličanstva božjega! ti se dostojiš k jednomu nevoljnomu čovjeku, punu opačinah i nedostojanstva prignuti! Ti gospodaru neba i zemlje dostojiš se pribivati u meni! Oh čuda velikoga! Ali kako je moguće o Bože, da se ti Bog neizmjernoga veličanstva toliko ponizuješ, te se dostojiš pohoditi mene prenevaljalo stvorenje! Oh čuda velikoga! Drhćem i protrnjujem razmišljajući tvoje veličanstvo i moju maljušnost, moju ništetnost i zloću! Tko se je ikada mogo nadati da ćeš ti u toliko nevoljna svoja stvorenja ljubiti!

Predjite, dragi moji, od začudjenja na djelo goruće ljubavi i pobudite želju u sebi želju uzdisajah na toli neizmierno primljenome svetotajstvu pričesti. Da bi prsa vaša bila od čelika (ocala), a srce vaše tvrdje od kamena, imala bi se omekšati i od milinja razstopiti nahodeći se u družtvu božjem i tjelesno imajući Boga s vami sjedinjena. Božanstveni ovaj sakramenat tiela Isusova jeste plamteća vatra ljubavi, koja snažno užiže dušu i srca onih, koji ga dostojno primaju. Ovu vatru ljubavi svoje donese naš spasitelj na zemlju i htjede pa i hoće, da svi njom gorimo. Užgani dakle svetom ovom vatrom ljubavi božje, koju jur u sebi nosite, ponavljajte u nutarnjosti svojoj sveudilj djela ljubavi, očitujući da svîm, srcem ljubite Boga više, nego ikoje drugo dobro. Doisto ljubim te o Bože! moj iz svega srca svoga! ah hotio bi znati a i moći te ljubiti

onom užganom ljubavju, kojom su te ljubili i ljube sveti u ovome životu! kojom te ljube i uvjek ćete ljubiti sveti angjeli i ostali blaženi dvorani nebeski; tolikom ljubavju, kolikom te je ljubila i sveudilj ljubi a i ljubit ćete mila majka tvoja presveta D. Marija! Veselim se i radujem gospodine, da si toli slavan i odičen na nebu i na zemlji. Drago mi je i veselim se, da si neizmierno izvrstit, sretan i blažen uvjeke. Želim iz svega srca da budeš podpuno ljubljen i da ti služe svi stvorovi nebeski i zemaljski i samo mi je jedino žao, da te nemogu ljubiti, hvaliti, slaviti i služiti onako, kako si dostojan; da nemogu svojom ljubavju neizmiernoj tvojoj ljubavi, koju si mi ukazao tolikom dobrotom obašavši me u oltarskom svetotajstvu, podpuno odgovoriti.

Ovako užgani ljubavlju božjom, puni zaufanja iščite od Boga milosti, koje su vam potrebite. Da s Bogom obćite i sve si milosti od njega izprositi uzmognete najsgodnije je vrieme poslje sv. pričesti, kada Isusa u sebi imamo. U oto bo vrieme pribivanja najmilostiviji nam je Isus, i tada smiemo reći, da mu je dražje dati nam milosti, koje iščemo, nego je nam iskat ih i primiti. A tada nam najvrućoželjnije valja o tome raditi, kako da milosti stečemo, kako da se lakše spasimo. — Imamo iskati prosvjetljenje razuma da možemo božje veličanstvo i svoju malahnost i ništetnost spoznati; imamo tražiti ljubav goruću i poniznost duboku; snagu i pokrepu, da krepko uzmognemo svladati sve zasade neprijateljah svojih: svieta, tiela i vraga, da vazda čuvajući se od grieha u ljubavi njegovoj živimo i zauvieke se spasimo. Zatim mogu se iskati i sve druge milosti tielu potrebite. Nu išćući ove milosti ima se željeti, na njeki način upravo Bogu dodijavati i k tomu ga siliti, da nam ih dade; jer je tako i Jakov Patriarka radio kade je angjela *usilovo da ga blagoslovi:* (Non dimittam te, nisi benediceris mihi. (Gen. 32).

Ne gospodine Isuse! — imamo svom željom i poniznostju reći — budući se ti po neizmiernoj svojoj dobroti do-

stojiš u me doći, ja te se neću proći dogod mi nedaš obilnosti svojih blagoslovah i milostih, te se neudostojiš u meni ono učiniti, porad šta si i došao. A došo si da se sjediniš sa mnom, da mi prilučiš (pribaviš) dostojanstva svoga presvetoga življenja, svoje muke, gorke svoje smrti; ti si došao da me obogatiš blagom nebeskim, da prosvietliš dušu moju, moje tielo i oživiš me životom svojim; jerbo reče: (Qui manducat me, vivet propter me. Ivan 6) t. j. *koj blaguje mene* (tielo moje) *živi sbog mene.* Ti si došao da me mukami, trudovi i bolestmi, kojeno si podnio, okoristiš. Učini dakle gospodine ono, zašto si došao, učini u meni sve ove plodove; sjedini me sa sobom, uzlom nerazkidljivim milosti i ljubavi tvoje, da u tvome družtvu uzmognem posvetu i spas steći. Tvoje došastje neka bude duše moje spas. Reci dakle o presladki Isuse danas duši mojoj. (Salus tua ego sum) *tvoje zdravje i spasenje tvoje ja jesam.* Oh presladkih riečih! Reci jih gospodine i to će mi dosta biti. Sama tvoja rieč ozdravlja svaku bolest, koliko više ja se uzdam da po tvojoj rieči i po tvome sjedinjenju danas sa mnom ozdrave sve rane, sve bolesti duše moje, u koje je toliko putah po griehu upala.

I evo vam djelah mili moji! koja poslje pričesti ovršavati imate ako želite da vam pričestjenje hasnovito bude, te znajte stanovito: ako dostojnom pripravom k pričesti idete, pa ako poslje pričesti svete ovako radili budete, da će Isus biti u vas, a vi u Isusu; i tako izpunjujući podpuno njegovu želju, nećete živiti u sebi sami, nego će Isukrst živiti u vas, ko što je sam rekao: *Tko blaguje tielo moje i pije krv moju živit će zaradi mene i život vjekoviti zadobit će* (vivet in aeternum). Sreća i milost, koju vam svim želim itd.

Nauk XXXI.

O pretežkoj uvredi, koju nanaša Isukrstu nedostojni blagovatelj presvete pričesti.

Stari njeki sveti otac željaše, da krstjani tolikom pomnjom i brigom čuvaju milost i čistoću na sv. krstjenju, da nebude potrebe govoriti o lieku t. j. pokori, po kom se može izgubljena milost opet zadobiti. Meni je mučno, govoraše on, govoriti vam o pokori, po kojoj se milost izgubljena zadobiva, bojeći se, da nepomisle grešnici, — znajući, da imade i drugi liek od oslobodjenja grieha, da im ja slobodu dajem, da još grieše i Boga uvredjuju. Tako je i meni mučno govoriti o svetogrdju, što se čini pričestjenjem nedostojnim, učinjenim u smrtnome griehu, bojeć se, da nespoznate, da ima krstjanah, koji toliku opačinu čine; o čem je samo misliti strahota. No itak uz sve želje toga staroga sv. otca potreban je veći dio krstjanah, da jim se govori o pokori, da saznadu, kojim načinom mogu padnuvši ustati? Pa tako vidim, hoću li neću li, da sam dužan govoriti o svetogrdnom pričestjenju, pokazajuć nedostojnost i opačinu grdnoga toga grieha, da se ga svi prestrašite. Govorit ću dakle danas, *1) koliko grdna uvreda se čini Isukrstu pričestjanjem nedostojnim i 2) koli žestoku kazan na se vuče onaj, koj se tako nepristojno pričestjuje.*

Svaka zloća i svaki grieh zove se manje više zao po onoj stvari, po kojoj se grieši i proti kojoj se grieši. Po tom dakle pozna se odmah, da je najgorji grieh svetogrdno pričestjenje; jerbo se tu uprav i na osobiti način uvredjuje veličanstvo božje, i spodoba uprav Isusova. Jer je velika razlika medju zloćom onoga, koj prestupa i pogrdjuje zapoviedi koga kralja, i onoga, koj se usudi skočiti proti istomu kralju. Ova doisto posljednja zloća jest brez prispodobe mnogo težja i veća. Po tome jasno spoznajemo grehotu svetogrdnoga pričestjanja.

Istina je, da svaki grieh veličanstvo božje uvredjuje i pogrdjuje, kako piše sv. Pavao (na Rim. 2.) *Per praevaricationem legis, Deum inhonoras. Prestupljenjem zakona uvredjuješ Boga*; nu ipak se čini, da ga ostali griesi neuvredjuju uprav u vlastitoj osobi, nego u stvarih od njega stvorenih, kojimi se grešnici zlo služe. Uvredjuje ga lakomac, što nepravedno uživa bogatstva i dobra, kojimi bi imao pomagati siromake u potrebi. Uvredjuje ga razsipnik, jer nerazložno imanje razsipava. Uvredjuje ga oholica, jer traži, da se drugi ponizi, a on da se uzvisi. Uvredjuje ga svadljivac, jer se hoće za uvredu osvetiti drugomu. Uvredjuje ga bludnik, što stvara svoju sreću u poganih i zabranjenih tjelesnih nasladnostih; pa tako i o drugih govoreć. Pričešćuje li se tko nedostojno, neuvredjuje Boga u izvanjskih stvarih, već ga uprav uvredjuje u istoj božanskoj osobi njegovoj. Takav se grešnik upravo s Isukrstom spopada te ga u istoj osobnosti njegovoj pogrdjuje i uvredjuje. Vi protrnjujete s početka samo čujući tu zloću. Ali tako jest! — *Jao onim*, govori sv. Pavao, *koji s dušom smrtnimi griesi upr-ljanom pristupljuju, da prime presveto tielo Isusovo, pogane ga i kaljaju: te meću Isusa sina božjega pod noge, opako gaze i pogrdjuju njegovu svetu krv, kojom su posvetjeni bili!* (Židovom 10.)

Uvreda onoga, koj se u griehu pričestjuje, postaje gorja, kad se promisle prevelike osobitosti presvetoga tiela Isusova, koga on pogrdjuje. To je ono presveto tielo, koje je Bog sa sobom istim sjedinio i učinio ga svojom crkvom, svojim pribivalištem. To je ono presveto tielo, što ga je Isus na posvetilištu prikazao za naše griehe; ono presveto tielo, koje je Bog uzvisio na isto svoje prestolje na nebesih. To je ono presveto i toli proslavljeno tielo, što prosvjetljuje raj isti te blažene čini one, koji ga gledaju! Koliku dakle pogrdu čini ovomu tako švetomu tielu onaj zločesti krstjanin, koj ga u se prima nahodeć se u smrtnome griehu? Tko blaguje tielo Isusovo, sjedinjuje se š njim i utjelovljuje; a može li kakvo jedinstvo imati

presveto tielo Isusovo s tielom griešnim, koga griešnika? Znate li što to znači? To znači sdružiti Isusa s vragom; gdje je grieh ondje je i vrag; — pričešćivati se dakle u griehu jest, htjeti sdružiti Isusa s vragom, koji se nikada trpiti nemogu. Može li se i pomisliti opačina veća od ove!?

Ali tu se neustavlja opačina onoga, koj se nedostojno pričešćuje, već se pruža, koliko može, da zadade smrt Isusu, pa da ga skonča. To je takva opačina, koje nebi smio ni spomeniti, da je nebude očito spomenuo sv. Pavao: *Tko blaguje nedostojno kruh božanstveni i pije čašu gospodnju, biva krivac tiela i krvi gospodina.*" Ovo su rieči apoštola, koje tumačeć Liran nadostavlja: (Punietur, ac si Christam occiderit) t. j. *kaznit će se ko da je Isusa ubio.* I prije njega reče sveti Ivan Zlatousti, *da je tolika griehota pričestiti se nedostojno, kolika je ubiti Isukrsta i krv njegovu proliti: (Reus est talis ac si Deum occidisset et Christi sanguinem effudisset.*

Kolika je bila velika muka Isusova; koli težke bolesti i žalosti, koje su mu zadali žudije i krvolije? Ter tko će moći o tome misliti bez žalosti, plača i jada? Nu smijem li izustiti? A kako nebi smio očitovati istinu, o kojoj sveto pismo i sveti otci očito govore? Reći ću dakle, da me suze obliju. Propetje, muka i ubojstvo odkupitelja svieta, koje su učinili židovi i krvolije, nije tako velika opačina, kolika je opačina u griehu se nedostojno pričestiti. Pomislite dakle, draga braćo i sestre! da je tko izmed vas bio pomagač, kad su Isusa mučili propinjali i umarali, pa sada spoznav zlo, koje je učinio, za koliki grieh bi svoj grieh procienjivao? Koliku bi pokoru činio? Pa bi i imao doisto preko svega života plakati, i nikad se neutišiti; dà! srce bi mu s tolike opačine uvehnuti moralo. Za koliku dakle zloću imao bi se držati, koliko li bi se imalo plakati za grieh svetogrdja nedostojna pričestjanja, budué je po svjedočanstvu svetih otacah zloća takva grieha još mnogo veća. *Sagriešili su,* govori sv. Augustin, *preopakim griehom oni, koji su*

mučili i propeli Isusa; ali mnogo veći grieh čine oni, koji se nodostojno pričestjuju.

Oni, koji su Isusa mučili njeki izgovor mogu imati grieha svoga; da nisu pravo poznali, tko je Isus, kakvu li oni mučeći ga opačinu čine? nego su mislili, da dobro čine i zakon božji brane. Pak najposlje muka i smrt Isusova bila je od Boga odredjena; jer će iz nje veliki dobitak sliediti: slava Bogu i spasenje ljudskomu plemenu; zato Židovci i krvolijci drugo učinili nisu, nego odredjenje božje izvršili. Ali krstjanin, kada se nedostojno pričestjuje, grieši pri pravom spoznanju; znade po nauku vjere, da se u onoj svetoj hostiji, pod obličjem kruha zadržaje živi Bog, živi i čitavi spasitelj Isus; znade, da mu primajuć ga u griešnu dušu, gorju muku zadaje, nego su mu krvoloci oni zadavali, pa svim tim spoznanjem grieši, nedostojno se pričestjujuć. A takav grieh nije od Boga odredjen, nego najstrožije zabranjen; jerbo po njem nebiva nikakva slava višnjemu i spasenje drugomu, nego najgorja uvreda i pogrda Bogu a drugim šteta, pokaranje, srdjba i osveta božja. Kako god dakle promislimo nedostojno pričestjanje: ili sbog zloće u poznanstvu, kojim se čini, ili porad nekoristi i štete, koja odovuda proiztiče svedjer se bolje poznaje (vidi), da u zloći ovaj grieh nadilazi mnogo više grieh muke i ubojstva Isusova. Oh dakle grieha opaka! *Tko nedostojno blaguje tielo i pije krv gospodnju, krivcem se čini,* veli sv. Pavao, *tiela i krvi gospodnjeve;* što će reći: ubojica je božji; i zato tolike veličine grehotu uzimlje na se, kolike je ciene tielo i krv Isusa spasitelja, kojim ciene neima; jer su neprocienjena! Dakle zloći grieha takova neima slične u svietu, jer sve druge nadilazi! Oh grieha dakle preopakoga!

U ostalih se griesih Bog uvredjuje s daljega po stvorenjih; ali u ovome griehu Bog se uvredjuje po sebi istome. U ovom griehu griešnik se nesluži stvorenjî, da Boga uvredi, nego da ga uvredi služi se njim, Bogom istim; služi se bitjem najsvetijim, da grieši, ko što no je presv. oltarski sakramenat,

otajstvo najsvetije. Kakov dakle grieh mora biti veći, gorji i opakiji od ovoga?!

Kakono je grieh taj najopakiji i Bogu na najveća uvreda; tako je i pristojno, da bude grešniku na najveću štetu; jer se njime najvećma srdjba božja podpaljuje. Tko grieši drugimi griesî, istina je, uvredjuje Boga; nu jer grieši izvan njega, more se ufati i more postići u Boga milosrdje; ali onaj, koj grieši nedostojno se pričestjujuć, kakvo ufanje kakvo milosrdje more naći, kad on takvim griehom zatvara si sva vrata milosrdja?

I doisto uzrok svih strahovitih vojnah, što su odavna počele i sveudilj neprestaju od opuštjivanjah narodah navlastito krstjanskih; uzrok tolikoga glada, suše, gràda i zlih vremenah, što nas u toliku nevolju stavljaju; uzrok toli česte kuge, pomora tako velikoga; bolestih i ostalih tako mnogo bičevah božjih, štono na ovaj žalostan sviet u ovu suznu dolinu dolaze: koji, mislite, da je? *Ah! (Vox de templo: vox Domini reddentis retrobutionem inimicis suis t. j. Glas iz hrama, glas gospodina, koj povraća naknadu neprijateljem svojim.)* (Is. 66). Uzrok svih pokaranjah božjih jesu svetogrdja preopaka, kojimi se Bog uvredjuje, da osveti uvrede svoje.

Ali to bi bilo malo zla, kad bi samo srdjba božja prošla u pokaranjih vremenitih; dà ono, — od čega bi bilo pomrti svakomu! još su gorja i veća pokaranja duhovna i viečna.

Svetogrdnici čujte! Da vidite, kad pristupite k ovomu oltaru na pričest, ruku s njega pružajuć i velikimi slovî osudu vječne smrti na čelu svih onih opakih pišuć, koji su se u griehu usudili pristupiti k oltaru božjemu: recite mi nebiste li svi pretrnuli od straha? Sad znajte, da se ovo baš istinito dogadja, kad se ovdje ili u drugome mjestu podjeljuje svetotajstvo tiela i krvi Isusove. Onaj Bog, što razmatra tanko i potanko dostojanstvo i pripravu svakoga, koj dolazi na pričestjanje, videć njeke, (kamo sreće, da jih nebi bilo mnogo!) videć, velim, njeke, da pristupljuju griešnom dušom, koje ili iz stida ili s nepomnje dovoljno neizkušaše, pa se podpuno neizpovjediše, ili se izpo-

viediše a neimaše pravoga pokajanja, i dostojna po tome odriešenje; pušća proti svakomu od ovih, srditu ruku sv. Pavla k božanstvenom svojom osudom vječnoga izgubljenja: *(Rui manducat et bibit indigue, judicium sibi manducat et bibit. t. j. Tkogod se usudi, primati ovo svetotajstvo u griehu smrtnom, da znade taj svetogrdnik, da prima u se Isusa ne kao spasitelja premiloga, no kano sudca prestrašnoga i presrditoga,* kojno odmah u onaj čas piše proti njemu osudu vječne smrti i propasti te ga odsudjuje na vjekovječne paklene muke: *(judicium sibi manducat et bibit) koj blaguje i pije nedostojno, sud si blaguje i pije.* More li se pomisliti veće pokaranje? Mislite si predragi moji! da predobri Isus, koj je, budući Bog, postao čovjekom i tako se učinio preljubeznivim bratom našim, te je bio, kako znamo, mučen i umro na križu za naše griehe, za naše odkupljenje; pak je po ljubavi neizmiernoj, da se uzčuvamo po njem laglje od grieha i zadobimo život vječni, hotio pribivati svedjer s nami, pribivajuć u presvetom otajstvu oltarskome živ i čitav s božanstvom i s čovječanstvom, da ga moremo primati često u svetoj hostiji te po njem od Boga sve milosti zadobivati, koje se mogu željeti od njega: mislite si, rekoh, da kad se hoštija pruža po ruci misnika onomu, koj se je u griehu usudio k oltaru žrtveniku pristupiti, Isus zbilja k njemu srdito progovori: *Uzmi nedostojniče, jedi tielo moje i pij krv moju, ja ti nezabranjujem, ali znaj svetogrdniče, znaj opačino, da primajuć me nedostojno u svoja prsa, primaš si vječnu osudu; neizpraša tebi to svetotajstvo obilnost milosti, nego za osvetom proti tebi viče, te na te dolazi sva žestina moga prokletstva, koje se razilazi po svem tielu tvom, po svih silah, po svih udih i ćutilih tako, da u svih djelih u svakome ganuću i mjestu proklet od sada od mene ostaješ: (Qui manducat etc.)* Oh strahovita glasa! Oh strašne kazni!

I sad mi jedna tužna misao u pamet dolazi, od koje sav protrnjujem; pak zato mi je od potrebe zavapiti: Ah Bože! Tko zna, da li manjkaju medju nami takvi nevoljni prokletnici

i osudjenici? Pijanci, koji još vatrom uželenom pitjem u srcih svojih dolazite k žrtveniku, da u poganu dušu primite svetu oštiju! o vas govorim. Govorim o vas osvetitelji i nenavidljivci, što zlobu i osvetu nosite u srcih proti iskrnjemu svomu! Psovači i proklinjači, vi koji rado mrmljate te zlo svako na jeziku iznosite, o vas govorim! Govorim k vam o vi lakomci, lakomci, koji ste tudje grabili, nepravde činili i svetkovine tratili! S vami govorim o bludnici, koji ste svojimi nečistoćami i zrak okužili, koji ste svako mjesto opoganili svojimi požudami i svaki razgovor onepoštenili svojimi riečmi. Koliko ste putah takove svoje griehe izpoviedali, govorili ste, da nećete više griešiti, pa gdje je istinitost vašega pokajanja, vašega obećanja, kad ste svejedno u zloćah svojih napredovali? Sad vas pitam, što se ima suditi o vašoj izpoviedi i pričešćanju, kakvom ste jih pristojnostju obavili? Ah ako mi sami neodgovarate, odgovara za vas sv. Augustin kakva su bila vaša pričestjanja veleć: *(Mutet vitam, qui vult accipere vitam; nam si non mutet vitam, ad juditium accipit vitam .... et magis ab ipsa accidetur, quam vivificatur Serm. 1. de temp.)* *„Nek promieni život, veli, koj po svetoj pričesti želi primiti život; jer ako nepromieni života, primit će po njoj osudu smrtnu te od života božanstvenoga, koj u ovome svetotajstvu sastoji, primit će smrt vjekovječnog izgubljenja.“* Grešnici u griesih otvrdnuti, što govorite?! Morete li neprotrvnuvši i nepromrvši u srcu, toli strašne rieči čuti? Ah! kako se bojim, da su mnogi k ovomu žrtveniku pristupiv na pričest, primili odsudu vječnoga izgubljenja po tom božanstvenom otajstvu i s hoštijom zajedno prož-drli strahovito prokletstvo božje, te tako prokleti odavle otišli, prokleti se kući vratili i prokleti sada stoje! Oh! koliko se je toga za se ponajprije, pak i za mnoge druge bojim! *Buduć da jih nije malo, kako se misli, nego mnogo i premnogo, kako veli* sv. Augustin, *koji nedostojno k božjemu žrtveniku pristupljuju i svetogrdno se pričestjuju te po pričesti na mjesto života osudu vjekovečnoga prokletstva primaju: (Quam multi de altari accipiunt et accipiendo moriuntur)* (Tract. 26 in Joan.) Krstjani dakle dragi! da neupanete u ovu nesreću, pristupajte na pričest s onom pripravom, o kojoj sam vam do sad u više govorah kazivao. Nešalite se, predragi moji! nevalja na pričest u nesviesti dolaziti, nego dolaziti s podpunom pripravom to jest pravom bogoljubnostju dobro si očistiti dušu po pokori i valjanoj izpoviedi. Rekoh, *valjanoj* izpoviedi, jer nije dosta doći samo pred misnika, već valja podpuno izpoviediti griehe svekolike; pa nije dosta niti griehe izpoviediti i reći ustmi: kajem se i obećajem u napredak više negrešiti, nego takvo kajanje ima biti *istinito* i baš od *srca*; srce uprav valja da bude pokajano, srce valja da na griehe istinito mrzi te da učini stalnu odluku prije umrti i svako zlo pretrpiti, nego samo jedanput unapred Boga uvrediti: inače su izpoviedi svetogrdne, inače vam ovaj božanstveni kruh neće biti hrana života, nego otrov smrti vječne!

Nauk XXXII.

O svetotajstvu najposlednjega pomazanja.

Nebi zadovoljan naš premilostivi spasitelj Isus, da nam je izkazao preveliku ljubav, ustanoviv toliko drugih svetotajstvah, po kojih možemo zadobiti i uzdržati milost božju u životu; nego jošter i za naše tjelesne bolesti, govori sabor (Trid. sess. 14. Extr.) i za najposlednjî čas vremena, o kom visi ili naša vjekovita sreća ili pako vjekovita nesreća; pa zato u takovu vremenu od osobite nam je potrebe pomoć božja: *hotio nam je dakle dati preveliku pomoć u svetotajstvu najposlednjega pomazanja: (Extremae unctionis sacramento finem vitae*

tamquam fortissimo quodam praesio munivit.) Neka bude dakle uvieke hvaljeno i blagoslovljeno neizmierno milosrdje našega gospodina Isusa, što nas je hotio pomoći ovim osobitim svetotajstvom.

O tome svetotajstvu i ja sada počimam govoriti. I vidit ćemo *najprije*, što je svetotajstvo sv. ulja iliti najposlednjega pomazanja; *drugo*, kako djeluje na dušu i na tielo; *treće*, od kolike je potrebe primanje njegovo; *četvrto*, kakvimi se pripravami imade primiti. Nauk taj je jako potreban; jerbo je nauk o (sakramentu) svetotajstvu božjem.

Sveto ulje ili najposlednje pomazanje, jest svetotajstvo ustanovljeno od Isusa, po kome mazanjem očiuh, ušiuh, nosnicah, ustiuh, rukuh i noguh bolestnoga čovjeka te u isto doba izgovaranjem prikladnih molitvah, pojavljuju se na duši i tielu oni čudnovati plodovi, koje ćemo u govoru spomenuti. Kažemo, da je poslednje pomazanje svetotajstvo od Isusa ustanovljeno, o čem se niti sumnjati neda; jerbo je obodvoje, kako uči sv. sabor tridentinski, *članak vjere.* (Can. 1. de Extr. unction). Ovo se pomazanje čini uljem blagoslovljenim po biskupu, buduć da je ulje najprikladnije, da se označe oni čudnovati plodovi, koji se podieljuju po ovome svetotajstvu od Duha svetoga. Jer, kakono ulje može utažiti bolesti tjelesne, tako ovo svetotajstvo imade kriepost tu, da oblakša nevolje i žalosti duše. Ulje takodjer povraća zdravlje, razveseljuje čovjeka ožalostjena, svjetlost uzdržaje, pokrepljuje uda oslabljena: tako po pomazanju svetim uljem, što biva u tom svetotajstvu, svi ovi plodovi pojavljuju se po krieposti božjoj u bolestniku.

Ovo se pomazanje podieljuje po samome svećeniku, buduć su sami svećenici podieljitelji odredjeni toga sakramenta (svetotajstva), kakono se to vidi iz lista sv. apoštola Jakova (u pogl. 5) te iz sveudiljnoga običaja po svem krstjanluku. Pomazanje pako ovo kada biva, izgovara sveštenik molitvu svrhu svakoga uda, koje pomazuje, proseći, da tomu bolestniku, po pomazanju ovom i po svom prevelikom milosrdju oprosti Bog

griehe, u koje je po njih upao. Ovo pako pomazanje podieljuje se na oči, uši, na nosnice, usta na ruke, noge i na bokove, nu ovo se poslednje s bog poštenja propušta u ženah. A razlog otih pomazanjah jest; što rečenimi udî najviše griešimo. Svetotajstvo to zove se najposlednje pomazanje, jer je zbilja najposlednje, što se na krstjaninu čini. Prvo pomazanje biva na krstjenju, drugo na potvrdjenju (krizmi), a treće i najposlednje u velikoj bolesti.

Mà zato baš, što je to poslednje pomazanje, mrsko nam je, vele njeki, jer, kad se ono spominje, i daje, obznanuje nam se, da valja taj sviet ostaviti, da valja umrti, pa se zato od sama njegova spomenuća strašimo. Znam ja, dragi krstjani! da je kod mnogih tako; i zato mnogi bolestnici i kućani nastoje, da se ovaj sakramenat (svetotajstvo), što kasnije primi, kad već bolest posve mah preuzme, kada se već sve spoznanstvo u bolestniku izgubi. Ah to je grdna prevara, kojom vrag mnoge zaslepljuje, prikazajuć im, da, kako se ulje primi, valja umrti, kano da ono smrt zadaje; zato, da odmičuć njegovo primanje ili poslje nebude vremena primiti ga, ili pak da se, neimajuć poznanstva, primi brez bogoljubstva te tako bude zaludno; a on da jih, nebudući krstjani oružani milostju toga svetotajstva, laglje u najposlednji čas predobi. Oh pregrdne prevare!

Ah krstjani, ako ste vi do sada bili u takvoj prevari, prosvietlite se, te odbacite takvu vražju prevaru! — Ovo svetotajstvo nikomu nezadaje smrti, već mnogo putah bolestniku istu bolest oblakšuje i zdravlje tiela mu povraća. Tako nam svjedoči isti sv. Jakov apoštol govoreć, da, kada se tko razboli, neka zovne misnika (sveštenika), da moli Boga za njega pomazujuć ga svetim uljem, a molitva sjedinjena s vjerom oblakšat će mu bolest i odpustit će mu se griesi. To isto potvrdjuje sveti sabor Tridentinski, da, osim mnogih duhovnih milostih, povraća mnogi *put to svetotajstvo zdravlje tielu, kad je to koristno na duševno spasenje: (Et sanitatem corporis interdum,*

ubi saluti animae expedierit, consequitur) (Sess. 14. de extr. unct.) S toga drugi sveti sabori i sveti otci zovu taj sakramenat (svetotajsvo) liekom duše i tiela. Pa zato i jesu dobri krstjani vazda više imali povjerenja u to svetotajstvo, nego u kakov drugi liek i primali bi ga tolikim zaufanjem, da su po njem dosta putah tjelesno zdravlje zadobili. Zašto biste se vi strašili to svetotajstvo primati? Ah kad bi vi živo vjerovali u Boga i rieči njegove, koj vam je pripravio to svetotajstvo na zdravlje tiela i duše, nebiste ga se strašili, niti biste njegovo primanje odmicali, nego biste ga što prije živom vjerom i tvrdim ufanjem nastojali primiti, dok ste pri pravoj pameti, dok ga bogoljubno primiti morete, da vam koristiti uzmogne. Projdimo sada na tumačenje duhovnih plodovah, koje to svetotajstvo poradja u dušah, kad se za vremena i dostojno prima.

Po nauku svetoga sabora tridentinskoga podjeljuje taj sakramenat (svetotajstvo) milost posvećujuću, a ta milost uništuje griehe, ako jih još na duši imade, i ostanke griehah; pokrepljuje dušu bolestnika, utvrdjujuć u njoj ufanje i milosrdje božje, po kom ufanju bolestnik laglje podnosi žestinu bolesti i nezgode te kriepče odaljiva napastim vražjim, koje ga tada najviše nastoje na izgubljenje dovesti. Da to svetotajstvo *uništuje griehe*, jur je rekao sveti apoštol Jakov: *(Et si in peccatis sit, remituntur ei.)* Da je tako malimi griesi, to nitko nesumnji; ali ima se vjerovati, da, kada se primi pravim skrušenjem, oprastja (uništuje) i smrtne griehe, navlastito, na koje se je zaboravilo te se neznadu. Pod ostanci griehah razumievaju se dostojne pokore za griehe, koje se po tom sakramentu ili posve odpustjaju, ili se znatno umanjuju. Svrhu toga razveseljuje to svetotajstvo bolestnika pritisnuta od žestoke bolesti i ožalostjena od straha smrti: oružaje ga proti sili vražje napasti; daje mu veliko ufanje u milosrdje božje.

Kolike li su strahote smrtne; što navaljuju na siromašnoga umirućega bolestnika, treba da promišljavamo, to bo je stanje takvo, u koje mi svi prije ili kašnje doći imamo. Neima straha većega od onoga, što nas pred smrt popade. Ako protrnjuje i straši se svaki, kad promisli, da more za koj dan umrti, premda je još zdrav i smrt mu daleko; koliki, mislite, bit će dakle strah onoga, koj smrt blizu sebe vidi? Komu jur sva snaga pomanjkaje, i na polu mrtav leži, ter mu se navjestjuje, da se sravna svojom dušom, jer mu više živjeti nije? O Bože kolike trpi strahote! kolike žalosti i smutnje! Tko će ga razveseliti i pokrepiti? Može bit liek svjetovni i prijatelji njegovi? Ah ne! ovi mu još više strah i žalost povećaju. Sám, sám Isus predragi razveseljenje, utješenje i pokrepljenje mu pruža po svetotajstvu daje se bolestniku čudnovata pokriepa, po kojoj mu se *laglje čini podnieti strahotu i gorkoću smrti: (Mortis in comoda et labores fert levius.)* Hoće li se dakle koj naći, da zanemari to svetotajstvo, po kom se tolike pomoći i dobra zadobivaju?

Ali se ovdje neustavlja kriepost toga svetotajstva, nego joj pokrepljuje bolestnika proti vražjim napastim, kojimi će ga vrag pakleni na čas smrti napasti. Da su napasti vražje jače i žešće u najposlednjem času života, nego li u ostalih, nimalo nije od potrebe sumnjati; buduć nam to očito sveto pismo svjedoči: *Jao*, veli sv. Ivan (u očit. p. 12), *zemlji i moru; jerbo dolazi k vam užgan u srdjbi velikoj, znade bo, da mu malo vremena preostaje!*

Vrag pakleni, glavni neprijatelj ljudski, neprijatelj najmudriji i najžešći, uzmnožaje svoju srdjbu, svoje zanate, svoju silu na času smrti, da uhvati tada i u sužanjstvo ugrabi dušu žalostnoga bolestnika; jer znade, da mu malo vremena ostaje; na čas smrti već što učini. Ako tada zahvati dušu, vazda će ju imati, ako li ju tada izgubi, nikad je više imati neće. On ulaže tada sve opake svoje zanate te se različitimi napastmi zaljetava na bolestnika. Onda nastoji strašljive na izgubljenje ufanja dovesti; ako mu li to nepojde za rukom, nastoji slobodne dovesti na prekomjerno ufanje i uzdanje u se, da se

neobziru na milosrdje božje, već više na se i dobrotu svoju. Probudjuju u grešnicih uspomenu griehah, nebi li se opet u njih nasladjivali, ili pako dvojili, hoće li jim od Boga oprošteni bili. Množtvo dobrih djelah predstavljaju pred oči dobrim, nebi li se pooholili. I na hiljadu drugih načinah oblietju bolestnika, da ga u zlo uvedu, tako da su i sveti, što su više angjeoski, nego ljudski život sprovadjali na svietu, na čas smrti svoje, sve više drhtali od množtva vražjih napastih prestrašeni, plakali su i vikali da se uokolo stojeći i živući za njih Bogu mole.

Što bi bilo dakle od onih žalobnikah, što su griešan život provodili, da jim nebude bio Bog u tome svetotajstvu poslednjega pomazanja, pripravio obranu i oružje, da tim odole napastim. Doisto, krstjani dragi! ovim svetotajstvom oružan bolestnik zadobiva kriepost i snagu svrhu sve sile vražje, da lako spozna i predobije svaku napast toga grdnoga neprijatelja.

To svetotajstvo podieljuje se po svetjeniku pomazanjem na različitih ćutilih tiela bolestnikova i to na spodobu križa. Znamenje to sv. križa jest barjak (stieg, zastava) našega zakona, jest obilježje našega slavodobitja, što smo ga nad vragom dobili po zaslugah Isusovih. Znamenje to križa bilo je oružje po kome je vrag predobljen, ono je početak njegove sramote i satrenja. Po tom dakle znamenju biva vrag predobivan, oslabljivan i satiran. Pak s toga kad ste primili svetotajstvo poslednjega pomazanja, mirno počivajte poniznim srcem, imajući ufanje u preveliko milosrdje božje, da vam nečisti duh neće moći ništa nahuditi. Evo čuli ste kolike se pomoći i dobrote primaju u svetotajstvu poslednjega pomazanja; pa ćete ipak naći krstjanah, najgorjih neprijateljah dušah svojih, nemareć u bolesti za tako koristno svetotajstvo, ili kasneć, da ga prime, ili pako ne od srca i bez prave želje ga primajuć. Ah ne, ne, predragi! budoć da toliko dobra i toli velike pomoći dobivaju se po tom svetotajstvu; nastojte ga u potrebi svojoj što prije i što željnije primiti te gledajte, da vam rodbina, ku-

ćani u bolesti neostanu bez njega. Ali da se milosti i pomoći zadobe po ovome svetotajstvu, ima se dostojno primati t. j. onimi pripravami, o kojih ću sada govoriti.

Prva primanja k dostojnome primanju ovoga svetotajstva, kako no i k primanju ostalih, jest *nahoditi se u milosti božjoj.* Budoć je taj sakramenat živih odredjen na povećanje milosti, valja da se duša jur nahodi u milosti božjoj. Ako si dakle bolestnik poznaje na duši grieh koji smrtni, prije nego to svetotajstvo primi, ima dušu od grieha po dobroj izpoviedi očistiti; ili ako nemore govoriti, imade se bar u srcu za griehe pokajati s odlukom više negriešiti.

Druga priprava jest, imati živu vieru u kriepostі (jakost) toga svetotajstva; ufajuć se stalno u milosrdje božje, da ćeš sve plodove a i milosti po njem zadobiti, sbog kojih je Bog to svetotajstvo ustanovio; jer se bez viere i ufanja nikada milost zadobiti nemore.

Treća priprava jest, da se ima primiti to svetotajstvo velikim bogoljubstvom, probudjujuć često u sebi, kip ufanja i ljubavi prama Bogu, poklanjajuć se podpuno volji božjoj, na sviet zaboravljajuć i smrt, ako ju Bog pošalje dragovoljno primajuć. Kad u bolesti svetu pomast primate, pomisliti vam je, da ste u družtvu Isusovu, kadno boravljaše tužan u vrtlu Gacemani, i sjedinjujuć svoje odluke i želje s odlukami i željami srca njegova, recite prama Bogu, da ne, kako je volja vaša, nego kako je volja božanstvena, sve da se učini.

Četvrta priprava k zadnjemu pomazanju jest, da sjedinite želje i molitve svoje s molitvom crkve svete, što no jih u pomazanju sveštenik govori, da vam budu koristne. Kad pristupa k vam svetjenik, da vas pomaže, imate ga cieniti, kano da isti Isukrst k vam pristupa. Po ovom svetom pomazanju i po svom blagodarnom milosrdju, reći će sveštenik pomazajuć oči, nek ti odpusti Bog sve griehe, koje si po pogledu učinio. A vi imate u srcu svome govoriti: Ah gospodine Bože, oprosti mi tolike nečiste poglede, tolika griešna vidjenja, kojih mi ne-

bje gledati. Na pomazanje, što ga sveštenik čini na ušiuh, imate reći: Oprosti mi Bože sve griehe, što sam jih učinio slušajuć tolike omraze iskrnjega, tolike pogane besjede, razgovore sramotne i pjesme nepoštene. Na pomazanje ustah recite: Oprosti mi Bože tolike griehe, koje sam učinio jezikom kuneć se, proklinjajuć, psujuć, svadjajuć se, nepoštene i nepristojne besjede govoreć, iskrnjega ogovarajuć; sve druge, koje sam učinio u jelu i pilu proždrlošću; to te molim porad one gorkosti, što si ju ćutio, kad si, moj Isuse, na smrtnomu času, gorkom žuči i ljutim sirčetom (otcom) pojen bio. Na pomazanje rukuh recite: Tvoje su ruke, mili Isuse, nemili mi klinci (čavlji) bile probodjene, poradi te muke tvoje, molim te, oprosti mi sve griehe, što sam jim zlim dielovanjem rukuh svojih počini. Na pomazanje noguh recite: Oprosti mi Bože sve korake, učinjene protiva svetoj volji tvojoj te me upravljaj po putu svetih zapoviedih tvojih, da jim obslužim, tja do najposlednjega časa! Ako mi dadeš zdravlje, obećajem ti, da ću se svimi ćutili tiela bolje služiti, da volju tvoju svetu izpunim. Ako li me pak hoćeš uzeti (ugnuti) s ovoga svieta, dostoj se, molim te, oprostiti mi sve griehe po prevelikome milosrdju tvome. I tako u srcu svojem govorite, kad vam se druge strane tiela pomazuju. Oh! kako svete su priprave ove, ako li jih uzdjelujete! Oh djelo izvrstito, ter kolikoće vam biti koristno!

Čuste dakle krstjani mili! da je najposlednje pomazanje svetotajstvo, ustanovljeno od Isusa na pokrepljenje bolestnikah i umirajućih; da je osobite koristi duši, dapače, da je dosta putah koristno i tielu, dajuć mu ozdravu. Čuste i plode njegve čudnovate, što jih čini griehe uništujuć, bolestnika razveseljujuć i protiva napastim vražjim snagu mu dajuć; strah smrti odganjajuć i u ufanju božjem utvrdjujuć. Iz svega toga moguste uviditi, da je od prevelike potrebe s pristojnimi pripravami to svetotajstvo primati. Zahvalite dakle Bogu na milosrdju za toli koristno svetotajstvo i molite ga, da vam ga dopusti na čas smrti primiti, da tako zadobiv po njem odpuštenje

griehah, pokrepljenje proti napastim svoga neprijatelja, veselo i srećno s ovoga umrloga života projdete na vjekovečni i blaženi.

Nauk XXXIII.

O svetotajstvu svetoga reda. O velikom svetjeničkom dostojanstvu i kako se svetjenici imadu štovati.

Govoreć u obće o svetotajstvih vidismo, po svedočanstvu sv. otacah, da se je Isus znamenji tjelesnimi i oćutljivimi u svih svetotajstvih hotio služiti k tomu, da dade čovjeku darove i svoje milosti duhovne. Ali, da tko uzmogne podielivati krstjanom ova svetotajstva, da jih može podučavati u stvarih božjih, upućivati na put spasenja i za nje Bogu posvetilište prikazivati, treba mu oblasti i punomoćja. Za podjelitbu te oblasti dakle ustanovio je Isus drugo svetotajstvo, što se zove *sveti red*, po kojem se uz oblast dobavlja i milost, da se takvi poslje sveto mogu izpunjivati, Tu božanstvenu oblast i milost podielio je spasitelj Isus, još dok je na svietu bio, svojim dvanaest apoštolom, koje je osobito odabrao i poslao, da po svietu propoviedaju evangjelje. Poslje ju dade sedamdeset i dvim učenikom svojim. Na najposlednjoj večeri dade apoštolom oblast posvetjivati presveto tielo i krv njegovu, a poslje svoga uskrsnutja, davši jim sv. duha, dade jim oblast odpustjati griehe. Apoštoli pako po odredjenju božjem, dali su ovu istu oblast drugim, redivši jih za sveštenike, da neuzmanjka nikada naučitelja i rukoviteljah puku krstjanskomu. Sliedeći dakle ja u tumačenju sakramenatah red njihov, govoriti mi je o tom svetotajstvu svetoga reda. I danas ću vam proreći, o izvrstnosti toga svetotajstva i dostojanstvu onih, koji ga primaju: izvrstnost i dostojanstvo svakoga drugoga stvorenja; buduć su u kreposti duhovna dielovanja uzporedjuje s istim djelovanjem Boga svemogućega. Odtuda će imati sliediti, da kakono je dostojanstvo reda sve-

šteničkoga najvišje, tako se sveštenici od krstjanah najviše imadu štovati.

Svako dostojanstvo se ima procienjivati po oblasti od Boga primljenoj i po krepostnih dielih, što se po takvoj oblasti čine; pak budué da tako i jest, pozna se odmah, da dostojanstvo sveštenika nadilazi dostojanstvo svakoga drugoga stvorena kipa, zašto bo nikojemu drugomu stvorenu kipu nije Bog tolike oblasti dao, koliku je dao svećenikom novoga zakona. A da je tako, prilikujmo der to dostojanstvo sa svakim drugim dostojanstvom na nebu i na zemlji. Na zemlji su najvišja dostojanstva kraljevah, carevah i njihovih pomoćnikah. Na nebu je dostojanstvo visoko angjelah, arkangelah, Kerubinah i Serafinah. Ali što? Dostojanstvo svih ovih je mnogo nižje od dostojantstva misničkoga (sveštenićkoga). Govoreć najprije o dostojanstvu kraljevah i zapovjednikah zemaljskih, koju su oni oblast od Boga primili? Nisu druge, do upravljati stvari tjelesne, vladati svietom. A sveštenici po svetome redu primili su oblast posve duhovnu i posve božanstvenu, kakono je voditi duše k spasenju vječnomu, odpušćati grešnikom griehe, prikazivati posvetilište mise obraćajuć kruh i vino u živo tielo i krv spasitelja Isusa. Zato, koliko je duša izvrstnija od tiela, koliko je svietlost plemenitija od tminah, koliko li su stvari božanske veće od čovječanskih: toliko je dostojanstvo sveštenićko izvrstnije i veće od dostojanstva kraljevskoga.

I doisto to uzvišenje dostojanstva sveštenićkoga vrh svakoga drugoga dostojanstva je Bog jur na početku stvaranja znamenovao, kako veli sv. Elredo i s njim sv. Inonec III. papa, kad je uzvisio sunce vrh mjeseca, odredjujuć da sunce gospoduje danu a mjesec noći, te zabilježujuć sveštenićtvo u suncu a kraljevstvo u mjesecu: *(Duo luminaria magna socerdatium et regnum, princeps et clerus,)* da se u toliko jezikah, koliko je u suncu zrakah, svietu kaže, da je toliko sveštenićtvo izvrstnije i sjajnije od kraljevstva, koliko je dan plemenitij od noći, a sunce sjajnije od mjeseca. Isto potvrdjuje sv. Ivan Zlatousti: *Ne mihi narres, veli on, purpuram, neque diadema, neque aureas vestes, umbra sunt ista omnia, vernisque floseulis leviora.* Gledajuć, hoće reći, na krunu, na zlato i drago kamenje, što se svieti na kraljevih, rekao bi, da je njihovo dostojanstvo najveće; ali sa svim njihovim bogatstvom i nakitom je dostojanstvo njihovo pram dostojanstvu sveštenićkom kao mrak prama svjetlosti. Istu bo oblast i kriepost, krstjani dragi! imade sveštenik vrh kraljevinah i carstvah, koju sunce sjajno imade vrh zviezdah i mjeseca užižuć jih i trneć, prosvjetlivajuć i smračujuć jih, kako no svjedoči Bog po Jeremiji proroku: *Ecce constitui te super gentes et super regna, ut evellas et dectruas... et edifices et plautes* (Jer. 1). Kakvu kriepost imade sunce vrh tminah, da jih raztjerava, vrhu svieta, da ga prosvjetljiva, vrhu neba, da ga razvedruje vrhu mora, da ga umiruje, vrhu zemlje da ju uplodjuje: takvu kriepost imade sveštenik vrhu ljudih i svakoga ljudskoga dostojanstva.

Reći ću više, krstjani! po nauku razumnoga Lirana: toliko se čovjek po redu sveštenićkom uzvisuje, da čovjek budući, istu narav ljudsku prelazi: *Sacerdates, quoad officium sunt super homines.* I to se potvrdjuje iz istih božjih ustah. Naredjujuć bo Bog (Levici), kako mu se služba činiti imade, i u kakvom poštenju se ima korablja njegova držati, reče: *(Nullus hominum erit in tabernaculo, quando Pontifex sanctu orium ingredictur)* (C. 16) to će reći: *Nitko od ljudih neima se na laziti u svetome mjestu, kad sveštenik veliki unide u sveto hranište.* Ali kako to? Ako je i sveštenik čovjek, kako nijedan čovjek neima biti u svetome mjestu, dok sveštenik, koj je takodjer čovjek, u njega ulazi? Zar sveštenik ostavlja narav čovječansku ter se u drugu narav promjenjuje? Odgovara sveti Cirilo: *Tako jest: (Non erit homo, quando Pontifex sanctuarium ingreditur, sed tamquam Angelus Dei, Sive unus cum Domino spiritus fiat etc.) Nije,* veli, *sveštenik čevjek, kada u svetište ulazi, nego kao Angjeo, ili jedan s Bogom duh učinivši se.*

Čudo veliko dostojanstva svešteničkoga, krstjani mili! da misnik (sveštenik,) od čovjeka rodjen, narav imajuć sasvim čovječansku, u svem priličan ostalim ljudem, pak se po dostojanstvu svom od ljudih razstavlja, vrh iste svoje naravi uzdiže, ter kao angjeo duhovan postane, kad službu božju ovršuje!

Ali ono, čemu se još više čuditi jest, da sveštenik nesamo nadvisuje narav ljudsku po dostojanstvu svome, već jošter nadilazi dostojanstvo istih angjelah nebeskih; jer nijedan angjeo neima tolike oblasti na nebu nit na zemlji, koliku svaki sveštenik imade. O angjelih se čita u svetome pismu, *da na nebu Bogu dvore i oko prestolja božjega ponizno stoje*: *(Seraphim stabant. Centam millia assistebant Ei.)* (Daniel 7.) A o sveštenicih se u istome sv. pismu čita, *da pred Bogom na nebesih na prestoljih sjede*: *(Et super sedes vigenti quatvor seniores sedentes.)* (Apocalps. 4.) Dapače isti jih Isus na sjedala posadjuje: *(Cum sederit Filius hominis in seda majestatis suae, sedebitis et vos etc.)* (Mat. 19.)

Promišljavajuć to jedan sveti otac (Ispalensis), sav začudjen ovako vapi: Oh koli veliko je dostojanstvo svešteničko! Oni kod Boga na prestoljih sjede, a angjeli dvoreć stoje! *Quam dignitatem Seraphim non habent, scilicet eoram Altissimo in thronis con Fidere, hanc sacerdotes habent.)* Česa radi i čini se, da Bog nenalazeć dostojanstvu njihovu prilična, ni imena, kojim bi se upravo sveštenici imali zvati, dade jim isto svoje ime, *da se Bogovi zovu*: *(Ego dixi, Dii estis.)* Ah dostojanstva previsokoga svešteničkoga, komu se prilično drugo nenalazi, do dostojanstva božjega, i zato ih Bogovi isti, sám Bog naimenovà!

Bogovi doista, o krstjani moji! jesu misnici (sveštenici), jer sva kriepost božja u njih pribiva tako, da njihove čine nitko drugi do samoga Boga djelovati nemože. Isus je prvi sveštenik, a on je Bog i čovjek zajedno; pak sveštenici novoga zakona ništa u oblasti od Isusa nisu razstavljeni. Oni su s Isusom zajedno sveštenici tako, da je u svih Isus sám sveštenik

jedini, a svi sveštenici s Isusom jedno svešteničtvo imadu: *Quomodo multo sunt sacerdotes propterea, quod sunt mortales, ita unus propterea, quod sit immortalis.)* Ono što djeluju sveštenici, nedjeluju po sebi, nego djeluje u njih kriepost prvoga sveštenika Isusa, a što djeluje Isus, djeluje po sveštenicih, kano po slugah svojih: *(Sic nos existimet homo ut ministros Christi).* I tako se promienilo, koliko mu drago sveštenikah, u svih je jedno samo svešteničtvo Isusovo, jerbo on svaku oblast svoju daje i po svih on sám i djeluje. Dostojanstvo svešteničtva Isusova ulieva u dušu svakoga sveštenika onu istu milost Duha svetoga, od koje je Isus bio posvećen za sveštenika viekovječnoga. Pa baš zato prikazuje svaki sveštenik ono isto posvetilište, služeć misu, što ga je prikazao Isus, prikazujuć sáma sebe Bogu otcu na poslednjoj večeri i kašnje na križu. Posvetilište toli veliko, da nadilazi svaki razum, toli čudnovato i Bogu drago, da se prama njemu kao ništa ukazuju i najčudnovatija posvetilišta staroga zavjeta.

Čudnovato bi doisto svim vjekovom posvetilište, kojim učini Ilija prorok, da pred množtvo puka sadje vatra s nebesah te sažeže posvetilište, što ga Bogu prikazivaše. Al oh! koli veće čudo čine sveštenici novoga zakona u svome posvetilištu! Na rieč njihovu nedodje prava vatra s neba vrhu posvetilišta im, nu dodje milost duha svetoga, kojim se užižu srca pravoviernih te budu čišća od zlata u vatri očišćena, jer se opiru u krvi neoskvrljena jaganca božjega. Veliko bi nadalje i ono čudo, što učini Jozua, vodja puka židovskoga, kad no zapoviedju svojom sunce zastavi, da se negiblje na nebesih dok svoj posao nedovrši. Ali koli mnogo veće čudo svaki dan čini svaki sveštenik Isusov, koj nezastavlja sunca stvorena na nebesih, već stvoritelja sunca i svake stvari, Boga svemogućega, čini poslušna rieči svojoj, da sajde s nebesah te se zastavi u njegovih rukuh, da se pravoviernim učini hrana života vjekovitoga. Oh čuda nedosežna! O mogućnosti posve božanstvene! Oh neizmierna milosrdja božjega! Sin jedinorodjeni Boga otca vječ-

noga, salazi brez ikakva kašnjenja na rieč sveštenikovu s nebesah te dolazi u ruku mu pod obličjem kruha i vina puštajuć se sasvim njegovoj volji: Derte angjeli s nebesah, recite mi, imali u redovih korah vaših, red koji priličan redu svešteničkomu? Ima li medju vami ikoj, komu je Bog toliku oblast dao, koliku je dao sveštenikom? Eh, što to govorim ja? Sveštenici su u oblasti vrh angjelah i arkangjelah, vrhu Serafinah. Angjeli su sluge onih, što na spasenje dolaze, da se po čuvarstvu njihovu sigurnije od zalah sačuvaju; a sveštenike odredi Bog da budu na mjesto Isusa k spasenju ljudih, dà, nad kojimi oni bdiju, spasenje dobiju. Nereče Isus angjelom, nego reče apoštolom i u njih svim sveštenikom: *(Ite, sicut misit me pater et ego mitto vos* Joan. 20) t. j. *Idite, kao što je mene poslao otac i ja šaljem vas.* — To će reći: vam o sveštenici, sluge moje, ja dajem oblast svu onu, što mi je predana od otca moga nebeskoga, da se po vas djelo odkupljenja dogotovi, po meni početo! Isus je za ljudsko odkupljenje muku podnio i krv prolio; sveštenikom pako dade oblast, da cienu toga odkupljenja pravoviernim podieljuju. Zato jim predade svu svoju oblast nad pukom govoreć: *(Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retentae sunt* Joan 20.) *Vi kojim odpustite griehe bit će jim i od mene odpušteni, a kojim zadržite, bit će jim i od mene zadržani. Što odriešite na zemlji, biti će odriešeno i na nebu; a što zavežete na zemlji bit će zavezano i na nebu.* Oh oblasti prevelike i sasvim božanstvene! Sam Bog i nitko drugi, mogao je prije griehe oprostiti i uzdržati. Samomu Bogu i nikomu drugomu, pristojalo se je griešnike odriešivati i zavezivati; pa on svu ovu oblast predade sveštenikom, da što oni učine na zemlji, ono potvrdjuje on na nebesih. U ruci dakle sveštenika stoje ključi vratah nebeskih, vratah rajskih; komu ih oni otvore unić će, komu oni zatvore, onomu ulazka neima. Po Isusu dolazimo na pomirenje s uvredjenim veličanstvom božjim: *(Ecce per quem fit reconciliatio,)* i to po muci i križu njegovome.

Ali, da nebude nepodpuno to djelo ljubavi njegove, stavio je sveštenike, da budu posriednici toga pomirenja, da što on djeluje po milosti u srcu griešnika, podpuni se po službi sveštenika. Kakvo poštenje dakle, kakvo dostojanstvo more se usporediti s dostojanstvom sveštenikovim? Sa zemlje prima oblast nebo, da sudi! Nečeka sveštenik osudu s neba, već nebo hoće osudu sa zemlje. Sudac sveštenik stoji na zemlji, a gospodar Bog sjedi na nebu; i ništanemanje gospodar taj čeka osudu sluge sa zemlje, da ju potvrdi na nebesih! A ovo sve, što vam govorim, potvrdjuje mi naučitelj Zlatousti ovako govoreć: „*A terra potestatem judicandi coelum accipit; nam judex sedet in terra, et Dominus segnitur servum, et quinquid hic inferius judicaverit, hoc ille superius ratum habet.*“

Gdje su sada kralji, gdje vladavci i gospoda svieta ovoga, nek prispodobe svoje oblasti, svoja dostojanstva, oblasti i dostojanstvu svakoga sveštenika! Ma kako će prispodabljati, kad će se oni naći niže od svakoga sveštenika, nego što su tmine niže od svjetlosti. Oni ako i nose na glavi sjajne krune, ništanemanje imadu jih nogama sveštenikah podlagati; oni, ako hoće od grieha biti odriešeni, imadu ruku ljubiti sveštenika. Angjeli nek sjedine sve svoje oblasti, pak neimaju oblasti, što ju pojedini sveštenik imade; niti mogu oni, sasvim da su presveti, posvetilište mise posvetiti (prikazati), niti ikojega griešnika u potrebi od grieha oprostiti, što svaki sveštenik more. Oprosti mi majko presveta, Djevice Marijo, što imam reći; jer negovorim na tvoje pokudjenje, već da izpovjedim istinu. Ti premda nadilaziš u svetinji i dostojanstvu svekolike svete angjele i ljude, ipak si niža u oblasti od svakoga sveštenika; jer tebi nije dana oblast tako velika, kolika je sveštenikom dana. Ti budući kod Boga premoguća, moreš od njega izprositi, da griehe kojemu griešniku oprosti; ali sa svom tvojom mogućnosti velikom, nemožeš dignuti ruku tvoju milosrdnu vrh griešnika i griehe mu odpustiti, ko što more svaki sveštenik. Oh previsoka dakle dostojanstva svešteničkoga! Oh oblasti sasvim

božanstvene, kojoj se nikoja oblast, nikoje dostojanstvo stvorenja nit na zemlji, nit na nebu prilikovati nemore, osim što samo Bog u oblasti sveštenike nadilazi, jer štogod svećenik imade od Boga prima!

Ali vajme! koliko više poznajem veličinu dostojanstva reda svešteničkoga, koga na sebi nosim, toliko se više strašim i protrnjujem s tolikoga dostojanstva, spominjajuć se, da koliko su sveštenici višji od svijuh stvorenjah u dostojanstvu, toliko imade nadvisiti svekolike u kriepostih i svetosti, služeć ostalim kršćanom za ogledalo (zrcalo, uzor), ili kako veli spasitelj Isus, *u izvrstivosti življenja pred svimi sjajući, kao sunce sjajno.* Drugčije jao sveštenikom, jer kakono je najvišje njihovo dostojanstvo, tako ako oni po dostojanstvu nebudu živjeli, biti će najžešće njihovo pokaranje!

Vi medju to, o kršćani moji! iz toga, što sam dosada govorio, spoznati morete, da sveštenikom najveće poštenje izkazivati morate, buduć da poštenje imade sliediti dostojanstvo pak koliko tko imade veće dostojanstvo, toliko mu se veće poštenje imade izkazivati. Buduć pako da je dostojanstvo i oblast sveštenička poslje Boga najvišje, sliedi odovud, da poslje Boga njim najvišje i najprvo poštenje imate izkazivati. Nemislite, da, budući ja u broju sveštenikah, na svoju stranu natežem, te više nego i jest, govorim, ne! dragi moji ne! *(non guero gloriam meam) netražim slave svoje*, već nagovarajuć vas, da poštujete sveštenike, tražim korist vašu. Nije sveštenikom od potrebe vaše poštovanje, ali je vam od potrebe, da jih poštujete; zašto bo nepoštujući jih, nemorete se sačuvati, nemorete obastati, jer njih nepoštujuć, Boga istoga nepoštujete, kojega su oni namjestnici medju vami, kao što jur spasitelj Isus reče: *(Qui vos spernit, me spernit.) Tko vas, naime, pogrdjuje, mene pogrdjuje.*

Nù velite: mi poznajemo veliko dostojanstvo svešteničko i poznajemo dužnost, kojom ih imamo štovati, ali vidimo, da sveštenici po dostojanstvu svomu sveto neživu, vidimo od sve-

štenikah dosta zlih prilikah, koje jim poštenje uništuju. — A ja vas na to pitam: máne sveštenikah u vas više mogu, nego oblast Isusova, koju oni imadu? A što govori Isus? *(Super Cathedram Moysi sederunt Seribae et Farizei; omnia ergo, quaecumque dixerint vobis servate et facite; secundum autem opera eorum nolite facere.) O prestolu Mojsijevu sjedjahu Pisci i Farizeji; sve dakle što vam zapovjediše obslužavajte i činite, samo onoga nečinite, što oni čine.* Poštujte, veli se, poštujte sveštenike, baš da je koj od njih sve i zločest, jer je moja oblast u njih: *Oblast moju štujte, a njihova zla djela negledajte.* U svakoj obćini nalaze se i zli; a i medju istimi apoštoli našao se je zločesti Juda; kako opako dakle jest sbog njekoliko zlih, svim dužno štovanje uzkratiti? Bilo je i ima sveštenikah zlih; ali brojte, ako morete prebrojiti, koliko jih ima i bilo jih dobrih i svetih! Pak i Isus, kad je rekao, tko pogrdjuje sveštenike, mene pogrdjuje, nije razlučio dobrih od zlih, već hoće, da se i u dobrih i u zlih njegova oblast poštuje; još hoće, da se njim odmah za Bogom prvim prvo poštenje podieli, kad no još u starome zakonu mudru dadè naredbu: *(Honora Deum tuum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes.) Poštuj Boga svoga iz sve duše svoje i časti (štuj) sveštenike.* (Crkov. 7.) A po Zakariji proroku još više Bog tu zapovjed označuje veleć: *(Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Zach. 2.) *Tko se vas takne, taknuo je zjenicu oka moga.* Je li mogao dakle Bog bolje učvrstiti ovu zapovjed, nego ju je učvrstio? — I to je Bog govorio u obće o svih sveštenicih, nerazlučujuć dobre od zlih. Ako je koj svećenik zločest, sebi húdi, a zloća mu neuništuje oblasti božje, po svetomu redu primljene; pak ako i bude sebi zločest, vam će biti koristan, jerbo po oblasti božjoj duše vam vaše sahranjuje (k spasu vodi).

Tako dakle, o krstjani mili! i poradi poštenja božjega, i poradi koristi svoje, svekolike svećenike (duhovnike, misnike) po dostojanstvu njihovom i po velikoj oblasti božjoj, poštujte,

da se tako po službi njihovoj popuni u nas ono spasenje, koje vam je spasitelj Isus pregorkom mukom zakupio; i koje vam svim želim! Amen.

Nauk XXXIV.

O svetotajstvu ženitbe i o pripravah, dostojno ga primati.

O stvarih, kojim se mnogi neobičnim čudom čude jest jedna, što spada na ženitbu; naime ta, da u sadašnje vrieme krstjanska zaručenja toli malo srećna i od Boga blagoslovljena bivaju; dapače može se reći, da jih veći dio biva proklet, jer proklete plodove poradjaju: kajanja, ožalostjenja, smutnje, grižnje, svadnje, nesklade. Tko odbija krivicu na muževe, tko na žene. Ovaj jedno, onaj drugo govori. Ali ja slobodno smijem reći, da je uzrok svega toga zla to, što se nedolazi na zaruke sa svetih svrhah i svetimi pripravami, koje bi trebalo imati. Danas ću dakle govoriti o svetih svrhah i potrebnih pripravah, koje treba imati kod onih, koji se žene i udaju prije nego na zaručenje i vjenčanje dojdu.

Nu prije nego načnem govoriti o svetih svrhah i valjanih pripravah, što jih valja imati onim, koji se hoće ženiti, vidi mi se shodno, da unapred po svjetu dvajuh velikih svetih otacah, u kratko nacrtam mnoge nevolje, koje imadu podnašati oni, koji se žene i udaju: muževi od ženah, a žene od muževah. Znate li vi, govori sv. Jerolim onim, koji se žene, znate li vi, koliko breme na se uzimate, kad ženu uzimate? Vi se stavljate u veliko sužanjstvo, te se drage volje od srećna stanja turate u nesrećno. Ako uzimate ženu *siromašnu, kako ćete ju moći uzdržavati? (Pauperem alere difficile est.)* Ako

uzimaš ženu bogatu, bit će ti ponosna, ohola, neuztrpljiva i samovoljna.

Kad se kupuju odjeća, volovi, konji, marva i kakova druga stvar, možete što uzimate dobro pregledati, sve máne opaziti, pa ako nije za vas, lako se trgovine riešite (oprostite); ali drugačije je to sa ženom, što ju uzimate. Njezine máne nemorete tako lako spoznati prije nego ju uzmete, pa namjeriv se na najgorju, valja vam do smrti š njom živiti, nit se je morete otresti. Ako joj kuću pustite, da ona upravlja, valjat će vam ju slušati, ona imade biti gospodarica, a vi sluge. Ako joj nedate oblasti, evo hiljadu (tisuću) plačevah i tužbah, da ju kao sužnjicu (robkinju) držite. Ako joj dopustite svakuda hodati, sa svakim obćiti, eto odmah će te joj svako zlo povláditi. Ako li uzhtijete, da kod svoje kuće ostaje, da svakuda nehoda i sa svakim neobći, biti ćete nazvani nemili i nečovječni sumljivci. Tko će jim ugoditi u jelu, pilu i u odjeći? Namjerivši se na griznicu, na zloćudnu ženu, nikada neće biti mira, ista vam kuća tako omrzne, da vam se k njoj doći nemili. Negovorim o tolikih mukah, trudih i brigah, što nam poda, hraniti ženu i djecu, odjevati i dom obskrbljivati. Koli nesrećno je dakle to stanje, koli veliko sužanjstvo, što ga uzimajuć ženu, na se uzimate?!

Govoreći o ženah, — o vi kćeri! mislite, kad se udajete, da se oslobadjate sužanjstva, u kom držite, da se nalazite kod svojih roditeljah, koji vrhu vas sveudilj bdiju, skitati vam se neprepuštajuć a često vas karajuć mislite, kad se udadete, da ćete u svem proste biti, nikoga vrhu sebe neimati; da ćete moći činiti što vam drago. Ali oh! koli često prevarene bivate te po udaji upravo u najgorje sužanjstvo upadnete! — Sveti Ivan zlatousti prikazujuć u svojih spisih hvale djevičanstva, koli su naime srećne one dieve, koje u djevičanstvu živu; izpisuje mnoge muke i nevolje, što no jih obično imadu trpiti udavače, koje se udaju. I doisto koliko jih jest, što misle, da će, udav se, biti proste, te da će imati u svem lasnosti i biti

kao gospoje i gospodarice, a one bivaju poslje gorje nego sužnjice? Kolikim je jedva dopušteno k misi ići? Bog sačùvaj da se vide s kime govoriti, na koga se nasmijati, odmah su ukorene, i prognane kanò bezstidnice (kurve). Ako su se namjerile na ljude (muževe) neradine, ili na pijance, hode i gladne i gole, dan i noć posluju, trude se i muče pak i opet bivaju grižene, psovane, bijene i proganjane; i tako kume kugu, da jih ugnjavi. Ako neimaju djece, mrze jih drugi kao neplodnice. Ako li imadu mnogo djece, nemogu se gledati na očiuh kao one, što si suvišan harač kući nameću. Tko će pako izreći muke, tuge, bolesti i žalosti, pogibelji, što no jih trpe udate djecu noseće, radjajuće i odhranjujuće plodnice (žene)? Kada djeca malko podrastu, nije više mira ni počinka; ona su kao napastnici, te vikom, lùpom i udaranjem mater si smućuju. Još gorje kad odrastu! prkose, neslušaju, samovoljstva provode, kuću hoće da prevrnu, materi sveudilj jedom srce zalievaju. Ako li se dojde u kuću, gdje imade dosta čeljadi, kolike se uvrede imadu trpiti od svekra, svekrve, jetrvah, djeverovah?— I evo u kratko opisane nesreće, kojim se podlažu, koji se žene i udaju. Ah dobro je rekao naučni njeki Pisac, koji su se oženili i koje su se udale, da sveudiljno mučeničtvo trpe, dapače mnogi mučenici manje trpljahu, nego trpe zaručnici.

Mà kad je tako, otče, — čujem mnoge govoreći — mnogo bi bolje bilo živiti u djevičanstvu, nikada se neženiti ni neudati! — Doisto, krstjani mili! i ja velim, hiljadu putah bi bolje bilo neoženit se ni neudati. Ovako rekoše i apoštoli Isusu, pa znate li, što jim je on odgovorio? *(Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est)* to će reći glede ovoga: *neshvaćaju me svi, samo oni, kojim je dano.* (Mat. 19.) Živiti vazda u čistoći djevičanskoj, to je stanje najsrećnije, što no se može imati na ovome svietu. Ali te sreće svi nerazumiju; a djevičanstvo obslužavati nije kriepost za svekolike. Onim, koji po žalostnom izkustvu spoznaju, da brez žene ili brez muža živiti nemogu, onim velim, kojim griesi bludnosti duše okaljuju

i u pakao ih strmoglavljuju, to je za nje jedini spas, da se pošteno ožene i udadu. Jer, kako veli sv. Pavao apoštol: (Qui non se continent nubant, melius est nubere, quam uri. I. Cor. 7.) t. j. *koji se u čistoći nemogu uzdržati, neka se žene i udaju; bolje bo je živiti u zaruci, nego si pržiti tielo sada ovdje, a tamo poslje u paklu.* Za one pako, kojim je Bog milost dao, da se mogu uzdržavati u čistoći duše i tiela, bolje bi bilo po dušu i po tielo, neudavati se i neženiti se, već u čistoći živiti; budući da je mnogo srećnije stanje živiti bez zaruke, nego u njoj. — Pušteno je dakle svakomu na volju, nit je ikomu ženitba zabranjena; samo se neka ženitba čini sa svetih svrhah i valjanimi pripravami, da nesreće stanja takvoga budu manje i snosljivije.

Pojdimo dakle najprije na svrhe, kojeno valja imati krstjaninu i krstjanki prije, nego na vjenčanje dojdu. Tri su poglavite te svrhe.

Prva je, što ju je Bog imao, kad je ženitbu odredio, da po njoj bude i ugodno družtvo medju ljudmi, pa da jim tim družtvom dade kakvu polakšicu i pomoć u žalostih i nevoljah svoga života, jedan drugoga podpomažuć u trudih i potrebah, da postignu laglje najposljednju svrhu, koja jest viekovito spasenje. *Nije dobro, da čovjek sám bude,* reče Bog, *valja mu dati družbenicu i pomoćnicu njemu priličnu.* (Knj. por. 2.) Tu svrhu dakle u ženitbah morate imati, da pomažuć se muž i žena medju sobom, laglje viek svoj proživjeti uzmognete.

Druga svrha, što se u ženitbi imati mora jest ona, što nam ju kazuje sv. Pavao apoštol veleć, da se po *ženitbi u njekih slabih prikrati grieh bludnosti: (Propter fornicationem unus quisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum.* I. Cor. 7.) I zato je naš božanski odkupitelj u zakonu milostih hotio ženitbu uzdignuti na dostojanstvo i svetinju svetotajstva; dapače, kako govori sv. Pavao, da bude svetotajstvo veliko, jer najsvetiju stvar našega zakona prikazuje t. j. *sjedinjenje Isusovo sa svetom crkvom.* Jer kao što Isus biva jedno

tielo samo s crkvom svojom svetom, koje se nemore razstaviti, tako muž i žena, hotio je, da po ljubavi budu jedno tielo i da medju njima nikada razstanka nebude. S toga po tome svetotajstvu, kad ga dostojno primaju, podieljuje jim velike milosti i pomoći, da mogu dužnosti svoje izpunjivati, da se uztrpljivo medju sobom podnose tè jedinstvo i ljubav zaručnikah uzdrže. Ali pazite dobro, da vam tá svrha za to dobra bude, veli sv. Pavao (Koz. pag. 7.), *da se prikrate bludni griesi, a ne da u zaručenju još veće nasladnosti tražite.* Liek je ženitba, krstjani dragi! a liek da bude koristan, ima se razložno uzimati, samo za potrebu, nipošto inače: tako i zaručanja vaša liek su protiva bludnosti; kad se dakle služite oblastju zaručenja svoga nerazložito, više nego je potrebito, neizlječujete bludnosti, nego gnijete u njoj. Razumijete li me, što hoću reći? — Mislim.

Ali prava i najpoglavitija svrha, koju moraju imati zaručnici služeć se oblastju zaručenja svoga jest, *imati porod. Ova je bila svrha,* veli sv. Augustin, *što su ju imali sv. Patrijarki u ženitbah svojih.* Niesu se ženili poradi nasladnosti tjelesne, već da imadu porod (plod ženitbe svoje), pa da si u djeci zamjenu i pomoć steku; *(Non victi libidine, sed ducti pietate.)* to će reći o njih: *nesvladani nasladnostju, nego pobožnostju.* Same ove svrhe radi sklonuše se svete one žene toliko u svetome pismu hvaljene, da se udadu. Tú svetu svrhu valja da imadu krstjani i krstjanke u ženitbah svojih i poslje svaki put kad se služe oblastju zaručenja svoga, da porod uzimadu te si djecu u zamjenu i pomoć steku, pa da porodom svojim nakite dvorove nebeske. U zao čas po one, koji takove svete svrhe neimaju! kao što ćemo već vidjeti.

Svete dakle neka budu svrhe i odluke ženitbah vaših, ako hoćete, da vam zaručenja budu srećna i od Boga blagoslovljena. Nije bilo možebiti u svem starom zavjetu zaručenja srećnijega i od Boga blagoslovljenijega od zaručenja mladoga Tobije sa zaručnicom Saarom. Pak poslušajte, koli svete bješe svrhe i odluke, što jih po nauci arkangjela Rafaela imadjahu

ovo dvoje u svojoj zaruci. Putujuć taj sv. mladenac s ovim nebeskim vodjom dodje u kuću njekoga Raguela, čovjeka bogata, koj neimadjaše nikoga do jedne si samo kćeri Saare imenom. *Prosi od otca tu kćer,* reče angjeo mladomu Tobiji. *Ja bi zadovoljan bio,* odgovori Tobija, *ali sam čuo, da se je ta djevojka do sada sedam putah udavala, pa da je po prvih noćih vrag podavio svih sedam zaručnikah njenih, te se bojim, da se i meni to nedogodi.* Neće tako tebi biti, odgovori angjeo, neće vrag vrhu tebe oblasti imati. Vrag oblast imade samo vrhu onih, koji se žene i udaju brez dobre svrhe i odluke, da samo kao živine zasite pogane želje svoje i da imadu nasladnosti tjelesne. Ali ti ćeš uzeti djevojku ovu u strahu božjem u tu svrhu, da uzrodiš (t. j. da dobiješ s njome porod), a ne da imaš pogane nasladnosti tjelesne, pa da se zasitiš u bludnosti. (Tob. 6.) I nuto! tako dobra biahu ćutjenja toga sv. mladića, da je uzkliknuo, kada se je zaručio: Gospodine Bože! Ti znaš, koj sve vidiš, da ovu djevojku neuzimam sbog ljepote, da si s njom zasićujem u nasladah bludnih, kao što su ju drugi mladenci uzimali, već ju samo uzimam zato, da sa njome čedo (ugodjenče) porodim, koje će tebi služiti i tebe hvaliti: *(non luxuriae causa, sed sola posteritatis dilectione.)* — Slično oćuti u duši i sv. djevica Saara! Ti Bože! reče, znadeš, da sam vazda srce svoje čisto sačuvala od svakoga bludnoga poželenja, i koliko sam god mladenacah uzimala, nisam od želje za nasladnostju tjelesnom, nego samo kako i ovoga sada uzimam, da porod čestiti zadobijem: *(Virum autem cum timare tuo non cum libidine mea consensi suscipere.)* I tako, jer Tobija s čistom željom k zarukom pristupi, vrag oblasti u njem neuzimadè, kao što je imao vrh drugih momakah poganih srdacah. Evo kako iz ove liepe prilike naučiti morete, krstjani moji! kakve imadu biti vaše svrhe i odluke u zaručanjih vaših. Ima vam poglavita želja biti, ne nasladnost tjelesna, nego ako Bog dopusti, da djecu porodite, i to djecu dobru, koja će

Boga hvaliti i služiti mu na ovome svietu, pak poslje slaviti u kraljestvu nebeskome.

Ah da bi svi krstjani prije zaručenja imali ovakve svrhe i odluke, imali bi stanovito pomoć i svaki blagoslov. Ali, da se to zadobije nije dovoljno imati te svrhe i odluke, već se imadu još pridatî potrebite priprave za dostojno primanje toga svet. sakramenta (svetotajstva). Pripravah tih u tako velikome djelu mora biti mnogo, nu ja ću samo poglavite spomenuti. Ove su priprave *jedne bližnje a druge daljnje.* Ajd, da govorim o pripravah daljnjih.

Prva poglavita priprava u tu svrhu jest, priporučivati se vrućimi molitvami Bogu, da on dade dobru zaručnicu, ili dobroga zaručnika. Čovjek, veli sv. Augustin, koj se u se uzda i po sebi se vlada, nikakvo dobro djelo učiniti i ništa mu bez Božje pomoći srećno za rukom izaći nemore. Kako će dakle srećna izaći zaručenja, koja Bog neupravlja? Ako smo dakle dužni u svakome djelu utiecati se Bogu, da nas prosvietli, kolika je dužnost to učiniti u poslu tome najmučnijem i najpotrebitijem? Njeki dječak hoće uzeti njeku djevojku, ili djevojka poći za koga dječaka, kako će oni za se izabrati druga, buduć još mladi, neimajuć dostatno zrela razuma i spoznanja, usuprot imajuć još u sebi premnoga zla nagnuća, što jih zaslepljuju, da istinu dobro upoznati nemogu?

Vi dakle, o mladići i djevojke, koji se mislite ženiti i udavati, vi si dobra zaručnika i dobru zaručnicu nikada svojim milovanjem i dragovanjem nemorete naći, nego baš dragovanja ta vaša čine, da vam zaručenja nesrećna budu. Molitve se tu hoće, utičite se Bogu te zaslužite od njega po dobrih djelih tu svetu milost. *Namjeriti se na dobru ženu i na dobra muža jest veliki dar Božji,* govori Duh sveti, *i taj dar daje se samo onim, koji ga od Boga išću, i koji u strahu Božjem krstjanski živu. (Pars bono mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis.* Ecl. 25.) Vi djevojke neimate željeti mladenca ljepšega, nakićenijega, bogatijega,

već boljega, poniznijega, pobožnijega i kriepostnijega, s kojim ćete srećno življenje sprovadjati; koj sprovodi življenje dobro, onaj je dobar za se, a buduć dobar za se, bit će dobar i za te; ako li je on nemaran za dušu svoju, komu će drugomu dobar biti? — Tako i vi, o mladići! neimate toliko tražiti skitajuć se po družtvih, da dobijete gizdaviju, ugledniju i ljepšu djevojku, već se imate Bogu priporučivati, da vas namjeri na bolju i kriepostniju. *Prevarljiva je ljepota i izprazna je uglednost u ženi,* veli Duh sv. (Prir, 30,), ona je žena dobra, koja zakon božji obslužuje, i starije svoje poštuje; *gorji su dakle, nego sliepci,* veli sv. Ivan zlatousti, *koji se u ljepotu zaljubljuju, a ne u dobrotu.* Projdite se dakle dragovanja i traženja izvanjske ljepote, već provodite življenje krstjansko te se Bogu vrućimi molitvami utičite, i on će vam pomoći namjeriti se na dobra zaručnika, ili na dobru zaručnicu, s kojim ćete moći družtvo srećno sprovoditi.

Druga daljnja priprava, da se čovjek srećno i u božjem blagoslovu zaruči jest, dati se upravljati roditeljem i starijim. Dobru zaručnicu i dobra zaručnika, kako jur rekosmo po sviedočanstvu Duha svetoga, daje Bog, i daje za dobra djela, ali koje će biti djelo veće dobro, nego dati to poštenje starijim i njimi se dati vladati u najvažnijem poslu, kaoštono je ženiti se i udavati se. Angjeo Rafael, koj znadjaše više, no vi, upravljajuć spomenutoga Tobiju u ženitbi, nereče mu: Ajde dogovori se sa Saarom, i uzmi ju; već mu reče: *Išći ju od otca i ona će za te poći.* Izkazujte dakle to poštenje svojim roditeljem, te neučinite zaručenja brez njihova znanja i privolenja. Nemojte, kako mnogi čine, samo svojevoljno dogovoriti se, pa poslje kazati svojim roditeljem; česa radi roditelji se smućuju, kako se više putah dogadja, negledajuć kao pametni na ljepotu, nego na dobrotu, te poznajuć zlo pleme, zlo življenje, niesu njimi zadovoljni; zato se iz toga tolika zla poradjaju. Nevelim, da roditelji mogu prisiliti sinove, da uzmu djevojke, koje neće, ili da jim kćeri podju za koga jim nije

volja, već govorim sinovom i kćeram, da ako hoće imati blagoslov božji u svetih zaručenjah, da u tom imadu pametnomu upravljanju roditeljah popustiti.

Treća dalnja priprava jest, da nečinite obećanja ne samo na godinu prije, nego ni na više mjesecih, kao što se običaje; a mnogo manje zakletvami se obvezivati, već čekatite dopustjeno obećanje dati *nješto prije* vjenčanja. Jer se s toga mnoga zla dogadjaju. A prije i poslje zarukah pazite se, da neučinite stvar takvu, koja se nepristoji i kojom se tielo i duša oskvrnjuje, već se imate u takvoj čistoći držati, koja se pristoji onim, koji se pripravljaju na primanje toli velikoga svetotajstva, za koje se hoće čistoća i svetinja. Kada ste se na takav način po daljnjih pripravah na to svetotajstvo pripravili i odredili najposlje se vjenčati; priporučiti se svomu duhovnomu pastiru, da vas poduči, kolika je izvrstnost toga svetotajstva i koje su dužnosti mladenacah zaručenih, koje ću i ja u drugome govorenju dotaknuti, a té priprave zovu se bližnje i jesu *dvie* poglavite; *prva,* da se ima nalaziti u milosti božjoj, koj ga želi primiti, buduć je to svetotajstvo živih, i, koji bi se vjenčao u griehu smrtnom, učinio bi strašno svetogrdje. Zato nastojte koj dan prije vjenčanja duše svoje po valjanoj izpoviedi očistiti od grieha i pričestiti se velikom bogoljubnostju. Dapače prekoristno bi bilo, učiniti prije izpovied občinsku, pretresav griehe cieloga prošastoga života. *Druga* bližnja priprava jest, da se na dan vjenčanja (pira) ništa nepristojna nečini, kao što su igre, nečista pjevanja itd. Pir neka bude takav, da bi na njega mogao doći Isus spasitelj sa svojom prečistom majkom Marijom i svojimi svetimi apoštoli.

Ako budete dakle imali u svojih zaručenjih svrhe i odluke valjane, kao što sam evo rekao, te ove svete priprave dobro uporabljivali, bit će vam blagoslovljena zaručenja od Boga i vi ćete biti srećniji u ovome već životu. a još srećniji u drugome viekovječnom.

Nauk XXXV.

O nepodobštinah, koje se prije ženitbe počiniti običavaju.

U prijašnjem govoru nastojao sam vam predočiti pravu svrhu i čvrste odluke, koje svi oni, koji se žene i udaju duboko u srcu usadjene imati moraju; nastojao sam nadalje sve svete priprave za dostojno primanje sv. sakramenta ženitbe potrebite razložiti, da tako zaručenja srećna i od Boga blagoslovljena budu. — Nu reći će mi možda mnogi: Otče vi nam to razlažete i pripoviedate što se morda u drugome svietu čini, al medju nami jest to riedkost; jer se malo koje čeljade naći može, koje bi svrhu toga svet. sakramenta temeljno i dostatno promislilo, i koje bi se, nakaniv u kućni zakon stupiti, sveto pripravilo, da uzmogne dostojno pred žrtvenik stupiti i ovaj s. sakrament valjano primiti? — Znam ja, dragi moji, i velikom žalostju gledam sveobće izkvarenje i zloporabljenje stvari velevažne i svete, i zato govorim i ukoravam, što mnogi taj sveti sakramenat zlorabe, i želim tim ukorom u srcih vaših izposlovati, da bježite svako zlo te da tako vaša zaručenja valjana i od Boga blagoslovljena budu. —

Kao što sam vam u predidućem govoru važnost priprave i svetih odlukah za dostojno primanje toga svetoga sakramenta predočio, tako isto mislim, da vam sada sve nepodobštine i pogrdne čine, što mladići i djevojke, prije nego taj s. sakrament primu, počiniti običaju, porad kojih činah jim je zaručenje obično nesrećno i od Boga prokleto — u kratko navedem i da o njih koju progovorim.

Budući da je ženitba, kao što sam u prošastome govoru rekao, sveti sekramenat, to moraju svi i mladići i djevojke i svaki koj taj sv. sakrament primiti želi, svrhu dobru, svetu i krstjansku, kao što to sv. sakramentu dolikuje, imati. Svrha pako ta pobožnoga krstjanina biti mora, ponajprije, da rodi i

razširuje pokolenje čovječansko, i da porodicu svoju sveto odgoji, koja će u strahu božjem živiti, Boga slaviti i častiti na ovome svietu, a na drugome uživati se ga gledajuć ga licem u lice. Pitam ja, da li si je koj u sadanjem vremenu prije nego pojde da prime taj sv. sakrament, tu svrhu u srce usadio? — i da li je to njegova prava i prvotna svrha?

Koji su, koji mogu sa svetimi zaručnici Tobijom i Sarom reći: *Ti Bože znadeš, da se nismo poradi tjelesne nasladnosti, već da tebi povoljnu porodicu odgojimo, oženiti namislili.* — Koliko jih imade, koji se, videći da nemogu bludnim požudam tiela svoga odoljeti, žene i udaju, jedino u tu svrhu, da u stanju zakonskome tiek najdu, te da se time kao njekim liekom proti bludnim i pogrdnim požudam svojim služe.

Ah toliki su! Bog bi dao da jih nebi veći dio u krstjanskome puku bio, koji kao nevjernici i bezbožnjaci pred žrtvenik brez svake svete i krstjanske svrhe dolaze, misleći, da si u tome svetotajstvu samo njeko utočište najdu, da uzmognu svojim pogrdnim tjelesnim požudam dostatno zadovoljiti. Kako će dakle takova zaručenja, iz te pogrdne i nevredne svrhe učinjena, od Boga blagoslovljena biti? Kakvim će plodom takvo zaručenje roditi? Kakva će medju takovimi zaručnici uzajamna ljubav biti? Kako će takvi zaručnici tegobe svakdanjega života trpljivo podnašati i medju se to podnašanje podieliti? — njihova bo je ljubav nečista, kao u bludnicih i bludnicah. S toga kad se zadosta zasite, čega žele, — kad požudam tjelesnim zadovolje, ljubav, jer nije sveta, već nečista, promjenit će se u grdno neprijateljstvo, — živiti će medju sobom u razdoru kao pas i mačka, i tako će svaki, promotriv život takovih zaručnikah, uvidjeti, da je njihov zakonski vez bez dobre i svete svrhe učinjen, te da si je pakleni duh medju njima stanovanje odabrao.

Nu nemogu reći da svi takove pogrdne i živinjske svrhe imadu, ipak imadu svrhe nedostatne i manje vriedne, da božji blagoslov zavriediti i dobiti mogu. Da je pako tomu tako,

osvjedočit ćete se, ako upitate one, koji se zaručiti misle, koja je svrha njihovih zarukah? Vidit ćete, da li će vam odgovoriti, da je njihova svrha, njihovo posvećenje sveto i pošteno odgojivanje porodice; ili barem da se uklone težkim griehom bludnosti, koje bi inače počinili. Najviše odgovorili bi vam, ako se medju bolje krstjane broje, da se udavaju da se mladić broji medju ljude, a djevica medju žene, da su samovlastni, te da nestoje u buduće pod upravom roditeljah svojih. Kako će, pitam, zaručenja iz takove nevaljane i izprazne szrhe učinjena, srećna i blagoslovljena biti? neće li usuprot nesretna i prokleta biti? — Veliko dakle zlo čine svi oni, koji se iz takovih pogrdnih i nevriednih svrhah zaručuju, a još veće oni, koji se za primanje sv. sakramenta ženitbe, za taj velevažni trenutak, o kom vremenita i vječna sreća ili nesreća zaručnikah i porodice njihove zavisi, — nedostojno i nevredno priprave. S toga dakle treba da se vrućom i ustrajnom molitvom pomoć božja uprosi, da on zaručenja blagoslovi i srećna učini. Nu uz to valja da se sv. sakramenti često valjano primaju i da se dobra djela izvršuju; jer po svjedočanstvu Duha svetoga dobra zaručnica i dobar zaručnik od Boga davaju se, i to onim koji u strahu božjem, te koji svet i Bogu ugodan život vode.

Da li je koj, koj se u sadanje doba ovakovimi svetimi pripravami bavi i pripravlja? Nu ako me moj sud nevara, moram istinito izreći, da jih veoma malo imade. Obično se ove priprave u nečistome duhu, ono malo dobra i poštena, što no se mladić i dieva u nevinoj dobi nauči, sada zaboravi i izgubi. Traže se izprazni uresi, sve se učini samo da u svietu dopadnost najde; odbacuju se poniznost, stidljivost, poštenje i ostale kriepostí, bezstidnost vidi se u pogledu, u govoru i djelih. Djevojka, koja se udati želi, riesi izprazno tielo svoje, svagdje se pokazuje samo da se ljudem dopâde i da ju tko poželi, nepazi ona na Boga, na dušu svoju neumrlu, netraži samoće, da se Višnjem preporuči, da ju po mudrosti i dobroti

*

svojoj srećnom učini, ona to sama po sebi činiti kani. Neplaši se nadalje sa svakim obćiti, šaliti se i druge nepodobštine činiti, u kratko je to zlo već doprlo, da se takova zla već u mladosti čine, a to sve se za grieh nedrži; nečista se ljubav goji, i tako se život gorji nego ikada, vodi. Evo kako se traži sreća i blagoslov božji? Kakova se priprava čini za primanje toga sv. sakramenta ženitbe, kao da ženitba nije sakramenat, nego najveće zlo i bezobraznost. Kako će dakle vaša zaručenja srećna i božjim blagoslovom nadieljena biti, kad je nečinite u duhu božjem i crkve njegove nego u duhu paklenom? Bog nemože da bude upravitelj i pokrovitelj ženitbah takovih, nego vrag; a od njega se nikoje dobro nadati nemože. Višnji g. Bog uvredjen od zalah takovih pusti mladež u propast, kamo neprestano hrli, *„ut videntes non videant et intelligentes non intelligant“*, govori u sv. pismu, da *videći i poznavajući dobro, isto bježe, a videći i poznavajući zlo, ovo ogrle.* — Hoće li se koj mladić ženiti, pa ako mu dojde prijatelj ili rodjak: nuder dragi, rekne, kad ćeš se ženiti, otvori oči da se dobre djevojke zadobaviš. Ja mislim da bi ta tvoja djevojka za te sreća bila, — od dobrih je roditeljah, dobro odgojena, vidi se da je ponizna i stidna i veoma dobro izgleda. Dobra je gospodarica, čuva kuću svoju, uviek je pod oštrim okom svoje majke, po njezinoj zapoviedi u svemu se vlada. Kućne svoje radnje dobro i točno obavlja, neprija joj skitanje po ulicah, već bogoljubnost i kreposti krstjanske; u obće vidi se da je duša božija; ako ju uzmeš, mislim da ćeš s njome srećno, mirno i ugodno svoj život sprovesti. — Nu što on odgovara; nije za me, veli, njezin vanjski mi se oblik nedopada. — Ali ta druga zaručnica tvoja, veli nadalje prijatelj, nije nikad imala dobrog odgojenja, bludnica je, riečju: nećeš srećan biti s njome. — Ele nemari taj, ona se, odvrati, meni dopada, i zato mi je mila i draga. Ali ako ju u kuću dovedeš, kaže prijašnji, biti će to viekoviti nemir i nered, riečju: nesretan ćeš biti. Sveto

je, odgovori ovaj opet, ona je meni ljepotom svojom omilila, i duboko je u srcu mojem usadjena.

Hoće li se koja djevojka udati, ako joj tkogod svjetuje: Bogu se preporuči kćerko, da ti pamet prosvietli, i da ti za zaručnika i supruga dobroga krstjanina dade; — onaj je mladić miran, ponizan, pametan, poslušan starijim, pomnjiv u svačem, a ponajprije u poslu spasenja duše svoje; nije pijanac, nikakova zla u njem nenalazim; taj bi bio tvoja sreća! — Taj nije za me, odvrati ona, nije otvoren kao drugi, riedko kada ga vidjam, odviše je prosto odjeven, nenosi uresnih haljinah, po njega bi bolje bilo, da se u kakav samostan zatvori, a ne da se oženi! Kojega ti dakle, kaže prijatelj, mladića hoćeš, onoga bezdušnoga i bezobraznoga skitalicu, u kom ćeš svako zlo naći? Ti dakle vraga tražiš da te cieloga tvoga života muči? i koj će te na posljedku u muke paklene dovesti? Nemarim, odvrati, on je gizdav i rječit, na sve je pripravan, i zato mi je mio i drag, kako mu drago ili srećna ili nesrećna, valjat će u suprotivnom slučaju trpiti, kao što druge trpe, i ja ću moći trpiti. O djevojke bezsviestne i mladićah budalastih! tako li vi volite u zlu i nesreći, nego u miru i pokoju živiti? Pa se još kašnje jadikovati usudjujete, da vam je u kućah vaših vječni nemir i razdor, te uru zaručenja vašega proklinjate, jer se niste Bogu preporučili, nego ste sve po vašoj zloj i crnoj sviesti činili!

Sada prelazim na drugu pripravu, koja naime u tom sastoji da se mladić i djevojka po upravi roditeljah vladaju, te da se bez volje roditeljah nezaručuju. — Kao što dieca roditeljem uviek poslušna biti moraju, tako isto i najvećma se u tome veleважnome poslu, u zaručenju naime, volji roditeljah podvrći moraju; dapače najbolje bi bilo, da se roditelji za zaruke svoje djece sami skrbe, te da djeca njihov saviet sliede. Nu i tu se slobodna volja zlo rabi. Djeca kao što većinom hoće da po svojoj glavi rade, tako i u vrieme zaručenja. Jedva li otac ili majka kćeri svojoj obćenje sa zločestim mladićem

zabrani, eto ti uzprkos tim čestje s njim obći i svaku sgodu traži da se s njime sastati može. Čim otac svoga sina opomene, da ostane kod kuće poslujuć te da o ovoj ili onoj zloj djevojci nemisli, to će taj uzprkos tim češće nju pohadjati, i ako ju za ženu uzeti ni s daleka mislio nije, to će on uzprkos nju bila dobra bila zla uzeti. Nu djeco! nečekajte sreće u ženitbi, u koju ste bez volje roditeljah stupili, već se bojte prokletstva, koje je Ezau vrh glave svoje navukao; koj se je prvi proti volji roditeljah svojih oženio.

Treća priprava nadalje jest, kako rekoh u tom, da se obećanja zaručenja mnogo vremena unapred nedaju, te da se nikakove zakletve nečine. — Nu i glede ove priprave mnogi pogrešuju. Nevelim da se jedan mjesec prije vjenčanja obećanja čine, — već to ide i na godine. U to vrieme pako prijateljstvo sve to većma raste, roditelji se neboje pogibelji bludnosti, puštaju djecu da na samom češće obće, — ništa se, kažu, nije bojati, obećanje je učinjeno, i u kratko će se vjenčati. O danu strahoviti suda obćega, mnogi će se tad zastiditi, kad se sve zle misli, pogrde i bludne požude, koje mladić ili djevojka prije zaručenja u sebi goji, pred cielim pokolenjem čovječanskim očitovale budu! — Grdi griesi, kojimi si dušu okaljahu, poznat će se jasno na njih; jer dušu ili na izpoviedi očistili, ili se pravo za griehe pokajali nisu. Zato se i dogadja, da u smrtnome griehu sv. sakramenat ženitbe primaju, i tim strahovitim svetogrdjem u mjesto milosti i pomoći u bračnome zakonu prokletstvo božje zaslužuju. Nu što ću reći o onih, koji se, za potvrdu svoga obećanja strahovitimi zakletvami služe, a na posljedku odustaju; što više — u isti trenutak kad se zaklinju, nit najmanje obećanje držati nemisle. Bog, bl. djevica i svi sveti sazivlju se na svjedočansto, duša i sve što je najvećega u našem zakonu — ulaže se. — Strahovita se prokletstva u zalog neobržavanja toga davaju; ako drugu ili drugoga, vele, uzmem, neka me onaj hip vrag odnese,

neka me pakao proždere, neka nikad lica božjega nevidim; — i tim slična.

O uvrede strašne! koje se timi zakletvami Višnjemu čine! — Nesreća vrh takovih grozovita na ovome i na drugome svietu trepti, koji se takovimi zakletvami Boga otca dobrostivoga uvredjivati usudjuju!

Razloživ dalnje priprave za prîmanje svetotajstva ženitbe i spomenuv sve zlorabe i pomankanja u dobru, za potrebito nalazim, da i o bližnjoj pripravi k sv. vjenčanju koju progovorim.

Rekosmo da prve dvie priprave u tome sastoje, da je zaručnik ili zaručnica u milosti božjoj, u toj pako samo po valjanoj izpoviedi biti može; za to se svakako svjetuje, da zaručnici obćinsku izpovied polože; — druga pako priprava jest u tom, da se pir onakim načinom i čednošću obdržava, da bi mu sam spatitelj sa svojom majkom prisustvovati mogao, kao što je u Kani i Galilejskoj prisustvovao. Da li je koj, koj se bar za njeko kratko vrieme u samoći Bogu pomoli, da mu zaručenja blagoslovi? Tko je, koj istinito namisli stanje svoje promieniti, i koj si za tu promjenu dušu svoju valjano očisti? Ele na to se ništa nepazi, o tom se ništa nemisli, već se u najbližje vrieme vjenčavanja najviše grieši. O strah me obilazi, pomisleć da se toliko krstjanah u smrtnome griehu vjenča, i u griesih svojih do smrti obstoji. Ispoviedaju se do duše pred vjenčanjem, nu duh pakleni i ovdje svoj dio dobiva; il se od stida iskreno griesi neočituju, ili nije pravoga pokajanja, i zato su takove ispoviedi svetogrdne.

Život se vodi bezdušan, duša se griesima kalja, nu prodje li godina za godinom, al na ispovied se zaboravi, već u posliednje vrieme, kad bi valjalo već očistjenom sviestju pred žrtvenik stupiti, dolazi se na ispovied, i tako se samo obavi u hitrom, — koliko svetogrdje, u ispoviedi, u sv. pričesti u vjenčanju! a to sve privlači proklestvo božje.

A što se radi odmah poslje vjenčanja na piru? Mnogi misleć da jim je onda sve prosto, odbace svaku stidljivost, neumjereni su u jelu i pilu, pjesme i plese nepoštene grle, i tako se u griesih nasladjuju, — u istinu mislio bi da to nije pir krstjanskih zaručnikah, već kakovo pogansko veselje. Starešina pira obavlja službu Lucifera, a ostali inih paklenih duhovah! Pa vi koji tako sprovadjate to sveto vrieme možete se božjemu blagoslovu nadati? Ne! prokletstvo vrhu vas! — Netužite se, da vam je u kućah viekoviti razdor i nemir, vi ste krivci!

Vi dakle mladići i djevojke, koji zaručenja još učinili niste, učite se dakle odavle, kakove valja da budu ženitbe vaše. Samo ono zaručenje je srećno, koje Isus blagoslovi; zaručenje nesrećno je ono, od kojega je Isus udaljen i gdje vrag vlast imade. Sad vam je vrieme da odaberete, izmedju zaručenja srećnoga i nesrećnoga. Ako želite imati zaručenja nesrećna, činite sve ono, što sadanju mladež činiti vidite; — i tako će vam zaručenja sigurno biti nesrećna, a vi na vieke prokleti! Ako pako sreću i blagoslov božji imati želite, činite dostojno i valjano priprave k tomu potrebite, o kojih sam govorio, i tako se samo sreći i blagoslovu nadati možete.

A što ćemo mi nesrećnici, otče, kažu, učiniti, koji smo bez priprave i bez dobrih svrhah na vjenčanje došli? — Zlo je učinjeno dragi moji! odgovaram, nu nastojati morate, da na koliko je moguće zlo počinjeno popravite. Probudite žalost u srcu svome vrhu griehah svojih, toplimi suzami oprostjenja od Boga umolite! Trpljivo podnašajte šibu desnice božje, i sve nesreće, muke i suprotivštine, koje vam Bog na kaznu šalje; molite Boga da vam to, što trpite, za pokoru griehah vaših primi, da barma pretrpiv kaznu na ovome svietu milosrdje zadobijete, na drugome pako lovoriku vječne sreće stečete.

Nauk XXXVI.

O dužnosti zaručnikah.

Da svi krstjani u kućnome zakonu sveto živu, opazili bi u kratko sve gradove, sva sela i sve kuće sa svetimi napunjene; dobar se bo miris na daleko razširuje, pa i vrh toga se mirisa svetinje i kreposti, razširuje i blagoslov božji. Tko obitava u gradovih, selih i kućah nego ljudi, a ti se radjaju od zaručnikah? Tà da su djeca dobro odgojena, dobrimi i krepostnimi primjeri roditeljah svojih oboružana, nedvojim, da li nebi i najgorje ljude svojim dobrim primjerom i kriepostju od zla odvratila i na dobro dovela? Namislimo si dobro odgojeno diete; — postane muž, zaruči se, rodi djecu; — sjetiv se svoga djetinstva i načelah u odgojivanju, kojim su ga njegovi roditelji odgojili, — nastoji da i njegov porod tako odgojen bude; — i tako će na posljedku u dva ili tri poroda sviet tako rekuć ponovljen biti, — zloći neće ni traga biti a kriepost će liepim svojim mirisom sve obzorje napuniti i uzdignut se do prestola višnjega. — Nu krstjanine dragi! to se samo pomisliti i želiti dade, al se nikad obistiniti neće. Jer nikada neće svi zaručeni sveto živiti ili dužnosti svoje točno izpunjivati. Dà pako veća strana sveto živućim zaručnikah bude, namislio sam danas o uzajemnih dužnostih zaručnikah govoriti.

Po nauku sv. Augustina i svih bogoslovacah, tri se dragociena dara u svetotajstvu ženitbe dobivaju: porod, vjernost i svetotajstvo. Prvi dar jest dakle porod, u kom se radjaju zakonita djeca; dar velevriedni, kojega je sveti Pavao toliko cienio, da se dobra žena po porodu djece spasi: *„Salvabitur mulier per filiorum generationem“*. (I. Thim. 2.); nu te rieči sv. apoštola nerazumjevaju se, kao da se žena po naravskome porodu djece spasuje, već mora i duševno djecu radjati to jest

dobro ju odgojivati. Buduć pako da je porod prva i najglavnija svrha ženitbe, to se ta svrha vazda uvažiti i uzdržati imade; jao pako onomu, koj bi, služeć se zakonskim pravom, porod djece, kojekakovimi liekarijami priečili! Nu neću da govorim ovdje o odhranjivanju djece, buduć da sam, tumačeć četvrtu zapovied božju, stvari zadovoljio i već prelazim na drugi dar, to jest na *vjernost.*

Vjera je dar božji, koga na sv. krstu primamo; a vjernost je dar, koj se u svetotajstvu ženitbe prima, kadno si zaručnici uzajemno ruke pruže i vjeru daju, da se jedan od drugoga do smrti nerazdružuje, da ni jedan ni drugi poželenja izvan kućnoga zakona, izpunjivati neće, o čem ćemo još dalje govoriti.

Treći dragocieni dar jest isto svetotajstvo, u kome zaručnici valjano pripravljeni milost božju primaju, po kojoj milosti u miru svetom živiti i jedan drugoga pomagati mogu. U tom se pako svetotajstvu vez nerazdruživi sklopi, tako da se jedan od drugoga razstaviti nemogu. Bog zapovieda, kako govori sv. Pavao, da se *žena od muža nikada neodieljuje, i da muž žene nikada nezapušća: „Dominus praecepit usorem a viro non dixedere, et vir usorem non dincittat“.* (I. Kor. 11). Isukrst spasitelj takodjer uči i veli, da *što je Bog sdružio, čovjek nikada razstaviti nesmije: „Quod Deus conjunxit, homo non separet.“* (Math. 19.) Da pako zaručeni krstjani dobar porod imadu i djecu dobro odgoje; da medju sobom uzdrže vjernost i da nerazdieljivo do konca života svoga žive, neobhodno je potrebito da izvršuju uzajemne dužnosti kućnoga zakona. Dužnosti ove njeke su obćenite, koje oboje zaručnike obvezuju; a njeke posebne, koje se tiču ili sama muža ili same žene. Nu najprije ćemo govoriti o uzajemnih dužnostih u obće.

Prva dužnost je *ljubav*, da se zaručeni medju se ljube. Ota bo ljubav čini onaj čvrsti vez, što ga u svetotajstvu ženitbe sklope. Ova je pako ljubav od tolike potrebe, da ju sv. Pavao najviše preporučuje (Efež. 5.) i da još jasnije važnost te ljubavi predoči, kaže, *da muževi imadu ljubiti svoje žene, kao što Isus ljubi svoju crkvu: „Sicut Christus dilexit ecclesiam“* a žene svoje muževe, kao što crkva ljubi svoga božanstvenoga zaručnika. I s toga velim, da se zaručnici ljube, ljubavju svetom a ne ljubavju poganah, ljubavju naravnom, već ljubavju svetom u Bogu i po Bogu. — Nu ta ljubav mora da bude stalna i nepromienjiva, i da se u nijednoj protivštini neumanji. Zaručnici moraju da podiele medju se sav udes života svoga tako sreću kao i nesreću, tako u starosti kao i mladosti, tako u zdravlju kao u bolesti; i tako će se pravi zaručnici jedan s drugim natiecati, da jedno drugomu bolje ugoditi može; jednom riečju zaručnici imadu se brinuti da u svojoj kući i obitelji uzdrše sklad i sveti mir.

Druga obćenita dužnost jest *vjernost*, koju medju sobom uzdržati imadu; ovu bo vjernost, koju su pred Bogom i crkvom jedan drugomu obrekli, imadu vazda nepokvarenu uzdržati. *Da se dogodi,* govori sv. Ivan zlatousti, *da se zaručnik s ljepote kakove ljepotice uznapastuje: Projdi me se napasti,* neka rekne, *moje tielo nije moje, nego je moje žene; a vi žene,* govori nadalje, *recite: moje tielo nije moje, već je moga muža.* Ova se vjernost u brzo pokvariti može; svaki nečedan razgovor, svako poželenje druge osobe, oskvrnjuje tu vjernost; s toga se zaručnici tih pogibeljah veoma čuvati moraju, da vjernost vazda nepovredjenu uzdržati uzmogu.

Treća obćenita dužnost sastoji u *svetinji postelje zaručnikah.* Tu svetinju ili neoskvrnjenost postelje zaručnikah sveti apostol Pavao osobito preporučuje (Habr. 13.) nazivajuć ženitbu *poštenja vriedno zaručenje: „honorabile conubium“* i preporučuje, da se postelja neoskvrnuta od svakoga bludnoga grieha uzčuva: *„thorus immaculatus“.* To će pako izpunjeno biti, ako zaručnici stid medju sobom sačuvaju, i ako se prava svoga dostojnijoj svrhi zadovoljiti, uživali budu. — Neka se dakle zaručnici tim pravom kućnoga zakona u onoliko služe u koliko je potrebito za porod, svaku pako bludnost i požude

tielesne neka izbjegavaju. Čistoća se dakle i u kućnom zakonu zahtjeva; jer je samo čistim raj obećan, o nečistim je zaniekan. Nemojte dakle misliti, da je zaručnikom sve dopustjeno, i da sve bez grieha proći može, ne! to je samo njeko krivo mnenje i varka. — Postelja zaručnikah valja da bude čista i sveta, samo ono što je pošteno i sveto, odpustja se. — Bezobrazna i nepoštena djela, suvišne nasladnosti, kao drugim tako i zaručnikom vazda zabranjena ostaju; jer što goder se čini bez poštena razloga i bez poštene svrhe za grieh se smatra. Svetotajstvo bo ženitbe nedopušta nikomu bezobrazstvo, nego iziskuje poštenost, čistoću i svetost. O da će zaručnici sve ove obćenite dužnosti sviestno obdržavati! uzdržati čistu i neokaljanu postelju kućnoga zakona, sačuvati cjelovitu vjernost zaruke! vazda jedinstvo i ljubav svetu medju sobom gojiti, koliko bi kuće krstjanske, mirne, srećne i božjim blagoslovom napunjene bile! — Uživali bi već ovdje pokoj rajski! Nastojte dakle dragi moji! da izpunite podpuno dužnosti svoje! —

Nu da se podpuno dobro kućnoga zakona uživa, nije dosta da zaručnici obćenite dužnosti već i uzajemne posebne točno izpunjivaju i to: muži prama ženam svojim a žene prama muževom. O čem evo počimam:

Prva dužnost muža prama ženi jest ona, o kojoj sv. Petar apoštol govori, kada kaže, *da muž blago i svjestno sa ženom kao slabijim stvorom božjim postupa: „Quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem“.* Nu u čem sastoji to postupanje? U tome sastoji, da poznavajuć slabost svoje žene, ustrpljivo tu slabost podnosi, š njome blago postupa, nje ne progoni i na nju ruke nepostavlja.

Drugu nas dužnost sv. Pavao apoštol uči, kada kaže: *da muž svoju ženu vjerno ljubi, da joj nikada te ljubavi neuzkraćuje; da na nju oštrimi govori nenasrta i neuvredja, i da š njome nepostupa tako kao da je u robstvu, već da ju ljubi*

kao svoju družicu, i da ju tako u svem blago upravlja, da tako sebe i nju spasi.

S toga veli sv. Augustin, da Bog nije stvorio ženu niti iz glave niti iz noge već *od rebra,* da žena nebude vrh muža a ni pod nogu muža, to jest tlačena od muža, već da će biti drugarica, koju mora da najviše ljubi. Liepo kaže sv. Pavao: *„vi muževi ljubite svoje žene i nepostupajte š njimi gorko.“ „Viri diligite uxores vestras, et nolite amari esse ad illas“* (Col. 3.) Nu sv. apoštol i nadalje preporučuje, da muževi imadu ljubiti žene svoje i paziti na nje, kao na tielo svoje; jer *koj ljubi,* veli, *ženu svoju, i koj nad njom bdije, taj ljubi i bdije nad tielom svojim* t. j. kao god što pazite na tielesa svoje, najvećom ih skrbju gojite, odjevate i branite, tako isto treba da sa ženami svojimi postupate. Ako n. p. oči vaše nedopiru pogledom svojim u daljinu, da vidite koj predmet, ili ako ušesa što uzčuti nemogu, je li se vi zato na ta ćutila srdite? ako li vam ruka manjka ili noge se s umornosti micati nemogu, je li je zato bijete ili na nje vičete? Ne! — već ih žalite, pomoć svaku pružate i rane liečite. Tako isto vi zaručnici po riečih sv. Pavla, svoje žene ljubiti braniti i štovati morate, i nje u svem ustrpljivo podnositi.

Treća dužnost muža prama svojoj ženi po nauku istoga sv. apoštola jest ta, da za ženu pribavlja hranu, odjelo i sve što je potrebito za stališu primjerno življenje s toga sv. apoštol Pavao: *Dužni ste,* veli, *zaručnici ljubiti vaše žene, kao što ljubite tjelesa vaša, i to istom skrbljivostju i pomnjom, kom se skrbite za potrebe tjelesah vaših.* Budući da su nadalje muževi poglavari i upravitelji kućah svojih to je četvrta dužnost njihova, da dobar izgled i dobre nauke u riečih i u djelih ženam svojim daju, te da jih vazda na službu božju i izvršivanje krepostnih djelah nukaju kao što dužnost krstjanska zahtjeva. I tako dovrših govor o dužnostih uzajamnih muža i žene.

Nu mogao bi me možda tko upitati dali će dakle cielo breme muž podnašati? a žena ništa? Ni najmanje! i one bo

imadu dužnosti napram muževom svojim. Poslje kako sv. Pavao govori o ljubavi, kojom muževi žene svoje ljubiti moraju dovršuje i kaže, *da se žena svojega muža bojati mora.* „*Uxor autem timeat virum suum.*" (Eph. 5) Nu taj strah nevalja da bude robski, već strah, koj proizlazi iz ljubavi i štovanja.

S toga treba da žena u riečih i djelih svojih mužu svomu poštenje izkaže; dobra žena neće nikada ništa učiniti što bi muža smesti i uvrediti moglo, i svagda će mu poštenje izkazati. Odavle se izvadja nadalje druga dužnost žene naprem mužu, o kojoj opet sv. Pavao govori i veli, *da se žena nalogu i volji svojega muža vazda i u svačem što nebi zakonom božjim protivno bilo, podvrći ima.* Osim grieha dakle treba da se podloži žena u svem mužu svomu; što takodjer sveti Pavao potvrdjuje: „*Mulieres viro suo subditae fiant, sicut Domino*" (Epss. 5) *žene,* veli, *slušati imadu muževe kao gospodare,* i prispodablja nadalje zaručene sa crkvom božjom, koja je s Isusom zaručena, kaže, da *kao god što je crkva u svem podložna zapoviedi zaručnika svoga spasitelja, tako isto valja da bude i žena podložna mužu svojemu.* „*Sicut ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus*" (ibid.) Ova pako podložnost mora da bude obćenita protezuć se na lake i težke; gorke i mile stvari, samo ako nisu zakonom božjim protivne: *Quoniam vir caput est mulieres sicut Christus ecclesiae* (ibid) *jer je muž glava i poglavar žene kao što je Isus glava zaručnice svoje sv. crkve katoličke.* Iz te druge dužnosti izvodi se treća, koja u tome sastoji, da žene ustrpljivo i ponizno podnose sve slaboće i zloćudnosti muževah svojih, nastojeć da jih od srčbah i zle ćudi svojim liepim primjerom u ponašanju, odvrati. Nevalja dakle da žena muža svoga u srčbi kori, na njega pogrdnimi riečmi nasrta, već treba da trpljivo podnosi, i tako će ga prije ukrotiti, nego mnogim riečmi i velikom vikom. Tim će si dakle načinom i kriepost strpljivosti kod Boga pribaviti i mirno u kućnome zakonu živjeti. Koliko primjerah imamo, gdje je žena svojim dobrim i strpljivim ponašanjem najgorjega

muža na pravu stazu spasa dovela. Uzmimo sv. Moniku, kako se ona vladaše napram opakomu svomu mužu Patriciju? što nam isti njezin sin sv. Augustin pripovjeda. Patricij muž najgorji kojega si čovjek namisliti može, uvjek je u srčbi živio, suprugu svoju grdio bez ikakvoga uzroka; nu nikada nije dotle dotjerao, da bi na nju srdit ruku spustio. Susjedi, znajući zloću toga muža, a poznajući i dobrotu Monike, čudiše se, nad njom, kakò da se sa svojim mužem slâgati može. Jednoč ju upitaše, a ona jim odvrati: Ja kad vidim muža mojega u najvećoj žestini i srčbi, zavapim k višnjem, i umolim ga za utjehu, liepim i dobrim načinom mužu tada ugadjam; š njime se neprepirem, i tako se on domala samâ sebe sjeti, i počme se kajati za zlobu svoju. I tim je načinom ova sveta žena najgorjega muža svojega na stazu pravih krstjanah dovela. Po primjeru dakle ovome valja da se svaka žena, koja se na zloćudna muža namjeri, vlada, i tako će živiti kao ova sv. žena. Osim ovih pomenutih dužnostih preostaje još ta, da žena sve kućne poslove pomnjivo oprema, na nje pazi, nje uzčuva, i da obitelj u redu, a cielu kuću u miru uzdrži, svoje kućane ljubi i štuje. O da se sve ove uzajamne dužnosti tako obćenite kao i posebne svjestno izpunjivaju, kolika bi se sreća u kućah krstjanskih nastanila.

Koliki bi mir, pokoj i veselje medju vami, zaručnici! bilo! Kako bi srećan, čestit i valjan porod proizišao! Kolika bi obilnost blagoslova božjega vrh kućah vaših treptila! „*Vi bi,* kaže sv. Bernardo, *u kućah svojih njeko rajsko veselje i pokoj, uživali!*

Nastojte dakle zaručnici i zaručnice da podpuno dužnosti svoje izpunite, da poslje uživanja raja zemaljskoga u kućah vaših, u raju nebeskome svetu i vjekovitu slast uživati uzmognete!

Nauk XXXVII.

O velikom pomajkanju u izpunjivanju dužnostih kućnoga zakona.

Učeni Tertulian u knjigah na suprugu svoju upravljenih, liepo opisuje znakove po kojih se svetost zaručnika i zaručnice poznaje. „*Onda je*, govori ovaj učenjak, *zaručenje sveto kada dvoje zaručnikah kao brat i sestra; ili dvoje služinčadih božjih, imadu jedno isto ufanje na slavu nebesku, istu želju, isti način življenja, jedno isto srce da Bogu ugodi i zakon božji obdržaju. Kada jedno isto mole, zajedno poste, pokoru i sva djela kriepostna čine. Kada se medju sobom razgovaraju o svojih nevoljah, i kad jedno drugoga tješi i pomaže u potreboći*; u kratko *kada se u krieposti natječu, i tako u ljubavi živu kao da je u obojih jedno srce.*“ Ovako govori Tertulian, i tako su u prijašnje doba živili krstjani zaručeni. Ako vi budete nastojali ovakov način življenja voditi, tvrdno vam obećajem: da ćete Isusa Krsta vazda u pomoći imati, njegov će vas blagoslov svuda pratiti, a duh vam pakleni svimi svojim zlobami nahuditi neće. Ali žalibože, veliko se pomanjkanje u izpunjivanju tih dužnostih u kućnome zakonu opažuje!

I to je taj uzrok, poradi kojega u kućnomu zakonu nit blagoslova, nit sreće imade, već se u njihovih kućah nesreća i prokletstvo u mjesto sreće i raja udomiva. Protumačiv dužnosti uzajamne zaručnikah, naumio sam vam danas o velikome popomanjkanju u izvršivanju ovih dužnostih, njekoliko riečih u kratko progovoriti.

Sveti Franjo Salezki, punim pravom ženitbu sjetvom krstjanskom zove, po kojoj se sjetvi zemlja napunjiva pravovjernimi, a broj se odabranih na nebu povisuje; zato je prvobitna svrha ovoga svetotajstva dobar i valjan porod. Pa ništanemanje ipak toliko i toliko jih imade, kojim je u kućnome

zakonu porod djece, koja će Boga slaviti, zadnja misao. Takovih dapače imade, koji se, neimajuć ni na kraj pameti te prvotne svrhe, žene i udavaju; već prva je njihova svrha tjelesnim požudam zadovoljiti, te u njih služeć se zakonskim pravom, porod djece liekarijami zaprečuju, samo da neimadu nikakove brige, nikakovih skrbih u kući svojoj. U koje svrhe ste se anda zaručili, ako djecu radjati nećete? Nu znadem u ostalom i to, da se zaručiti može i bez da tko tu svrhu imade, kao što su to njeki sveti činili, kad su se ujedno sa zaručnicom svojom Bogu zavjetovali da će u djevičanskom stanju do smrti živiti, u čistoći kao brat sa sestrom; to je kriepost velika i izvrstna, nu veoma riedka. Nebi nadalje ni to zlo bilo, da zaručnik sa zaručnicom, porodiv njekoliko djece, zavjet učini, da će od sada u čistoći živiti. Nu zlo i opakost je velika nasladnost tiela bez želje poroda. Zakonskim se pravom služi, a plod se odvraća, začeće se brani. O kolike zloće! O pravedni Bože koj si nenadanom smrću opakoga Onana, koj je porod djece zaprečivao, kaznio, pokaraj i kazni brže sve ovakove, ako iskrenu i pravu pokoru neučine! Mnogo bi mogao o toj opačini govoriti da mi stid usta nezatvara; samo to kažem, da, koj, služeć se pravom zakonskim, porod djece ili prije ili poslie začeća zaprečuje, veliku pogrdnu opačinu čini. — Promotriv ovdje pomanjkanja, projdimo na druga, koja se čine u izvršivanju dužnostih občenitih.

Prva dužnost zaručenih jest, da se ljube medju sobom, nu ljubavju svetom i nerazdruživom, po kojoj ljubavi treba da si srca tako sjedine, kao da je jedno u obojih tielesih. Nu i glede te ljubavi mnogo se sagrešuje. Da se zaručnici ljube kako valja, nebi se vidjevale tolike mržnje, svadje, neskladnosti i nemiri u kućah njihovih, kao što to dan danas biva. Bili opazili toliku samovlast i toliku neuljudnost u postupanju muževah sa svojimi ženami? Nebi se u istinu čuli toliki plači, jaukanje i tuženje, kao što se čuje.

Da bi njihovo srce u jedno sliveno i sjedinjeno bilo,

nebi se vidjevale tolike mržnje, prepirke i svakovrstne nečovječnosti: *„kad su dvie daske*, govori sv. Franjo Saleski, *smolom dobro sljepljene, prije će se razbiti, nego će se jedna od druge razstaviti dati; a dvie duše krstjanske po krvi Isusovoj i milosti svetotajstva ženitbe sjedinjene, razstaju se i oddjele se"*? Nu imade doduše zaručnikah, koji se žestoko ljube; nu ta njihova ljubav nije sveta, nit je postojana. Ovakova se nečista ljubav obično samo na tielo proteže, iz koje se mahom poradjaju sumnje nevjernosti; po toj se dakle sumnji nevjernosti odmah poznaje nečista ljubav; a koja ljubav nije sveta, ona nemože sigurno niti postojana biti. Zaručnici se obično poradi tjelesne liepote, ili poradi druge kakove vanjske izvanrednosti a ne poradi Boga i njihova zaručenja ljube; pa što se obično kod takovih zaručnikah sgadja? Kad propade osobitost porad koje se ljubi, izgine ujedno š njom i ljubav. Muž ljubljaše svoju ženu dok bijaše kriepka i zdrava; — nu čim zdravlje i kriepkoća prodje, ode š njom i ljubav; govorio je ljubavju za njome dok bijaše liepa; nu kad po bolesti ili nesreći liepotu izgubi, pretvori se ta njegova ljubav u smrzao led. Žena nečisto zaljubljena, čini se kao da bez onoga muža živiti nemože; al kako dugó to traje? Tako dugo, dok joj je po njezinoj volji, u svem ugadjao, nu kad joj što zaniečе, kad ju malo uvriedja; kad joj nepusti sve po volji izčezne i ljubav; — i onaj muž, koj joj prije bijaše razkošje pred očima, postane joj krv na očiuh. Tuži se na njega, srdi se, kori ga, kaje se što je za njega pošla. Ljubav je ta bez ljubavi; jer ili je ljubav nečista, tjelesna ili je ljubav za dobitkom lakoma i, kad se ono nepostigne što se ljubi, ista ljubav namah izčezne; nu ljubav je sveta i prava, tako u sreći kao i nesreći postojana.

Druga obćenita i izajamna dužnost zaručnikah jest, uzdržati vjernost, koju su pred Bogom jedan drugomu obećali. Da li bi ikada tko posumnjati mogao da u kućnome zakonu krstjanskom nevjernosti imade? Sav začudjen izvikne sv. Ivan zlatoust: *je li je moguće pomisliti da imade zaručnikah a po-*

najviše zaručnikah tako opakih, da pogaze ono obećanje, koje su kod vjenčanja pred žrtvenikom Bogu dali, da će jedan drugomu vjeran biti, i da neće na drugu ženu ili muža pomisliti? Kako se dakle vi nesretnici, zaručiv se, tjelo vaše drugom osobom djeliti usudjujete? Kakov ćete poradi te opačine njekoč odgovor dati? Da ste slabi? Ne! — Bog je u kućnome zakonu za slaboću vašu lieka pripravio. Zašto se dakle radje neslužite ovim liekom, nego da tolike opačine, koje je Bog i svaki zakon zabranio? koje su proklete, poštenju i zaručenju krstjanskomu protivne, i koje duši vašoj neizrecivu štetu doprinašaju; — počinjate! Nu vi otče! mogo bi mi tko reći, nam se čini kano da sve za taj grieh korite, a taj grieh nije ipak obćeniti grieh. —

Ne! — odgovaram, nedržim i nemislim da su svi pogrdnomu tomu griehu podani, već zato oštro govorim, da glasom svojim u srca vaša prodrem, te da vas za unapried oprezne učinim, da se taj grieh nikad ni nespomene medju krstjani! Osim toga se pako bojim, da, akoprem se ovaj grieh nedrži za obćeniti, u djelu, neoskvrne i nepogazi vjernost zaručenja, a vrh toga i duša. On ures i izpraznost u odielu, da se samo drugomu dopada, — ona govorljivost i nasmjehivanje, — nit najmanje zaručnikom nedolikuje: *Bojati se je,* veli sv. Ciprijan *da se po tome, il u sebi, il u drugome viernost bar u srcu neoskvrnjuje: „Sub specie dilectionis subtiliter forricantur"* (de sing. Cler. inter nper div. Cypr.)

Treća dužnost zaručnikah u tome sastoji, da postelju zaručničku vazda čistu i neoskvrnjenu uzdrže, da nečine ništa, što bi ovu postelju oskvrnuti moglo; o kojoj sv. Pavao govori veleć, *da mora biti neoskvrnjena, a združenje zaručnikah sveto, i pošteno: „connubium immaculatum, sanctum et honorabile."* Nu kao što se proti ostalim dužnostim mnogo grieši, tako se isto i proti ovim; poradi česa mnogi duboko u pakao propadaju. Nemogu u istinu sasvim točno i očito o toj stvari ovdje govoriti; jer se ni najmanje pristojalo nebi, nu to samo velim,

da zaručnici, u tom obziru, nije sve slobodno, već samo ono, što jim Bog dopušća. S toga se sve, što se bez poštenja, stida krstjanskoga, preko reda i bez razloga čini, što kod uživanja prava zaručnikah potrebito nije, — u grieh upisuje. Dosta sam rekao i mislim da me razumiete. Sada pako prelazim na dužnosti posebne zaručnikah, za da vidite kako se proti ovim grieši.

Tri su dužnosti muževah prama ženam svojim. Prva je, da čedno i umjereno njimi postupaju, *kao onimi*, govori sveti Petar, *koji su slabijega plemena.* Druga je, da ih niti riečmi niti djeli nerazžale, kako to sv. Pavao apoštol naredjuje. Treća je, da imadu žene svoje kao svoja tjelesa, kao sama sebe ljubiti, da nje sa svimi potrebštinami provide. Nu kako ih malo imade, koji ove dužnosti vjerno izpunjuju! usuprot vidi se da se u griešenju proti ovoj dužnosti njeki natiču. U mjesto da štuju i štede svoje siromašne žene poradi njihove slabosti, to jih dapače više grde, progone i čim gorje š njimi postupaju. Kako prodje godina, dapače i prije čim se zasite onoga što želiše, svoju ćut promjenjuju i drugćije postupaju, nego što su obrekli da budu. Prije jim se činjahu žene kao angjeli, u ljepoti, u dobroti i u vriednosti, nje hvališe i milovaše, nu poslje njekoga vremena omrznu jim kao vragovi — oštrim jih okom gledaju, srdito jim govore, i što gorje činiti mogu, čine. Evo vam štovanja prama ženam, koje se toliko od sv. Petra preporučuje!

Nu mnogo manje se druga dužnost, koja muževe obvezuje, da ženam ništa na žao nečine, obdržava. Imade muževah, koji ženam svojim nikada blagu riečcu progovoriti nemogu, već sve jim srdito, uvriedljivo i nečovječno govore, kao da su jim robkinje. Kad se gdjegod razljute i razjare, to žena trpi. — U zao čas ako takvom mužu žena što po ćudi neučini, ili ako mu što za njegovo dobro reče, tu neima psovke, neima nagrde, kojom nebi svoju ženu nagrdio; dapače, bije i udara nemilosrdno družicu svoju, i tako na raztuženoj ženi svojoj junačtvo pokazuje; tim čine muževi da jih se žene boje kao strašilah, a ne, da jih ljube kao mile svoje zaručnike.

Ali otče, reko bi tko, dakle vi hoćete da mi svu vlast ženam prepušćamo, da čine po svojoj volji, te da one nad nami gospoduju? Hoćete li vi da mi nikada žene poradi poriešakah njihovih nekorimo? Ne! to ja nezahtjevam, da jim propušćate, da čine po svojoj volji, već hoću da čine po vašoj volji; neću da ih krive nikada neukorite; već hoću da ih korite kad su krive i to ukorom uljudnim, blagim i čovječnim; a ne psovkami, srčbom i nemilimi udarci, vi ste u kući gazde, a one su vam u svem gdje nije grieha podložne, nu za to jih nesmijete nogama tlačiti i proganjati, kao da su vaše robkinje.

Naučite i pamtite si muževi to načelo, da se zlo prije dobrim načinom na dobro dovede, nego zlim; a osobito su vaši udarci, kojimi žene kaznite, koji više zla donese nego dobra. Netraži duh pakleni drugo, nego da se muž sa ženom posvadi i zarati. I kad do okršaja dodje, rani se ljubav, koja već nikada nezacieli. Odtuda proizlaze nevjerstva, mržnje, neprijateljstva, tužbe, koje se nikada nesvrše. Promislite vi muževi, da i vi pomanjkanjah i zlobah u sebi imadete, koje žene vaše trpljivo podnose; tako isto i vi sa ženami svojimi, ako gdje posrnu, blago i uljudno kao milimi družicami vašimi postupajte. Iz zapovjedi sv. apoštola, koj govori, *da muževi ljube žene svoje kao tjelesa svoja, kao sami sebe,* izveli smo dužnost, koja muževe obvezuje, da žene svoje sa svimi potrebštinami za pošteno uzdržanje života ishrani, odielu stanju njihovom primjernome provide. Nu njeki muževi grieše proti toj dužnosti, kad ženam ili suvišna šta nabavljaju, ili kad jim se najpotrebitije davati uzstručavaju. Njeki dakle pušćajuć ženam sve na volju, kupujuć jim dragocienosti, privade jih na izpraznost u odielu na oholost, a čineć to, što stanju njihovomu primjerno nije, neizmjerne dugove na se navuku; i to je ono zlo, koje kuće podkapa! Ne dakle tako dragi krstjani, — već stanju primjerno odjevajte i hranite žene vaše. Ako li one dragocjenosti, svilu i kadifu za odielo, a izbrana jela za hranu zahtjevaju, samo da se s bogatijimi uzporediti mogu, — nepustite jim na volju,

neka se iztuže, izplaču i izjauču, a naposljedku će svoje nepravedno traženje uviditi.

Nu pogrdno i veliko zlo je usuprot, ako se muževi za odielo i hranu potrebitu nebrinu! dosta putah neimadu siromašne žene ni poštene haljine da si golotu sakriju, da se od ljute zime obrane. Trpe zimu neimajuć drvah, gladuju neimajuć ni hljeba: djeca gladna i gola oko matere svoje jauču i plaču. Gdje jim je otčevina? — Proždero ju je otac! — Al' on imade dobar zanat? — Neće da radi; ako li što dogotovi, to ili iz grdne lakomosti ili drugčije protepe; dočim siromašna žena i kukavna ucviljena djeca, gola i bosa leže, nemogu da se giblju od velika glada, — muževi usuprot u krčmah pijančuju za ono novacah, što stekoše, i tako samo na se i u se meću. O nečovječnosti! vi nesreće ženah vaših i djece vaše! Nu uzalud korim i vičem; jer takovi ni k sveti misi nedolaze; da me poslušati mogu!

Ali vi otče, baš ste stali samo na pogriešku muževah vikati, vele, a mislite da su žene svete? Kažete li da one neimaju silu pogriešakah u sebi? Doista! odgovaram, imadu i ove svojih griehah; i zato sam, ukoriv muževe, naumio i na njihove griehe nezaboraviti.

Tri su dužnosti ženah napram muževom njihovim i to: ljubeznivim strahom bojati se muževah svojih, i nje štovati kao svoje poglavare, njim se u svem što nije grieh podložiti, svesrdno jih slušati i njihove zle ćudi i pogrieške trpljivo podnašati. Nu negovorim sada o onih ženah, koje ovim dužnostim zadovoljivaju, već o onih, koje se nit najmanje muževah svojih neboje, nit ih štuju, nit jim se podlažu. Imade ženah, koje niti jedne suprotivne riečce trpljivo podnositi neće, već se po svojoj glavi vladaju! Dosta je, ako je ona samo sa sobom kakav miraz doniela, ako je od odličnije kuće nego muž, ako ju je narav izvanrednom ljepotom obdarila, — to ima siromašni muž

zmiju u svojih njedrih, koja će ga ljuto ujedati. Ohola, srdita, ponosita, samovoljna žena, nepripoznaje nikoga vrhu sebe. *Bolje bi bilo u pustinji stanovati*, kako govori Duh sveti (Priv. 21) ili kako na drugom mjestu spominje (Crk. 25) *s lavom ili sa zmajem stanovati, nego zlu i opaku ženu za družicu imati.* U istinu bolje je u pustinji s najdivljom zveradju prebivati, nego s oholom, srditom i ponositom ženom u sried palačah stanovati. Jao i naopako onim, koji na takovu ženu nagaze! Od veće bi jim koristi bilo da su si siromašnu nu poniznu i blagu ženu, za družicu izabrali. Ako muž oholoj ženi svojoj neće da sve na volju pusli, odmah ju uvredi, i tim se dovuče nečisti duh u kuću njihovu. Neima više nade, da će se mir u nju povratiti; — svadjam, tužbam, vikam, ukorom, neće nikada ni kraja ni konca biti! Promislite kako će ohola i opaka žena dužnosti, koju Bog nalaže, zadovoljiti, kad se sama scieni za dostojniju, i izvrstniju nego što jest? i kad zahtjeva da ju muž štuje — a ona da ga grdi! — Što muž zahtjeva — neće da izpuni, — što zapovjeda, — neće da sluša. Ako li ju ukori, uzplamti u njoj vatra, postane neustrpljiva, srdi se i jadi kao zmija. U kući nastaje prevrat, baca haljine, tura i bije djecu, i tako se punim pravom ovakova kuća prispodablja pravomu paklu!

Tako dakle krstjani dragi! ako ćete u srčbi, svadnji i nemiru živiti, postat će kuća vaša paklom na ovoj zemlji, i tako trpeć na ovome svietu, nećete ni na drugome mukam pakla vječnoga izbeći, a to sve — poradi zanemarenja dužnostih vaših uzajamnih, tako obćenitih, kao i osebnih, koje muž prama ženi a žena prama mužu izpuniti imade; dočim bi se po podpunom i točnom izpunjivanju tih dužnostih već na ovome svietu sreće raja uživati mogli! Hoćete li jednoč oči svoje otvoriti, i ugledati ponor pogibeljni, u koju hrlite i njega se ukloniti, a kriepost objeručke ogrliti? tko po nesreći u izvršivanju dužnostih vaših nesmotreni i nemarni biaste, od sada krenite no-

gom od ponora pakla, na pravu stazu — izvršivajte svjestno dužnosti svoje, da vam se liepi mir, pokoj i sreća u kuće povrati, da tako u miru živuć s obitelju vašom kratke dane života zemaljskoga kriepostno proživite, da kako po svetotajstvu ženitbe ovdje na zemlji sjedinjeni, tako isto u vječnome blaženstvu živite sretni u vieke.

Nauk XXXVIII.

O izvrstnosti djevojačtva.

Potrebita bi mi u istinu bila, za dokazati vam izvrstnost djevojačtva, medena usta, točnost neizreciva u razlaganju, i visina mislih, koje su imala petorica velikih otacah sv. crkve krstjanske sveti naime Ambrozij, Jerolim, Augustin, Ivan Zlatoust i Grgur Nisenski, koji su svi u slavu djevičanstva velika djela izpisali. Pripovieda se osobito o sv. Ambroziju, da je u životu svojem često propoviedao o djevojačtvu i o velikoj sreći onih, koji djevojačtvo neoskvrnjeno sačuvaju, te da su njegove propoviedi od tolike koristi bile, da nisu samo iz grada Milana u kome propoviedaše, nego iz ciele Italije i drugih pokrajinah djevojke na propovjed dolazile, samo da mogu sladki govor toga sv. otca o izvrstnosti djevojačtva slušati, — i tako su mnoge djevojke opojene vrlinom te krieposti zavjet vjekovita djevojačtva učinile. S toga se dogadjaše, da otci i majke, koji željahu kćeri svoje udati, nikada ih nepustiše propoviedim rečenoga sv. otca prisustvovati, otci jih silom kod kuće zatvarahu, kad goder je sv. Ambrozijo propovjed imao; nebijaše bo moguće da koja; saslušav propovjed o djevojačtvu, nebi zavjeta djevojačtva Bogu učinila. Nu ja, neimajuć ni svetosti, ni medena govora, ni uzvišena duha, toga sv. otca, nemogu se u to pokvareno doba, dobromu plodu riečih mojih nadati; ipak kanim po nauku toga i ostalih sv. otacah pokazati vam izvrstnost krieposti djevojačtva, i onoga koj ju imade naučiti, kolikom ju pomnjom čuvati mora. S toga ću vam iztumačiti veliku sreću koje se uživaju oni, koji djevojačtvo čuvaju, i visoko stanje, na koje se oni uzvisuju.

Ja počimam, nu neželim da tko pomisli, kad ja o djevojačtvu i sretnome stanju djevicah govorim, da ću ženitbu kuditi i uništiti; pao bi bo u krivovjerstvo Manikejah, koje je jur od davna skupa naukom njihovim sv. crkva proklela. Tko je dakle u kućnome zakonu neka nekudi djevice! a tko je u djevojačtvu, neka nekudi ženitbe. Moja je dakle namjera krstjani dragi! istinu kazati, na koliko su srećnije koje su u djevojačtvu od onih koje su se udale: „*Jer tko je*, govori sveti Ambrozij, *koj nepozna muke i tegobe oženjenih?* „*Sed quis tam alienus a ratione, qui conjugii onera non senciat.*“ Zaisto dobar je vêz zaručenja, nego nije to na posljedku prosti vez. Jaram ženitbe jest dobar, nu taj jaram puno mukah imade, koje se težko podnašaju.

Čuli ste dosada jurve kolike i kakove su dužnosti zaručnih, i koliku ćete odgovornost pred Bogom za nje imati, tko neće dakle uviditi, u koliko su sretniji, koji u djevojačkome stanju živu, i koji taj jaram nenose? Ova pako izvrstnost i sreća stanja djevojačkoga navlastito u tome sastoji, da neimadu velikih brigah, za da uzmognu postići veću svetost u ovome životu, a u drugome na višji stupanj blaženstva stupiti. Zašto smo mi na svietu? Možebiti da se uživamo razkošja, i nasladnostih, kao što misle sliepi ljubitelji svieta? Ne zaisto! već da skrbimo za vjekovito spasenje i sreću dušah naših, služeći Bogu izvršujuć djela duhovna; bogoljubna, kojimi si zaslužujemo milost božju i sv. kriepostі priskrbljujemo. S toga čeljad živuća u sv. djevojačtvu, nikakvih smetnjah u poslu spa-

senja dušah svojih neima. Neima bo onih brigah i skrbih, kojimi su zaručenici obterešeni; te se može bez ikakvih težkoćah za spas dušah svojih skrbiti. Imade svu sgodu, da se sasvim Bogu posveti, da mu služi u molitvah i dobrih djelih i da napreduju u kriepostih bez ikakovih zaprekah. *Srca zaručnikah* veli sv. Pavao (Kor. 7) *razdieljena su, te nemogu biti ciela Bogu žrtvovana;* muž bo se skrbi kako će si kuću u redu uzdržati i ženi svojoj ugoditi; žena se brine za kućne poslove, odhranjenje djece i kako će mužu ugoditi; dočim u djevovanju živuća cielo srce i cielu pamet svoju k Bogu upraviti može, da se tako njemu samomu dopane.

Što se pako željah srcah tiče; to duša, koja djevojačtvo čuva, drugih željah i dragostih neima, nego želja da se Bogu dopane; nediše bo drugim duhom, nego ljubavju svetom ljubavju božjom! Za drugo se nebrine, već jedino da priredi u srcu svome, dostojno i vredno prebivalište, u kojem samo Bog prebiva. U Bogu jedino nadje svoj pokoj, svoje veselje i uživanje. Sva bogatstva ovoga svieta nemogu da zasite lakoma, sva gospodstva i časti oholicu; sve putene naslade bludnika; nu sam Bog zasićuje dušu djevojačku. S toga čiste duše sve liepote, što se na tome svietu neizmjerno ciene žele, ljube i traže, za ništ nesmatraju, niti drugu ljubav izim ljubavi božje u srca svoja primaju. Koja dakle sreća može veća biti, nego čistu vjekovito moći u sebi uzdržati! S toga se ništa tako neprocienjuje kao čistoća i sveto djevojačtvo! Nu nije djevojčtvo zato samo izvrstno, što se u njemu živući sasvim Bogu posvećuju, sve svoje slasti i radosti u njemu najdu, već i zato, što se takovi na visoko dostojanstvo u vječnosti uzvise. Sveti Ciprijan nazivlje momke i djevojke najplemenitijim cviećem crkve božje, kojim se krstjanstvo kiti. Odtuda zaključujemo, da koliko je cvieće plemenitije od trave i bilja na kojem cvate, toliko su izvrstniji, plemenitiji i Bogu dražji krstjani, koji u djevojačkome stanju život sprovadjaju zato primjeti on: *„Illustrior portio gredis Christi“* da su takovi *izvrstniji dio stada Isusova.* Istina je, da je Isus pastir svih krstjanah i da sve ljubi. nu da je ipak izvrstniji i plemenitiji dio, u djevojačtvu živućih Isusu dražji i miliji, t. j. dio mladenacah. Takove on duše više ljubi, u njih veću dopadnost nalazi i njim obilnije milosti djeli, budući da podpunije i točnije zakon božji obslužavaju. S toga završuje sv. Ciprijan veleć, *da je najveća radost crkve krstjanske u tih dušah, u kojih najljepše cvate i zrije slava njezina: „Gaudet per illas, et in illis largiter floret Ecclesiae matris gloriosa faecunditas.“* (de discip. et hab. virg.)

To je ona kriepost nastavlja sv. Ambrozij *koja neima početak na toj zemlji, već joj se daje iz nebesah, i to prvi put po Isusu, koj je istom kriepostju na zemlji cvao, kojega su poslje ostali nasliedovali. „E coelo accersivit, quod immitaretur in terris“* (Lib. de Virg.) To je kriepost, koja nećuti zemaljštine već se diže u visoko nebo dapače vrh svih angjelah, i dopire u krilo otca vjekovitoga; u tom bo krilu nadje sina njegovoga, te ga dovede u čistu utrobu bl. dieve Marije. To je ta kriepost, po kojoj se bl. Dieva Marija na toliko Bogu dopade, *da je sina svoga od nje poroditi dostojao: „Virginitate placuit“* Isus gospodin donio je dakle tu kriepost na taj sviet i učinio utrobu bl. djevice Marije plodnu. Čim se Isukrst na taj sviet porodio, počela je ta kriepost, koja se prije nije poznavala, cvasti; u porodu svojem imao je polag sebe zaručnike djevojačke, i tim pokazuje, da, *kako god mu se angjeli u čistoći na nebu klanjaju, da mu i ljudi u čistoći na zemlji služe,* kāo što sv. Jerolim govori: *„Ut qui ab Angelis adoratur in coelo, haberet Angelos et in terris.“* (Ep. ad Eustach. de custd. virg.) Evo vam dakle i drugi razlog, poradi kojega se djevojačtvo toliko cieni, da se u njem živući istim Angjelom prispodabljaju; angjeli bo jih nebeskim svi sveti otci nazivlju. Dosti u istinu ljudih na svietu imade, koji se punim pravom, žrtvujuć se požudam svojim, niemoj živini prispodobiti mogu;

nu providnost božja izabra toliko čistih dušah da ove Angjelom nebeskim priliče. *I kakovo je čudo,* nastavlja sv. Ambrozij, *ako se djevojke angjelom prispodobe; one bo su, koje se žrtvuju gospodaru angjelah i s nikim se nesjedinjuju, one* veli učeni Tertulijan, *djevice angjeli na zemlji. „De familia deputantur angelica."*

Može li se još što više za slavu djevojačtva zahtjevati, nego to, čim se ljudi angjelom nebeskim slični čine. Nu neprestaju na toj točki sveti otci, već vrh istih angjelah uzvisuju stanje djevojačko. *Nerazlučuju se djevice,* veli sv. Ivan Zlatoust, *od angjelah u ničem drugom, već u tom što su angjeli blaženi, akoprem ne po svojoj krieposti;* zato su pako bogatije djevice i izvrstnije u kriepostí, nego isti angjeli. Angjeli su, istina je, čisti dusi, nu ne po svojoj kriepostí, već po samoj naravi; i zato neimaju nikakvih napastih tjelesnih, kojimi bi jim se boriti valjalo; čiste pako duše imadu tielo sa svim slabo i bludnosti sklono, valja jim se dakle junački ovim naproti oboružati i braniti. Ako su dakle angjeli čisti dusi, to su po naravi čisti, a djevice, živuć usried napastih, koji čistoću njihovu nasrtaju, valja da se bore i da tako čistoću uzdrže; s toga se vrh angjelah i uzvisuju.

Budući da je dakle djevojačtvo toli slavno i izvrstno, koje se blago i gospodstvo s njim uzporediti može? Nu još više želim reći krstjani dragi u slavu djevojačtva. Ta je kriepost toli izvrstna, da se djevice za zaručnice Isusove smatrati mogu i smatraju. Neželе takove duše zaručnicah i zaručnikah zemaljskih, nežele nasladjivanja tjelesna, i *poradi te čistoće,* veli sv. Ambrozij, *dobivaju za zaručnika Isusa Boga svemožnoga na nebesih: „Et sposum sibi invenit in coelo"* Isus nehtjede se od druge žene roditi, već od čiste djevice, i *po tome* veli sv. Augustin, *učini se zaručnikom svih djevicah.* Veselite se dakle i radujte se djevice; po djevojačtvu bo vašem družice bl. djeve Marije postajete, i ako baš nemožete tu milost dobiti, da imate Isusa za sina, to ste bar zaručnice nje-

gove. Ostajte mu vavjek vierne na zemlji, a vi ćete se ga uživati vjekoma u nebesih. Da se pako u tome djevojačtva postojana uzdržite, uzmite si pred oči sliku dieve Marije i po njezinome primjeru vazda živite.

A ti presveta djevo Marijo! koja si majka i osobita braniteljica čistih dušah, pogledaj milosrdnim okom na duše djevojačke i izprosi jim milost od sinka svoga, da po smrti u svom djevojačtvu, neoskvrnuv zavjeta, obstati mogu! Obrati se milosrdno k onim, koji nisu imali sreće uzdržati čistoće djevojačtva na tielu i izmoli jim milost, da ju uzmognu barma uzdržati u duši, da tako ili po djevojačtvu ili po čistoći duše slavu vječnu na nebu svim čistim pripravljenu dobiti uzmognu.

Sadržaj.

Proslov njegovoj preuzvišenosti gospodinu J. J. Strosmajeru biskupu djakovačkomu . . . . V.
Životopis pisca propoviedih otca Mariana Jakovljevića . . VIII.

Odsjek IV. Glava VIII.

Strana.

Nauk I. O svetotajstvih u obće 1
" II. O ivrstnosti sakramenta svetoga krstjenja . . . 9
" III. O čudnih plodovih sv. krstjanja u nas 16
" IV. O dostojanstvu zadobljenom po sv. krstjenju . . 21
" V. O obredih kod sv. krstjenja 28
" VI. O obećanju, koje krstjanin na sv. krstjenju čini . 37
" VII. O življenju krstjanskom po sv. krstjenju . . . 44
" VIII. O načinu krstjanskom sveto živiti 50
" IX. O malici krstjanah, koji izpunjuju obveze na krstjenju primljene 58
" X. O griesih mnogo veći kod krstjanah, nego kod nevjernikah 66
" XI. O svetotajstvu svete krizme (berme, pomazanja, potvrdjenja 73
" XII. O svetotajstvu pokore ili izpovjedi 81
" XIII. O velikom zlu, nepohadjati svetu izpovied . . . 88
" XIV. O potrebi svete izpoviedi 95
" XV. O izpitivanju sviesti prije svete izpoviedi . . . 100
" XVI. O tužbi, koja se izpoviedniku položiti mora . . 108
" XVII. O potrebi pravoga pokajanja na svetoj izpoviedi . 114
" XVIII. O pobudjenju odluke griešnika kod sv. izpoviedi . 121
" XIX. O znacih pravoga pokajanja i dobre izpoviedi . 125
" XX. O pokori sliedećoj po svetoj izpoviedi 130
" XXI. O potrebi i koristi občinske izpoviedi 135
" XXII. O oproštenju 142
" XXIII. O dobročinstvu svetotajstva tiela Isusova . . . 148
" XXIV. O čudnovatu plodu svetotajstva toga po dušu . . 153
" XXV. O istinah ovoga svetotajstva, što nas sv. crkva uči 159

			Strana
Nauk	XXVI.	O čistom pričešćanju	163
„	XXVII.	O nepripravnih za svetu pričest	168
„	XXVIII.	O pripravah za svetu pričest	173
„	XXIX.	O bližnjoj pripravi za svetu pričest	180
„	XXX.	O zahvalnosti, koju po sv. pričesti Bogu izkazati moramo	186
„	XXXI.	O pretežkoj uvriedi Isukrsta, ako se nedostojno blaguje sv. tielo njegovo	192
„	XXXII.	O svetotajstvu poslednjega pomazanja	199
„	XXXIII.	O svetotajstvu svetoga reda, o velikom svestjeničkom dostojanstvu, i kako se svetjenici imadu štovati	207
„	XXXIV.	O svetotajstvu ženitbe i o pripravah, dostojno ga primati	216
„	XXXV.	O nepodobštinah, koje se prije ženitbe počiniti običavaju	225
„	XXXVI.	O dužnosti zaručnikah	233
„	XXXVII.	O velikom pomanjkanju u izpunjavanju kućnoga zakona	240
„	XXXVIII.	O izvrstnosti djevojačtva	248

Babukića, hrvatska slovnica, stoji	2 for.	10 nvč.
Bogovića, Pripoviesti	1 „	— „
— Matija Gubec, kralj seljački, drama u pet činah	1 „	— „
— Vinjage	— „	50 „
Botića, biedna Mara	— „	40 „
Dobrovsky-a, Slavin	2 „	60 „
Dubrovnik 1., 2. i 3. knjiga	3 „	60 „
Freudenreicha, Magjari u hrvatskoj	— „	50 „
Giorgića, Hrvati, Srbi	— „	40 „
Hafa, njekoliko spisah o pučkoj zadrugi	— „	50 „
Kačića, razgovor ugodni	1 „	— „
Kampea, odkritje Amerike 1. 2. svaki po 40 nvč.	— „	80 „
Kiseljaka, Samuil car bugarski, drama	— „	80 „
Klaića, jezikoslovna obuka	— „	20 „
Krešićev hrvatski koledar za god. 1863.	— „	75 „
Kukuljevića, Jura regni croatiae 6 vol.	6 „	— „
— prvostolna crkva zagrebačka	— „	50 „
Kurelca, Fluminensia ili svašta na Rieci	1 „	— „
Kvaternik, histor. diplom. Verhältniss	1 „	40 „
— was ist die Wahrheit?	1 „	60 „
Leptir za godinu 1862.	1 „	— „
Mažuranića, smrt Smail-age Čengića	— „	30 „
Misli o socijalnoj politiki	— „	50 „
Osvetnici I. Obrenov. 30 nvč., II. Vukalović 70 nvč.	1 „	— „
Parčića, hrvatsko-talijanski riečnik	3 „	— „
Pogled na Bosnu	— „	20 „
Pucića, pjesne	1 „	— „
Račkoga, odlomci iz državnoga prava hrvatskoga	— „	80 „
— viek i djelovanje Ćirila i Metuda II.	2 „	— „
Smodekovo pravo gorsko	2 „	30 „
Spisi saborski 1., 2., 3. i 4. svezak, svaki po 1 for. 50 novč.	6 „	— „
Sundečića, vršitba	— „	15 „
Ulomak iz Porina i Ljubav i zlobe	— „	10 „
Uspomenak na sl. grobničko polje prigodom posvetjenja zastave županije riečke	1 „	— „
Vienac zanimivih pripoviedkah	— „	50 „
Vranjicana, D. J. sveobće izložbe	— „	50 „
Vukotinovića, Trnulč pjesme	— „	60 „
Životopis Mirka Bogovića napisao G. S. Deželić	— „	40 „
Jakić, Hrvatski trgovac ili trgovački listar	2 „	— „
Kukuljević Ivan, Borba Hrvatah s Mongoli i Tatari historičko-kritička razprava	1 „	— „
B. L. H. Die Rechtscontinuität vom allgem. Standpunkte	— „	60 „